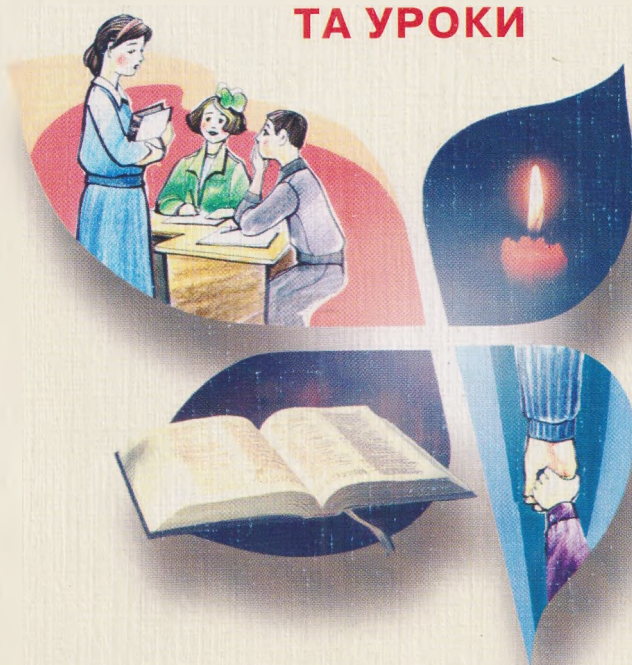

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ

Християнська ЕТИКА І ПЕДАГОГІКА :

СТАТТІ
ТА УРОКИ

Острог
2001

**Національний університет “Острозька академія”
Факультет підготовки викладачів християнської етики**

ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА І ПЕДАГОГІКА: СТАТТІ ТА УРОКИ

Острог, 2000

УДК 172:37.013

ББК 86.3:74

Християнська етика і педагогіка: статті та уроки
Острог, 2000, - 312с.

У навчально – методичному посібнику вміщено матеріали з християнської педагогіки, методики викладання християнської етики, методичні рекомендації для проведення уроків та зразки уроків християнської етики для учнів 1- 11 класів. Посібник рекомендовано для вчителів християнської етики, теологів та всіх, хто цікавиться питаннями християнського виховання.

Рецензенти:

Маключенко В.І., кандидат історичних наук, професор кафедри культурології і філософії Національного університету «Острозька академія».

Смольська Л.М., кандидат психологічних наук, доцент, зав.кафедри педагогіки і психології Національного університету «Острозька академія».

Хомич В.Ф., учитель християнської етики, м. Рівне, ЗОШ № 25.

Жуковський В.М., канд. педагогічних наук, професор. – відповідальний редактор

Митрофанова Є. О. – упорядник

Головко Г. І., Мазур І.Є., Черуха Л.А. – коректори

Новікова О.М. – комп'ютерний набір

Сенчак І.І. – макетування

Дейтека А.С. – художнє оформлення

Друкується за рішенням навчально-методичної ради Національного університету «Острозька академія» від 2 листопада 2000 р.
(Протокол № 2).

ISBN 966-7631-24-9

© Національний університет «Острозька академія»

© Жуковський В.М.

Зміст

РОЗДІЛ 1. ХРИСТИЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Василь Жуковський. Викладання предмету “Християнська етика” у загальноосвітніх школах Рівненщини	8
Лідія Зелінська. Пропозиції до курсу християнської педагогіки	15
Лідія Зелінська. Загальні методичні рекомендації	55
Василь Жуковський. Вимоги до уроку християнської етики ..	74
Василь Жуковський. Орієнтовна структура уроку християнської етики	76
Ірина Мазур. Формування християнських ідеалів на уроках літератури	79

РОЗДІЛ 2. УРОКИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ.

2.1. РОЗБУДОВУЄМО УКРАЇНУ З БОГОМ У СЕРЦІ

Розбудовуємо нову незалежну Україну з Богом у серці (I-IV класи)	85
Розбудовуємо нову незалежну Україну з Богом у серці (V-VIII класи)	88
Християнські цінності на порозі 2000-ліття Різдва Христового	93

2.2. УРОКИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ ДЛЯ I-II КЛАСІВ

1 клас	
Костюк В.В. Дивосвіт навколо нас	99
Шурин С. Т. Дивосвіт навколо нас (фрагмент уроку)	106
Савчук С. Д. Що таке зло?	108
Денищук І.І. Прощення	114
Худякова О. А. Прощення	118

<i>Білоборода В. О. Робити добро безкорисливо (фрагмент уроку)</i>	<i>123</i>
<i>Шиманська Ю. М. Перемога Ісуса Христа над злом</i>	<i>127</i>
<i>Самусь С. Різдво Христове - радість для людей</i>	<i>132</i>
<i>2 клас</i>	
<i>Санковська Л. С. Слухняність і непокора (фрагмент уроку)</i>	<i>137</i>
<i>Кухтій Л. Життя у взаємній любові</i>	<i>143</i>
<i>Симончук І. В. Любов Христа змінює серця (фрагмент уроку)</i>	<i>148</i>
<i>Мельник Н. Д. Різдво Христове - радість для людей (фрагмент уроку)</i>	<i>152</i>
<i>3 клас</i>	
<i>Гаврисюк О. В. Заповіді Божі – правила для нас</i>	<i>154</i>
<i>Краля С. В. Вільна воля людини</i>	<i>161</i>
<i>Онуфрійчук В. П. Людина у світі (фрагмент уроку)</i>	<i>166</i>
<i>Веремейчик Л. Ф. Людина у світі</i>	<i>170</i>
<i>Ніконець Т. О. Жертва - вияв любові</i>	<i>177</i>
<i>Рудик Н. Ю. Жертва - вияв любові</i>	<i>184</i>
<i>Бортнійчук В. П. Вміння слухати і чути</i>	<i>188</i>
<i>Новікова О. М. Правда в житті людини</i>	<i>191</i>
<i>Данилюк О. М. Пошана імені. Кожний має своє ім'я. Повага до імені кожної людини</i>	<i>196</i>
<i>Візнович Н. І. Приготування до свята Великодня</i>	<i>203</i>
<i>4 клас</i>	
<i>Новікова О. М. "Хто пригнічує убогого, той Творця його зневажає" (Прип. 14, 31)</i>	<i>209</i>
<i>5 клас</i>	
<i>Савчук Л. В. Здатність і вміння прощати та просити пробачення</i>	<i>214</i>
<i>Чорнобай Н. М. Досягнення мети через подолання труднощів</i>	<i>224</i>
<i>Яковенко Г. Славні постаті Старого Заповіту</i>	<i>230</i>

6 клас

Андрощук О. М. Навернення і прощення.

Притча про блудного сина (милосердного батька) 234

7 клас

Косік О.В. Хрест – символ страждань Ісуса Христа 239

Хомич В.Ф. Віночок українських святих

(інтегрований урок) 247

8 клас

Хомич В. Ф. Злочини проти чужої власності 251

Лахман Н.М. Дві заповіді любові 254

9 клас

Обеднікова О. В. Пошук і розвиток особистих здібностей .. 260

10 клас

Скрипнюк Н. Похилий вік і старість 265

Прокопович О. К. Наука і християнська віра. 10 клас. 269

Наконечна З.В. “Хто не любить, той не пізнав Бога,

бо Бог є любов.” 281

11 клас

Обеднікова О. В. Нагірна проповідь – суть християнської

моралі 285

Ставицька О. Б. Моя віра 292

Мазур І.Є. “Людина - найкраще творіння Боже:

досконалість і гріховність” за твором Дж. Мільтона

“Втрачений рай” 297

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 310

ШУКАЙТЕ БОГА

Шукайте Бога кожний день,
Шукайте Бога шохвилини,
І тільки той Його знайде,
Хто має віру хоч в зернину,
Хто пережив хоч раз в житті
Чужі невдачі і падіння
І був розп'ятий на хресті
Свогого власного сумління,
Хто прагне щастя не на мить -
На повсякчас, на цілу вічність,
Любов'ю сонячно горить
І не погасне, наче свічка,
Хто промовляє: «Отче наш...»,
Письму довірився Святому,
Несе свій хрест, життя вантаж,
Не нарікаючи на втому.
Шукайте Бога, хай сльоза
Присвітить в темряві стежину,
Бо тільки з Ним в цім світі зла
Ви є воістину людина.

Сергій Рачинець

*“Виховують не знання, а люди, –
які несуть ці знання...”*

Дорогий вчителю,

Знайди час на призадуму – вона є джерелом сили;
Знайди час на розвагу – вона є тайною вічної молодості;
Знайди час на читання – воно є джерелом мудрості;
Знайди час на молитву – вона є наймогутнішою силою на землі;
Знайди час на любов до інших, щоб тебе любили, бо любов є
Богом даний привілей;
Знайди час на приятельство – вона є дорогою до щастя;
Знайди час на усміх – він є музикою душі;
Знайди час на милостиню – бо день короткий, щоб бути
самолюбом;
Знайди час на працю – бо вона є ціною успіху;
Знайди час на милосердя – бо воно є ключем до неба.

Роман Іваницький.

РОЗДІЛ 1. ХРИСТИЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Василь Жуковський

ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ “ХРИСТИЯНСЬКА ЕТИКА” У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ РІВНЕНЩИНИ

В умовах існування України як незалежної держави чітко помітні дві домінуючі тенденції соціального розвитку: з одного боку, відродження національної самосвідомості українського народу, а з іншого - прагнення до інтеграції у європейське і світове співтовариство, глобалізація та інтернаціоналізація різних сфер матеріального та духовного життя [2, 26; 4, 202]. Реалізація цих двох важливих стратегічних завдань, які постали перед нашою державою, здійснюється з великими труднощами. Аналітики відзначають, що нині в Україні має місце глибока цивілізаційна криза, яка зумовлена, перш за все, складністю завдань, які стоять перед українським суспільством, а також неготовністю його громадян до вирішення цих завдань. Найгострішою з проблем нашої держави є небачена деградація людського духу, що проявляється в кризі моралі. Вона пронизує усі сфери нашого життя і характеризується зростанням вандалізму, жорстокості, злочинності, наркоманії, алкоголізму, статевої розбещеності, корупції, руйнуванням сім'ї та популяризацією насилля засобами масової інформації. Поширення всіх цих негативних проявів на молодь стає загрозою для України, адже за прогнозами вчених люди віком до 25 років в майбутньому становитимуть значну частину її населення.

Тривожною тенденцією суспільного життя нашої держави стає зростання злочинності серед неповнолітніх. Так, за перші чотири місяці 2000 року неповнолітніми в Україні було вчинено на 20,1% злочинів більше, ніж за відповідний період 1999 року. У Рівненській області за той же період злочинність серед неповнолітніх зросла на 4,2% [1,19].

За словами Президента Л.Д.Кучми, сказаними у виступі на урочистій Академії, присвяченій 2000-літтю Різдва Христового, в аморальному суспільстві не може бути моральною ні політика, ані економіка. Президент України вважає, що метою побудови

демократичного правового суспільства, до якого прагне наша держава, потрібно поряд з вирішенням інших проблем, "виполювати зі свідомості наших людей, особливо молоді, бур'ян аморальності, безкультур'я та бездуховності" [3, 3].

Сьогодні Україна прагне стати частиною європейської та світової спільноти. Разом з тим, перед європейським та світовим співтовариством у всій своїй непривабливості виявився духовний і моральний вакуум окремих українців, які стали рекетирами на європейських дорогах та в містах, торгівцями наркотиків, повіями, перетворились на рабів у господарствах заможних поляків, чехів, німців та італійців.

Сучасна західна цивілізація, забезпечуючи право кожної особистості на свободу совісті, вже давно і активно використовує величезний досвід християнства та церкви з метою формування у молоді позитивних цінностей, відвернення від неї негативних впливів [4, 219]. В основі загальнолюдських моральних цінностей більшості європейських країн, Америки та Канади лежать християнські цінності, а виховний потенціал християнства визнається і широко використовується цими державами. Так, закони Великобританії, ФРН, Іспанії, Італії, Ірландії, Австрії та інших країн надають право здійснювати як релігійне навчання та виховання у державних школах, так і створювати конфесіям власні школи.

У Франції, США та Канаді державна школа офіційно відокремлена від церкви, але це не означає повного видалення релігії зі школи. 43% американських учителів читають у класних приміщеннях уривки з Біблії, 37% - організовують колективні молитви, а вивчення історії, суспільствознавства насичено релігійним духом [4, 218].

Сучасна українська школа відмовилась від старої системи виховної роботи. Поступово формується нова система цінностей, відбуваються пошуки нової парадигми виховання особистості 21 століття. Разом з тим, стан теорії і практики виховання дітей і молоді в Україні викликає стільки нарікань і критики, як ніяка інша галузь соціально-культурного життя [5, 2].

На жаль, Україна, яку звикли називати колыскою християнства у Східній Європі, до останнього часу не здійснювала серйозних заходів на загальнодержавному рівні для використання виховного потенціалу християнства в навчальних закладах різного рівня. Все, що робилося

і робиться в нашій державі у галузі християнського виховання, здійснюється на регіональному рівні і окремими ентузіастами.

До змісту освіти у ряді областей України включено предмет “Християнська етика”, що знайомить школярів з основними християнськими моральними принципами та духовними традиціями нашого народу. Так, з 1992 року у школах Львівщини, Тернопільщини та Івано-Франківщини у вибірково-обов’язковий компонент базового навчального плану був уведений як експериментальний навчальний предмет “Основи християнської моралі”, який, як вважають його автори, добре себе зарекомендував. На основі набутого досвіду з 1998 року в цих областях був запроваджений курс “Християнська етика” для учнів 1-11 класів.

Рівненщина є однією з областей, де з початку 1990-х років виховний потенціал релігії, в тому числі християнства, використовується на факультативних заняттях з релігієзнавства та біблієзнавства у школах. Важливим імпульсом для цього став двотижневий семінар з теорії і практики християнського виховання, проведений у 1993 році для 100 вчителів Рівненської області на базі відділу релігії Рівненського краєзнавчого музею за участю всіх християнських конфесій регіону та науковців Рівненської області.

З 1995 року організатором християнського виховання на Рівненщині стала Острозька Академія. За цей період (з 1995 по 2000 роки) в її стінах відбулося шість Міжнародних науково-практичних конференцій під загальною назвою “Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України”, які засвідчили важливу роль Біблії як основи гуманістичних загальнолюдських цінностей виховання. 1200 науковців та педагогів, які взяли участь у цих конференціях, представляли усі регіони України, провідні навчальні і наукові заклади нашої держави, а також ряд країн близького і далекого зарубіжжя. Вони одноставно рекомендували здійснювати моральне виховання молодого покоління на Біблійних засадах. Упродовж шести років на конференціях в Острозькій Академії було виголошено близько 400 наукових доповідей з проблем християнської філософії, психології, педагогіки, які склали шість томів книг, що синтезують стан розвитку ідей християнства в Україні та за її межами. Мова йде про наукову школу, що здійснює теоретичне обґрунтування окремих аспектів християнського виховання.

На виконання рекомендацій шести Міжнародних науково-практичних конференцій під назвою “Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України” щодо використання виховного потенціалу Біблії в Рівненській області було здійснено цілий ряд заходів:

- адаптована навчальна програма з християнської етики для 1-11 класів, яка розроблена фахівцями Львівщини, до особливостей Рівненського регіону. Програма одержала позитивні рецензії і підтримку науковців, а також усіх християнських конфесій Рівненщини.

- З 1998 р. Острозька Академія разом з Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та Рівненським міським управлінням освіти розпочала підготовку вчителів християнської етики. За період 1998-2000 років було проведено 5 навчальних сесій для вчителів Рівненщини в м. Острозі та м. Рівному.

- За підтримки голови Рівненської обласної держадміністрації Миколи Петровича Сороки та голови Рівненської обласної ради Богдана Михайловича Корилкевича християнська етика як еспериментальний предмет в 1999-2000 н.р. викладалася у 24 школах м. Рівного і Рівненської області і охопила близько 4000 учнів. Соціологічні та психологічні дослідження, проведені в 1999 році в Мізоцькій ЗОС Здолбунівського району та ЗОШ №12 м.Рівного засвідчили, що предмет “Християнська етика” учні вважають своїм улюбленим і відносять до трьох найважливіших предметів шкільного циклу. Діти відзначають, що християнська етика допомагає їм позбавитись багатьох негативних рис характеру. 75 % учнів, що вивчають даний предмет, заявляють про зміну своїх моральних понять, а саме: в них покращилась поведінка, ставлення до батьків, друзів та вчителів. Ці зміни підкріплюються і отриманими результатами дослідження стану ворожості і агресивності за методикою Басса-Даркі. Опитуванням були охоплені учні 6-х класів ЗОШ №12 м. Рівного, у яких вивчається християнська етика і в яких цей предмет не вивчається. Результати аналізу психологічного дослідження показали, що в класі, де не вивчається предмет “християнська етика”, лише 25 % учнів відповідають нормі, а в 75 % рівень ворожості перевищує норму. В класі, де вивчається предмет “християнська етика”, нормі відповідає 46 %, отже, різниця становить 21 %. Враховуючи те, що

предмет “християнська етика” в 1999 році вивчався в ЗОШ №12 м. Рівного лише перший рік, то можна говорити про його позитивний вплив на психологічну структуру особистості.

Вивчаючи ставлення дітей до вивчення предмету “Християнська етика,” варто відзначити, що для 93 % учнів подобається вивчати християнську етику, 89% дітей бажають вивчати цей предмет і в майбутньому. Разом з тим, варто відзначити і те, що за результатами соціологічного дослідження з’ясувалось, що деякі школярі почуваються дещо дискомфортно на окремих уроках християнської етики, оскільки вони мають певну виражену конфесійну спрямованість.

- З 1999 році в Рівненській області працює методичне об’єднання вчителів християнської етики. Програма засідань методоб’єднання включає відвідування і аналіз уроків з християнської етики, виступи шкільних психологів, батьків, дирекції школи, доповіді з актуальних питань теорії і практики викладання християнської етики.

- На початку травня 2000 року в Рівненській області було створено координаційну науково-методичну раду за участю представників Рівненської обласної ради, управління освіти, викладачів вищих навчальних закладів, учителів, представників християнських конфесій регіону. Її метою є координувати процес вивчення християнської етики в школах м. Рівного та області.

- В науковій бібліотеці Острозької Академії створюється фонд підручників, навчально-методичних посібників з християнської етики та літератури релігієзнавчого і теолого-філософського характеру.

Новим стимулом для використання християнських цінностей у навчально-виховному процесі Рівненщини стало рішення Рівненської обласної ради №143 від 24 березня 2000 року “Про запровадження предмету “Християнська етика” у загальноосвітніх школах Рівненщини”. Рівненська обласна рада “для утвердження духовності та моральності нашої молоді, а також з метою відродження християнських цінностей і збереження вікових традицій нашого народу вирішила запровадити викладання предмету “Християнська етика” в загальноосвітніх школах Рівненщини” та рекомендувала Рівненській обласній державній адміністрації затвердити Університет “Острозька Академія” та Рівненський інститут післядипломної педагогічної освіти базовими центрами підготовки викладачів

предмету “Християнська етика”.

У відповідь на це рішення в Острозькій Академії наприкінці травня 2000 року було створено факультет підготовки викладачів християнської етики. Його метою є підготовка висококваліфікованих викладачів християнської етики для дошкільних, середніх, середніх спеціальних та вищих навчальних закладів. У червні-серпні 2000 року відбувся набір студентів і настановча сесія для 97 студентів факультету.

Студентами факультету підготовки викладачів християнської етики стали особи, що мають середню спеціальну або вищу педагогічну освіту і бажають викладати християнську етику в загальноосвітніх школах. Зарахування відбулося за результатами вступного тестування, до складу якого увійшли такі модулі: релігієзнавство та біблієзнавство. На факультеті навчаються студенти різних віросповідань упродовж двох років. До викладання на факультеті залучаються висококваліфіковані викладачі Університету “Острозька Академія”, інших світських, а також духовних навчальних закладів та установ.

Найактуальнішими завданнями для вдосконалення викладання предмету “Християнська етика” на Рівненщині є підготовка кваліфікованих вчителів християнської етики, вдосконалення навчальних програм, створення підручників, навчально-методичних посібників та інформування громадськості про результативність і виховний потенціал християнської етики.

Молодь України, вихована на християнських цінностях, в кінцевому рахунку сприятиме одвічній історичній мрії українців - збудувати міцну, процвітаючу державу, засновану на духовності. Це підкреслив Президент України у виступі на урочистій Академії до 2000-ліття Різдва Христового: “Обов’язком нинішнього покоління є збереження християнської віри, необхідність черпати силу і насагу з нетлінних християнських цінностей, і потрібно це робити в ім’я того, щоб народ України увійшов у нове тисячоліття духовно і морально оновленим, з потужною енергією зростання і впевненістю у своєму прийдешньому, у своїй історичній перспективі” [3, 3].

Література

1. Експрес-інформація по стан злочинності на території України за чотири місяці 2000 року. К., 2000. - С. 19.
 2. Іванюк І. Ціннісні орієнтації у світлі концепцій інтеркультурної освіти // Шлях освіти. - 1997. - №3. - С. 26.
 3. Кучма Л.Д. Нетлінні і вічні християнські цінності // Урядовий кур'єр. - №13. - 25 січня 2000р.
 4. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. - Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПІ, 1999. - 300 с.
 5. Сухомлинська О.В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України // Шлях освіти. - 1998. - №3. - С.2.
-
-

Пропозиції до курсу християнської педагогіки**Вступ**

Від передхристиянських часів до постмодерної доби педагогіка напружувала безліч категорій і моделей виховного процесу. За два з половиною тисячоліття деякі з них використовували постійно, щось залишилося утопічним проектом. Історичний підсумок виявляє, що кожне розвинене суспільство насамперед керується прагматичними інтересами в управлінні людьми. Найменшим осередком управління є сім'я, найбільшим - держава. Тому на всіх рівнях традиційним став стереотип мислення: вихована людина - це значить слухняна владі старших авторитетів.

Педагогіка має справу з людиною в часі. Дослівно, людину "ведуть" протягом всього життя. Трьохкомпонентна структура педагогіки (виховання-освіта-навчання) укладена протягом ХVII-ХVIII ст. на основі закону про обов'язкову школу (бодай елементарну) для підростаючого покоління. Однак із позицій Просвітництва необов'язковою стала молитовна еkleзія, яка вела людину крізь життєві перипетії і підтримувала на дусі. Екзистенційна самотність модерної людини, отже, була запрограмованою, її виховання ідеологічно звужене до державної законослухняності, освіта і навчання стимулювали прагнення до безмежної глобальної влади людського розуму.

Таким без змін постало і постмодерне секуляризоване суспільство, що сформувало найбільш "практичне" світовідчуття з погляду всієї людської цивілізації. Принцип - все міряти практикою - виявився дуже привабливим. І, здається, на межі тисячоліть він себе почав вичерпувати. Підтвердити це можна хоча б тим, що відчуваємо необхідність роздумувати над світом речей та світом ідей, додаючи в останньому непромінальні цінності.

Яке місце займає педагогіка в гуманітарній сфері нашого часу в Україні? Його можна зафіксувати в діяльності таких інституцій:

- шкіл різних рівнів, в яких практикують педагогічні моделі (в основному на позитивістичній базі);
 - засобів масмедіа (із відчутним перепадом активності відповідно до політичних акцій у вищих структурах влади);
-

- релігія - це буття в Бозі;
- філософія стоїть перед порогом цього буття, намагаючись схопити його у поняття;
- теологія не повинна допускати надмірного раціоналізування; “справою теології є підтримання зв’язку між філософією як існуванням в сушому... та буттям в Бозі” (Тарас Возняк);
- біблійна педагогіка - це актуальне запитання людини до Бога і відповідь як “самопрояснення” проблеми;
- світська педагогіка - продукт ренесансної формули: “Я мислю, отже, існую”; наука як реакція на кризову людину Просвітництва на противагу цілісній людині Середньовіччя; ґрунтується на вимогах політичного устрою, який ідеологічно обмежує її.

Таким чином, секуляризоване суспільство зробило педагогіку прикладною наукою. Її універсалізм відновлює християнська педагогіка в постмодерний час, названий філософом як надвечір’я Відродження. Кризова людина сьогодення усвідомила недосконалість рацію; переконалась у тому, що висловити все у принципі неможливо; побачила свої знання блідим відбитком релігійного акту спілкування. Для цілісної людини притаманна відкритість до Сокровенного, довірливість Йому і віра в Нього. Криза починається із замкненості, недовіри і безвір’я. Знаки цього стану знаходимо у культурі. Вихід з-під тяжіння їхнього силового поля у політиці, мистецтві, і, зокрема, в педагогіці передбачає глибоку деконструкцію всієї культури. Щоб рухатися вперед, треба повернутися до першооснов. У цьому загальному напрямі курс християнської педагогіки аналізує педагогічні моделі, притаманні Україні, на базі сучасних ідей богослов’я та філософії.

1. Часова сутність культури

1.1. Як підкреслює Сергій Грабовський, педагогіка - єдина значна, всезагальна сфера людської діяльності, спрямована безпосередньо на майбутнє.¹ Усталилося найпоширеніше поняття педагогіки як соціального інституту виховання молоді, котру старше покоління буквально “втягує за руку” у свій світ політичної, економічної, звичаєвої, естетичної культури. Важливою при цьому “втягуванні” є самостійна дія-вибір виховання. Якщо виконуємо цю умову, то налагоджується ідеальна модель виховання, що враховує самодостатність і самоцінність людини.

Проте частіше ця умова не виконується. Відбувається інтенсивна передача молодій людині інформації “про все”, безвідносно до її власного життя. Згаданий автор філософського есе “Прологмени до критики загальної педагогіки” зауважує, що процес виховання “...мусить мати “силову міру”, бо неважко й руку втягнутої людини, і саму людину покалічити, тобто до останньої слід відпочатково ставитися як до суб’єкта. Інакше просто неможливо розірвати замкнене коло: обмежені інтереси - обмежені потреби - обмежені дії - і знову все спочатку. /.../ Люди (інколи цілі цивілізації) щасливі й задоволені життям в бруді й невігластві й чинять найсерйозніший опір усім спробам допомогти їм вирватися з цього кола” [1, 105].

Як можна здійснити прорив названого кола? - ставить запитання Сергій Грабовський. У 1985 році він відповідав, спираючись на категорії діалектичного матеріалізму, однак вони не перешкодили абстрактно висловити християнську істину. “Шляхом зовнішнього удару, входження в поле життя якогось феномена, що робить колишнє життя неможливим; відбувається це стихійно, результат є непередбачуваним - крах, нове “зациклене” коло на новому рівні чи справжній рух і розвиток” [1, 105] людини або всього суспільства.

1.2. З християнської точки зору таким феноменом, що “робить колишнє життя неможливим”, став Ісус Христос. Про різні дороги християнського розвитку - “зацикленість” чи рух вперед - говорити стосовно конкретної людини легше, ніж всього суспільства, і то насамперед на основі аналізу індивідуальної психіки, скінченності індивідуального існування. Знаємо про віровідступників і святих, але не застосовуємо таких характеристик загалом до певних людських спільнот.

Якщо аналізувати суспільство, то треба брати до уваги всю сукупність індивідуальних духовних надбань. Їхня дія історично протягується в часі. Духовність попереднього покоління накладає відбиток на теперішнє, змішуючи різні напрями руху. Важко зрозуміти, що відбувається: крокування по колу чи вперед? Тому прагнення до однорідності, однакової думки в християнському суспільстві має ефект негативний. “Єдиноправильна думка” в суспільстві примушує осмислювати духовність з позиції

патріотизму, і то за принципом – все вітчизняне є найкращим. Будь-який критицизм прирівняно до “осквернення рідних святинь”. Водночас духовний занепад, застій з позиції того ж патріотизму замовчують чи виправдовують зовнішніми чинниками. (Як тоді трактувати фрагмент листа до Діогнета з часів первісних християн, в котрому читаємо: “Будь-який чужинецький край є батьківщиною для християн, і кожна батьківщина є їм чужою”?).

Християнська спільнота, перебуваючи у “зацикленому” стані, стоїть перед фундаментальною проблемою - втрати трансцендентного сенсу в релігії. Її невирішення поглиблює духовну кризу аж до нігілізму. Тому Євангеліє постійно розхитує монополію “однорідної думки”, як і політичний патріотизм.

Наявність цієї основної проблеми в історії України підтвердив Омелян Пріцак. Вчений визначає її в тому, що “велика (якщо не більша!) частина українського населення аж до наших часів, а то й тепер, усе ще живе у системі циклічного думання” [2, 59].

1.3. Яким же бачиться феномен, що розриває замкнене коло, з точки зору нехристиянської?

Деніел Белл, аналізуючи постіндустріальну добу, яка, до речі, зазнала явищ різноаспектного нігілізму, пропонує шукати керівні настанови щодо людської поведінки в багатьох сферах [3]. Однак доходить висновку, що їх не можна знайти в природі, бо природа - лише набір фізичних обмежень, з одного боку, і екзистенційні запитання - з іншого, між якими людина прокладає собі шлях без будь-якої карти. Отже, природа не розриває замкнене коло (і язичництво в цьому плані цілком безперспективне).

Це не може бути історією, оскільки в ній немає telos (з гр. мета, кінець), а є лише знаряддя, розширення людських можливостей впливу на природу. Тому перебування у минулому не творить майбутнього, і це взагалі випадає із педагогічної системи, стратегічно направленої на майбутнє.

Традиційною відповіддю на педагогічні пошуки постмодерного суспільства, в чому переконує Деніел Белл, далі продовжує бути релігія. Але її відмінність в постіндустріальну епоху така: релігія як соціальна “проекція” людини на якийсь зовнішній символ зникає, а з’являється трансцендентальна концепція, що визначає особистісне ставлення людини до чогось, що перебуває поза

межами її “я”. (Позитивістично цей рух “із себе” розуміється, як постійне прагнення до знань, пізнання чогось більшого, вищого рівнем, що загалом принесе людині добробут і щастя.) Отже, релігія спроможна дати такі керівні настанови людській поведінці, які завдяки трансцендентному принципу проривають коло.

Розглядаючи з цієї позиції “зацикленість” руху духовності України, бачимо не тільки загрозу втрати онтологічного сенсу релігійності. “Зацикленість” відкидає її, перефразовуючи одну із назв статті Івана Франка, поза межі сучасності. І проблема полягає не стільки в дотриманні чи недотриманні традиційної обрядовості. Навіть нові обряди зможуть лише посилити зовнішню сторону релігії, відкрити ще одне безперспективне коло.

Отже, і з нехристиянської точки зору керівні настанови людської поведінки, що проривають замкнену сферу існування, сьогодні також шукають в релігії. Їх аналіз на тлі української ситуації багаторівневий. Ми живемо не в постіндустріальному суспільстві, а в новофеодальному; не в релігійно толерантному, а в постатеїстичному. І якщо справу технічного прогресу допомагає зовні просувати універсальний економічний закон ринку, то у сфері релігійній ніяких механічних “перекладних” процесів не відбудеться. Бо це сфера внутрішня і особистісна. Боголюдина, яка розриває обмежений простір нашого існування, діє так само, як дві тисячі років назад, але сприймання цього розриву є, очевидно, завжди складним, завжди вимагає жертви цього ж феномена.

Думати, що передавання благої вісті на інформаційному рівні автоматично забезпечить розвиток релігійності, є наївною самовпевненістю. Завдяки сучасним комунікаціям, всі знають, що Ісус Христос народився, помер і воскрес. Сьогодні засоби апостоляту такі ж могутні, як і весь прогрес. Але, щоб стати християнином, знання замало. Тарас Возняк у статті “*Ancilla theologiae?*” пише, що “завдання інформування, передачі чи омовлення людина може ставити собі лише після самого акту вибігання за межі сушого світу/мови” [4.137]. Філософ мав на увазі стан пророка. Як це стосується педагога-християнина? У даному випадку зіставлення - пророк та педагог - виявляють різну містичну глибину духовної практики. Якщо пророк завжди педагог, то останній себе не завжди зобов'язує до абсолютної відповідальності за промовлене слово.

1.4. Серед усіх релігій світу християнство має найбільш виражену педагогічну тенденцію. Вчення, в основі якого стоїть Учитель-Бог, запропонувало радикально інше спілкування вихователя і вихованця - в атмосфері віри. Ця умова зобов'язує до переваги духовних, а не прагматичних інтересів у вихованні людини.

Віра - процес релігійного самопізнання, відкриття образу Бога в собі при дуже важливій умові: суб'єкт не може перебувати в конфлікті з собою та світом. Розірвані зв'язки (як внутрішні, так і зовнішні) означають буквально "нерелігію", і відповідно - зникає атмосфера віри. Ісус Христос не відчужується в ситуації "нерелігії" від учнів, а продовжує допомагати їм самостійно упорядкувати, налагодити, відновити розірвані людські сув'язі, а відтак віру, згідно моральних законів універсуму. Учитель справді тільки допомагає. Не іронізує, не змушує, не карає, "не моралізує" і не володіє виховною ситуацією. Він просто присутній, - але як доконечна необхідність.

Допомога в упорядкуванні має свою мету - Бог і людина спільно втримують цілісність буття (у давньогрецькій міфології, наприклад, головною в'язучою силою всесвіту був Ерос, який пізніше став символом чуттєвої любові; доцільно порівняти із "в'язучою" сутністю християнської любові також у глобальному масштабі).

Учень може довіряти проектам Учителя, зокрема, цілісності реального та ірреального, фізичного та духовного. Тоді діалог між ними спирається і на логічну конструкцію, і на богонатхненну інтуїцію, і на особистісний чинник спілкування. Спирається на них як на засоби традиційної людської культури, що допомагають легше і швидше порозумітися.

Учень може не довіряти, тоді діалог обривається. Наприклад, поширення християнства засобами навіть найменшої агресії, що є по суті відкиданням. недовірою до традиційної культури якогось певного народу, вносило у виховання елементи насильства, політизувало і прагматизувало структуру еkleзії. Суспільні катаклізми в Європі можна вважати ще й наслідком агресивного насаджування і ведення християнської педагогіки насамперед тими християнами, в руках яких була світська влада. Адже саме влада найбільше потребує "докладного упорядкування". Вона ж стояла на "розірваному християнському діалозі". Тому не дивно, що паралельно існували амбівалентні структури: князь, який молиться

“Огче наш” і водночас планує військові походи за християнську віру; учитель, який надихає, і учитель, який обездуховлює під гаслом віровизнання.

“Не-діалог” спричиняє авторитарний спосіб суспільного життя і авторитарний спосіб виховання. У християнському світі відповідно існували прямопротилежні моделі виховання: репресивна та превентивна.

2. Нарис історії актуальних понять

2.1. Вже в юдаїзмі постає біблійне поняття учителя, оскільки Святе Письмо трактували Божою педагогікою. Учителями називали багатьох пророків, які дуже ревно наворачтали своїх одноплемінників на шлях до Бога. Те, що цей шлях проходив через мертву пустелю, криваві війни і ворожі полони, - означає не жорстокість методів Божої педагогіки, а складність сприймання учнями “нової навчальної теми”, спричинене їхньою недовірою. Можна спостерегти таку закономірність: чим більш радикально тема “порушувала” учнів, тим складніше відбувалося її засвоєння, аж до неприйняття загалом. Таким чином, війна, полон, пустеля - це образи-відбитки ходу виховного процесу.

2.2. В античному світі цей процес розпочав Сократ, буквально ви-хов-уючи душу учня. Інакше кажучи, виявляв те, що керує людськими діями. Виховання проходило двома фазами. На першій вихователь визволяв від незнання душу вихованця іронією. Тут позбувалися помилок і готувалися прийняти правду. Друга фаза - маевтична (акушерська). Вона полягала в тому, що із підсвідомості вихованця видобували знання, які повинні були практично спрямовувати життєві дії людини. Філософ вважав це вихованням громадянина, державницька мета за своєю суттю є прагматичним інтересом.

Варто підкреслити принципову відмінність: для еллінів джерелом знань і моралі була людина, для юдеїв - Бог. Звідси відмінність в категорії вихователя: для греків - це мудра людина / філософ/, що синтезує знання всіх, для юдеїв - вибраний Богом посередник, що повчає моральних законів. Юдеї розуміли певну недосконалість людського навчання, тому очікували Месію.

Греко-римський світ з часів Олександра Македонського

завойовував духовний простір юдеїв насамперед еллінськими традиціями учителя, учня, мети виховання. Толеруючи на перший погляд релігійність населення Палестини, активно “спокушали” його власними структурами впливу на молодь. “От і збудували вони в Єрусалимі гімназію за поганським звичаєм, затерли на собі знаки обрізання, відступили від святого союзу, збраталися з поганями та запродалися їм, щоб зло творити” /І Мак., 1, 14-15/. “Тому священники, - з жалем зауважує агіограф, - не дбали вже більше про службу коло жертовника, а, занехаявши храм і занедбавши жертви, скоро давано знак для метання диском, поспішали взяти участь у протизаконних вправах у палестрі, і, не ставивши ні у що батьківську гідність, цінували якнайвище грецьку пишноту. За те вони й опинилися у халепі: тих, що були їхніми ворогами й кривдниками, хотіли вони наслідувати в поведінці й бути схожими на них у всьому, а ті й стали їм ворогами й катами; бо порушувати Божі закони не можна безкарно, - це виявляє наступний час” /ІІ Мак., 4, 14-17/. Завоювання таким способом було найнебезпечніше: втрачалася внутрішня релігійно-національна ідентичність. Свідомі євреї не бажали виховувати своїх дітей по-спартанськи чи афінськи, оскільки моральну істину не “витягували” із себе. Вони берегли її на скрижалях, подану Богом. У всякому разі, глибоко у це вірили.

Якщо старозаповітні пророки **навертали євреїв у різних історичних ситуаціях до Бога**, то новозаповітний Учитель-Бог сам **повернувся до всіх людей на всі часи**.

Якщо Сократ, шукаючи істину, ставив перед учнем каскад послідовних запитань, то будь-яка мовна неточність могла зруйнувати логічну конструкцію філософа. Тому в ньому ж самому зароджувався сумнів. Структура діалогу волюнтаристська: запитання учителя, відповідь учня. Христос прийшов “свідчити істину”, а не шукати її “мовним” способом. Структура діалогу ліберальна: пояснення Учителя, запитання учнів. Якщо вони не ставлять запитань, то це може означати їх стан медитації або неусвідомлення. Учитель має терпеливість чекати на запитання.

2.3. Християнський діалог спочатку пояснимо на основі двох прикладів:

- 1) вивчення чужоземної мови в умовах шкільного класу;
- 2) прилучення до мови в середовищі носія задля порозуміння з

ним. У першій ситуації є більша чи менша відчуженість учнів від предмету, яка психологічно закладається іншими шкільними дисциплінами. Тому діє, пригнічуючи, стереотип учіння: на уроках охоплено насамперед і винятково граматику (внутрішні закони мови), що неймовірно ускладнює засвоєння: учитель, як правило співвітчизник, також відчужений від мови; він її знає, але не мислить нею. В другій ситуації - невимушені обставини, в яких мова вивчається найрізноманітнішими і найнеобхіднішими життєвими способами і засобами, без особливого напруження з граматиною. Внутрішні закони мови учень відкриває і систематизує сам, внаслідок життєвих ритмів “дозрівання” в ньому духу мови.

Це два протилежні приклади: форсована та природна методики. Остання, власне, перестає бути методикою. Ісус Христос запропонував її, оскільки він є Духом, Носієм і Учителем універсальної “мови”. Цю свою сутність вже як окремі педагогічні функції передав учням.

Ключові проблеми:

- *біблійні поняття учителя і учнів;*
- *стрижневі поняття: учитель-учень-діалог;*
- *джерело знань і моралі в еллінів та юдеїв;*
- *сократівський метод виховання;*
- *діалог Ісуса Христа як універсальний метод спілкування.*

3. Дискурс язичництва і християнства

3.1. На початку нової ери античність постає в тотальній кризі, юдейський монотеїзм - у тужливому очікуванні Месії. Язичництво європейських кочівників не витворило якоїсь значної філософської бази. Воно зосередилося на практичній магії виживання, а не виховування чи філософізування. Тому християнство було ними сприйняте, з одного боку, - із натхненням до радикальної новизни гуманістичного вчення, з другого боку, - не сприйняте внаслідок військового опору князівській агресії і насильницькому апостолятові.

3.2. Ця взаємовиключність політично утримувала двовір'я [5]. На жаль, психологія та етика двовір'я мало досліджені. Можна цілком погодитись із Мариною Новиковою, що подвійна система цінностей породжує в людській душі комплекс підсвідомої тривоги, провини, розладу. “Велесова книга”, здається, повністю проіннята цим комплексом втрати старих цінностей, що потаємно переживаються

як могутніші. У культурній системі двовір'я не менш складною є проблема виховання. Педагогіка також набирає рис “двовладдя”.

3.3. Окремо зупинимось на механізмі творення магії, щоб докладніше збагнути її вплив на педагогічний процес. Мислительна основа магії будується на аналогії. Візьмемо найбільш поширений її вид - замовляння. “Топиться віск - тане від кохання серце. Згоряє зрізаний волос - гине в очисному вогні хвороба і неміч. Як оце й оце, так оте й оте - ось формула замовлянь текстів і замовлянь-діянь” [6, 19],- пише Марина Новикова.

Окрім аналогії, літературознавець підмічає відсутність композиції у наскельних малюнках священних печер (немає ні початку, ні кінця, ні центру); загалом відсутність центрування світобудови, відсутність причинності у мисленні архаїчної людини, понять добра і зла (натомість є поняття користі і шкоди). Марина Новикова доходить висновку, що замовляння - не особливі слова, а особливий діалоговий стан світу й людини - суціль значущий і віщий. Однак цей діалог обумовлений голим інстинктом виживання.

Християнин цей інстинкт “одягає в мораль”. У центр світобудови він ставить Бога; знає про його початок і очікує кінця. Такий координатний зцентрований простір, що спрямований на майбутнє-кінець, є ідеальним для розвитку етики, а на її основі - педагогіки.

Порівнюючи язичницьке та християнське світовідчуття, дослідниця української магії замовлянь наводить два суттєвих приклади: сприймання хвороби і любові. Вона доводить, що християни хворобу сприймають як випробування людини заради її духовного зміцнення (крайній варіант - історія багатостраждального Іова), або ж як видимий фізичний наслідок незримого духовного “потьмарення”. Позбавитись хвороби в християнському розумінні означає небажання тренувати свій дух, дістати мир і спокій без зусиль, перенести свою моральну заборгованість на майбутнє.

Хвороба і любов у язичницькому розумінні - це однокореневі поняття, причини схожого зіпсуття та шкоди, навіяні за якоюсь аналогією, котру потрібно розгадати. По-християнськи ж тлумачена любов - це радість самовіддання, аж до самопожертви, радість гармонійного злиття зі світом і через нього - з Богом. Стан

духовної зрілості і вільної волі людини, який не можна ні “навіяти”, ні “вигнати” жодними зовнішніми магічними операціями. “Саме постулат внутрішньої свободи людини, цей опорний імператив християнства, є головною перепорою для язичницької магії. Для християнської свідомості вдаватись до замовлянь не те що не можна, а не потрібно” [6, 27].

3.4. Євангелізація започатковувала довгий процес відвикання від племінних законів виживання, взагалі змінювалося метафізичне поняття життя і смерті, вводилися поняття добра і зла, зменшувалася вага аналогії (принципу: як я - тобі, так ти - мені). Віра у втілення Бога допомагала оприявнити священне в людській природі. А язичницькі ідоли виводили священне поза людську природу. До втіленого Бога буквально - “доторкалися” - сучасники, запам’ятали образ і передали його наступним поколінням, та найголовніше - від нього вони могли безпосередньо навчитися.

Євангелійний Учитель розкривав учням причини і наслідки як в їхньому житті, так і загалом у духовному всесвіті. Магія, власне, є таємничою тому, що не піддається раціональному осмисленню, і не може бути використана для розмірковування над взаємозалежностями. Вона утримувала свідомість людей у дитинному світобаченні, яке, за Мариною Новиковою, є допричинно-донаслідковим, дораціональним, наївно-прагматичним, операційно-доетичним.

Загалом ці ознаки людського мислення Ісус Христос не вважав гріховними, оскільки закликав: “Будьте, як діти...”. Дитинну довіру до світу, відчуття його космічності християнство не відкидало. Однак діти повинні зростати, дозрівати, мудріти. Тому Ісус Христос наполегливо звертався до розуму і свідомості людей, пояснюючи найточнішими реалістичними образами їх зв’язки зі світом і Богом. Його притчі у найвищому розумінні реалістичні.

Актуалізований магічний жанр замовлянь Марина Новикова розглядає в стилі сюрреалізму. Цей мистецький стиль, ґрунтуючись на психоаналізі, повертає наше мислення до передхристиянського стану духовності. До того стану, в якому магія ще не розділилася на два концепти: релігійний та естетичний; ще не стала культурним надлишком, що відволікав людину від шляху духовного удосконалення.

Ключові проблеми:

- *сутність двовір'я;*
- *вплив магії на формування педагогіки;*
- *допричинно-донаслідкове мислення;*
- *реалізм притч Ісуса Христа - розкриття тайни.*

4. Наднапруження як результат наслідування

4.1. Після вознесіння Ісуса Христа в апостолів виникає бажання наслідувати спосіб земного життя Учителя, буквально повторити своїм фізичним і духовним життям його дорогу. Ритуальні жести, кастове відчуження жреця ніколи не були об'єктом наслідування у язичницькій спільноті. А чи можна повторити довірливе спілкування Ісуса Христа з учнями? Можна, при умові духовного наднапруження, - стверджують і богослови, і навіть філософи-атеїсти.

Апостолам випало розбудовувати основу християнської педагогіки, закладену Учителем. Вони першими відчули на собі, що значить перехід від Бога до людини розв'язання життєвих проблем (у душі любові, а не війни!). У посланні знаходимо вражаюче педагогічне одкровення апостола Павла: "Живу вже не я, а живе в мені Христос" [Гал.,2,20]. У цьому вислові, на думку Ніколя де Мартіні, виражена психологія самоперевищення людини і присвоєння нею вищих вартостей. Причому самоперевищення виглядає як позитивне самознищення, шлях на Голгофу. **Способом духовного наднапруження учень стає учителем.**

З іншого боку, ведучи мову про наднапруження, ми знову повертаємось до трансцендентальної концепції релігійності сучасної людини Деніела Белла і пересвідчуємося в постійній актуальності слів апостола. Дві тисячі років християнства показують намагання людства врівноважити трансцендентність із проблемами людського соціуму.

Нова ера конструювала новий простір, спонукаючи людство вчитися: масово і динамічно. "Ідіть і навчайте всі народи!" - отримали апостоли напутні слова від Учителя. (Язичницькі жреці ніколи не займалися подібною духовною інтервенцією - місіонерством. Для цього треба було стати власне учителем-вихователем для всіх.) Простір був, ясна річ, призначений для вільного волевиявлення кожного християнина і толерування

нехристиянина. І навчання розумілося як власне виховання.

Апостоли проводили педагогічну діяльність, не затрачуючи головної засади - любові до Бога і людей. Спілкуючись із братами по духу не на соціальному, а психологічному рівні, вони показували особливу діалогічну природу християнства. Ту, що єднала людську горизонталь із Божественною вертикаллю. Християни змушені відкривати себе у діалозі, а не будувати міжлюдську ієрархію. Інакше непомітно випадали із прийнятої системи цінностей.

У післяапостольські часи педагогіка поступово нашаровувала культурницькі елементи. Хоча первісні умови розбудови християнського світу, кожний пункт євангелійного вчення залишалися незмінними протягом двох тисячоліть. Жодна гуманітарна теорія не витримала подібного випробовування. Однак історія обтяжує, тому час від часу виникає потреба очищення і відновлення первозданного слова, засобом якого виховують.

Про універсальний шлях духовного удосконалення і місце української ментальності на ньому писав Іван Франко у статті "Поза межами можливого". "Усякий ідеал - се синтез бажань, потреб і змагань... Що такі ідеали можуть повставати, можуть запалювати серця людей, вести тих людей до найбільших зусиль, до найтяжчих жертв, додавати їм сили в найстрашніших муках і терпіннях, се лежить, мабуть, у крові індоарійської раси і тільки її одної; серед інших рас ми того явища не зустрічаємо. Ідеал лежить для нас поки що /.../ поза межами можливого" [7, 289]. Український письменник, аналізуючи здатність співвітчизників до наднапруження, тобто виривання із сушого і проходження розривом кола, доходив невтішного висновку - для нас це поза межами можливого. Якщо цю нездатність до наднапруження розглядати у площині християнської педагогіки, то бачимо, що Іван Франко фіксує в українській ментальності відсутність ідеалу Учителя, відсутність наслідування; у площині психології - слабкість духовно-інтелектуальних імпульсів. Ці серйозні застереження варто проаналізувати, повертаючись до проблеми двовір'я, а значить до витоків християнізації.

4.2. Цілком логічно розглянути в аспекті духовного наднапруження функціонування в українському суспільстві житійної літератури.

Європейська культура розвинула суміжні образи: святий у церковному календарі і герой у лицарському романі. Більше того, в епоху хрестових походів було зведено два образи в єдиний: святий-лицар. І втворено для наслідування (як церковного, так і світського) культ, ритуал навколо людського ідеалу. Його символічним результатом, наприклад, стало життя Жанни д'Арк, яка пішла вже второваною дорогою середньовічних святих: видіння, внутрішній голос, поклик до самопожертви, незамінимість людини у містичному процесі історії і власне жертва всупереч усьому світу. Це справді вибігання за свої фізичні межі.

Відповідно такий момент був зафіксований суспільством (канонізація, житіє, народні перекази і альтернативна поема Вольтера). Сформувався дискурс, в якому допускалося вільне трактування, усвідомлення ідеалу, його гідності і загальносуспільної вартості. По суті дискурс стає складовою частиною виховного процесу, в якому кожен є суб'єктом виховання.

Чи відбувалися подібні процеси в Україні? Тадей Рильський у статті "До вивчення українського народного світогляду" записав такі власні спостереження над селянами. "Один священик говорив мені, що він замість проповіді має звичай читати житія святих і що парафіяни цікавляться цим. /.../ Живе, проникнуте глибоким переконанням життя завжди промовляє до незачерствілого серця. Я був знайомий колись із дідом-дзвонарем при одній із малих київських церков. /.../ Старий любив інколи порозмовляти про козацьку старовину, але найулюбленішою темою його розмов були роздуми про житія святих угодників. Під час мого знайомства з ним він уже чи не в сотий раз почитував Четї-Мінеї і знаходив у цьому читанні високе задоволення. Глибока переконаність, готовність на великі жертви святих угодників викликала в ньому непідробне співчуття, висловлюване із зворушливою простотою" [8,45]. Тадей Рильський не робить узагальнень. Цей зафіксований поодинокий факт приводить до думки про незаангажованість всього суспільства. А з другого боку, про сентиментальне сприйняття житій, далеке від бажання наслідування. Читач робив це задля розчулення, а не внутрішньої перебудови чи наслідування. Вразливість до поетичних образів релігійного життя так і залишається емоційним почуттям. Воно не дає підґрунтя для прориву, адже емоція - це психічна енергія, а не духовність.

4.3. Тарас Возняк у статті “Складність людини і надія” пише: “Вириваючись із сушого, здійснюючи свою свободу, ми можемо вириватися і зі своєї складності. Це моменти осяяння, коли людина не детермінується ніякою культурою чи сушим, це момент спілкування з Ніщо” [4, 171]. Екзистенціалістське ім’я Бога - Ніщо закріпилося в сучасній філософії як досягнутий консенсус між раціоналістичним і метафізичним мисленням. Важливішим для нас, звичайно, є те, що Тарасом Возняком як українським філософом підтверджується рух-“виривання” людини. Його погляди провокують постатейстичний дискурс на онтологічному рівні.

А в статті “Що є мораль?” Тарас Возняк так тлумачить трансцендентність: “У моменті прориву ми маємо справу з тотожністю, єдністю з істиною чи одкровенням” [4, 161]. Отже, супроводжує прорив не культура, не рівень освіченості чи навіть моральності. Це незвичайний стан звичаєвої людини. На цій основі єднаємо дві концепції: виривання із сушого (Тарас Возняк) і розрив замкненого кола якимсь феноменом (Сергій Грабовський). Мовою богослів’я звучить так: прямування людини до Бога і Бога до людини. Зустрічність цих рухів онтологічно необхідна. виховання і тиск компонентів освіти та навчання.

Педагог-християнин відповідно задає собі просте запитання: як же і коли готувати людину до цього руху? Які зусилля при цьому необхідні? Постає жорстка професійна вимога: готувати тільки після того, як ти, педагог, сам перебуватимеш у русі. Сам спробуєш здійснити свою свободу, виривавшись із сушого.

4.4. Тепер можемо зупинитися на аналізі протилежно направлених аспектів педагогіки: 1) “втягування” молодого покоління в культуру (Сергій Грабовський), 2) “зникання” культури в момент поєднання з найвищою Цінністю (Тарас Возняк).

В історії України перший аспект був розгорнутий в останні три політичні епохи: народництва, радянської влади, самостійної незалежності. Саме в ці епохи українська педагогіка розвинулася як така. Попри радикальну політичну відмінність, знаходимо в них педагогічну спільність. Необхідно підкреслити, що спільність не на християнській, а на позитивістичній основі. **Чи пере- і наситившись позитивістичною колоніальною культурою, можна наблизитись до другого аспекту - “виривання”?** Питання риторичне. Обидва аспекти міцно тримають людину в стереотипах.

Зрозуміло, що в колоніальному та постколоніальному суспільстві панує категорія патріотичного імперативу. Тому “втягування” в українську культуру не було і не є самочинним актом української молоді, наслідком її духовного дозрівання, а інформаційним наповненням, причому насильним. Оскільки молодь свідомо чи несвідомо чинила опір колоніалізму, тому постійно відбувалося (і продовжує відбуватися!) відторгнення культури, насаджуваної старшими, відчуження чи іронічне ставлення до неї. І навпаки, - притягання до культури влади, тобто до культури метрополії.

Насильна русифікація - це ще легший варіант, аніж добровільна, що є по суті знаком підсвідомого (власне, несвідомості!) бажання бути при владі, на гребені політичної хвилі. а не поглинутим тією хвилею.

Три спокуси Ісуса Христа, запропоновані дияволом в пустині, різноаспектно стосуються влади. Це необхідно брати до уваги у виховному процесі. Прагнення до влади у молодих є до певної міри “природною” дією первородного гріха - володіти самовільно, а не з дару Бога. А в конкретній суспільній ситуації - неправильний вихід із тупика. Точніше - втеча, а не вихід, екстенсивний принцип вирішення, замість інтенсивного.

Отже, на початку християнська педагогіка не могла бути засобом “втягування за руку” до культури. Адже “феномен” - Ісус Христос руйнував всю колишню “надлишкову” культуру, все те, що відійшло від Отця! І молоді, і старі опинилися в рівній ситуації дітей єдиного Батька, який виховував і навчав однаково всіх.

Стосовно українців це виглядає так, що “феномен” зруйнував їхнє замкнене коло, але люди свідомістю, пам’яттю, відчуттями залишилися у ньому. Рецидив українського поганства у ХХ ст. є підтверджуючим аргументом **невиходу із зруйнованого кола**. Життя серед руїн закріпилося у норму - моральну, політичну, естетичну. Характерно, що нове осмислення міфології у європейському романтизмі призвело до згуртування модерних націй, а не до розхитування християнського світогляду і неопоганства.

Ключові проблеми:

- *духовне наднапруження як особистісна динаміка життя вихователя-християнина;*

- *наслідування Христа - основа апостольської педагогіки.*

5. Онтологічні орієнтири виховання

5.1. Які ставити виховні орієнтири? Заволодіти світом чи бути у світі? Християнське виховання тут подає такі рекомендації: загалом всякі проблеми вирішувати з точки зору буттєвої, а отже, виховувати молоде покоління так, щоб воно у світі “було” (у найширшому розумінні).

Що робити у сьогоденній ситуації? Дозволити молоді вибирати з минулого України те, що їй видається найбільш життєздатним, найбільш “буттєвим”, без жодних ілюзій і масок під “національний дух” та под.

5.2. У зв’язку з українською особливістю по-іншому постає загальна сучасна проблема - мати чи бути? Перший аспект робить людину “маючою”, обтяженою, другий - “буттєвою”, із “легкою ношею”. Власне, ця проблема виникла і була досліджена в постіндустріальному суспільстві. Неофеодальне суспільство посеред сучасної цивілізації також опосередковано реагує на неї. Чи не ускладнює подвійно цієї проблеми українська педагогіка, коли офіційно не узгоджує свої напрями із модерним соціо-філософським аналізом людства, а продовжує дотримуватись засад двох попередніх епох? І яку перспективу на Україні відкриває християнська педагогіка? Перспективу цілковитого волевиявлення молоді: духовно дозріваючи, вона самостійно, без “втягування за руку” пізнає культурну спадщину, деконструє її з точки зору толеранції.

5.3. Однак цей суто виховний шлях цілком заперечують ще два складники педагогіки - освіта і навчання. Заперечують, оскільки вони здійснюють себе на основі культури і безперечно зацікавлені у кількісному збільшенні інформаційного поля. Хоча в педагогічній теорії виховання йде з освітою та навчанням паралельно, насправді ж практично воно значно відстає. Бо у ньому діє не екстенсивний, а інтенсивний принцип. Тому сама наука педагогіка внутрішньо постає контрверсійною: два проти одного. Фігурально висловлюючись - один в полі - не воїн, можемо ствердити занепад в педагогіці виховного компоненту.

6. Моделі виховання

6.1. У європейській цивілізації устійнилися дві загальні моделі виховання: превентивна (та, що запобігає) і репресивна (та, що пригнічує) [9].

6.2. На Україні в ХХ ст. відкрито панувала репресивна модель. Постає запитання, чи вона зумовлена тільки зовнішнім політичним насильством, чи ще й власноруч спотвореним християнством (що за логікою Сергія Грабовського означає - українці ввійшли в “зациклене” коло духовної практики)? Зокрема, патріархальною ієрархією, що пригнічує та інфантилізує молоде покоління. Або іншою причиною - романтичною спрямованістю на минуле як уникання проблем цієї хвилини, даної вислизаючої миттєвості життя (що знову ж таки засвідчує відстороненість від прагнень молодого покоління).

Гуманітарні гасла рівності, братерства, що були перехоплені від європейської доктрини соціалізму, практика українського соціалізму спотворила найтяжчою авторитарністю. Найголовніший парадокс радянської педагогіки полягав у тому, що “світла” мета не мала світлих засобів її здійснення. Це усвідомлювало все суспільство, але прийняло стан справ як “нове політичне одкровення” чи “кару Бога”. Знищуючи християнство зовнішньо, влада ніяк не змогла би його знищити внутрішньо, якщо б воно було глибоким.

6.3. Все попереднє ХІХ ст. було в набат про загрозливу поверховість християнства антиклерикальними мотивами в літературі. (На полях цієї проблеми потрібно зазначити, що антиклерикалізм стосується в більшій мірі церковної структури, але і мирян, хоча й у меншій мірі). Сьогодні подивімося на цей знак не як на данину народницькій моді, а як на діагноз суспільства, зроблений інтелігенцією, що нерідко мала і духовну освіту (Іван Нечуй-Левицький, Анатолій Свидницький, Степан Рудницький), тобто, була добре обізнана із суттю справи.

Антиклерикалізм Тараса Шевченка в радянські часи перетворили на атеїзм, зараз або замовчуємо, або ж переадресовуємо проблему на вплив деструктивної сутності чужої Церкви.

Зусилля Пантелеймона Куліша над перекладом Біблії вже пізно оцінювати дифірамами тепер, оскільки його праця була відкинута сучасниками. Час без Святого Письма українською мовою втрачено. Хоча після 1905 року був і переклад, і політичне визнання імперією нашої мови. Цим не скористалися на початку століття, тим більше в період атеїзації. Чи не тому в українській сучасній культурі дуже мала кількість творів із винятково релігійною медитацією?

Антиклерикальні мотиви в українській прозі залишалися на маргінесі свідомості суспільства. Хоча письменники-народники

прагнули збудити її, духовного очищення все ж не відбулося.

Ми “втягували” молодих в ілюзорну християнську культуру... Зрозуміло, що мова йде не стільки про наявність біблійних сюжетів з літературі, як про християнські засади українського суспільства, з тому числі і педагогіки.

Ключові проблеми:

- *основні моделі виховання;*
- *репресивна модель виховання в Україні ХХ ст.;*
- *антиклерикальні мотиви в літературі як знак присутності репресивної моделі в християнській педагогіці.*

7. Сутність репресивної моделі

7.1. Злам століть (к.ХІХ - поч.ХХ). відкрив новий рівень пізнання людини: психоаналіз Зигмунда Фрейда, “потік свідомості” Джеймса Джойса. Педагогічним одкровенням можна назвати “Лист до батька” (1919) Франца Кафки.

Перш ніж перейти до теоретичних узагальнень сутності репресивної моделі, скористаюся кількома великими фрагментами твору цього письменника для того, щоб показати деталі безпосереднього педагогічного процесу, і показати сторону саме виховання. Педагогічні трактати пишуть дорослі люди, які не завжди точно відтворюють своє дитинство. І педагогічні рецепції дитини залишаються на маргінесах теорій. Вихователь більше перейнятий насаджуванням власних ідей, аніж вдумуванням у реакцію вихованців. Навіть при опорі дитини, старший буде шукати ще більш витончених методів впливу і формування, а не переінакшення своїх ідей.

7.2. Не знайшовши у собі сили для відвертої розмови, Франц Кафка писав батькові: “Мене пригнічувала сама Твоя тілесність. Я згадую, наприклад, як ми інколи роздягались в одній кабіні. Я - худий, слабкий, вузькогрудий, Ти - сильний, великий, широкоплечий. Уже в кабіні я здавався собі жалюгідним, причому не тільки в порівнянні з Тобою, але й в порівнянні зі всім світом, оскільки Ти був для мене мірою всіх речей...

Цьому відповідала і Твоя духовна перевага. Ти сам, власними силами досягнув так багато, що відчував безмежну довіру до власних суджень. В дитинстві мене це навіть не так вражало, як пізніше в юності. Сидячи в своєму кріслі, Ти керував світом. Твої

судження були вірними, судження всякого іншого - божевільними... При цьому Твоя самовпевненість була такою великою, що для Тебе необов'язково було бути послідовним,- Ти все одно не переставав вважати себе правим. [...] Ти набував в моїх очах тієї загадковості, якою володіють всі тирани, право яких засновано на їх особистості, а не на розумі" [10, 201-202].

У цьому першому фрагменті "Листа до батька" письменник різко поляризує буття свого батька на тілесність і духовність. Вже з дитинства він відчував дію двох окремих сил в оболонці рідної людини. Вони тяжіли над ним. У просторовому відчутті репресії найчастіше усвідомлюються людиною як тиск згори.

Наступний фрагмент засвідчує внутрішню інтервенцію: "Мені завжди була незрозумілою Твоя повна байдужість до того, який біль і сором Ти був здатний викликати у мене своїми словами і судженнями,- здавалось, Ти не мав уявлення про свою владу наді мною. Звичайно, мої слова також нерідко Тебе ображали, але в таких випадках я завжди усвідомлював це, страждав, але не міг взяти себе в руки, стриматися і, ледве сказавши слово, уже жалкував про сказане. Ти ж безпощадно бив своїми словами, Ти ніколи не шкодував ні тоді, ні потім, я був перед Тобою беззахисним.

І таким було все Твоє виховання. Мені здається, у Тебе є талант вихователя; людині Твого складу Твоє виховання, мабуть, пішло би на користь; він усвідомлював би розумність того, про що Ти говорив би йому, ні про що більше б не хвилювався і чинив би у відповідності з цим [10, 204].

Неможливість спокійного спілкування мала ще й інший [...] наслідок: я розівчився розмовляти. Я б, звичайно, і без цього не став великим оратором, але звичною плавною людською бесідою я все ж би оволодів. Однак Ти дуже рано заборонив мені слово. Твоя погроза: "Не заперечувати!" - і піднята при цьому рука супроводжують мене з давніх-давен" [10, 206].

Внутрішня інтервенція батька у сферу дитини - логоцентрична. Слово у репресивній системі виконує антикреативну функцію. Якщо біблійна концепція Логосу світотворча, то досліджувана педагогіка спрямована на замикання світу людини і світу для людини.

Богослови розрізняють старо- і новозаповітну сутність Слова. Перша показує Слово "наче щось конкретне, наче особове. /.../ В ізраїльтян не зустрічаються припущення [чогось], щоб натякало на

Воплочене Слово, про яке говориться у Новому Заповіті” [11, 58-59]. Тому з погляду християнського спостерігаємо неподільну уособленість Слова-Отця, яке не передбачало жодного синівства. Це розуміння “неподільності Слова” як педагогічної моделі може функціонувати само по собі, без прив’язки до юдаїзму.

У третьому фрагменті простежуємо наростання спротиву дитини зовнішньому і внутрішньому тиску. Неможливість здійснити бунт відкрито приводить вже до саморуйнації: “...Якщо б я менше слухався Тебе, Ти, мабуть, був би мною більше задоволений. Але всі Твої виховні засоби точно досягли мети, мені ні на мить не вдалось ухилитися від Твоєї хватки. І я - такий, яким я є (відволікаючись, звичайно, від основ і впливів життя),- я результат Твого виховання і моєї покірності. ...Твоя рука і мій матеріал є такими чужими один одному.

...Твоїми найдійовішими, у всякому випадку для мене, неповторними ораторськими засобами виховання були: сварка, погрози, іронія, злий сміх і - як не дивно- самооплакування [10, 207].

Зізнаюсь, що дитиною Твої жалі залишали мене цілковито байдужим. ...Ти був таким гігантом у всіх відношеннях: навіщо Тобі наше співчуття, тим більше допомога? Її Ти повинен був по суті зневажати, як часто зневажав нас. Тому я не вірив скаргам і гадав, який же таємний намір приховується за ними. ...Дитина звикала не дуже серйозно відноситись якраз до того, до чого потрібно відноситись серйозно [10, 210].

...Із багатьох випадків, коли я, на Твою думку, явно заслуговував биття, але був Тобою помилуваний, знову зароджувалось почуття великої вини. В будь-якому випадку я ставав кругом винуватим перед Тобою [10, 212].

Те, за що Ти повинен був боротися, ми отримали із Твоїх рук, але боротьбу за життя у зовнішньому світі, яка Тобі давалася легко і якої, зрозуміло, не уникнули і ми, цю боротьбу ми повинні були вести пізніше, у зрілому віці, але дитячими силами” [10, 214].

Параліч життєвих динамічних сил - найбільший ефект репресивної моделі педагогіки. Дії не усвідомлюються вихованцем як його самостійне волевиявлення, вони стають механічними або взагалі “нерухомими”. “Самооплакування” батька - один із, так званих, сентиментальних впливів. Цей засіб найглибше зачіпає струну рабської психіки людини - співчувати тому, від кого залежиш.

Відсутність такого співчуття - не є проявом бунту. Від надмірного власного болю проймає загальне отупіння до болю чужого.

Аналізує Франц Кафка і своє намагання знайти вихід із педагогічного пресингу. Релігія на основі універсальності пропонує божественну вертикаль для нав'язання обірваних людських стосунків. Однак репресії викривили релігійну сферу батька і сина. "Не знайшов я порятунку від Тебе і в юдаїзмі. Тут, власне кажучи, спасіння було би можливим, навіть більше того - в юдаїзмі ми обидва могли би знайти себе чи знайшли б в ньому одне одного. Але що за юдаїзм Ти впроваджував у мене! Протягом років у мене трічі мінялось відношення до нього.

Дитиною я, згідно з Тобою, докоряв собі за те, що недостатньо часто ходив у храм, не постився і под. Я вважав, що цим самим я чинив погано по відношенню не до себе, а до Тебе, і мене охоплювало почуття вини, благо воно завжди підстерігало мене.

Пізніше, молодим чоловіком, я не розумів, як можеш Ти, віддаючи юдаїзму таку малість, докоряти мені за те, що я ...не намагаюсь втримати таку ж малість. ...Ти відвідував храм чотири рази в рік, був там, безумовно, ближче до байдужих, ніж до тих, хто сприймав це всерйоз, терпляче розправлявся, як із формальністю, з молитвами... Довгі години я позіхав і дрімав там... [10, 224]

Взагалі, я пережив там і немало страху не тільки через велику кількість людей, до яких доводилось доторкатись - це само собою, - але і тому, що одного разу Ти мимоходом згадав, ніби і мене можуть викликати читати Тору. Роками я тремтів від страху при думці про це. ...Ось яким був матеріал, котрий повинен був підтримувати віру..." [10, 225].

Накладання репресивної моделі педагогіки на релігію є найбільш вразливим моментом в гуманітарній сфері. Адже в релігійній свідомості відбулася ідентифікація сімейних статусів і відносин із духовним поняттям Бога-Отця. Християнське виховання також базується на цій ідентифікації. Богослов Пієтро Паренте пише, що "між Старим і Новим Заповітом є делікатний перехід від чистого монотеїзму до тринітарного монотеїзму: так прикмети, властиві Ягве, поволі приписуються також Христові..." [11, 58]. Тому в християнстві виникає розуміння взаємодії і рівності Батька і Сина. Відповідно християнська педагогіка спирається на цю доктрину. (В якості приміток додаю, що про доктрину треба

пам'ятати, трактуючи заповідь Декалогу пошани батьків).

В останньому фрагменті, вибраному із "Листа до батька" Франца Кафки, йдеться про заключну фазу педагогіки - вихованець стає дорослою людиною і батьком власної сім'ї. Одне педагогічне коло замикається, інше - розпочинає свій виток. В одруженні Франц Кафка не бачив себе батьком (через що воно й не відбулося). Для нього це тільки "запорука рішучого самовизволення і незалежності. У мене, - пише він, - з'явилася б сім'я, тобто, в моїй уяві, найбільше, чого тільки можна досягнути, значить, і найбільше з того, чого досягнув Ти, я став би Тобі рівним, весь мій попередній і вічний позор, вся Твоя тиранія пішли б в минуле. Це було б чарівно, але тому й сумнівно. Надто вже це багато - так багато досягнути неможна" [10, 238].

Франц Кафка став письменником самоаналізу. Сімейне репресивне виховання спонукало його до цього самозаглиблення чи, як він назвав, постійної готовності до внутрішньої втечі. Він став особистістю, але всупереч батьку. Те, що не вийшло всупереч, те письменник вважав втраченим для себе як особистості.

Самоаналіз рятує від духовної смерті. Осмислення всього, що з тобою відбулося і яким ти є, будує конструктивне поле. Хто ним скористається? Життя Франца Кафки засвідчило, що не він. Всі, хто буде читати його твори.

7.3. Репресивна модель педагогіки в радянські часи ґрунтувалася на тому, що вихованців попередньо ознайомлювали із правилами, після чого суворо наглядали за їх дотриманням. Це стосувалося також і добровільних організацій. Діти не складали самостійно статут свого зібрання. Тим більше, що одна-дві організації створювалися раз і назавжди. Живого процесу виникання і зникання якихось інституцій не було. Можна лише обов'язково "належати" і "виконувати". Тих, що правила порушують, обов'язково карають.

Вигляд вихователя, промовлені ним слова повинні бути грізними. Він уникає довірливих стосунків із підлеглими, з'являючись тільки тоді, коли треба карати. Але перед вищою ієрархією влади вихователь і його вихованці взаємно домовляються про гру в "блискучі знання" на відкритих уроках, "натхненні декламації" віршів на ювілейних заходах, які не подобалися,

оскільки їх не ініціювали, і т.под. Це не сприймалося за фальш чи обман. “Гра” по суті була взаємовиручкою (вихованці отримували гарантоване свідоцтво про освіту).

Запропоновані школою гуманітарні знання, насаджувана лінія життєвої поведінки не сходилися із справжніми реаліями. “Втягнені за руку” в радянську культуру, вихованці мали, образно кажучи, звихнуті голови - серйозно порушену здатність самостійно мислити, вибирати, творити, розвивати естетичний смак на основі рідної культури, докорінно спрофанованої вихователями.

Ключові проблеми:

- *присутність психоаналізу і педагогіки;*
- *зовнішній і внутрішній тиск, логоцентризм;*
- *репресивна модель педагогіки і релігійна сфера;*
- *стиль вихователя - грізність і каральність;*
- *стиль вихованця - інфантильність.*

8. Марксистська педагогіка

8.1. Репресивна модель була ідеальною для марксистської педагогіки з її головними аспектами:

- класовості суспільства,
- історичного матеріалізму / людина змінюється в міру змін суспільних відношень /,
- атеїзму як визволення від “темних сил”,
- примату суспільного над індивідуальним.

На цій основі виховували монолітну свідомість мас, яка підтримувала ідеал комунізму. Тому традиційним місцем виховання була не сім'я, а школа. Тут проходила справжня боротьба за “актуальну” людину своєї епохи. У ній розбудовували позитивістський світогляд, відповідний естетичний смак, уподобання, творчі ідеї. Все “формалістичне” в шкільні програми не допускали. Культ розуму затискує метафізичне мислення.

8.2. Покидаючи школу, молода людина переживала стрес невідповідності засвоєних суспільних уявлень із дійсністю (відсутня свобода слова, існує диктатура єдиної партії, немає сприятливих умов для вільної самореалізації). Приголомшеність поступово переходила в постійний стан невіри, депресії або дисиденства

вистанне було не масовим явищем, а поодинокими випадками відчайдушних людей українського суспільства). Молода людина починає розуміти, що “школа” ніколи не закінчиться, її завжди буде виховувати держава. “Від колиски до гробової дошки”, - як геніально передбачив ще в 1903 році Іван Франко у трактаті “Що таке поступ?” (не вельми пропагованому в радянські часи). “...Всеможна сила держави налягла би страшенним тягарем на життя кожного поодинокого чоловіка. Власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би шезнути, занідіти, бо ану ж держава признає її шкідливою, непотрібною. Виховання, маючи на меті виховувати не свободних людей, але лише пожиточних членів держави, зробилось би мертвою духовою муштрою, казенною. Люди виростали б і жили би в такій залежності, під таким доглядом держави, про який тепер у найабсолютніших поліційних державах нема й мови” [7. 341].

Історія підтвердила оцінку Іваном Франком “Енгельсової держави”. Виховання як “мертва духова муштра” - це також точне визначення марксистської педагогіки. У характерних для радянського часу примітках-коментарях знаходимо таке “уточнення” Івана Франка: “Марксизм не вважає державу вічною. Диктатура пролетаріату /.../ повинна зникнути з повною перемогою комунізму”. Припустимо, що ця “форма держави” зникне і поліційне пекло колись перестане існувати. А хто ж буде виховувати, якщо цим займалася винятково держава? Чи після її зникнення не буде й виховання? Історичний розвиток людства показав, що воно відсутнє тільки у нерозвинутих суспільствах. Очевидно, таким мало бути “світле” комуністичне суспільство?

8.3. Які ж елементи в репресивній моделі марксистської педагогіки є прийнятними?

Насамперед - визначення людини як істоти суспільної. Виховання у спільноті, що запропоноване не тільки марксистами, відповідає людській природі, а з другого боку, веде до напруження і конфліктів. Чи цей другий бік є тільки негативним моментом? Шлях самореалізації людини не позбавлений криз. Інколи вони навіть потрібні задля того, щоб їх подолати. Необхідно лише врівноважувати обмеження колективу і простір волі особи. Тому найкращі спільноти - кількісно невеликі, із певною різницею у віці і взаємним довір'ям між вихователем та вихованцями.

Неприйнятним є те, що марксизм абсолютизує колектив у різних масштабах (від шкільного класу до концтабору), соціалізує групи, надає перевагу монологу вихователя, цілком зневажаючи діалогічну природу спілкування. Вихователь хоче слухати тільки свій голос та його “відлуння” з уст вихованців. Тому модель стає тоталітарною, догматичною, фальшивою.

Позитивістична основа марксистської педагогіки є неприйнятною, оскільки обґрунтовує утопізм і насаджує фантазмагорійну логіку поведінки: уявити ідеал, здійснити його в одній комуні, показати її всім для порівняння, людство обов'язково переконається у кращій ефективності нової системи і перейде жити у комуні. Наступить загальне благоденство.

За емоційною характеристикою марксистська педагогіка суворі. Життя дітей контрольоване, постійно тримається в полі зору дисципліна і самодисципліна. Виховуються міцно збудовані особистості, дуже ідейні, однак нетолерантні, мало еластичні, надзвичайно емоційні, інфантильні, нервові, схильні до афектації, не можуть критично мислити, готові вірити в будь-який міф.

Ключові проблеми:

- *унітарний позитивістський світогляд;*
- *приголомшеність виховання невідповідністю суспільного життя і школи;*
- *Франкова оцінка “Енгельсової держави” і виховання;*
- *абсолютизація колективу.*

9. Лаїцистична педагогіка

9.1. Якщо марксистська педагогіка відповідала комуністичній ідеології СРСР, то позитивістському світогляду в Європі, що не був панівним, а виступав як один серед багатьох, відповідала педагогіка лаїцистична. В Італії її представляє флорентійський часопис “Школа і місто”. Італійський священник Лучіано Чіан у книзі “Виховання в душі о.Боско” подає такі основні аспекти лаїцистичної педагогіки:

- *суспільний характер є тільки частиною складової людської природи і не може протиставлятися індивідуальній меті;*
- *люди рівні згідно принципу універсальності розуму;*
- *будь-яка ситуація метафізична, догматична, авторитарна суперечить засаді автономії розуму;*

- релігія - це акт підпорядкування розуму, відмова від самореалізації людини;
- правда не може бути “дана”, її будують, причому невтомно; вона є завжди відкритим процесом здобування;
- головна опозиція між замкнутістю і відкритістю у всіх ділянках;
- світ є місцем постійних перетворень, які виключають існування незмінних і абсолютних засад;
- смисл життя полягає у його постійному розвитку;
- вихованням займається найбільш репрезентативний суспільний інститут - держава;
- загальна мета виховання - воля;
- окрема мета - контроль за всім процесом розвитку людини, скеровування її до ідеалів, науково підтверджених (біологією, соціологією, економікою, психологією, політикою).

Лаїцистична педагогіка, як і марксистська, протиставляє сім'ю і школу, вважаючи останню єдиним середовищем для приготування людини до суспільного життя.

9.1. Ще одна спільна риса - гегемонія розуму, відкидання релігії в розвитку людини. Абсолютною вартістю визнана воля, яка без вищої етики може легко перейти у форми анархії. Однак необхідність державного контролю може спричинити посилення репресивного елементу. Всезагальний культ розуму формує у суспільстві тільки поверхову толеранцію до людей віруючих. Таким чином, лаїцистична педагогіка репресивна за своєю внутрішньою суттю.

Проблемна ситуація:

У книзі о.Петра Мельничука “Християнська родина, батьки і діти” наведено приклад репресивної моделі в християнській педагогіці. “Один батько примушував свого сина йти до церкви, а той відповів: “А чому Ви не йдете, тату?” Тато сканітулював, бо сам не ходив і не мав ніякого аргументу.

Іншим разом батько захотів, щоб син молився. Син відпекувався, а вкінці батько почав карати сина. Син зі страху перед злісним батьком пообіцяв піти до церкви і помолитися, але, як відійшов кілька кроків від батька, сказав так: “Я піду вже до церкви, бо б'єте мене, але скарай мене, Боже, як відкрию губу до молитви. Не молитесь Ви, тату, не буду й я!” [12, 75] .

Ключові проблеми:

- *Психологічна основа спілкування двох поколінь;*
- *діалогічна природа християнства і духовна практика даної сім'ї.*
- *рівність на основі універсальності розуму;*
- *відкидання метафізичного мислення;*
- *протиставлення сім'ї і школи у процесі виховання*
- *волютаризм і контроль держави - парадокс лаїцистичної педагогіки.*

10. Християнська педагогіка

10.1. Те, що репресивна модель діє в християнській педагогіці, свідчить не про суть релігійного вчення, а про культурні традиції, якими користуються християни. Без сумніву наведений приклад не із апостольського наслідування Христа. Саме поняття наслідування тут виглядає абсурдним. Християнський підхід до проблеми виховання означає ненав'язливу присутність вихователя, який дає вихованцеві у суспільстві новий смисл і ширший горизонт життя.

10.2. Глибше це з'ясувати можна на основі послання ап. Павла до ефесян. Уривок із послання соціально загострений. У контексті комуністичного гасла про рівність його зміст оцінювався абсолютно негативно. "Раби, слухайтеся панів сьогосвітніх із страхом та пошаною, у простоті вашого серця, як Христа, працюючи не задля ока, щоб подобатися людям, а як Христові слуги, що з душі чинять волю Божу. Служіть охоче, як Господеві, а не як людям, свідомі того, що кожен одержить нагороду від Господа за те, що зробить доброго, чи то раб, чи то вільний. І ви, пани, чиніть їм те саме: облиште погрози і знайте, що як для них, так і для вас є Господь на небі, який не зважає на особи"[6, 5-9].

Як переконаємось, апостол запозичує для свого послання традиційні схеми суспільного підпорядкування і урядування, не чинить радикального соціального зриву, намагається встановити між різними стратами діалог. Відкрита ним мета, що походить із воскреслого Христа, по-іншому висвітлює міжлюдські відносини, які набувають трансцендентної рівності. Християни: раб і пан - справді змушені слухати один одного, а всі разом - єдиного Учителя. Наказуючи, апостол не користується репресивною моделлю для виховання християн. Загалом сплутувати біблійний наказ-заповідь із репресіями не можна. Ці речі не похідні і не взаємозалежні.

10.3. Проводити виховання згідно з логікою Господа, на думку Лучіано Чіано, для багатьох вихователів реально означає або екзистенційну, або трансцендентну перспективу. Добродій і злодій - основні персони християнської екзистенції. На ній базуються уроки християнської етики. Але є вищий трансцендентний рівень, який об'єднує людство на основі принципу буття.

Християни-вихователі не можуть ставити собі мету відрізнитися від інших педагогів. Вони входять з іншими педагогами у співпрацю, яка проявляє універсальні людські вартості. Співпраця усуває абсолютизацію чогось одного. Християни відчують свою особливість не як опозицію до решти, а як приналежність до земної спільноти, яку вони можуть розвивати засобом Слова.

Центральним пунктом християнської педагогіки є виховання у любові до людини, у відкритті батьківства-синівства Бога, відчутті духовного братерства. Справжнім джерелом останнього є не соціальний клас, а спільний Отець. Виховання стає мудрістю. Якщо стає ідеологією, то ділить і розрізняє людей на основі репресивної моделі.

10.4. Християнська педагогіка відкрито заявляє про те, що вона має на меті виховати “повну” людину. Серед різних типів вихованців Лучіано Чіано вказує на такі:

- натуральна людина (генетичну програму можна тільки розвивати, але не змінювати);
- матеріальна людина (виховувати всі інстинкти, які допоможуть добротно прожити 70-80 років);
- культурна людина (виховують звичаї, манери, смак);
- “гнучка” людина (така, якою її хоче бачити суспільство; воно накладає матрицю, підганяючи людину під певний образ-форму);
- “механічна” людина (виховують почуття порядку, автоматизм поведінки, навиків, виконання, слухняність, репродукування);
- стихійна людина (це тип Зигмунда Фрейда, реактивний, збунтований, що прагне зреалізувати всі свої стихійні порухи);
- “повна” людина (живе розумом, свідомістю, волею, духовністю; з часом така особа стає особистістю, але їй потрібен учитель).

10.5. Якщо християнська педагогіка творить “повну” людину, то остаточною метою виховання є досягнення “повноти життя”, що відповідає євангелійному вислову “повноти часів”. Для дитини цей стан настає тоді, коли вона перемагає почуття небезпеки,

прямої залежності від батьків. У декого цей процес може тягнутися дуже довго, інколи все життя.

Як погодити цю тезу незалежності від батьків із “дитинною” залежністю людини від Бога-Отця? Бого-людський зв'язок не має потреби перериватися, оскільки він не навіює екзистенційного страху. І навпаки, коли переривається, то людина неминуче постає перед прірвою Ніщо (Ж.Сартр. А.Камю).

Досягаючи самостійності, людина інвестує свою енергію в оточуючу реальність, приймає самотність як буття-із-собою, зав'язує контакти з іншими людьми із власної ініціативи та почуттям рівності. Опановуючи екзистенційний страх, починає дозрівати. Людина вибирає цінності, за якими буде жити і розбудовувати свою людську гідність. Тоді ж вона відчуває свою недосконалість і необхідність праці над собою.

Ключові проблеми:

- *трансцендентна рівність;*
- *уникання абсолютизації;*
- *типи вихованців у різних педагогіках;*
- *“повна людина” - тип християнської педагогіки;*
- *подолання екзистенційного страху.*

11. Превентивна модель

11.1 У вище названих педагогіках знаходимо також і елементи превентивної моделі. Однак найкраще аналізувати її на основі вивіреної системи із спорідненою метою і засобами. Марксистська педагогіка, наприклад, не дає можливості говорити про єдність засобів, способів і життєвої мети виховання серед суспільства. Як переконує історія, в радянських часах існували суттєві відмінності між проголошеним словом та реаліями. “Добра” людина - та, що говорить про добро.

11.2. Тетяна Рабченюк у посібнику “Організація превентивного виховання школярів” визначає модель як цілісну систему “підготовчих, попереджувальних та профілактичних дій педагога з метою запобігання формування негативних звичок, рис характеру, прояві асоціальної поведінки підлітків та організації належного догляду за їх діяльністю”[13, 3].

Педагог формує завдання з галузі етики, не вказуючи, з якої саме: християнської, марксистської, ліберальної. Вибір орієнтирів у пострадянському суспільстві має важливе значення, бо це

радикально змінює чи залишає на старих традиціях українську педагогіку. Треба чітко виявити критерії “високоморальної свідомості учнів, яка є головним чинником, що впливає на вибір способів поведінки на основі морально-правових знань, уявлень, поглядів, переконань, почуттів, які склались в нашому суспільстві і становлять суспільну свідомість, що має вирішальний вплив на формування індивідуальної свідомості” [13, 5]. Накидання заданих мірок і якостей не може формувати індивідуальну свідомість. Подібним чином виховується колективістська свідомість зуніфікованих покірних людей, не здатних критично мислити.

Окреслюючи зміст превентивного виховання, Тамара Рабченюк користується звичною термінологією репресивної моделі: “обов’язкова обізнаність учнів з основними положеннями державного, адміністративного, сімейного, трудового і кримінального права. Школярі повинні чітко уявляти, що таке правопорушення і злочин. При цьому слід показати їм особливості кримінальної відповідальності стосовно неповнолітніх, невідворотність відповідальності за скоєний злочин. Такі знання позитивно впливають на поведінку учнів” [13, 7]. Чи тільки на основі кримінального кодексу запобігаємо злочинам?

11.3. Превентивну модель розглянемо в лоні християнської педагогіки, на основі системи італійського священика Івана Боско (1815-1888), яку можна позначити тринітарною формулою: Розум-Релігія-Любов.

I. Розум

Це відкритий діалог і навіть конфронтація в душі взаємної поваги і глузду. Діалог розвиває критицизм, самостійність стосовно якихось важливих рішень; вихованець керується не потягом власної приємності, а оцінює на засадах реалізму і християнської ієрархії вартостей.

Вислови о.Івана Боско:

- “Слухайся розуму, а не пристрастей”
- “Ніколи не вживати засобів примусу”
- “Учень вільно висловлює свої думки, але необхідно виправляти і слова, і дії, незгідні з християнством”
- “Учневі потрібно показати, що учитель не прагне іншої підлеглості, ніж та, до якої зобов’язує розум і необхідність”
- “Будьте впертими і милими”

- “Терпеливо очікуйте жнив”
- “Виховайте в дитині здатність самоосудження”
- “Якщо можливо - не карай”

Логіка мислення вихованця і вихователя спирається на конструктивне “так” і “ні”. Інакше кажучи, “так” не є абсолютно позитивним, а “ні” - абсолютно негативним, як у репресивній моделі. Взаємини між об’єктом і суб’єктом виховання розумно конструюються, задля обопільної погодженості. Розвивається толерантний критицизм.

II. Релігія

О.Іван Боско її розумів як пропозицію певних вартостей для вихованців, з’єднаних у спільноті. У щоденному житті вони дають один одному свідчення пошани Абсолюту - джерела всіх вартостей. Релігійність - це вимога шукати в серці і вихователя, і вихованця все, що є добрим, справедливим і позитивним. Власне, є дорогою, що веде у внутрішній світ особи, яка має свої таємниці, можливості, безконечність, трансценденцію, Абсолют.

У сфері релігії виховна праця полягає в тому, щоб пошанувати розум і волю відкритої на безконечність людини. Віра стає інтегруючим елементом життя. Тільки релігія може розпочати і привести до завершення справу виховання. Вихователь повинен постійно спиратися на розум і релігію учня.

Релігія є основним виміром особистості: здоров’я її душі, мудрості, радості і побожності. Хто соромиться заохочувати до побожності, не може бути вихователем. Образно кажучи, релігія у превентивній моделі діє так, як вудило, закладене шаленому коню. Стимує, коли кінь смертельно розпалиться, стимулює, коли згасає темп.

Вихователь повинен розумово переконати своїх вихованців, що справжня вдячність Богові проявляється у виконанні його волі, дотримання його закону.

Вислови о.Івана Боско:

- “Не абстрактна, а зреалізована в житті релігія”
- “Не облуда, а щира і автентична релігійність, що проявляється у вчинках”
- “Перш за все стараймося наповнити серця молодой людини страхом перед Богом; будити в них почуття замилювання моральними чеснотами”

III. Любов

Це також дорога до досягнення взаємності, порозуміння і приязні, які узлагоджують певну суворість у вихованні. Любов невід'ємно пов'язана з авторитетом і порядком. Саме любов творить справді вільних і щасливих людей.

Любов є формою і методикою превентивної моделі. "Якщо хочете, щоб вас слухали, подбайте, щоб вас любили", - говорив о.Іван Боско. Педагог знайде ключ до дитини, якщо буде повторювати, що він її любить. Вихованців священика особливо вражало те, що він шепотів їм на вухо. Таким чином створював всюди родинну атмосферу.

Вихователь у превентивній моделі стає одним із вихованців, товаришує в іграх, ініційованих дітьми. Особлива риса любові - бути розділеною. Якщо учитель залишається за кафедрою і на перерві, то є тільки учителем. А якщо виходить разом із молоддю, то стає їхнім братом. Він повинен спрямовувати любов на всіх вихованців, а не на одного чи кількох.

11.4. Розглянемо третій складник педагогічної формули о.Боско у постмодерному дискурсі духовності.

За логікою "провокацій" (мораль провокує аморалізм, любов - ненависть і т.под.) Тарас Возняк доходить висновку, що немає "інтимного акту спілкування. Відсутня інтимність комунікації як така. Спілкування з іншими не відбувається усвіті, якщо воно повинно включати у себе власне цю інтимність - стросовно цього не варто помилятися" [4, 160]. Філософ не просто застерігає від полегшеного сприймання і втілення педагогічної ідеї християнства, а переконує в існуванні холодного, формалізованого, неінтимного суного, в якому лише передається інформація, в тому числі й моральна.

Інтимність - це атмосфера любові. Якщо вона відсутня, то християнство виглядає лише ідеєю Бога, не зреалізованою людьми. Зрештою, кожен християнин може підтвердити чи заперечити цей стан релігійного вчення. Важливо, щоб педагог-християнин не забував оцінювати власні вчинки з точки зору реалізації християнства.

Ще один силогізм. Якщо ми твердимо, що сучасний світ наповнений ненавистю, то, за логікою провокації, - це є реакцією на любов. А отже, інтимність існує. Як найглибші і таємничі, в буквальному розумінні слова, зв'язки між людьми. Ці якості роблять

її прихованою. Очевидним є лише педагогічний результат - рівень здатності виховання любити всіх.

Різні епохи укладали каталоги наук і технологій чуттєвої інтимності, але духовний вимір навіть в християнську епоху залишався справою індивідуальною і відповідно - неповторною. Тим, що не узагальнюється, і, можливо, не абстрагується. Скажімо, **превентивна модель о.Івана Боско є тільки результатом його християнського життя, його любові до своїх братів-вихованців**, (на відміну від педагогів-теоретиків). Так само, як репресивна модель Антона Макаренка є результатом його політичних умов життя, його вияву любові до громадян-вихованців. У цьому випадку зі зміною громадянського суспільства педагогічні ідеї змінюються. Система о.Боско в лоні християнської культури продовжує функціонувати, очевидно, до тих пір, поки матимуть цінність ліберальні ідеї. Як показує історія, всякі національні тоталітаризми завжди остаточно занепадали; лібералізм продовжував розвиватися в наднаціональному контексті.

11.5. Підведемо підсумок складників превентивної моделі у порівнянні із репресивною в марксистській педагогіці.

Розум враховується обома моделями, однак з явною відмінністю. Перша використовує його як засіб пізнання, підпорядкований вищому розуму. Друга використовує його теж як засіб пізнання, але будує з нього культ тотального панування.

Релігійність - винятковий складник превентивної моделі скеровує педагогічний процес у внутрішній і трансцендентний світ виховання. Збудована на атеїстичних засадах репресивна модель в марксистській педагогіці не має автентичного відповідника релігії.

Любов, що базується на релігійності, робить педагогічний процес глибоко інтимним і щирим. Цей момент суттєво відрізняє її від репресивної моделі.

Таким чином, запропонована система о. Івана Боско цілком узгоджується із різними аспектами християнської педагогіки, не обмежуючи ні вихователя, ні виховання.

Ключові проблеми:

- визначення превентивної моделі в пострадянській педагогіці;
- репресивна риторика;
- тринітарна формула превентивної моделі о.Івана Боско;
- інтимність і неповторність у християнській педагогіці.

12. Превентивна модель у метафізичному вимірі

12.1. Міжособова метафізика, запропонована о.Діонісієм Павлом Ляховичем ЧСВВ [14], закладає релігійно-філософську основу християнської педагогіки [15]. Її цінність полягає насамперед у тому, що богослов-філософ аналізує всі попередні та сучасні фундаментальні доктрини, на яких будувалася європейська християнська цивілізація; їх вартості, недоліки, функціонуючі ідеї, і відкриває нову сутність парадигми дієслова “бути”. Реферативно подаємо скрипт міжособової метафізики о.Ляховича в полі зору християнської педагогіки. Філософ оперує педагогічними поняттями, коли розглядає онтологію крізь призму вікових психологічних проблем людини.

12.2. Починаючи з перших днів життя, дитина усвідомлює своє існування не через власне “Я”, а мамине-татове “Ти”. Тобто, у парадигмі дієвідмін першою особою повинна бути не “Я”, а та, що поставлена на друге місце - “Ти”. Мовна граматики збудована на антропоцентричному принципі еґо, що незмінно тримається протягом усієї модерністської епохи і формує нашу еґо-свідомість.

Людина стає сама собою, коли відкриває “іншого”. Однак вона втрачає себе, коли забуває “іншого”. Модерністська епоха підштовхнула людину до краю остаточної самотності, проголосивши “я мислю, отже, я існую”. Християнська любов - єдиний в'язучий засіб з “іншим”. Любов підтримує не-забування і не-втрачання себе. У ній відкривається сокровенний рівень буття. Хоча можна помилитися відносно глибини любові “іншого”, та все ж нова перспектива, яку відкрито чужим існуванням, залишиться назавжди.

Любов, любити, бути улюбленим - ці речі стосуються не тільки першої і другої особи в одиниці, але й стосуються поняття ми. Воно тягне до глибшого онтологічного рівня: ми є місцем об'явлення істини. Віримо, що знайшли буття в особах і в міжособових взаєминах, однак закрадається сумнів, чи це буття не є випадковим?

12.3. Відповідаючи на це запитання, о.Ляхович звертається до трактування аристотелівсько-томістичних понять матерії і форми Петера Енрічі. Ми є матеріальним буттям (продовження роду, і спілкування все-таки відбувається через коливання хвиль ефіру). Матерія, отже, - перша перешкода між “ти” і “я”. Її можна подолати тільки з певними труднощами. Тому у формі слід шукати повнішої

реалізації нашого “ми”, нашого спільного буття. Форма ототожнює нас різних, робить явним те, що у нас є однаковим. Тож із моменту, коли ми спроможні спілкуватись, користуючись тілом як **знаком**, починається перемога форми над матерією. (Відповідно - якщо ми у взаємній любові користуємось тілами тільки як матерією, то вже саме почуття стає перешкодою між нами).

12.4. Однак виникає ще одне обмеження буття: “ти” не цілком збігаєшся із “тобою”. Все, що “я” знаю про “тебе”, є власне не “ти”, а “твое”: характер, вчинки, слова, тіло і та ж любов. “Я” пізнаю те, що “ти” маєш, швидше, ніж те, чим “ти” є. Бо воно - мінливе. Тому “ти” уявляєшся мені подвійним: як випадковість і як субстанція. Обое “твоїх” рівнів творять єдність, яку не можна ні відокремити, ні протиставити.

12.5. Виходячи із цього аналізу, “ти” можна розкривати “я”. Основна “моя” прикмета - часовість. “Я є” - говорить мені передусім, що я був і що я буду, виринаю із минулого і прямую до майбутнього. Петер Енрічі формулює так: “я є тим, “ким я є” тільки в міру того, як “я є”. Це цілісність моєї історії, яку моє буття проходить крок за кроком.

12.6. Виявивши обмеженість “ти” і “я”, логічно підходимо до наступної тези: кінець існування. Твоя смерть - це не тільки констатація факту, що ти більше не існуєш в “моєму” часі. Тебе бракує, але це неминуче. Таке знання є глибоким усвідомленням мого обмеження, і то через нашу матеріальну спільність. Свідомість мого обмеження підтверджується кожною хвилиною моєї слабкості. Отже, хоч я і маю певність неминучої моєї і твоєї смерті, я її не сприймаю як фатальність, як щось, що прийде з часом; твоя смерть спричиняє мені глибокий біль, і я боюся цієї смерті. Всі мої вчинки стоять перед альтернативою смерті. Мені тривожно, тривога зростає аж до безнадійного спротиву в годину умирання. Цей факт стверджує, що смерть не є природним завершенням мого життя.

12.7. У цьому контексті провина розуміється як “мала смерть”. Через провину, як наслідок мого вільного акту, я не відповідаю на твої сподівання. Оскільки я можу спостерегти лише твою конкретну

смерть, а своєї - не можу, так і не бачу своєї провини, а тільки твоєю. Неможливо уникнути всіх провин і притримуватись завжди цілком прямолінійної свободи. Я і ти знаходимось у середовищі провин, які існували раніше нас. Моральне зло, як і смерть, для мене стають тайною.

12.8 Перед цією тайною буття набуває значення поняття спасіння. Чи є надія на спасіння і чи вона має основу?

Питання про спасіння, можливість безсмертя завжди турбувало людство. Динаміка буття при допомозі дієслова-зв'язки бути (я був, є, буду...) вказує на те, що буття "пов'язує" всі часи, всі особи, всі способи. Це відкриває горизонт надії на спасіння. Якщо все вийшло від першого абсолютного та особового "Іншого" і все до нього прямус, як до своєї остаточної мети, тож тільки у спілкуванні з "Ним" я можу сподіватися, що знайду остаточний захист мого особистого буття.

Якою ж є структура спілкування в любові? Такою, при якій мої особові властивості не втручаються в особу іншого. Спілкування утверджує його особову ідентичність, тобто неповторність. Матерія стає на перешкоді такого спілкування, тому людина потребує вийти за межі свого матеріального буття, потребує самотрансцендентного поруху, потребує смерті, щоб могли жити й спілкуватися у чистому вимірі духа.

12.9. Біблійна історія збудована на різних рівнях спілкування буття. Найвищим буттям є Бог, який спричиняє своїм словом буття всього світу і людини. Однак гармонійне спілкування заперечене гріхопадінням. Зірвавши зв'язки, встановлені Богом, людина хоче "налагодити" фальшиві зв'язки - ідолопоклоніння (як в поганському, так і в модерному розумінні). Ідоли завжди прагнуть людських жертв... Але немає екзистенційного песимізму. Людина здатна слухати і відповідати, тому виникають історичні взаємини між нею та Богом. Історія стає місцем об'явлення Бога.

В особі Ісуса Христа - історичній вершині динаміки буття - пов'язані дві відмінні природи: Божа і людська. Тому євангельський закон збудований на зв'язках Бога, людей і самого себе. Він відновлює спілкування у любові.

Ключові проблеми:

- міжособова метафізика - відкриття "іншого";
- динаміка буття через дієслівну зв'язку "бути";
- матеріальне обмеження спілкування;
- смерть - умова вільного спілкування;
- Ісус Христос - вершина динаміки буття.

Підсумки

У чому полягає справжнє християнство, - запитував митрополит Андрей Шептицький, - коли ми знаходимось внутрі його? Відповідь була такою: "...у співзвуччі з самим собою. Тобто у співзвуччі з дійсністю. А дійсність починається у мені. Я мушу ввійти в себе самого, аби пізнати себе самого, аби згодом досягнути дійсність та стати супроти неї. Коли ми входимо в себе самих, чинячи повну внутрішню тишу в нас, та коли ми визволяємось від галасу приваблювань наших пристрастей і від закликів, які нам загороджують споглядання дійсної дійсності, тоді ми розуміємо, що ми - ніщо, та що всім завдячуємо комусь..." [16, 66-67]

Християнська педагогіка на основі превентивної моделі створює умови для самопізнання людини. Це найбільш коректна і гуманна модель, що знімає екзистенційний страх, відкриває горизонт надії на спасіння, відновлюючи спілкування у любові.

Використана література і примітки

1. С.Грабовський. Пролегомени до критики загальної педагогіки // Генеза.-1997.- №5.- С.104.
2. О.Пріцак. Що таке історія України? // Слово і час.- 1991.- №1.
3. Д.Белл. Щодо великої відбудови: релігія і культура в постіндустріальну добу // Генеза.-1997.-№5.- С.62.
4. Т.Возняк. Тексти та переклади.- Харків: Фоліо, 1998.- 666 с.
5. Див. І.Огієнко. Українська Церква.- К., 1993; Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу.- Вінніпег, 1965; Г.Булашев. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях.- К., 1993. У цій книзі автор висловлює протилежну Івану Огієнку думку. Він пише: "Із зустрічі двох світоглядів створився той середній стан, який давні пастирі Руської Церкви називали "двовірством". Християнське вчення з його

сумарною проповіддю і доволі абстрактною догматикою двоїлося з тими первісними язичницькими уявленнями, якими батьки й діди жили цілі віки і які ввійшли в плоть і кров дітей і поки що нічим не були ще порушені. Новонавернені предки наші поділилися на дві групи. В одній, меншій, до певної міри пустила коріння церковна освіта /.../, невдовзі стала розвиватися власна наслідувальна література церковного характеру. Другу групу, незрівнянно численнішу, складала народна маса. До неї вчення доходило уривками, книг вона не читала, хоча з плином часу звикла до обрядного зовнішнього вигляду, засвоїла деякі основні істини християнського віровчення, жадібно сприймала легенди, але в цілому порядку побуту тривалий час лишалась на колишньому своєму первісному шаблі. /.../ З одного боку, під видимим християнським зовнішнім виглядом тримались рештки язичництва, з другого боку, і нове вірування переінакшувалося й засвоювалося під впливом давньої міфології” (с.40-41). На відміну від Івана Огієнка, який пояснював українську особливість християнства плавним переходом поганства (сільської віри в одного бога, яка засвідчувала духовну готовність наших предків) до нової віри, - Георгій Булашев поляризує суспільство наших предків.

6. М.Новикова. Прасвіт українських замовлянь // Українські замовляння. - К., 1993.

7. І.Франко. Зібр. тв.: У 50 т.- Т.45.-К.: “Наукова думка”, 1986.

8. Т.Рильський. До вивчення українського народного світогляду.- В кн.: Українці: народні вірування, повір'я, демонологія.- К.: “Либідь”, 1991.- 636 с.

9. При викладі превентивної моделі користуюся виданням:Luciano Ciano.Wuchowanie w duchu ks. Bosko.- Warszawa, 1991.- 286 с.

10. Ф.Кафка. Из дневников. Письмо отцу.- М.: “Известия”.- 1988.- 255 с.

11. П.Паренте. Богослов'я Христа.- Львів: “Стрім”.-1995.- 540 с.

12. О.П.Мельничук. Християнська родина, батьки і діти.- Мюнхен: “Ціщєро”, 1954.- 172 с.

13. Т.Рабченюк.Організація, превентивного виховання школярів.- Рівне, 1999.

14. О.Д.П.Ляхович. Лекції з метафізики.- Львів: Видавництво ЛБА, 1995.- 94 с.

15. Українська культура була позбавлена метафізичного мислення. “Втягування за руку” відбувалося справді жорсткими методами, на основі “єдиновірної” діалектичної боротьби. Це позначилося на всіх рівнях гуманітарної сфери. Необхідно реконструювати метафізику, щоб створити можливості для акту споглядання. У педагогіці він не менш важливий, аніж у мистецтві чи богослов’ї.

16. Цит. За кн.: І.Ортинський. Під знаменням берестейської події.- Мюнхен, 1993.

17. Біблія

Лідія Зелінська

Загальні методичні рекомендації

До вступних уроків

Перший урок на початку навчального року мислиться як фундамент, на якому учитель протягом року зводитиме будівлю етичних понять та цінностей християнства. Тому варто задуматись: чи політизувати цей урок чи ні, застосовувати пафос чи довірливу розмову, прикрашати народницькою поезією минулого століття часів зародження “Просвіти” чи щиро запросити дітей до співпраці, розкривши перед їхніми очима цілісну структуру передбачуваних уроків етики. А відтак, на засадах ліберальної педагогіки вислухати побажання дітей, їхні надії від спільних зустрічей, подати їм знаки уваги і пошани, як маленьким людям, що прагнуть себе сформувати особистостями.

Дуже важливим є запитання учителя до кожного учня: чому ти тут, на занятті християнської етики? Чи бачиш ти його цінність? Адже це добровільний урок, він не дає конкретних наукових знань. Ця розмова дозволить учителеві в загальному зрозуміти, хто перед ним, з якими запитаними і метою приходить. Безперечно, що ініціюють відвідування занять переважно батьки. Той, хто прийшов на урок, не усвідомлюючи свого кроку, має правд вже на початку бодай відчутти, яка важлива перспектива перед ним: приєднатися до двотисячолітніх християнських цінностей. З ними він буде і тоді, коли закінчить школу, матиме свою родину, житиме в цій чи іншій країні, буде молодим чи похилого віку.

Найкращий сценарій із віршів не замінить психологічної єдності між учителем етики та учнями. І громадянську свідомість не сформувати на підставі найкраще вишитих рушників. Програми сучасної школи сьогодні достатньо приділяють увагу народознавчому вихованню. То чи дублювати цю мету на уроці етики? З іншого боку, заполітизованість може скренити християнську етику взагалі в бік національно-релігійної непримиренності. Це особливо відчутно на паралелях етики з історією. Учитель дозволяє собі надмірно емоційні пасажі історичних жаків, без жодного просвітління. Ми буквально мучимося історією, забуваючи, що дітям природно властивим є

почуття гордитися за своїх предків, а не падати під тягарем їх фатальних помилок чи навіть недолугості. Найкраще міжпредметний зв'язок історії та етики проводити в емоційно зрівноваженому тоні і об'єктивізувати матеріал подачею обох сторін. Наприклад, з польських, білоруських, литовських, російських, турецьких хронік.

Проголосити толерантність набагато простіше, аніж її дотримуватися. У Новому Заповіті немає жодного вивищення одного народу над іншим. Християнська свідомість справді є універсальною і для "всіх народів". Учителю християнської етики доконечно необхідно перемогти у собі насаджений радянською владою комплекс людини закритого суспільства. До прикладу вражаюча аналогія: саме на території колишньої соціалістичної Німеччини сьогодні найбільше спостерігаються неофашистські рухи. Чому? Соціологи і політики відповідають однозначно: в післявоєнний період тут відбулося тільки "перефарбування" кольору ідеології з коричневого на червоний. Було по суті відкинута виховання терпимості до людей інших рас та віросповідань. Небезпека християнського фундаменталізму у нас також можлива. Не варто нехтувати досвідом Німеччини.

У постколоніальному і постатеїстичному суспільстві учитель повинен критично оцінювати свій власний стан свідомості, постійно вивільняти себе від методологічних стереотипів минулого. І зокрема: від бажання наполегливо переконувати когось без жодних вагомих раціональних доказів, застосовуючи психологічний тиск; постійно повторювати те, що є добре засвоєним, наганяючи на учнів відразу і нудьгу (найпоширеніший стереотип - завжди починати від сотворення світу; безконечно провідмінювати "красиві" епітети стосовно самої книги Біблії, тим самим робити з неї ідола, переказувати священний текст тільки на рівні казки); моралізаторський тон у спілкуванні (забуваємо, що перед Богом і діти, і дорослі - рівні); надмірним сентименталізмом прищеплювати рабськість, замість плекати недоторкану гідність людини і повагу до її особистого містичного зв'язку із Богом та людською спільнотою.

Чи варто учителеві християнської етики брати лише на себе остаточний висновок, розглядаючи з учнями якусь моральну проблему? Адже це не математична задачка чи мовна вправа. Зрозуміло, що в радянські часи шкільному учителеві (особливо

гуманітарієві) були надані “уповноваження” вірного ідеолога партії остаточно виносити вердикти і пильно наглядати за всіма проявами вільнодумства, в т.ч. і святкування релігійних обрядів. Виходячи із рівності всіх людей перед Богом (і тільки на цьому рівні - справжньої, а не проголошеної), учитель на уроках етики буде значно цікавішим і привабливішим для спілкування з учнями, якщо буде ділитися життєвою мудрістю, але не насаджувати її.

У зв'язку із цією проблемою є необхідність говорити про наслідування. У середньовічній Європі була добре відома духовна книжка Томи Гемерена Кемпійського “Наслідування Христа”. Ось характерний фрагмент із неї: “Охоче пий чашу Господню, коли бажася стати приятелем Його і тримати з Ним спілку.

Потіхи лиш волі Божій: нехай Він Сам ними орудує, як Йому миліше буде.

А ти будь готов терпіти прикрости і вважай їх за найбільші потіхи, бо сьогоднішні терпіння не всилі заслужити на прийдешню славу (Рим., 8,18), навіть хоч би ти сам один зміг усе перетерпіти.

Коли ти вже дійдеш до того, що терпіння стане тобі солодким і милим ради Христа, тоді знай, що гаразд із тобою, бо ти знайшов рай на землі.

Доки тобі терпіння прикре й ти стараєшся від нього утекти, доти зле буде з тобою і погоня терпіння всюди побіжить услід за тобою.

Коли ти готовий до того, що повинно бути, себто до терпіння і умертвіння, незабаром буде краще і ти знайдеш спокій” [Т.Г.Кемпійський. Наслідування Христа.- Монастирськ. - 1991.- С.82.].

Наслідування людського ідеалу йде в межу із порушенням заповіді - “Не сотвори собі кумира”. І тут немає жодного аргументу, щоб “посперечатися” із Біблією. Адже людська природа мінлива (як в часі - тілесно і духовно, так і в просторі; не тільки світська, але й богословська антропологія цю характерну мінливість вже достатньо обґрунтувала). Оскільки людина є відкритою структурою, тому вона вбирає в себе поперемінно як добро, так і зло. І воно так складно й химерно в ній переплелось, що неможливо виокремити для наслідування тільки добро. А наслідувати зло мало хто в людській історії закликав відверто.

На радянських зразках ідеалів ми переконалися, що ідеологам треба було спочатку добре попрацювати “пензлем і різцем”, щоб

витворити, гідний для наслідування, міф. Тепер ми знаємо, що всі павлики морозови є плодом фантазії, а не життя. Треба розуміти мету такого масового і вимушеного наслідування: психологічний тиск і маніпуляція свідомістю, уніфікація людських особистостей в єдине стадо, заповнення атеїстичної порожнечі, власне гріх сотворіння кумира і т.п. Це загальні принципи примусового наслідування. І якщо це відбувається в толерантному суспільстві, то все одно не минути уніфікації людини.

“Наслідування Христа” Томи Кемпійського - це сувора практика чернечого життя, вибір якої кожен робить абсолютно самостійно. Не можна сплутувати поняття, яке дав автор - йти слідами Христа, тобто тими земними кроками, що “унаочнюють” його духовні заповіді любові, із всією повнотою місії Спасителя, яка винятково підвладна тільки Богу, і людина не може цього ні повторити, ні навіть намагатися “стати як Бог”. Людину підстерігає надзвичайно хистка рівновага між очікуванням благодаті і самостійним добуванням цієї благодаті.

На перший погляд заклик наслідувати здається добрим наміром. Хоча Ісус Христос говорив - йди за мною, а не - роби так, як... Буквально йти за ним - означає робити свої власні кроки, ставити власні відбитки на дорозі, падати на ній і підніматися. І бути самим собою, просто людиною. Христос пройшов всіма дорогами, що ведуть до горнього Єрусалиму як символу духовного вдосконалення. І показав, що немає окремої дороги для грішників та праведників. І на ній є все, що може бути в людському житті.

Бути таким, як Христос, не зможе ніхто. Християнство - релігія глибоко внутрішня, тому не зовнішні заклики повинні панувати на уроках етики, а безпосередньо - прагнення бути християнином. Без будь-яких умов, посередників, прикрас, методів. “Довести дітям, що бути чесним - це наслідувати Христа” - таке формулювання мети є власне старим кліше. Бути чесним у християнському розумінні - означає визнати свою слабкість, своє падіння. Як ми розуміємо, це не стосується Христа, який був без гріха. А людська слабкість - це наслідок гріхопадіння. Тому намагання наслідувати Христа є благородними, але марними. Наслідувати - рівнозначне небажанню упокорюватися у своїй гріховній природі, визнати себе цілком залежним від Спасителя.

Сучасна суспільна атмосфера в Україні “зависла” між наслідками атеїзму, колишніми стереотипами мислення і спілкування, та радикально новим релігійним станом європейської спільноти. Щоб схилити терези в цей бік і стати **самобутнім** членом цієї спільноти, очевидно, треба насамперед глибоко і безкомпромісно аналізувати себе. І з **Божою** допомогою тоді відшукаємо самі себе в цьому світі безлічі народів.

До початкових класів

Найбільшою проблемою є балансування між Біблією і природознавством, спеціальне “оказковування” своєї розповіді (Бог постає в уяві дітей добрим чарівником), надмірне емоційне розфарбовування. До речі, в народній традиції був колись вироблений нашими бабусями доволі суворий і містичний (!) тон розповіді біблійних сюжетів. І діти чітко відрізняли цей тон від казки чи приємної колісанки. Їм із благоговінням передавали відчуття страху перед безмежною величчю Бога і безмежною малістю людини. Страху, але не пригнічення, і з благоговінням, а не із награною цікавістю уявної мандрівки тощо. Методична обережність, тонке відчуття учителем граней священного і світського допоможуть знайти вірний тон оповіді Біблії найменшеньким дітям.

Найбільшим натуралізмом страждають уроки, пов’язані із темою сотворення світу. Учитель, зрозуміло не від злих намірів, але охоче розфарбовує акт сотворення, що нагадує учням синтезований урок природознавства. Позитивістський світогляд, особливо плеканий у радянські часи (Західна Європа пережила його у ХІХ ст., відмовившись від нього через півстоліття), не допускає метафізичного мислення. Позитивіст “завойовує” світ, володіє ним завдяки науці. Немає жодної таємниці, все повинно бути точно обстеженим і вимірним. Ідучи за цією логікою, учитель також не хоче залишати жодної таємниці із акту сотворення світу. Тому він пропонує подорож на вічному двигуні. Час сотворення для нього - не богословська категорія, а матеріальна.

Біблія не має жодного стосунку до наукового підручника. Насамперед важливо передати дітям відчуття - Ніщо (ex nihilo), з якого, за волею Бога, постав світ. Можна спробувати піти ретроспективним шляхом: Земля, на якій нічого немає (а таку глобальну загрозу людина вже спричинила), планета, якої ще немає;

Всесвіт, який ще не постав.

Для того, щоб ще більше поглибити розуміння дітьми сотворення як акту, варто послідовно (але в жодному разі не змішуючи!) опрацювати з ними три описи сотворення: перший - Бт. 1, 1-31; 2, 1-4; другий - Бт. 2, 4-25; третій - Ів. 1, 1-5. Останній із них підніме на абстрактний рівень мислення. І тут принципово не важливо, що діти зрозуміють і наскільки. Важливим є фіксація в їхній свідомості чогось понад простором і часом, понад конкретикою світу.

Ще одна проблема: еволюціоністичні теорії. Святе Письмо не проти і не за еволюцію. У ньому стверджений факт сотворення, без подачі способів, якогось плану і т.п. Богослови твердять про динамічний характер творення і припускають постійне творення. Також можна спостерегти певну послідовність творення, наприклад, у першому описі.

Описи мають ознаки літературних жанрів: перший - гімн Творця, другий - епічна конкретизація, третій - філософська медитація. Всі три жанри по-різному передають єдиний факт; і по-різному він запам'ятовується. Звичайно, що перший - найлегший, однак не потрібно забувати, що в ньому присутня біблійна символіка. Також цей опис має важливе літургічне значення: показати мету сотворення - святий час шабату. Тому не буде зайвим приєднати до натуральної наочності (глобуса з ліхтариком) ще й дешифрацію біблійного поняття доби, яке не вказує на конкретний час - 24 години. Якщо ми визнаємо, що Бог понад часом і простором, то акт творіння не може числитися. Він є вільним, динамічним, всюдиприсутнім, породженням із любові, краси і добра. І є справою Трійці (на що вказує третій опис). Малювати не тільки блакитне із хмарками небо, але й розкривати цей біблійний символ у духовному вимірі (ангельські чини, що виконують певні функції стосовно Бога та людини). У будь-якому випадку буквалістська інтерпретація не повинна бути єдиною. Відповідно - до методики подорожі, що сприяє буквалістському розумінні, додати ще й медитації.

Власне, духовний вимір, для омовлення якого вироблені абстрактні поняття, є найбільшою проблемою на уроках християнської етики у молодших класах. Дуже відчутний перепад, коли учитель спочатку подає типовий дитячий віршик із пестливими образами, а потім пропонує молитву "Царю Небесний", яка

вимагає зосередженості і зовсім неповерхового розуміння того, про що моляться. Заучені молитви (без розуміння і входження в коротку медитацію) перетворюються у механічну звичку. А постійна присутність “дитячих віршиків” на уроках етики знижує рівень серйозності і відчуття Божої таємниці. Учителю мусить подбати про оптимальну доцільність засобів з інших шкільних предметів і згармонізованість усіх компонентів уроку (добре знайомих дітям і нових). Безперечно, новий специфічний компонент етики повинен переважати над засобами літератури, історії, географії, природознавчих дисциплін. Також необхідно подбати про насичення уроку релігійним настроєм, відмінним від настрою інших занять.

Мотивація молитви є настроєвою ланкою, що єднає учителя, дітей і їх разом із темою спільної зустрічі. Тут важливим є все: тиша, вібрація голосу, шукання слова, щирість, серйозність, паузи, зітхання... Хоча молитва в релігійному сенсі - це не “артистичні” вправи з модуляції голосу, однак нехтувати ними теж не годиться. Від виразності і схвильованості голосу миттєво встановлюється чи не встановлюється контакт. Важливо творити молитву для всіх і зі всіма. Доторкатися в ній насущних проблем (чиясь відсутність, хвороба, успіхи).

Цього ж вимагають і поняття загальноморального характеру: добро і зло. Здебільшого на уроках воєни є теоретично-уявні. Найчастіше учитель починає говорити так: “Діти, уявіть собі...” або “Придумайте оповідання” чи “Закінчіть історію”. Це, безперечно, хороші засоби для уроків читання і зв’язного мовлення. А для уроку етики? Тоді, як життя само творить жорсткі ситуації добра і зла в конкретному шкільному класі чи сім’ї. Звичайно, учитель приходить на урок із заданою темою, але християнська етика справді є універсальною настільки, що здатна помістити в себе всі насущні проблеми. Лише б учитель не лякався піднімати цю конкретику. На допомогу йому придуть праці, написані на пограниччі релігії та психології.

Для початкових класів стоїть проблема поєднання серйозності предмету християнської етики із маленьким життєвим досвідом учнів, їх грайливою манерою сприймання. Здебільшого учитель сам провокує на цю грайливість. Конспекти уроків показують, що найчастіше він запрошує до розваги, а саме, до уявної мандрівки.

Інакше кажучи, пропонує учням задля легкості їхньої праці “відірватися”... від землі. Це розвага замість праці. Певно краще організувати цікаву працю, аніж банальну розвагу.

Ігровий момент на уроках етики повинен бути природним, а не штучною прив'язкою до Святого Письма. А тим більше - поспішна інсценізація біблійного сюжету у вигляді фізичного пересування. Проводячи таку фізкультхвилинку, слово учителя хитатиметься між проповіддю християнства і святотатством. Легкість сприймання, а потім спрощення і баналізація - ось такий імовірний результат. У всякому разі Біблію перестануть відрізняти від інших звичайних книжок. Шкільна практика ще з часів середньовіччя виробила для інсценізації Святого Письма та церковних книг спеціальні жанри: міраклі, мораліте, містерії. Їх і тепер можна використовувати, навчаючи і наймолодших, і найстарших школярів. Готують мораліте (що особливо було б цікавим для занять з етики) окремо і заздалегідь або імпровізують згідно теми на уроці.

Ребуси, із малозначних слів яких учні складають біблійне ім'я чи подію, нейтралізують священний зміст. Більш ефективним буде створення алегорій, дешифрація символів. Тобто, продовжити те, що вже випробуване сакральним мистецтвом. У ньому - справжня гра уяви і... значне поглиблення містичності.

Принагідно можна зауважити справжню експлуатацію символу серця. Чи не на кожному уроці функціонує ця паперова фігурка: і під час розповіді про Люцифера, і про Ісуса Христа, і про стан люських гріхів. Діти вже знають, що прочитають щось у ньому, допишуть чи домалюють. Учитель не повинен забувати, що символ вражає тоді, коли він неповторний, синтезує в собі багато значень і використовується з певною ритуальністю. Символ не може бути резервуаром, який наповнюють будь-яким матеріалом. Знак поступово “відчитується”, в процесі роздумів чи обговорення розкриваються його несподівані аспекти. Це методика небуденна. Але якщо йдеться про біблійний символ, то треба обов'язково пам'ятати ще й про священне канонічне значення. Особливе ставлення до священних знаків і предметів відображене у Старому Заповіті. В цьому контексті корисно прочитати про побудову шатра для Божественних літургій. З веління Бога тоді започатковувалися

символи як матеріалізація невидимого духовного світу. Тому біблійний символ є “прив’язаним” до певного явища. Перенесення, наприклад, позитивного символу у негативну площину означає не просто знищення його священного змісту, але й веде до святотатства й глумління.

Ще один найбільш задіяний символ на уроках християнської етики - дорога. Виходячи із євангелійної фрази Ісуса Христа: “Я - дорога життя”, - учитель не зважається говорити на рівні філософсько-богословському, а зупиняється тільки на конкретному образі, поданому через малюнок. Зіставляються дві дороги (лісова стежина і магістраль) із явним креном до антицивілізаторської ідеї. Тобто, природним шляхом йдемо до Бога; збудованим - ні. Руссоїстська “природна” людина вже була випробувана в епоху Просвітництва. Навряд, чи є сенс повертатися до вичерпаних ідей, навіть за тієї умови, якщо Україна їх не пережила своєчасно. Досвід французьких просвітителів показує, що ця, зовні приваблива антицивілізаційна ідея, не має жодного ефекту, оскільки людство не відмовиться від прогресу. Актуальними наприкінці другого тисячоліття є проблеми морально-екологічного виховання людини в цивілізованому світі. Моральною є людина не тільки та, що живе на хуторі, але й та що рухає прогрес. З іншого боку, місце і спосіб життя людини аж ніяк не впливають на її моральність. Тому важливо говорити з дітьми мовою універсальних категорій, яка не буде ворожо протиставляти і розривати людство на соціальні категорії.

Готуючи урок-мандрівку, необхідно зважувати багато компонентів, щоб Палестина не перетворилася винятково на екзотичну країну. Доброю підмогою учителям християнської етики в цьому випадку стане твір української давньої літератури “Ходіння Данила Паломника”. Докладну інформацію про нього можна знайти у книзі Михайла Возняка “Історія української літератури” (Львів: “Світ”, 1994, кн.1) Прощі наших предків в XI ст. мають надзвичайно потужний релігійний струмінь. Це є найважливішим для уроку етики, адже мандрівка - не тільки розвага, а й певні релігійні відчуття. Ось, наприклад, як описував Данило Паломник ріку Йордан: “...тече хутко, береги має з того боку дуже круті, а з цього боку - рівні. Вода ж його каламутна і дуже солодка до пиття, і не обридає пити ту святу воду, і не хворіють від неї, і не шкодить вона”.

Часто учителі використовують для грайливого перепочинку дітей дзеркальце, починаючи від запитання: що це таке, і чи ви знаєте його. Якщо аналізувати цей методичний засіб без іронії, то треба відзначити, що по суті це є підсвідомим прагненням до індивідуалізації. Інакше мовлячи, учитель відчуває на своїх уроках нестачу моментів суто індивідуальних, які б шанували кожну дитину, виокремлювали її як особистість. Але дзеркальце - це знову ерзац-засіб, своєрідна втеча від конкретного матеріалу і психологічної роботи. Пригадую з шкільної методики тільки два моменти користування дзеркалом: для англійської фонетики і для примірки пошитой сукні на уроках праці. Отже, мета була цілком робоча. А тут - робоча мета відсутня. Дзеркальце дає привід ще раз повторити: які ви гарні. Від чого уроки етики стають буквально переобтяжені компліментарністю. А з другого боку - це проста методика: роби, як я. Назагал учитель при цьому не ставить собі за мету спрямовувати свій погляд у глибину душі дитини. Дзеркальце тим більше насторожує, якщо воно з таким самим обігруванням використовується в середніх і старших класах. Підкреслюю - цей методичний засіб на уроках християнської етики не заперечую і не відкидаю, лише коректую його функціонування.

Варто подумати, чи приписувати Богу слова, яких немає в Біблії? Приписувати заради образу чарівника чи турботливого садівника, тобто заради полегшеного сприймання матеріалу. Або навпаки, творити образ Бога - суворого сторожа над вчинками дитини, який тільки і чекає на те, щоб її покарати. Залякувати до такої міри, щоб аж паралізувати її свідомість і волевиявлення. Наприклад, чи суперечка, дискусія є гріхом? Якщо так, то учителі будуть першими, хто підштовхує до гріха.

Кожен учитель християнської етики буде сам собі давати відповідь на це запитання. Але і відповідальність брати також. У старозаповітних часах, коли працювали над першими перекладами і списками в різних мовах, євреї понад усе боялися бути неправдомовними перед Богом у сенсі переінакшення, недотримання тексту. Підкреслюю: учитель сам буде вибирати між суворою риторичністю і вільною інтерпретацією священного тексту. Головне, щоб він вчасно відчув "неправдомовність", за рисою якої починається міфотворчість.

Проголошуючи певну тему на початку уроку, учитель ставить головне тематичне запитання, не сумніваючись у тому, що діти дадуть правильну відповідь. Тоді з погляду методиста постає інше запитання: навіщо урок, якщо діти вже знають і учитель підтверджує їхні абсолютні знання? Звичайно, тут можна використати найстарішу сократівську методику. Хоча вона з античних часів, але не суперечить християнству: учитель ставить запитання, учень відповідає із впевненістю, однак учитель способом іронії і взаємного упокорення (а не вивищення) розхитує учня у своїх знаннях. Відбувається детальна прискіплива бесіда, аж поки обоє (учень все-таки попереду, авторитарність учителя відсутня) доходять спільного висновку - нових (що рівнозначне поглибленням старим) знань. Як показує практика учителів християнської етики, ведення рівноправної бесіди є найскладнішим компонентом уроку. Учитель звик мати істину “в руках” і “накладати” її на учнів у будь-який момент їхнього “дозрівання” в процесі діалогу. Це знову ж таки релікти старої шкільної методики, яка репрезентує рівень спілкування всього нашого суспільства. Цього можна позбавитись, коли учитель буде виховувати у собі терпеливість і покору. Мати терпеливість чекати, поки зерно само розвіється, - це висновок однієї із притч Ісуса Христа.

До середніх класів

Підлітковий вік вимагає особливої психологічної підтримки. Тому учитель етики зможе глибше розкрити тему, якщо вона певним чином буде ґрунтуватися на психоаналізі. “Заборонені потяги” - це дуже складна ситуація у житті підлітка. Як її пояснити з точки зору Біблії? Насамперед відверто, без будь-якої лжесором'язливості, і доброзичливо.

“Тепер ви знаєте, як потрібно діяти” - такі висновки набирають форми універсального рецепту. Очевидно, життя має численні варіації, на які жоден учитель не спроможний забезпечити загальним правилом дії. Учнів потрібно готувати до самостійного вибору і відповідальності. А тому продумувати ситуації, у яких би були складні життєві колізії відповідно їхньому віку. І чим складніше, тим краще.

Або зразок іншого “остаточного” висновку: “Слухаючи ваші відповіді, мені стало ясно, що ви зрозуміли, що таке каяття,

навернення, і яке велике значення має прощення для людини". Учителька, безперечно, хоче похвалити мудрість дітей, але така похвала не в християнському дусі. Ні Ісус Христос, ні апостоли не фіксували своїх слухачів на вичерпаності етичного знання. По-перше, тому, що воно само по собі нічого не варте. По-друге, який сенс Спасіння, якщо люди - такі здібні учні. Але людська історія показала, що два тисячоліття нам замало, щоб засвоїти уроки християнства.

Між уроками учителів середніх класів дуже відчутна відмінність у рівні серйозності: хтось уже розмовляє з дітьми поважно, а хтось ще "продовжує дитинство". І саме у стилі спілкування. Інфантилізм у підлітковому віці не тільки недоречний, він викликає природний бунт або навіть насмішку із теми уроку. Зникає цікавість до християнської етики взагалі, якщо підліток переконається, що там йому пропонують "ляльки", гру в "заплющити і розплющити очі" і т.под. Немає сенсу повторювати теми із колишніх років навчання на цій же інфантильній основі. Ми читаємо Біблію все життя і сприймаємо її завжди по-різному. Відповідно настроєві, приватній ситуації і, звичайно, віку. Про Різдво у 55 років будемо читати не так, як у 25 чи 15. Учитель етики тим більше повинен підкреслити цю зміну: колись я вам розповідала про це так, пам'ятаєте? А тепер - так. Бо ви - інші. І це є радістю і смутком людини водночас.

Ще одна деталь із діалогу учителя, на яку дуже гостро реагують учні: постійні слова "мусите", "повинні", "обов'язково". Якщо на предметних уроках цей імператив є зрозумілий, то на факультативному - його нічим виправдати. Легша атмосфера для спілкування тоді, коли є взаємна упокореність, повага до вибору підлітка. Таку ж роль відіграє і стиль ведення уроку. Пафос - це штучне піднесення настрою людини. Він відбивається на інтонаційній мелодії голосу, подачі значущості слів і власне підборі окремих урочистих слів. Сила голосу, яка використовується при цьому, може бути і громоподібною, і манірно-слабкою. Підступність пафосу полягає в елементарному заколисуванні уваги, в мимовільному самоусуненні партнера-слухача із обговорення. Про це учитель повинен пам'ятати, коли подає урочисту тему. Так само чітко контролювати свій пафос при подачі буденної теми. Зловживати ним не годиться. Тим більше наслідувати церковну літургію і

проповідницький стиль. Урок етики можна вважати успішним тоді, коли відбувається максимальне зближення учителя та учнів, яке ми просто називаємо духовним. Пафос - відчужує. Фігурально висловлюючись, він немовби промовляє: зараз не час на ваші проблеми, говоримо - про високе. Пафос - втомлює, оскільки тримає в зовнішньому напруженні.

Тут варто розрізнити античний пафос від біблійного. Греко-римські поети, дотримуючись артистичної постави, блискуче проголошували хвалу героям і богам, що опікувалися ними. Звитяги полководців негайно ставали символом батьківщини. Ораторське мистецтво нагромаджувало засоби ефекту: **урочистий тон і розміреність**, відчуження від плебеїв і перебільшення заслуг героїв аж до їх обожествлення. Іоан Шерр на початку XX ст. у звичайному (небогословському!) підручнику з літератури так визначив біблійний пафос: “При всій своїй однозначності єврейська література проявляє дивовижну силу і могутність; оскільки вона виринає, як **потік гарячої крові**, із серця багатостраждального народу, який пройшов школу нещастя, який тільки зрідка звертався до світлої сторони життя, постійно зупинявся з боязливим запитанням перед темною завісою, що закриває загадки людського буття. Сенсуалізм Сходу, який завжди прагнув насолоди, зустрічав невблаганну протидію з боку євреїв, які відверталися від землі, зітхали про возз’єднання з Богом, невтомно прагнули до неземного, спіритуалізму. Саме цей войовничий напрям надає єврейській літературі ту силу мовлення, що проникає до самої глибини душі, той громовий гнів, ту пристрасть, ту сміливу розкіш образів...”[1,73] Отже, з одного боку, - розмірений тон, з іншого - бурхливий потік, зітхання з глибини душі, страх перед Богом і бажання з’єднатися з ним... Перше - підносить, друге - будить. А якщо говорити про пафос на основі віри, то треба сказати, що ми успадкували з попередніх часів саме античний язичницький тон “декламування” вже готових політичних символів. Біблійний пафос з’являється тільки тоді, коли прагнемо віри і коли, словесно проголошуючи істини, боїмося втратити її.

У середніх класах особливо виражена логіка “шукування ворога”. Як правило, це фарисеї. Насаджується враження про окрему групу-касту поганих, впевних, гордих і т.под. людей. Це вибіркове історично-буквальне прочитання в принципі є

помішковим, адже серед фарисеїв були й такі, що хотіли пізнати слово Ісуса Христа без гордині. І не тільки фарисеї були у натовпі людей, які кричали: “Розпни!”. Вчені книжники описані євангелистами не стільки для ворожого протиставлення людей грамотних і неграмотних, грішних і праведних, як для показу трагічної “зачитаності” людей, що не здатні побачити книжного знаку у житті. Роман Яна Добрачинського “Листи Никодима” зможе допомогти учителеві християнської етики позбавитися найважчого стереотипу радянського мислення. До свого твору християнський письменник вибрав епіграф із творчості Антуана де Сент-Екзюпері. Наведу його повністю: “...Господи, казав я, там на гілці дерева сидить крук; розумію, що Твій маєстат не може знизитися до того, хто говорить. Але мені дуже треба Твого знаку. Коли скінчу мою молитву, вчиню, щоб крук відлетів. Це буде знак, що я не одинокий на світі...

І дивився я на птаха. Але він сидів непорушно на дереві. Тоді я знову звернувся до каменя.

Господи, сказав я, Твоя правда. Твій маєстат не може знижуватися до моїх забагів. Якби крук відлетів, я був би ще сумніший. Бо такий знак був би знаком, що його дав хтось рівний мені - отже був би тільки відбиткою моїх прагнень. І я все ще тривав би в своїй самоті.

І я поклонився та завернув. І саме тоді відійшла розпука від мене і на місце її зійшла неочікувана радість” [2, 5].

Для того, щоб щось зрозуміти, люди мислять, теоретизують, творять писемний код з певними образами. Священний текст написаний також на основі цього коду. Наскільки буква відповідає духу? - чи не єдина головна проблема фарисеїв. Адже вони читали Святе Письмо у синагозі і тлумачили його. Ісус Христос їм також приніс полегкість, проповідуючи “не букву, а дух”. “На ваших очах звершилося сьогодні писання”, - прозвучало один раз у храмі. Слова шокували книжників - всю дотеперішню людську мудрість (інакше кажучи, вироблений і міцно зафіксований в пам’яті код) треба було відкинути і піти назустріч “незакодованому”, трансцендентному. Так само, як митар мав залишити збір грошей, блудниця - своє ремесло і т.под. Якщо із зовнішніми гріхами людина ще здатна поборотися, то із гріхом внутрішнім - розумуванням - їй не так

просто розлучитися. Мислячи, людина створює свій світ, в якому є володарем. Ця влада більша понад усі реальні багатства. Ісус Христос знав про це. Власне, тому він підкреслив, що прийшов не відмінити старий закон, а доповнити його. Тобто, Син Бога не мав на меті відкинути святість писань, а допомогти бачити їх крізь призму любові, поза владою “матеріальності букви”.

Навіть мимовільне шукання ворогів зводить нанівець саме поняття прощення. На одному уроці ми будемо теоретично проголошувати прощення, на іншому - по суті перекреслювати його. Ядвіга Міжинська у статті “Етика прощення Михайла Булгакова” виходить, наприклад, із фундаментальної тези про людську справедливість, яка повинна бути божественною, оскільки людина - подоба свого Творця. Тому етика прощення передбачає, на думку авторки статті, - “по-перше, що всі люди - слабкі, піддатливі спокусам, страху та амбіціям - тому ніхто не має права ставити себе понад іншими лише тому, що сам не перебував у ситуації трагічного вибору: по-друге, що всі люди є добрими. Це означає: кожен, будучи дитям Божим, маючи божественне походження й спадщину, заслуговує на любов” [3, 7]. Ядвіга Міжинська відкриває особистісний зміст етики прощення - відмову від самообману та відкриття правди про самого себе, порівняння власної слабкості із слабкістю ближніх.

Учитель етики середніх класів намагається сформувати у свідомості учнів цілісний образ Ісуса Христа. Його метод у своїй основі проглядає таким же традиційним, як шукання сакральної естетики іконографіями різних епох Заходу і Сходу християнської Церкви. Тому треба мати на увазі і ту непросту історію, яка супроводжувала іконографію. Її найвразливіше місце - неприйняття чужої уяви, чужого естетичного канону. Візантійський образ - одноплосинний, нечуттєвий, суворий. Західний образ пережив бурхливу епоху Відродження, тому він - багатовимірний і до певної міри сентиментальний. Але жодна із естетик не є натуралістичною. Такий чи інший, однак був вироблений символічний код. Якщо учитель хоче словесно малювати розп'яття, натуралізуючи детально страждання Христа, то нехай згадає добру і повчальну традицію ікони, яку творили у молитовному стані з почуттям остраху перед величчю Бога. Чи потрібно ставити при цьому мету: розжалобити учнів? Всі чотири Євангелії описують хресну дорогу

і розп'яття стримано і без надмірної пристрасі. Бо духовний зміст важливіший за емоційний; факт важливіший за стан, формування твердої віри важливіше за формування вразливості і здригання від фізичних страждань. Треба врахувати також і сучасну ситуацію - абсолютну відкритість людини для досліджень. Сприймання болю притуплене, якщо ми бачимо його часто і в найтонших штрихах. Цим ми відрізняємось насамперед від епохи Середньовіччя і Відродження, того часу, коли писали різні церковні відправи, літанії, акафісти. У них, так би мовити, актуальні зітхання тієї доби. Людина міняється, і міняється її розуміння образу Ісуса Христа. Якщо учитель зможе “вловити” актуальну естетику, то вона не тільки не буде дратувати, але й стане дорогою пізнання Бога. Для цього очевидно потрібно критично аналізувати всі естетичні канони, намагатися зрозуміти, що через них хотіли втілити. Потім ставити перед собою чіткі запитання: яким я бачу Ісуса Христа, яким його бачать діти, що впливає на їхнє внутрішнє бачення, чи, можливо, воно є чистим? Далі - простежити за тим, що домінує в уяві: приземлення чи абстрагування образу. Наступний крок - читання псалмів і пророцьких книг про Ісуса Христа. Необхідно зауважувати також і ті образи, якими користуються псалмоспівці та пророки. До цього можна під'єднати світську медитативну лірику як релігійний досвід поетів.

До старших класів

Програма з християнської етики пропонує для учнів цього віку життєві теми, виховуючи спостережливість і реалістичне бачення світу. Учителям легко наповнювати уроки етики актуальним матеріалом, однак треба пам'ятати про ключовий біблійний вірш. Він потребує значно глибиннішого медитативного проникання і особистісного відкриття.

Старшокласникам необхідно побачити християнські цінності на тлі інших релігій.

Ще одне синтезоване тло - світова наука. Учитель етики, опрацьовуючи тему “Наука і християнська віра”, намагається скомпонувати на уроці енциклопедію. З цього боку варто подумати, на яких суміжних об'єктах дослідження зупинитися, щоб мати можливість роздумувати і над Біблією, і над конкретним життєписом вченого. Найдивовижнішим прикладом поєднання віри

і науки є Паскаль. Це ім'я добре відоме учням старших класів, а його світогляд, думки про релігію? Очевидно, що таке доповнення на уроці етики буде не зайвим. Учитель може скористатися виданням: Паскаль. Думки про релігію.- Львів: "Місіонер", 1995. Ось фрагмент статті Паскаля "Про прообрази", особливо корисний для набуття теоретичної бази, на основі якої можна тлумачити біблійні символи. "Існують прообрази ясні і доказові, і є менше натуральні, які мають значення тільки в очах уже і без цього переконаних людей. як напр., апокаліптичні символи.

Але між першими і другими та різниця, що апокаліптичні символи позбавлені будь-якої безсумнівності. Тому досить несправедливо стверджувати, що їх пояснення таке ж ґрунтовне, як і пояснення явних символів, оскільки в апокаліпсисі нема символів настільки доказових, як деякі із перших...

Однією із головних причин, чому пророки одягали духовні блага, які вони обіцяли, в символи земних благ, була та, що вони мали справу з чутливим народом, якого треба було зробити носієм духовного заповіту" [4, 80].

Таким чином, на взірці яскравої особистості вченого можна створити атмосферу спільних роздумів, базованих на Біблії. Однак ні в якому разі не можна штучно підганяти біблійні вірші під певну наукову концепцію і робити з Біблії підручник знань. А тим більше недопустимо викривляти Біблію. До прикладу такий фрагмент уроку: *Багатьом відомі слова російського вченого К.Е. Циолковського: "Земля – це колыска людства, але не можна вічно перебувати в колысці!". Відповідно до цих слів планувалася подальша робота: пошук життя на інших планетах. На здійснення космічних досліджень йшли відповідні витрати... І все це для того, щоб підтвердити один рядок із Біблії: "на проживання на ній Він її сформував" (Іс., 45, 18). У перекладі Івана Хоменка цей вірш звучить так: "... Бог, що сотворив землю, що сподіюв її та укріпив її; не створив її пустою, він создав її, щоб на ній жили: "Я Господь, і іншого немає!" У перекладі Івана Огієнка: "... Бог, що землю вформував та її вчинив, і міцно поставив її; не як порожнечу її створив,- на проживання на ній Він її вформував. Я - Господь, і нема більше іншого Бога!". Жодної букви в біблійному тексті не можна підправляти - це давньоєврейське правило шанування святини. Порівняльний аналіз перекладів*

показує, що автори, спираючись на синонімічні багатства української мови, все-таки обоє точно передали єдину сутність вірша: Бог - єдиний, він створив Землю і життя на ній. Чи Біблія тут заперечує життя на інших планетах або космічні польоти?

З погляду методики молодших класів у цій темі знову бачимо стару невирішену проблему: що стоїть на першому місці Біблія чи світ (замилування природою і т.под). Найменшим учням надмірно вимальовуємо світ і старшокласникам також, відмінність тільки у наукових категоріях, якими користуються учителі.

Варто використовувати якнайширший літературний матеріал: від авторів рідного краю до європейської, азійської, американської культур. Сучасне суспільство є мультикультурним. Його основний технічний здобуток - інтернет - із символу переходить до реального об'єднання людей на землі. Етика в цій ситуації має свої особливі завдання. І на уроках потрібно їх ставити. Необхідний випереджаючий, але неагресивний удар по аморальності. Думаю, що на основі Біблії "культурні позитиви" здатні виховати повагу до інших.

Із старшокласниками можна стосовно патріотичної теми (життя святих) обговорити статтю Івана Франка "Радикали і релігія". Письменник, який стояв все життя на народницьких позиціях, дає безкомпромісний аналіз стану духовності українського народу сто років тому. У статті він ставить дилему: прогрес і праця Церкви на полі духовному. "Чи наш народ, - із полемічним запалом питає Франко,- де його ще не доторкнувся вплив новішої, світської школи і радикальної агітації, є релігійний? Правдиво, по-християнськи релігійний? З чистим сумлінням кажемо..., що ні, не є.

...В що вірить наш народ? Скажете: він вірить в Бога. Певна річ, але не менша певна також, що вірить і в чорта, і в потоплеників, і в чари та відьми..., і що та низька, поганська віра є у нього **властивою, практичною вірою**. тобто тою, котра знаходить застосування в тисячних випадках практичного життя. Тим часом віра в одного Бога є у нього чимось таким, як свята ікона в хаті... Обряди і вірування нашого народу... далеко більше надихувані поганською вірою в оживлені сили природи, ніж в єдиного, всемогущого і всевідушого Бога. І не говоріть, що церква силувалася завжди викорінити в народі ту поганську віру. Було б дуже сумно, якби церква справді тисячу літ працювала в тім

напрямі, а наш народ таки нічого б не навчився. **Велика більшість духовенства піддержувала і ширила ту віру**, вона сама говорила і говорить народові десять раз більше про чорта і про всяких злих духів, як про Бога. Яке християнство насадили, таке й мають.

Коли перша основа релігійності, віра, поставлена в народній душі на хибній основі, коли се не є віра в одного найвищого Бога, а в двох, з котрих один добрий, нібито й називається всемогущим, а проте від віків не може дати собі ради з другим, злим, хитрим, зрадливим та спокусливим і мусить віки вічисті боротися з ним, - то як може виглядати релігійність в душі такого чоловіка? ...Простий ум дійде хіба до думки: "Бога шануй і чорта не дразни", до думки про дипломатичну нейтральність чоловіка в тій війні. Не диво, що така віра лишає його зовсім холодним, не порушує його чуття. Чи то буде правдива релігійність?" [5, 270] - запитує Франко. Стаття дискусійна і не втратила актуальності. Нехай страшокласники оцінять її позиції стосовно віри і релігії.

Нижче подані конспекти уроків, які запропонували учителі християнської етики Рівненської області. Це їхні перші кроки, і тому дуже важливою є співпраця з усіма, хто буде читати і користуватися цим посібником.

Джерела

1. І.Шерр. Иллюстрированная всеобщая история литературы.- М., 1905.
2. Я.Добрачинський. Листи Никодима.- Торонто: "Добра книжка", 1963.
3. Я.Міжинська. Етика прощення Михайла Булгакова // Зарубіжна література.- 1997. - Ч.14 (30).
4. Паскаль. Думки про релігію.- Львів: "Місіонер", 1995.
5. І.Франко. Радикали і релігія//Зібр. Тв. У 50 т.- Т.45.- К.: "Наукова думка", 1986.

Василь Жуковський

ВИМОГИ ДО УРОКУ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Урок християнської етики за своєю структурою має багато спільних рис з уроками інших предметів. Разом із тим уроку християнської етики притаманні і певні особливості.

Знання змісту уроку. Важливими передумовами успішного уроку християнської етики є ґрунтовне знання вчителем Біблії та навчального матеріалу, а також віра в те, що вчитель викладає та сповідує ті самі християнські принципи, які передаються учням.

Відповідність уроку змісту Біблії. Зміст уроку християнської етики має відповідати Біблійним істинам. Вчитель повинен сам глибоко збагнути Біблійні знання перед тим, як розкривати їх учням. Коли виникають труднощі в розумінні Слова Божого, учителеві слід звернутись за консультаціями до фахівців - священника, пастора, теолога за роз'ясненням. Діяльність вчителя спрямовується на те, щоб якнайкраще передати Слово Біблії учням.

Міжконфесійний характер уроку. У класі на уроці християнської етики, як правило, знаходяться представники різних конфесій, тому урок має носити міжконфесійний характер, тобто матеріал, який викладається, повинен бути спільним для всіх християнських конфесій. Звичайно, на уроці християнської етики може подаватись точка зору певної конфесії на те чи інше питання, особливо у старших класах, але у цьому випадку має бути подана точка зору й іншої конфесії на проблему, яка розглядається. Важливо дотримуватись толерантності у викладанні матеріалу уроку. Використання інформації, що пропагує одну конфесію і припинює іншу, не допускається.

Використання матеріалу з життя. Зміст уроку слід наповнювати матеріалом країнознавчого, загальнонаціонального, регіонального та місцевого рівнів, а також активно використовувати досвід учня та його найближчого оточення. Цей матеріал має органічно вплітатись у канву уроку і подаватись учителем та сприйматись учнями у світлі Біблії.

Міжпредметні зв'язки. Здійснення міжпредметних зв'язків - одна з найважливіших передумов успішного уроку християнської етики.

Використання знань з літератури, історії, фізики, хімії, біології, географії, музики, образотворчого мистецтва тощо збагачують урок християнської етики, допомагають підтвердити Біблійні істини, дають підґрунтя для дискусій.

Актуальність матеріалу. Урок християнської етики повинен містити не лише відомості Старого та Нового Заповітів, але й виводити дітей у сучасне життя, показуючи, що Біблійні знання є керівництвом до дії у повсякденному житті, а звідси важливою є актуальність матеріалу та змісту уроку, його зв'язок з історією та сучасністю держави, регіону, життям родини учня, його найближчим оточенням та інтересами.

Врахування індивідуально-психологічних особливостей. Урок християнської етики має відповідати індивідуально-психологічним та віковим особливостям учнів. Плануючи урок, підбираючи матеріал, форми та методи роботи, учитель має враховувати вік, рівень знань, інтереси і психологічні особливості учнів класу.

Форми і методи. Учитель християнської етики запозичує кращі, найбільш ефективні форми і методи, які використовуються з інших предметів, пам'ятаючи про особливості предмету християнської етики. Різноманітність, ефективність та доцільність форм і методів, що використовуються на уроці, має відповідати поставленій меті, а також віковим особливостям учнів та змісту уроку християнської етики.

Мовлення учителя. Адекватність мовних і мовленнєвих засобів учителя індивідуальним особливостям учнів та змісту уроку є складовою частиною успішного уроку християнської етики. Перенасичення мови вчителя Біблійними термінами, прізвищами, поняттями, які невідомі для учнів, ускладнить розуміння змісту уроку, тому слова, поняття, терміни і прізвища, які невідомі учням, мають бути пояснені та записані в словник.

Мотивація навчання. Мотивація навчально-виховної діяльності учнів має здійснюватись переважно за рахунок змісту уроку та майстерності вчителя. Сюди ж відноситься і оцінювання учнів. Відсутність балів за урок християнської етики зменшує його цінність в очах учнів та їх батьків. Учні оцінюються з допомогою оціночних суджень вчителя, а також поурочного балу. Оцінка виставляється за знання, отримані учнем, за наявною шкалою. Оцінку за вихованість виставляє саме життя і Творець.

Василь Жуковський

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА УРОКУ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

Урок християнської етики - результат і синтез тривалих роздумів учителя, роботи з літературою, консультування з фахівцями, використання досвіду і співпраці з учнями. Кожний урок християнської етики неповторний, тому говорити про жорстку регламентацію уроку не доводиться. Разом з тим для вчителів-початківців слід дотримуватись певної схеми уроку християнської етики.

Тема уроку. Тема уроку синтезує його зміст, вміщує проблему. Вона має формулюватись коротко з допомогою декількох слів.

Навчальна мета. Навчальна мета передбачає засвоєння учнями певних Біблійних знань. Досягається на одному уроці або серії уроків. Не слід ставити багато цілей на один урок. Навчальна мета повинна формулюватись таким чином, щоб її результативність можна було перевірити з допомогою контролюючих методів. Учитель не повинен ставити недосяжних навчальних цілей на уроці.

Виховна мета. Урок християнської етики передбачає виховання певних рис характеру. Досягнення виховної мети передбачає довготривалу роботу і вимагає різний обсяг часу для різних учнів. Нелегко знайти і методи, щоб перевірити рівень досягнення виховної мети, адже на уроці учень нерідко поводить себе зовсім інакше, ніж у реальному житті. Разом з тим учитель повинен пам'ятати, що він сіє Слово Боже, а збирати урожай буде сам Господь.

Наочність. На уроці християнської етики використовується аудіовізуальна наочність та досвід учнів подібно до інших уроків. Особливістю уроку християнської етики є те, що тут не дозволяється використовувати наочність, яка б у найменшій мірі принижувала Бога і виставляла Його у невідповідному світлі.

Вірші з Біблії. Вчитель підбирає тексти з Біблії, які допомагають розкрити тему, передають, підкріплюють та підсилюють зміст уроку, служать досягненню навчальної та виховної мети. Вчитель має не перенасичувати урок віршами з Біблії, особливо у молодших класах.

Ключовий вірш. Ключовий вірш - це центральний вірш, який найбільш точно і влучно відображає ідею уроку. Під час уроку вчитель неодноразово звертається до нього, аналізуючи зміст віршу. Рекомендується учням вивчати ключовий вірш напам'ять.

Міжпредметні зв'язки. Урок християнської етики ґрунтується на досвіді учнів та знаннях, отриманих на інших уроках. Ці знання можуть як допомагати, так і перешкоджати учням, вступати в конфлікт з тим, що викладається на уроках християнської етики. Вчитель християнської етики повинен допомогти учням зрозуміти різні точки зору на проблему, подати плюралізм знань, вчити дітей виважено ставитись до різних, навіть неприйнятних точок зору поважати їх і разом з тим мати і захищати свою позицію.

Використана література. Звичайно, основною книгою вчителя християнської етики є Біблія. Разом з тим, учитель християнської етики, особливо початківець, має використовувати наукову, науково-методичну та богословську літературу. Особливо важливо користуватись богословськими джерелами різних конфесій, що допомагає уникнути однобокості в розумінні проблеми, а потім у висвітленні змісту уроку.

Хід уроку

I. Організаційний етап. (5 хв.)

1) **Християнське вітання.** Учитель повідомляє учням, як звучить християнське вітання і поступово привчає учнів використовувати його на уроках християнської етики і в повсякденному житті.

2) **Налагодження контакту з класом.** На цьому етапі вчитель використовує епізоди з релігійного життя, життя держави, міста, класу, окремих учнів для того, щоб знайти логічний перехід до змісту уроку.

3) **Повідомлення теми та мети уроку.** Вчитель доступно повідомляє учням тему і мету уроку

4) **Молитва.** Молитва використовується вчителем тоді, коли учні вже достатньо підготовлені до участі в ній. Молитва не повинна бути формально нав'язана учням і формально здійснюватись, адже це є індивідуальна і потаємна розмова з Богом. На цьому етапі використовується молитва "Отче наш", молитви, запропоновані отцями церкви, а також молитви у формі пісень та віршів. Пізніше, після певної підготовки, використовуються молитви своїми

словами.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого (7 хв.)

На цьому етапі вчитель перевіряє вивчений матеріал, але використовує для цього творчі вправи та ситуації.

III. Подача нового матеріалу 15 хв.

Перед викладом нового матеріалу вчитель уточнює знання учнів з цього питання, а далі подає новий матеріал. Рекомендується використовувати діалогічну форму подачі матеріалу у формі спілкування учитель-учень, широко використовувати наочність, особливо для молодших школярів. Слід роз'яснювати учням нові терміни і поняття і записувати їх у словник. Необхідно вчити учнів користуватись Біблією і відшукувати необхідні вірші. На цьому етапі здійснюються міжпредметні зв'язки, залучаються знання учнів з інших предметів та їх особистий досвід.

IV. Закріплення знань, виховання характеру 13 хв.

На цьому етапі учні під керівництвом вчителя закріплюють знання, набуті на цьому уроці, а також на минулих уроках. Тут використовуються завдання не тільки репродуктивного, а й продуктивного, творчого характеру у формі проблемних завдань та ситуацій.

V. Підсумок уроку (5 хв.).

1) **Підсумок змісту уроку.** Вчитель або хтось з учнів підсумовує зміст уроку. Тут з'ясовується, чому навчились учні на уроці, як і де вони можуть застосувати набуті знання.

2) **Оцінювання учнів.** Учитель оцінює роботу учнів словесно або з допомогою поурочного бала. Використовується існуюча 12 бальна система. Оцінюються знання учнів. Відсутність оцінок негативно відображається на предметі і мотивації учнів.

3) **Домашнє завдання.** Учні отримують завдання для поглиблення знань, а також їх використання у повсякденному житті.

4) **Молитва.** Урок закінчується молитвою, яку проводить вчитель або хтось з учнів.

Мазур І. Є.

ФОРМУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ІДЕАЛІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Е. Кант стверджував, що у Всесвіті існує дві найбільші таємниці: зоряне небо угорі над нами і душа, що є в нас самих. Зоряне небо асоціюється в нашій уяві з чистотою, всеосяжністю, глибиною Божественного начала, а душею нас наділив Господь. Протягом свого життя ми хвилюємося, страждаємо, радіємо і думаємо, що все це відбувається вперше, але несподівано чуємо: “Що є, то було вже воно, і що статись має – було вже. І немає нічого нового під сонцем” (Екл. 1: 9, 3:15). Де ж знаходимо узагальнення досвіду, здобутого людством? Звичайно ж - у Біблії. Ця богонатхненна книга дала новий поштовх для розвитку літератури, для дослідження почуттів і переживань людини, для виховання кожної особи.

У програмах з літератури зазначено, що завдання курсу полягає в тому, щоб виховувати повагу до духовних надбань людства і, зокрема, українського народу, релігійну та етнічну толерантність водночас із неприйняттям культу сили і переваги матеріальних цінностей над духовним. Мені хочеться сьогодні розповісти, як на уроках літератури я працюю над формуванням християнських ідеалів, як намагаюся прилучити учнів до вивчення Біблії.

Своєрідним епіграфом цього курсу літератури вважаю слова: “Для моєї ноги Твоє слово – світильник, то світло для стежки моєї” (Пс. 119 – 105).

На уроках літератури в п’ятих класах вивчається казка Г. Х. Андерсена “Снігова королева”. Звичайно, кожен пам’ятає її зміст. Бажаючи нашкодити людям, Сатана створив велетенське дзеркало, в якому все гарне і привабливе перетворювалось на потворне. Тролі підіймають його над світом і, не втримавши, розбивають. Уламки дзеркала потрапляють людям в очі, в серця. Відтепер мало не кожен носить у собі уламок, а тому стає злим і недобрим, а серце його перетворюється на шматок льоду.

Разом із дітьми слідкую за переродженням Кая, а потім задаю запитання:

- Чи дійсно добрі люди можуть іноді робити щось лихе? Чому?

Діти відразу нагадують приказку: “Лихий попутав”.

- Що бачиться вам в образі уламків?

Школярі кажуть, що це гріхи, які, оселившись у серці людини, роблять його байдужим, холодним і жорстоким. “Людина ласкава душі своїй робить добро, а жорстока засмучує тіло своє” (Прип. 11:17).

- Як Герді довелося перемогти Снігову Королеву, втілення зла?

Шлях подолання зла – добро і любов. “Не будь переможений злом, а перемагай зло добром”(Рим. 12:21).

Закінчуючи вивчення казки, запитую дітей: “Як ви думаєте, чи всі уламки дзеркала зникли з людських очей та сердець?” Кай і Герда дуже любили троянди, які зацвітали на балконі, але, діти,

Є ще кращі квіти, невидимі для очей.

Не цвітуть вони на клумбах і на тихих озерцях,

А цвітуть вони у грудях, у людських цвітуть серцях.

Щоб вони не помарніли в душах чистих і ясних,

Завжди ніжністю й любов'ю поливайте, люди, їх.

На уроках літератури в 6 класі вивчається твір Ч. Діккенса “Різдвяна пісня у прозі”. Головний персонаж – Скрудж, відомий своєю скупістю. Це лише початок дослідження учнями розтлінного впливу золота на людську душу. Письменники різних національностей, різноманітних політичних та естетичних уподобань зображували у своїх творах згубну владу грошей над людиною. Вони показують, як герой, що потрапив під вплив золотого тільця, перетворюється не лише у моральну потвору, але втрачає навіть людську подобу. Для такої людини немає нічого святого: ні родинні почуття, ні дружні стосунки, ні людське горе – ніщо не може їх розчулити, зворушити серце, що перетворюється на золотий злиток. Пройдемо цією своєрідною галереєю:

Містер Скрудж (Ч. Діккенс “Різдвяна пісня у прозі”), Англія;

Шейлок (В. Шекспір “Венеціанський купець”), Англія;

Гаргатон (Ж. – Б. Мольєр “Скупий”), Франція;

Плюшкін (М. В. Гоголь “Мертві душі”), Росія;

Калитка, Пузир (І. Карпенко – Карний “Сто тисяч” і “Хазяїн”), Україна;

Флем Сноупс (В. Фолкнер “Сільце”, “Місто”, “Особняк”), Америка;

Гобсек (О. де Бальзак “Гобсек”), Франція.

Аналізуючи з учнями різних вікових категорій цю тему, обов'язково звертаюся до Біблії: “Хто надію покладає на багатство своє, той впаде” (Прип. 11:28). “Сонце зійшло зо спекотою, і траву посушило, і відпав цвіт її, і зникла краса її виду. Так само зів’яне й багатий у дорогах своїх” (Як. 1: 9-11).

“А ті, хто хоче багатіти, упадають у спокуси та в сітку, та в численні нерозумні і шкідливі пожадливості” (Тим. 6:9).

Протиставлена Скруджеві бідна родина Боба Кречита, у якій панують любов і злагода. Цікавим у творі є також образ наймолодшого члена сім’ї – Тіма. Хлопчик народився калікою і без сторонньої допомоги не може пересуватися. Чому саме в його уста автор вкладає слова подяки Богові, слова широкій молитви: “Хай осінить нас Господь Своєю милістю?” Чи вміємо ми цінувати найцінніше – наше життя?

Чи задумувалися ми, люди, яких Бог наділив нормальним зором, слухом, здоровими кінцівками, як сприймають життя інваліди? Може, розуміючи свою природну обділеність, вони стають злими і жорстокими? Відповідь на це запитання знаходимо в оповіданні Р.М. Рільке “Пісня про правду” (7 клас) і психологічному етюді В. Г. Короленка “Сліпий музикант” (пропонується для позакласного читання). Що каже про життя і смерть прикутий до ліжка Евальд? Чого найбільше боїться сліпий Петрусь Попельський? Людина не повинна нарікати на свою долю, а терпляче вірити у справедливість Бога. Тут можна розповісти дітям історію біблійного персонажа Йова, який втрачає багатство, дітей, друзів, здоров’я, але не перестає вірити у те, що “Він рану завдасть – і перев’яже, Він ламає – вгоюють руки Його” (Йов. 5:18).

Ще одна тема, що звучить у багатьох творах, стосується Божої заповіді: “Шануй свого батька та матір свою, як наказав тобі Господь, Бог твій, щоб довгі були дні твої, і щоб було тобі добре на землі”. Зокрема, роман Д. Дефо “Пригоди Робінзона Крузо”. Кожен із нас ще з дитинства знає зміст цього твору, але я обов’язково звертаю увагу дітей на те, що Робінзон покараний перебуванням на острові за свій непослух батькам.

Декілька разів (під час Ярмутського рейду, дороги до Лондона) у вигляді бурі Бог застерігає Крузо, потім устами господаря прямо каже про те, що без батьківського благословення не буде йому

щастя. Він, як Йона, може стати причиною нещастя інших. Пригадаємо історію Йони. Бог сповіщає йому про те, що він повинен іти до міста Ніневії і проповідувати “проти нього, бо їхнє зло прийшло перед лице Мое” (Йон.1:2).

Йона вирішив утекти до терміту і відпливає на кораблі. В морі починається сильна буря, моряки, стурбовані небезпекою, “звернулися один до одного: ідіть, і киньмо жеребки, та й пізнаємо, через кого нам оце лихо”. І кинули вони жеребки – і впав жеребок на Йону” (1:7). Лише тоді Йона зрозумів усе і сказав: “Я знаю, що через мене оця велика буря на вас” (1:12). Робінзон Крузо, не думаючи про наслідки, знову і знову вирушає у море, щоб заробити грошей. Лише важко захворівши, у повній самотності на безлюдному острові він розгортає Біблію і читає перші слова, які впали в око: “Приклич Мене у час печалі, і Я визволю тебе, і ти прославиш ім’я Мое” (Пс. 91: 17). З того дня Крузо постійно звертається до цієї книги, переосмислюючи прочитане: спочатку слова “визволю тебе” розуміє буквально, як повернення на Батьківщину, а потім – як очищення від гріхів, як осмислене щиросердечне покаяння.

Уже працюючи в школі християнської етики при Острозькій Академії, я звернулася з дітьми до поеми Шевченка “Марія”.

Коли Христос прийшов на Землю, небеса дали Йому зірку, земля дала житло, а ми, люди, дали Йому матір. Бо була вона з роду людського. Саме прихід Спасителя в цей світ, дитинство та смерть Ісуса зображені в поемі. В основі твору – Євангеліє від Луки.

“І породила вона свого Первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його. Бо в заїзді місця не стало для них” (Лк. 2: 1-7).

Марія Сина привела,
Єдиную тую дитину,
Що нас од каторги спасла!
І пресвятая, неповинна,
За нас, лукавих, розп’ялась!
А недалеко край дороги
Отару гнали чабани,
Та їх побачили. Небогу,
Її дитятчко взяли
І у вертеп свій принесли.

Шевченко проникливо зображує страждання Матері, яка знає, що страшна смерть чекає її дитину:

Поніс лукавим правди слово!

Не вняли слову! Розп"яли!

Як розпинать Його вели,

Ти на розпутії стояла

З малими дітьми. Мужики,

Його брати, ученики,

Перелякались, повтікали.

Нехай іде! Нехай іде!

Отак і вас він поведе! –

Сказала дітям. І упала

На землю трупом. Розп"ялась

Твоя єдина дитина!

Аналізуючи запропоновані програмою твори в 9 – 11 класах, звертаю увагу дітей на такі проблеми:

1) Чи потрібно боротися зі злом, якщо відчуваєш, що не переможеш його? (В. Шекспір "Гамлет", А. Камю "Чума").

2) Якщо життя закінчується смертю, то для чого воно дається людям? (М. Булгаков "Майстер і Маргарита", А. Камю "Чума").

3) Людська доля – це фатум чи Господня воля? (Г. Г. Маркес "Сто років самотності").

4) Чи можлива спокута гріха?

Дуже часто у своїх творах до Біблії звертався Ф.М. Достоевський. У романі "Злочин і кара" Соня Мармеладова і Раскольніков читають "Смерть і воскресіння Лазаря" (Ів. 11:1-1 - 44). Чи можливе духовне відродження повії та вбивці?

Чотири дні минуло від дня смерті Лазаря (тобто тіло його почало розкладатися). "Уже, Господи, чути, - бо чотири вже доби він у гробі", - каже Марта, але немає нічого неможливого для Бога. "Я воскресіння й життя, хто вірує в Мене, - хоч і вмере, буде жити". Так Соня і Раскольніков, які скоїли тяжкий гріх, наверненням до віри, увідомленою спокутою можуть здобути духовне воскресіння. Милосердний Господь нікому не відмовляє у покаянні, дарує людям життя вічне. "І кожен, хто живе та вірує в Мене, - повіки не вмере". Євангеліє дає відповідь і на таке запитання: "Хто отримає Боже благословення?" "Як хто ходить за дня, не спіткнеться – цього світне,

бо світло він бачить. А хто ходить нічної пори, той спіткнеться, - бо немає в нім світла. “ Лише звернувшись до Біблії, Раскольніков усвідомив, що кожна людина – це створіння Боже, і дати або забрати у неї життя може лише Господь. Отже, вбивство – це важкий гріх.

Людське життя – це дорога, на якій щохвилини стоїш на перехресті. Що обрати: добро чи зло? Що є дороговказом у житті, сповненому спокус та гріха? Читаймо Біблію, щоб отримати відповідь на всі наші запитання, щоб обрати правильну дорогу і уникнути гріха. Якщо життєва ситуація здається вам безвихідною, пам’ятайте, що завжди можете отримати пораду, варто лише звернутися до Бога, як це робить у своєму вірші Р.М. Рільке:

Згаси мій зір – а все ж Тебе знайду,
Замкни мій слух – я все ж Тебе почую,
Я і без ніг до Тебе помандрую,
Без уст Тобі обітницю складу.
Відломиш руки – я тоді Тебе
Впіймаю серцем, наче між долонь,
А спиниш серце – мозок запульсує.

РОЗДІЛ 2. УРОКИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ РОЗБУДОВУЄМО УКРАЇНУ З БОГОМ У СЕРЦІ

Розбудовуємо нову незалежну Україну з Богом у серці

(учням I – IV класів)

Мета: Допомогти учням усвідомити, що щасливе благополуччя України залежить від Божого благословіння. Показати роль кожної особистості у житті країни, народу.

Виховувати почуття любові до Бога, свого народу, Батьківщини.

*Боже великий, єдиний,
Нам Україну храни.*

Структура уроку

I. Організаційний етап.

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми.

Учитель.

О Боже мій, яка благословенна днина,
Хоча це і буває з року в рік,
У школу вперше йде дитина
Та не одна, а гомінкий потік.
Для них сьогодні справді свято -
Новий портфель і квіти у руці -
Надій у них і сподівань багато
І радісна усмішка на лиці.
Луна дзвінок, і ось вони у класі,
Яка щаслива мить - іде урок,
Розпочинається учнівська проза.
Вона пробудить в дітях безлічі думок.

II. Виклад нового матеріалу

(Розповідь вчителя може супроводжуватися ілюстраціями з дитячої Біблії).

- Неповторну красу світу створив Бог. Подивіться у віконечко: чудові барви і плавні лінії. І все це з любов'ю створив Бог своїм Словом. Про це розповідає нам Біблія.

А зараз подивіться один на одного: які ми всі гарні, але кожен

по-своєму. Нас також створив Бог, і світ від цього став ще прекраснішим. Чи ви радієте цьому? Якщо так, то поділімся нею з тим, хто поруч (діти повертаються один до одного, беруться за руки і промовляють слова: "Цей світ чудовий, тому що в ньому є ти!").

Не забудьмо також і про рідних для нас людей - наших батьків, братиків і сестричок, бабусів і дідусів. А як називаємо їх одним словом? (Родина).

Бог благословляє кожен сім'ю непізнанною тасмницею життя. Ми щодня бачимо своїх рідних, маленьких і дорослих людей, на яких схожі вродою, характером і здібностями, стаємо свідками їх народження та смерті, із здивуванням розглядаємо старий сімейний альбом, - і роздумуємо з радістю і сумом...

Запитання до учнів:

Чи ви думали, що таке життя?

Чому людина народжується і помирає?

Чи легко їй жити самотньою?

Чому нам хочеться завжди бачити наших батьків?

Учитель. Країна, в якій ми живемо, називається Україною. Вона теж подарована нам Богом, і все, що в ній відбувається, в певній мірі залежить від кожного з нас. (Вчитель розповідає про роль кожної професії в розбудові держави). Праця кожного - це ніби цеглинки, із яких будується великий дім - наша Україна.

Гра "Ми - будівничі". Правила: кожна дитина кладе свій кубик у загальну "будівлю". Після завершення "будівництва" вчитель забирає декілька цеглинок, і будинок падає. Висновок: навіть без найменшої цеглинки (праці кожного) будівля неміцна. (Варіант гри: на дошці вчитель малює чотирикутник. Викликає дітей, які по черзі домальовують елементи будинку. Висновок: малювали будинок усі разом - який він у нас чудовий! Кожен вклав свою працю у спільне будівництво).

- Яка основна праця учня?

(Вчитель може використовувати прислів'я, приказки із старозаповітної книги Приповідок, важливим є відкрити "смак" добротної праці в житті людини, її мету, що підкреслюється в Біблії).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

(Вчитель підводить підсумок, що від кожного учня, від його

ставлення до навчання, до праці, до людей, до всього живого залежить те, якою буде Україна. А ще більше залежить це від Божого благословіння. І ми можемо просити в молитвах до Всемогутнього Творця).

(Вчитель читає вірш В. Новомирової “Батьківщина”.

Що знаю я про Батьківщину?

Що це мій край, моя земля,

Що це - країна Україна,

Її річки, ліси, поля.

Що тут мій рід пустив коріння,

Діди і прадіди жили,

Що моїх предків покоління

З цієї вирости землі.

Що Бог. Великий і Єдиний,

Нам Україну захистить,

І на добробут Батьківщину

Господь з небес благословить.

Молитва.

Розбудуємо нову незалежну Україну з Богом у серці

(для V – VIII класів)

Навчальна мета. Показати учням, що благополуччя окремої людини, народу і держави залежить від виконання Слова Божого.

Виховна мета. Виховувати в учнів почуття любові до Бога, людей і народів.

Наочність. Політична карта світу з виділеною на ній Україною. Характерні українські та західноєвропейські пейзажі. Грамзапис духовного гімну України “Боже великий, єдиний...”, ілюстрації на тему “дорога до храму”.

Вірші з Біблії. Повт. зак. 28:1; Прип.14:34; Пс.144:15. Пс.3:9; Єр. 33:2-3; Хрон.19:13.

Ключовий вірш. Блаженний народ, що Господь йому Бог (Пс.144:15).

Міжпредметні зв'язки. Історія, географія, українська література (духовна поезія), музика (духовний гімн України “Боже великий, єдиний”; релігійні твори українських композиторів), образотворче мистецтво (ілюстрації про трагічні і тріумфальні сторінки в історії України, символічна дорога до храму).

Хід уроку

Учитель. Діти, ви всі відпочили влітку, стали дорослішими. Дехто з вас відвідав інші регіони України і навіть сусідні держави. Хто є нашими сусідами? Що ми знаємо про них і як ми з ними живемо? Чи по-християнськи?

Під час бесіди використовується політична карта. Україна не є ізольованою державою, а частиною християнської Європи і світу. Важливим є спонукати до думок про цю спільноту народів.

Запитання до учнів:

Чи є у вас друзі за кордоном?

Що ви знаєте про їхні релігійні обряди?

Що вам особливо сподобалося?

Чи доводилося вам розповідати комусь не з України про власні обряди?

Що взагалі вони знають про Україну?

Учитель. Бог дарує кожному народу місце на Землі. Але саме з цього приводу постійно відбувалися війни між народами. Про це можемо прочитати в Старому Заповіті. Однак немає жодної згадки про військовий конфлікт у Новому Заповіті, в часах земного життя Ісуса Христа. Чи по всій Землі тоді припинилися війни? Ні, вони продовжувалися. Але євангелісти не зважали на них. Спаситель прийшов із миром до народів, вказуючи єдину зброю - любов і єдине місце війни - людське серце. Війна виникає спочатку в ньому, а потім виплескується на весь світ. У той, який так вільно дарований Богом.

Український народ у 988 році прийняв християнство. Віками розпинали на хресті міжусобиці князів, закидали аркани ординці татаро-монгольських ханів; вогнем і мечем вирубували та випалювали наш корінь польські пани, гвалтували рідну пісню і мову, мордували “височайшими указами” і запроторювали на Сибір російські царі наймудріших дочок і синів; кидали в тюрми австро-угорські монархи; спопеляли в концтаборах фашисти; замучували на Соловках, - цій українській Голгофі, - душили в павучому плетиві ГУЛАГів, заковували в кайдани фальшивих теорій та атеїзму; морили голодом у 20-30 рр., гнали в пашеку чужих війн, запроторювали в безлюдну мерзлоту тундри, пакували в спецпереселенські вагони, топили в океанських баржах; порушили генетичний код народу чорнобильським дихом. Це її трагічні сторінки.

Запитання до учнів:

А які ви знаєте триумфальні події з історії України?

Чим і ким ви гордитесь?

Що найбільше вас засмучує в ній?

Яку участь в минулих історичних подіях брали ваші прадіди?

Чи пам'ятаєте їх?

А якою була історія у наших сусідів?

На яких духовних засадах хочете творити майбутнє України?

Учитель. Ось що писав 1845 року Микола Костомаров у “Книгах буття українського народу”: “ І встане Україна зі своєї могили, і знову озоветься до всіх братів своїх слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янщина, і не позостанеться ні царя..., ні князя..., ні кріпака - ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії...

Тоді скажуть всі язики, показуючи рукою на те місце, де на карті буде намальована Україна: “От камень, его же не брегоша жидуущии, той бисть во главу”.

Коли письменник так роздумував про долю України, тоді її вже не було на картах світу. Вона з'явилася внаслідок багатьох війн і страждань. Але навіть політика повинна бути християнською, тому сьогодні ми готуємося до взаємного прощення за всі історичні насильства між нами і нашими сусідами.

Молитва за народ

Великий Боже, дай снаги і сили,
Синівським болем нам переболить,
Щоб убієнних праведних могили
Не перестали в душі стугонить.

Перед тобою, Боже, поіменно,
Згадаєм батька, матір і дитя,
Коли скрижалі пам'яті огненно
Покличуть до спокути й каяття.

Спасителю, врятуй нам рідне слово
І мамину молитву поверни,
Незламним духом і святим покровом
Убережи наш край від сатани.

Всевидячий, Могутній і Всевишній,
За муки, що народ наш пережив,
Віддай належне всім катам колишнім,
Майбутніх розгадати поможи.

Великий Боже, кожного потрібно
Правицею своєю охрести,
Звізду Полин, і голоди, і війни
На грішну землю більше не впусти.

Вершителю, у неспокійнім вирі,
Ти нас на добродійство врозуми,
Щоб ми жили у злагоді і мирі,
Щоб ми були народом між людьми.

Учитель. Діти, з'ясуємо причини життєздатності українського народу. (Робимо висновок про всемогутню Божу любов до кожного народу, згадуємо старозаповітні оповіді про полони, вигнання, розсіяння і - наVERTання до Бога як щасливе повернення до обітованої землі). Багаторічні страждання нашого народу привели його до храму.

“Ти вже не той народ...” Сергій Рачинець.

Ти вже не той народ, що вчора був,
Коли із храмів стягував хрести
І мимоволі в табірну добу
Не раз хулив ім'я Господнє ти.

Ти вже не той народ, який вели
Через віки, не знаючи куди, -
Сьогодні ти достойний похвали,
Хоча б за те, що Бог твій поводитир.

Йому довірив шлях свій в майбуття,
А не отим, для кого буде Суд,
Тобою забавлялись як дітям,
Тривогу сіяли на душу, сум.

То час прозріння нині, вчинків, дій,
А не порожніх слів наперебій,
Спокути час і сонячних надій,
Котрі народять віру у тобі.

Це Він на порох сумніви розтер,
І вірю справді вже без перешкод
У Божий храм, що зводиться тепер,
Відкриє двері чесний мій народ.

Учитель. Сьогодні український народ будує свою державу. Але чи легкою є ця праця? Непросто людям, які пережили насильницький атеїзм, відкрити себе для духовності. Щоб відновилася віра в християнські цінності, треба немовби заново

народитися. І про це ми також прочитаємо у Новому Заповіті.

Виступаючи на урочистій академії, присвяченій 2000-літтю Різдва Христового, Президент України Л.Д.Кучма сказав: "Маємо рішуче і безкомпромісно виконувати зі свідомості й буття наших людей, особливо молоді, бур'ян аморальності, безкультур'я, бездуховності і зміцнювати в людях почуття патріотизму" (Урядовий кур'єр. - №13. -2000).

А ось, що говорить Біблія про життя народу, який сповідує Божі заповіді:

"Блаженний народ, що Господь йому Бог" (Пс.144:15).

"Праведність люд підіймає, а беззаконня - то сором народів" (Прип. 14:34).

Діти, давайте на хвилинку задумаємось, чи живе кожен із нас за Божими заповідями?

...Швидко плине час. Незабаром третє тисячоліття. Які ідеї і цінності візьмете ви з собою?

Існує джерело справжньої і невичерпної мудрості, сили й енергії. Ним є Бог. Творець світу. Він може допомогти нам. Звернімось до Нього у молитві, і Він дарує благословіння народу нашому і всій Україні.

"Молитва" Сергій Рачинець

Боже великий, Боже єдиний,
 Будь милосердний до України-
 Нею наплакались цілі століття,
 Очі ще й досі зажурую світять,
 Перчить їй горло Чорнобиль до болю,
 Дай же їй, Господи, радісну долю,
 Дай же їй щастя в любові до Тебе,
 Пісню, що душу підносить до неба,
 Віру, що кличе за гріх до спокути,
 Щоби могла вона вічною бути,
 Хай обминуть її нині тривоги...
 Буду молитися ревно і довго:
 Боже великий, Боже єдиний,
 Будь милосердний до України.

Звучить духовний гімн України "Боже великий, єдиний..."

Християнські цінності на порозі 2000-ліття Різдва Христового

(для учнів VIII – XII класів)

Мета. Навчити розуміти і шанувати цінності, якими повниться тисячолітня християнська культура українського народу. Плекати в учнів доброту, милосердя і почуття людської гідності. Міжпредметні зв'язки. Історія, музика, географія, література.

Наочність. Святе Письмо, квіти, вишитий рушник, грамзапис із молитвою, ікона Ісуса Христа, ілюстрації.

Вислови про Ісуса Христа.

1. “Ісус Христос учора й сьогодні – той самий навіки” (Євр.13:8).
2. “Я – Дорога, Правда і Життя” (Ів.14:6).
3. “Я – Світло світу. Хто йде за Мною, не блукатиме у темряві, а матиме світло життя” (Ів.8:12).
4. “Я на сторожі коло їх поставлю Слово” (Т.Шевченко).

Хід уроку

Вступ

Наближається великий ювілей – 2000- ліття народження Ісуса Христа, Спасителя світу. На сьогодні християнство - найбільша з-поміж усіх релігій світу і становить приблизно одну третину населення світу та налічує близько 1 млрд. 800 мільйонів послідовників. Християнське вчення ми називаємо релігією любові, бо її засновник - Боголюдина - не тільки навчав людство, але й з любові до людей вмирає, розп'ятий на хресті, за спасіння всіх. “Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав за друзів своїх” (Ів.15:13).

Ось як поет Яр Славутич у вірші “Христос” розкриває історично-релігійний контекст людства і місце в ньому Спасителя:

На скрипт не склавши й куцого рядка,
З метким стилетом будучи в розлуці,
Підняв Христос найбільшу з революцій,
Якій дзвенить прослава гомінка.

Снажної віри збурена ріка
Тече потужно в radoшах і муці,

Ні Магомет, ні Будда, ні Конфуцій
 Не згасять згаги, що гуде, палка.
 Неповториме арамейське слово
 Несли апостоли в широкий світ,
 Щоб вічна правда сяjala святково

І взяв назавжди Божий Заповіт
 На тло скрижаль, сумирне і пречисте,
 Твоє навчання, всемогутній Христе.

Поет, як переконаємось із вірша, найбільше дивується тому факту, що Ісус Христос не написав жодного рядка, жодної сторінки рукопису, як це зробили Магомет, Будда, Конфуцій, але його скрижалі вічні.

II. Основна частина

Що ми знаємо про духовні цінності Христа?

На початку поставмо перед собою запитання: як ми, люди, можемо оцінювати Ісуса Христа - Боголюдину? Хто зможе виміряти глибину його серця. Ці запитання не вимагають від нас негайної позитивної чи негативної відповіді. Вони є нашою дорогою пошуків.

Спостерігаючи за людьми, що діють, спонукувані найкращими мотивами, ми намагаємось творити певні образи і навіть ідеали. У середньовіччі, наприклад, намагалися наслідувати Ісуса Христа буквально. Та й навіть сьогодні на Великдень знаходяться такі, що бажають розп'ясти себе. Людське тіло при сильній волі та наполегливості, очевидно, може багато що витерпіти. Але це тільки зовнішня ознака, прояв окремої людської стражденності і то протягом якогось певного обмеженого часу. А чи має вона, ця людина, духовну силу любити всіх до останнього ворога протягом всього життя і піти на хрест за всіх?

Звичайно, зі Святого Письма ми можемо легко перелічити всі чесноти Ісуса Христа:

- любов до всіх ближніх, (протягом усього життя чинив добро іншим: воскрешав, уздоровлював, навчав, подавав добрий приклад);
- лагідність до всіх людей;
- милосердя;
- терпеливість;
- справедливість, мужність, - але все це притаманне також і людям. В Ісусі Христі ж вони зібрані в однолітний "безпристрасний"

стиль життя. Людина, надто емоційна і психічно неврівноважена власними стражданнями, може аналізувати цей спосіб земного буття Бога тільки тоді, як розірве цю цілість на певні риси, ознаки. І тому, коли вона хоче бути лагідною, бо таким був Христос, у неї виходить швидше позірне святенництво. Ми забуваємо в цей час, що знаходимося у ньому ж самому. Він - наш Господь. Вільно дарує нам природне життя і підтримує наш людський спосіб життя, оскільки викупив із морального зла. **Це є найбільша християнська цінність, дар Бога - бути спасеними.** Людина може під'єднатися до неї, а може відкинути цю можливість...

Він казав: "Навчіться від Мене, бо Я лагідний і сумирний серцем" (Мт. 11,29). Він дозволив черпати нам із його серця лагідність і сумирність. А наслідування, як показав кількасотлітній досвід християнської практики, підштовхує до зовнішньої імітації. Слабкість людини, що йде від гріха, тут особливо трагічна. Гріх стоїть між нами і Христом. Руйнуюча сила гріха викривляє наші бажання бути гарними. Незчуваємося, як починаємо грати "гарних". А будь-яка маска - це вже неправда.

Які найважливіші цінності дало нам християнство, як релігійне вчення?

До моральних цінностей християнства належать старозаповітні **Заповіді Божі** (Вихід 20), оскільки вони універсально регулюють стосунки людини з Богом та людини зі своїми ближніми; навчають пошани до Бога думкою, словом, ділами, а також пошани до батьків, власного життя, чистоти, майна, доброго імені, слави, почуттів і бажань.

У Новому Завіті Христос об'являє людству дві найголовніші **заповіді любові** до Бога та своїх ближніх: "Люби Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією твоєю душею і всією силою твоєю, і всією думкою твоєю; а ближнього твого, як себе самого" (Лк. 10,27; Мк. 12,30-31).

Особлива форма повчання Ісуса Христа в Нагірній Проповіді. Цінності, які він відкриває перед нами, названі **блаженствами**. Викладаючи їх, євангелисти передають людям заохочення і заклик жити блаженними. Але виразно наголошують, що без заповідей любові вони нездійсненні. Для старозаповітних євреїв блаженним є той, хто "ходить з Господом". Ісус Христос до цього розуміння

додає - створює атмосферу любові, яка тісно в'яже людину із Богом. Якщо ти живеш так, що постійно відчуваєш свій **дух вбогим**, то Бог заповнить твоє спорожніле серце, збагатить твій дух Царством Божим. Ісус Христос тут говорить не про матеріальний стан, не вивищує бідняків (такі люди можуть бути морально здеградованими і цілком задоволеними своїм способом життя). Тут йдеться про стан відчуття своєї неповноти, бажання єднатися з Богом, а не заповнювати себе заміниками духовності. Це перше блаженство є немовби вхідними дверми для всіх інших блаженств. Все те, що ми розрізняємо у вчинках Ісуса Христа як моральні категорії - тихість, милосердність, правдивість, чистота, сумирність,- викладається у блаженствах на тому ж принципі відчуття людиною своєї неповноти чи навіть протилежного стану.

Якою є ієрархія цінностей?

Християнські цінності є абсолютними, тобто такими, які дані нам Богом і не підлягають зміні. До них відносяться: доброта, любов, правда, справедливість, гідність, свобода, чесність тощо.

Національні цінності, патріотизм, національна гідність стають християнськими, коли любов до рідного краю, до культури, мови і традиції народу злучені з любов'ю до Бога і ближніх.

Громадянські цінності, що виражаються у визнанні рівності всіх людей, повазі до закону, будуть християнськими, коли вони злучені з Божим законом.

Цінності сімейного життя, що відкриваються у подружній вірності, піклуванні про дітей, облагороджуються християнськими у Таїнстві подружжя.

Особисті цінності, що визначають риси характеру і поведінку людини, будуть наскрізь християнськими, якщо вони наслідуватимуть Христа.

Що ми знаємо про християнську літературу, мистецтво, музику?

Християнське вчення мало величезний вплив на літературу, мистецтво і музику. "Кобзар" Т. Г. Шевченка неможливо зрозуміти без знання Святого Письма і науки Христа. Його переспів Давидових Псалмів, пророків Старого Завіту, життя Ісуса Христа і Діви Марії є зразком одухотворення літератури через

християнство. Іван Франко, Леся Українка, Олена Пчілка, Василь Барка черпали насагу для своєї творчості зі Святого Письма.

Християнський дух мистецтва особливо виражений Т. Шевченком у картинах “Розп’яття”, “Апостол Петро”, “Свята родина” та ін. Корніло Устиянович та Олекса Новаківський теж велику увагу приділяли християнському мистецтву, представляючи картини “Мойсей”, “Христос перед Пилатом”.

Християнська духовна музика розвивалась в Україні з приходом християнства за часів князя Ярослава Мудрого. Славні музичні твори Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артема Веделя, Миколи Лисенка є перлинами духовної музики.

На слова О. Кониського та музику М. Лисенка повстав прекрасний духовний гімн “Боже великий, єдиний” (слухання грамзапису).

III. Висновок

Християнські цінності найістотніше можна відкрити у словах Святого Письма: “Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм” (Мт. 7-12).

IV. Підсумок уроку

Пізнавши християнські цінності, які відкриваються нам в особі Христа Спасителя, знаходять своє відображення у літературі, мистецтві та музиці, а також усвідомивши моральну вартість християнства у світлі Заповідей Божих, справ милосердя і блаженств та ієрархію цінностей, закінчимо урок словами невідомого автора, які можна уявити звертанням Ісуса Христа до сучасної людини:

“Ви називаєте Мене Учителем, а не питаєте Мене.
 Ви називаєте Мене Світлом, а не бачите Мене.
 Ви називаєте Мене Правдою, а не вірите Мені.
 Ви називаєте Мене Дорогою, а не крокуєте по Ній.
 Ви називаєте Мене Життям, а не прагнете Мене.
 Ви називаєте Мене мудрим, а не йдете за Мною.
 Ви називаєте Мене красивим, а не любите Мене.
 Ви називаєте Мене багатим, а не просите Мене.
 Ви називаєте Мене Споконвічним, а не шукаєте Мене.

Ви називаєте Мене Милосердним, а не довіряєте Мені.
Ви називаєте Мене Гідним, а не служите Мені.
Ви називаєте Мене Всемогутнім, а не покладаєтесь на Мене.
Ви називаєте Мене Справедливим, а не боїтеся Мене”.

V. Завдання для роздумів: притча “Як змінити світ?..”

Один філософ висловив мудру сентенцію:

- У молодості, коли я був революціонером, я молився так: “Господи, дай мені сили, щоб я зміг змінити світ”. Ставши дорослим і зрозумівши, що минула половина мого життя, я зрозумів, що не змінив жодної душі. Тоді я змінив молитву і молився такими словами: “Господи, зроби так, щоб я міг змінити усіх тих, з ким спілкуюсь – мою рідню, друзів, і тоді я буду повністю задоволений”. Тепер я вже стара людина, дні мої полічені, і я починаю розуміти, яким я був дурнем. Сьогодні одна з моїх молитов звучить: “Господи, дай мені ласку, щоб я зміг змінитись сам”. Якщо б я просив Господа про це від самого початку, то не змарнував би свого життя”.

Завершується урок піснею “Христос воскрес” і молитвою “Отче наш...”

РОЗДІЛ 2.2. УРОКИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ ДЛЯ І-ІІ КЛАСІВ

1 клас

Костюк В.В.

Дивосвіт навколо нас

Мета: Розкрити дітям зміст Божого творіння, допомогти засвоїти головний принцип із Буття: Бог створив цей світ прекрасним і досконалим.

Виховувати почуття вдячності Богу за створений світ, виховувати любов до навколишнього світу, бережливе ставлення до природи.

Розвивати в учнях почуття прекрасного.

Наочність: глобус, годинник, картки з завданнями, фланелограф, розмальовки; фломастери, листки чистого паперу, фотографії з зображенням природи, тварин; запис пісні “Я дякую Тобі...”

Міжпредметні зв'язки: природознавство, література, музика.

Використані біблійні вірші: Буття 1 розділ.

Список літературних джерел:

1. Біблія.
2. Дитячий християнський журнал “Стежинка”

“І побачив Бог⁴ усе, що вчинив.

І ото - дуже добре воно!” Буття 1:31

Структура уроку

I. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель: На попередньому уроці ми розглядали тему “Що таке Біблія та Хто є Бог”.

- Хто є автором Святого Письма?
- Чому Біблія - це Книга над всіма книгами?
- Хто є Бог, який Він?

III. Виклад нового матеріалу.

1. (Вчитель зачитує тему уроку, що написана на дошці).

Вчитель: Сьогодні ми дізнаємося:

- хто створив цей світ;
- хто створив сонце, місяць і зорі, риб, птахів, тварин;
- хто створив людину;
- хто дає життя всьому живому і хто керує цим світом.

Про все це нам допоможе дізнатися Біблія.

Якщо ви йдете до школи однією і тією ж дорогою, то вже не звертаєте уваги на дерева, будинки, пагорби. Ви звикли до цієї дороги. А якщо ви раптом потрапляєте в незнайоме місце, то немовби відкриваєте наново кожне деревце і кущик, схил гори чи вигляд долини. Люди люблять подорожувати, вони люблять оглядати цей світ, в якому живуть. А ви?

(Відповіді дітей).

Вчитель: Так, яка прекрасна наша Земля! Та виникає питання - звідки з'явився цей світ? Хто зумів його так дивно і чудово створити? І чи Земля завжди була такою?

(Відповіді дітей).

А що говорить нам про це Біблія? Розкриваємо на першій сторінці. На початку книги - про початок світу...

Вчитель: "На початку Бог створив Небо і Землю" (Буття 1:1)

- Що говорить нам Біблія?

(Відповіді дітей).

- Деякі люди стверджують, що світ виник випадково, а не Бог створив його. Але кожен із нас знає, що хтось або щось мало дати життя цьому світові.

Наприклад: у мене в руках книга. Її повинен був хтось створити. Ніякий друкарський станок не може сам по собі написати цю книгу, навіть якщо це найдосконаліша електронна машина. А ось перед вами годинник. Якщо розібрати годинник і покласти його в коробочку, злегка потрясти цією коробочкою, то і за десятки, і за сотні, тисячі років із частинок годинник не складеться і не зрушаться з місця стрілки. Для цього необхідно, щоб хтось склав його, потрібні розум і умілі руки.

Біблія підкреслює, що кожна дія творення виходила від Бога. Не було нічого, але сказав Бог: "Хай буде світло!" і раптово темрява розвіялася, зникла, з'явилося світло. Бог назвав світло днем, а темряву ніччю. Це був день перший.

(Паралельно з розповіддю вчитель використовує фланелограф, на якому відображає поетапність творення, прикріплюючи до полотна вирізки неба, землі, і т.п.).

Вчитель: - Потім, як говориться в Біблії, Бог створив блакитне небо, хмари і повітря, яким ми дихаємо. Отже, були вже світло, темрява, небо. Це був день другий. Творення світу продовжувалось.

І зібрав Бог воду в одне місце і відділив від неї сушу. Виникли гори, рівнини, острови. Води було досить, щоб наповнити океани, моря, річки, озера. Потім, за велінням Бога, на суші з'явилися рослини: трави і дерева. Бог створив багато різнобарвних запашних квітів.

- А які квіти ви любите?

(Відповіді дітей).

- Як ви думаєте, навіщо потрібні рослини?

(Відповіді учнів).

- Які овочі чи фрукти ви любите?

(Відповіді дітей).

Вчитель: - Так, все це дуже смачне і корисне. Усяке Боже творіння не подібне одне до одного і має своє призначення.

Бог знав, що рослинам необхідні світло і тепло. І створив Бог, як говорить нам Біблія, велике яскраве світило - Сонце, а для ночі

- Місяць та зорі. Це день четвертий,

(Вчитель демонструє приклад із глобусом і ліхтариком):

- Ось перед вами глобус. Це зображення нашої землі, а ліхтарик - наче сонце. (Вчитель пропонує тримати ліхтарик комусь з учнів і направляти його в ту частину світу, де ми живемо).

2. Бесіда:

- Яке значення має світло від сонця для життя на землі?

(Відповіді дітей).

- Чи на всю поверхню глобуса падає світло? Чому?

(Відповіді дітей).

- Якщо повертати кулю, що відбуватиметься?

(Відповіді дітей).

- Так відбувається зміна ночі і дня. Коли настає ніч, що ми можемо побачити на небі?

(Відповіді дітей).

- Так, це прекрасно, коли бачиш таке чудо вечірнього неба, створене Богом. Та і на цьому Бог не зупинився у творенні світу.

То що, продовжимо мандрівку і дізнаємося, що ще створив Бог?

Доки ми готуємось до подальшої подорожі, я загадаю вам загадку:

Удосвіта собі встає,
Увечері знову спати йде,
ніколи не відпочиває,
Побожним і злим добро несе,
і дивиться згорі на все.

(Сонце)

Творення світу відбувалося послідовно: космічний простір навколо Землі заповнений світилами і планетами. Тепер на самій Землі він заповнював всі простори. Тому води земного океану наповнилися рибами, а повітря - птахами. І сталося за його словом, і побачив Бог, що і це дуже добре. Це був день п'ятий.

- Яких риб ви знаєте?

(Відповіді учнів)

- Кого ще створив Бог у п'ятий день?

(Відповіді дітей).

(Вчитель пропонує дітям вийти до фланелографа по черзі і розмістити рибок і птахів, яких вони вибрали).

- І все ж, творіння не завершилося. Бог продовжував творити: диких звірів і плазунів. І все це стало існувати за Його словом. І побачив Бог, що це добре, дивлячись на красу Свого творива, і радів. Це був день шостий.

- Яких тварин ви знаєте?

(Відповіді учнів).

- Які тварини живуть у нашій місцевості?

(Відповіді учнів).

(Діти викладають на фланелографі фігурки тварин; учитель задає додаткові питання про тварин).

Вчитель: Як гармонійно ви все розмістили на фланелографі, відобразивши прекрасний, досконалий Божий світ. Тут є все: світло і темрява; небо, сонце і місяць, зорі, океани і річки, квіти, дерева, риби, птахи, тварини - від найбільших до найменших, і у всьому є гармонія. Дивився на своє творіння Бог і милувався. І ми теж милуємось так само цим світом. Та що тут ще відсутнє? (Відповіді дітей).

- Так, створення світу ще не було завершено, тому що ще не

було людини.

А зараз я запрошую вас відпочити за допомогою пісні.

(Вчитель пропонує дітям встати і вийти з-за парт).

Фізкультхвилинка включає виконання пісні з рухами, що відповідають кожному реченню пісні:

Висока, як небо, Божа любов (3 р.)

Висока Його любов.

Крок за кроком - поряд з Христом (3 р.)

За Ісусом ми ідем.

Глибока, як море, Божа любов (3 р.)

Глибока Його любов.

Широка, як поле, Божа любов (3 р.)

Широка Його любов.

Висока, як небо. Божа любов

Глибока, як море, Божа любов,

Широка, як поле, Божа любов,

Висока Його любов!

Вчитель: Останнє творіння Бога було найкращим - чоловік і жінка. Бог благословив людей володіти над рибами, над птахами, над тваринами, доглядати творіння Боже і берегти його. "І благословив Бог сьомий день і освятив його; того бо дня спочив Бог від усього свого діла, що творячи зробив був".

(Вчитель прикріплює на фланелографі макети чоловіка і жінки).

- Діти, читаючи Біблію, спостерігаючи за створенням світу, що ви можете сказати про Творця? Який Він?

(Відповіді дітей).

- У Бога немає недосконалості. Він все створив прекрасним і дав у користування людині. Ось тому ми повинні берегти все, що створене Богом: природу, тваринний світ, один одного, бо ми - теж творіння Боже.

(Під час уроку вчитель використовує фотографії природи, вирізки з журналів, щоб діти мали краще уявлення про красу світу, який оточує їх).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Вчитель дякує дітям за працю і відзначає кожного учня за роботу на уроці.

2. Питання для закріплення нового матеріалу:

- Пригадайте, скільки днів Бог творив світ?

- Що Бог створив у перший день?

- У другий? Третій? Четвертий? П'ятий? Шостий?

- Що робив Бог у сьомий день?

(Кожен учень, що відповідає, підходить до дошки і повертає зворотнім боком картку з відповідним написом: напр. "Шостий день" - на зворотньому боці - зображені тварини і люди.)

(Вчитель зачитує вірш "Диво життя")

Диво життя.

Яке це диво - я існую,

Тож і придумав хтось мене.

Я маю долю цю земную

І бачу небо голубе.

Угору підіймаю очі:

Мене сліпить бездонна синь -

Яскравий килим і пророчий,

Безкрайя ніжна голубинь.

Пливуть білесенькі хмаринки,

Мов кораблів ясні вітрила,

І хтось поклав у них цю силу -

Дош посилати на луги!

Дивлюсь довкола: ось місточок,

Джерельце чисте і лісочок,

Травичка росяна, гриби

І недостиглі ще хліби,

Вологий вранішній вітерець

І сонця перший промінець,

Чию красу щодня я п'ю,

Хто мудрість тут явив Своєю?

А я, я сам - хіба не чудо?!
Живу, ходжу, мандрую всюди.
Я чую, бачу, я люблю!
Псалом улюблений співаю,
Бо славити Того бажаю,
Хто душу звеселив мою.
“Це Ти, все Ти, мій Отче любий,
Тобі хвалу шепочуть губи!”

3. *Домашнє завдання:* на наступний урок вивчити напам'ять вірш із Біблії (Буття 1:1). Намалювати зображення сонця, місяця, зірок, риб, рослин, риб, птахів, тварин, - в клітинці того дня, коли Бог створив їх.

(Вчитель роздає учням робочу сторінку: аркуш паперу, поділений на 6 великих клітинок).

2. Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Для чого Бог створив світ?
 2. Про що говорить різноманітність, різнобарвність створеного світу?
 3. Чому ми повинні піклуватися про світ, в якому живемо?
-
-

Шури С. Т.

Дивосвіт навколо нас (фрагмент уроку)

Мета: Опрацювати біблійні розповіді про створення світу. Виховувати в дітей любов і пошану до всього, що оточує нас.

Наочність: ілюстрації, фотографії тварин, кросворди, плакати, зашифровані малюнки тварин, маленьке дзеркальце, фрукти, колоски пшениці або інших культур, маківка.

Використані вірші з Біблії: Буття 1:2; 1:9; 1: 11; 1:26; 1: 31; 2: 7; Об'явл. 4:11.

Міжпредметні зв'язки: малювання, читання.

Список літературних джерел:

1. Біблія або Книги Старого й Нового Заповіту.
2. Библия в иллюстрациях./За ред. Карольсфельда.
3. Білоусенко О. Старий Заповіт: Біблійна історія. - К., Либідь, 1993 - С. 160.
4. Оповідання із Святої історії. - К., 1990. - С. 498.
5. Основи християнської моралі: Посібник для вчителів початкової школи. / За ред. Яроша О.Д. - Ів.- Франківськ. 1995. - С. 72.
6. Священик Богдан Огульчанський. Основи християнської культури для початкових класів загальноосвітніх шкіл. Божий світ і я. 1- й рік навчання. - К., 2000. - С. 55.

Журнали: “Стежка”, “Пізнайко”, “Дивосвіт”, “Соняшник”, “Малятко”, “Дзвіночок”, “Барвінок”, “Зернятка слова Божого”

Учитель: ... Ви сказали, що світ створив Бог. Це правильно. А хто є Бог? (Творець)

- Чому Бога називають Творцем? Він створив світ із нічого.

Бог існував завжди. Але нічого більше не було. В Біблії написано, що “земля була пуста й порожня, і темрява була над безоднею” (Бут. 1:2).

- Чи доводилося кому з вас бути в настільки темному місці, де не видно навіть власної руки перед собою? Така темрява буває в печері. Скільки б ви не напружували свій зір, все одно не побачите ні одного обрису. Можливо, що така темрява панувала тоді, до створення Богом світла.

На початку була порожнеча, аж поки Бог не розпочав творити речі, що собою зробили чудовий світ.

День 1 - Бог створив світло.

- Що ви зробите перш за все, увійшовши вночі до темної кімнати? (Відповіді дітей).

В перший день створення Бог сказав: “Нехай буде світло!” - і сталося світло. (Вчитель показує дітям малюнок). Але світло, яке створив Бог, не було від сонця чи зір. Вони ще не були створені. Бог відділив світло від темряви і назвав світло днем, а темряву - ніччю...

А тепер підведемо підсумок нашого уроку.

(Вчитель пропонує дітям розставити попорядку малюнки на плакаті відповідно до днів творення, а також вставити пропущені слова у вірш з Бут. 2:2).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

Молитва - подяка.

“Боже наш, Всесильний Отче,
Дякую Тобі за сонце
І за весь Твій любий світ,
За повітря, воду й хліб,
За одержу й добру хату,
Дякую Тобі, мій Тату. “

КОНРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

I. Вгадай, які слова пропущені. (Вчитель пише речення на дошці).

А) А _____ була пуста та _____, і _____ була над безоднею (Буття 1:2).

(Слова: земля, порожня, темрява).

Б) І сказав _____: Хай станеться _____. І _____ світло (Буття 1:3).

(Слова: Бог, світло, станеться).

В) І вчинив _____ обидва _____ великі, _____ велике, щоб воно керувало _____, і світило мале, щоб воно керувало _____. (Буття 1:16).

(Слова: Бог, світила, світило, днем, ніччю).

Г) І створив Бог _____ з пороку земного (Буття 2:7).

(Слово: чоловіка).

Савчук С. Д.

Що таке зло?

Мета: Навчити визначати зло, як наслідок гріхопадіння; визначити причинно – наслідкові зв'язки гріха.

Розвивати бажання пізнавати Бога, вміння аналізувати свої вчинки, слідкувати за своєю поведінкою.

Виховувати покору Богові, прагнення уникати злого вчинку.

Наочність: ребуси, зображення “серця” сатани, малюнки на тему “Зло”; зображення прірви, куша, який розрісся, черв'яка, що підточив яблуко.

Використані біблійні вірші: кн. Буття 2 р., 3 р.; Прип. Соломона (4: 20-27); кн. Ісаї (14:13-14); Післ. до Римл. (1:18; 2:6); Івана (3:5, 8, 11, 12).

Ключовий вірш: Прип. Соломона 4:26-27: “Вирівняй стежку для ноги твоєї, нехай усі твої дороги будуть прості. Не збочуй ні праворуч, ні ліворуч; відверни ногу твою від зла”.

Міжпредметні зв'язки: малювання, література, розвиток мовлення.

Список літературних джерел:

1. Маріан М.Скулленд. Християнське віровчення для дітей, М.: “Протестант”, 1993.
2. Нове життя в Христі. Укр. Видання. 1995.
3. Юні дослідники Біблії. Укр. Видання. 1995.
4. Основи християнської моралі. - Ів. – Фр., 1995.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: “Слава Богу!”

Діти: “Навіки слава!”

Вчитель: Якщо ви уважно дивитесь на все навколишнє, то обов'язково повинні побачити щось дуже гарне. Навколо нас є багато чудових речей. Світ, в якому ми живемо, невимовно прекрасний. Що привернуло сьогодні вашу увагу? Розкажіть.

(Відповіді дітей).

Вчитель: Яка прекрасна наша земля! Але звідки з'явився цей світ?

Д.: Його створив Бог.

Вчитель: Хто зміг так дивно влаштувати його?

Д.: Бог!

2. **Вчитель:** Який великий наш Бог! Запрошую вас, діти, до молитви во славу і велич Божу:

“Отче наш Небесний, дякуємо Тобі, що Ти створив усе так добре і прекрасно.

Дякуємо Тобі за Біблію, яка розповідає нам про те, як Ти силою Слова Свого створив увесь світ. Амінь”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель: Все, що створив Бог, було дуже прекрасним. І перші люди були дуже щасливі. Але ж чому тепер багато чого з того, що створив Бог, втратило свою красу? Чому люди такі нещасливі?

Чому так багато хвороб, суму, ненависті і злості? Чому колись добрі і безгрішні люди стали лютими, egoїстичними і жорстокими? Чому так багато стихійних лих, катастроф, війн?

Що трапилося з тим прекрасним світом і тими щасливими людьми, які були спочатку?

III. Викладення нового матеріалу.

Вчитель: На ці питання ми пошукаємо відповідь на сьогоднішньому уроці. Прочитайте тему уроку. (Діти хором читають те, що написане на дошці).

Учні: Що таке зло?

Вчитель: Що таке зло? Як воно проникло в прекрасне творіння Боже? Біблія розповідає нам про те, як це трапилося.

Дуже давно, коли Господь створив ангелів, одного з них на ім'я Люцифер. Він поставив над усіма іншими. Це був найгарніший, наймогутніший і найрозумніший ангел серед усіх. На початку здавалося, що Люцифер любив Господа та корився Йому. Але з часом Люцифер повстав проти Бога. Він був могутній та прекрасний, і серце його сповнювалося гордоців. Він вирішив сам стати Богом!

Він казав собі: “Зійду на небо, повище зір Божих поставлю престола свого, ... уподібнюсь Всевишньому!” (Іс. 14:13-14)

Великі зміни відбулися в серці Люцифера. Що стало його наповнювати? Давайте уявимо, що це серце Люцифера, заглянемо

в нього. (Вчитель показує зображення “серця” Люцифера. Див. Додаток). (Вчитель відкриває “двері серця”, діти читають, що там написано).

Учні: Я не буду коритися Господу! Я буду робити те, що хочу!

Вчитель: Його не задовольняло бути під владою Господа. Він захотів зайняти місце Бога, і щоб йому поклонялися, як Богу. Як це жахливо – повстати проти Того, Хто тебе створив. Своєю непокорю він заразив деяких ангелів, і вони перейшли на його бік і служать йому. Господь бачив, що в серці Люцифера жили... (вчитель повертає “серце” зворотнім боком і діти читають): Погорда, непокора, непослух.

Вчитель: Його наповнював гріх, це був початок зла. Господь скинув Люцифера та грішних ангелів із неба. Його ім'я Люцифер, що означає “світлоносний”, було замінено на сатану, що означає “ворог”. Для кого сатана ворог?

Учні: Для Бога, для людей.

Вчитель: Сатана спостерігав, як Бог творив небо і землю. Він бачив, як Бог створив Адама і Єву. Він зрозумів, що Адам і Єва були вершиною краси творіння Божого, тож подумав: “Я зроблю так, щоб Адам і Єва зненавиділи Бога, як і я. Я зіпсую все прекрасне творіння Боже, зроблю їх неслухняними Богу.” Як це трапилось, ми довідаємося з Біблії.

(Вчитель читає оповідання з Дитячої Біблії).

Вчитель: У якому вигляді сатана підійшов до людей?

Учні: Він перекинувся на змія.

Вчитель: Чи сказав він їм правду?

Учні: Ні!

Вчитель: Все почалося з того моменту, коли Адам і Єва повірили в брехню замість правди. Вони зробили те, що хотів сатана; зробили те, що хотіли самі, а не те, що повелів Бог.

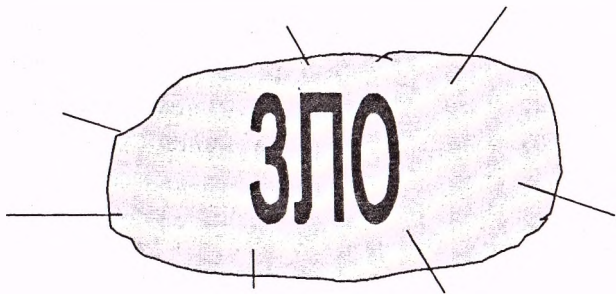
Адам і Єва не послухалися Бога. Вони стали грішниками. Замість того, щоб бути подібними до Бога, вони втратили спілкування з Богом. Замість того, щоб любити Господа, вони стали боятися Його.

О, який це був сумний день... У цей день радість пішла з сердець Адама і Єви. З того дня у світ прийшов гріх, а з ним - і зло.

IV. Застосування знань.

Вчитель: Що ж таке зло?

(Вчитель малює на дошці схематичний малюнок):

Вчитель: Діти, підберіть слова – характеристики зла.

(По мірі підбору слів учнями, вчитель записує їх напроти “промінців”).

Вчитель: Уявіть собі, що ви художник, отримали замовлення намалювати картину, що зображала б зло. Які фарби ви б вибрали? (Відповіді дітей).

Вчитель: Що саме ви б зобразили? (Відповіді дітей).

Вчитель: Ось погляньте, як зобразили зло художники.” (Вч. Показує малюнок. (Див. Додаток) і коментує зображене):

Мал.1 (Прірва) – Зло – гріх – розділяє Бога з людиною. Бог – святий, і в Його присутності немає місця гріху.

Мал. 2 (черв'як) – Зло псує, з'їдає.

Мал. 3. (кущ) – зло, як бур'ян, розростається. Повернемося до прочитаного. На кого переклав провину Адам?

Учні: На Єву.

Вчитель: Чи визнала свою провину Єва? Кого вона звинуватила?

Учні: Ні. Змія.

Вчитель: А змій перекладає вину на Самого Бога.

Вчитель: Продовжіть речення.(речення записане на дошці, діти читають і обдумують його продовження):

Учні: Зло - це коли я... (відповіді дітей).

Вчитель: Чи карають вас батьки за погані вчинки?

Учні: Так.

Вчитель: А чи перестають вони вас любити?

Учні: Ні.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

Вчитель: Так і Господь покарав Адама і Єву за непослух. Бог наш дуже добрий і милостивий. Він не переставав любити Адама і Єву. Навіть тоді, коли Він сказав, що тепер вони будуть страждати, хворіти і тяжко трудитися, Він усе ж їх любив і продовжував про них піклуватися.

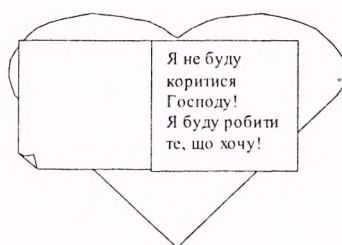
Діти, знайте, що Бог не любить усе погане, що ви робите. Він ненавидить гріх, але вас Він любить. Любить так сильно, що Сам першим протягує Свою руку через прірву (вчитель знову звертається до мал. 1), допомагає побороти зло, перемогти гріх. Як він це зробив, ми довідаємося на наступних уроках.

Домашнє завдання – розв'язати кросворд (отримує кожен учень, див. Додаток).

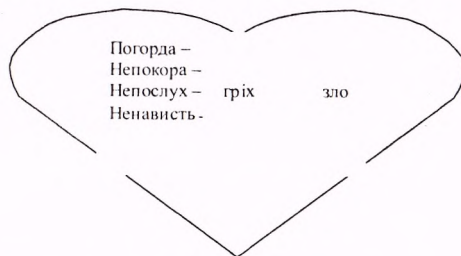
А зараз звернемося до Господа в молитві:

Великий і святий Боже, схиляємо перед Тобою свої маленькі голівки. Колись перші люди, Адам і Єва, не послухалися Тебе. Ми також багато разів буваємо неслухняні. Прости нас, щоб ми могли радіти і приходити до Тебе з чистим серцем. Бажаємо любити Тебе і бути Тобі слухняними. Амінь.

Зображення моделі “Серця сатани”.

Зворотній бік:

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

I. Кросворд.

По горизонталі: 1. Ім'я ангела, який захотів стати як Бог.

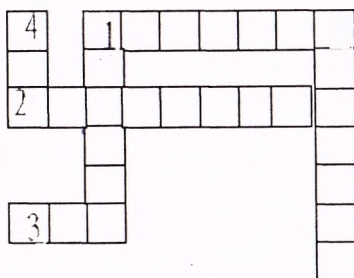
2. Те, що стало причиною гріхопадіння найгарнішого ангела.

3. Ім'я людини, яка найперша пізнала зло.

По вертикалі: 1. Останній витвір Бога.

4. Той, хто ненавидить зло.

1. Те, що втратили перші люди, коли стали грішними.

Відповіді: 1 (по горизонталі). Люцифер. 2. Гордість. 3. Єва.
4. Бог. 5. Радість. 1(по вертикалі). Людина.

I. Питання:

1. З чого почалося зло?
2. Чому людина не може сама, без допомоги Божої, подолати зло?
3. Яким чином Бог переміг зло?
4. Як ми можемо сьогодні долати прояви зла у світі?

II. Творче завдання.

Вчитель роздає декілька малюнків різного типу (зображення злої людини, квіти, чорна пляма, сонце, вогонь і т. п.) і просить дітей вибрати малюнки, які можна назвати словом “зло”, а які - словом “добро”, і пояснити, чому?

Прощення

Мета: Пояснити дітям наслідки непростення, прихованої образи. Розвивати здатність до співчуття. Виховувати любов до Бога та до ближнього.

Наочність: свічка, Біблія, букет квітів, альбом з малюнками (тематика - квіти), фото квітки сорту «розбите серце».

Роздаткові матеріали: дидактична гра «Склади сердечко», кольорові олівці, папір, текст молитви «За тих, хто нас ображає».

На дошці слова: «Вибач», «прости», «помилуй» – словникова робота.

Використані біблійні вірші: Єв. від Матв. 18:21-22.

Ключовий вірш: “Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть” (Мт. 5:7)

Міжпредметні зв'язки: українська література, ручна праця.

Структура заняття

I. Організаційний етап.

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Молитва.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

III. Викладення нового матеріалу.

1. **Вчитель:** - Біля вашого будинку або біля будинку вашої бабусі ростуть квіти. Як називається ця квітка? (показати фото).

(Відповіді учнів).

- Ця квітка називається «розбите серце» або Дицентра.

(Вірш Л. Пшеничної)

Серця розбитого світла галузочка.

Скільки ж то сили у вірного цвіту!

Навіть як серце розбите на друзочки,

Треба - розквітнути, треба - зуміти!

Вчитель: - Не знаю, хто чи що розбило серце Дицентри. Але знаю, що і людські серця можуть розбиватися : від болю, зради... Це від чого? (Від образи)

2. (Розповідь біблійної історії Мат. 18 розд. Притча про немилосердного боржника)

Питання з історії:

- Чого зажадав цар від слуги, що заборгував йому?
- Чому слуга не міг повернути борг?
- Що наказав пан зробити за несплату?
- Чому цар вибачив борг?
- Що зробив слуга, коли зустрів товариша?
- Як поводив себе товариш?
- Як учинив слуга у відповідь на благання винного?
- Що сказав про поведінку слуги цар?
- Що учинив зі слугою володар?
- Чому слід вибачати іншим людям їхні борги?

(Після кожного питання повинні бути відповіді учнів).

- У щоденній молитві «Отче наш» ми просимо у нашого Отця: «І прости нам борги наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим...»

- Де перебувають біль, смуток, образ?

- Часто від образи ми стаємо злими і немилосердними. Якщо Бог закликає до милосердя, бути добрими до ближніх, тоді немилосердя - це гріх.

Бог закликає до любові, а в любові нема місця злу.

У нашого народу є приказка: «Чоловік стріляє, а Бог кулі носить». Нічого у світі не трапляється без Божої волі. Коли хтось ображає вас, слід подумати не про те, який поганий хтось, а про те, що я роблю у своєму житті неправильно, якщо Бог дозволив, щоб мене образили.

3. Завдання № 1:

- Продовжіть такі прислів'я:

- а) Бачить Бог із неба, що кому.. (треба)
- б) Кому Бог допоможе, той все... (переможе)
- в) Бога взивай, а рук не... (покладай)
- г) Без «вибач» і «прости» до любові не ... (дорости)

4. Запитання до дітей:

- Скільки разів треба прощати?
- Ось яку відповідь на це дає Біблія (Мат. 18: 21-22)

- Це багато чи дуже багато?
- Як вчинити, якщо товариш, якого ви простили, знову вас ображає?
- Якщо вас образили словом, із цієї ситуації можна вийти таким

чином:

1. Звернутися до Бога з молитвою.
2. Поговорити з людиною і пояснити, чому він неправий.
3. Попросити, щоб пояснив йому хтось із дорослих або друзів.

5. **Вчитель:** У нашому краї діти здавна мирилися за допомогою мирилок:

1) Мир - миром,
Пироги з сиром,
Вареники в маслі,
Ми - дружечки красні:
Помиримся,
Обнімімося.

2) Павлику - равлику,
вистав ріжки, дам тобі сиру на пиріжки:
тобі - два, мені - два,
Помиримся обидва,
Поділимося обидва.

6. Завдання №2: «Склади сердечко»

Прочитайте, що має бути і в вашому серці: віра, любов, прощення, молитва, подяка. (на розрізаному макеті серця - написані ці слова)

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. (Показати фото бабусі). Ось що написано на її могилі: «Сміялась радість, плакав смуток, зігріло сонце щастя кроки, дав вам Господь прожити на світі довгих несамотніх 103 роки.» Вона посміхається до нас із фотографії. А в житті вона була життєрадісною, люблячою, могла сердитися, але й вміла прощати. Вчені стверджують, що більшість довгожителів на землі відрізняються саме такими якостями.

2. (Вірш М. Підгірянки)

... Лиш тоді зросте людина,
Повна радості й тепла,
Як на серці в ній щоденно
Квітне квіткою душа.

- Не знаю, які квіти цвітуть у вашій душі, коли в ній оселяється любов і прощення, а у моїй - такі...

(Перегляд альбому)

3. Завдання №3: - Намалюйте квітку вашої душі. Якою ви її бачите?

- Якими слід нам бути?

(Нагадаю вам (читати місце з Біблії, яке написано на дошці.)

- Чому нам слід бути милостивими?

4. **Домашнє завдання:** Свої малюнки ви віднесете додому і домашнім розповісте: що це за квіти, де вони ростуть і коли розквітають.

«Нехай квіти прощення не в'януть у вашій душі».

5. **Запрошення до молитви:**

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Виберіть слова, які підходять до теми “Прощення” і поясніть, як вони пов'язані з цією темою.

ЗАЗДРИСТЬ, ЛЮБОВ, СМІХ, ГНІВ, ПОДЯКА, СИЛА, БАЙДУЖІСТЬ, ЗАБУТИ, БОГ, РАДІСНИЙ, СЛЬОЗИ.

II. Питання:

1. Чому людям важко пробачати один одного?

2. Як людина може отримати здатність прощати?

3. Чому Бог не покарав увесь світ за гріх?

III. Творче завдання:

Вчитель роздає дітям предмети (м'яч, олівець, хустку, булочку) і просить дітей придумати коротеньку розповідь, яка б починалася словами (від імені предмету): “Одного разу я став причиною сварки між і” І закінчуватися словами: “Але на щастя, все закінчилося добре: ... і помирилися. Вони сказали один одному:....”

Худякова О. А.

Прощення

Мета: Виховувати в дітей почуття вдячності. Навчити дітей вмінню прощати інших.

Наочність: Фігурки з паперу: Ісус, Симон, грішниця (всі фігурки різного кольору), намальований на дошці будинок, ілюстрації до Біблійної історії, скотч, ножиці.

Використані біблійні вірші: Єв. від Луки 7:36-50; Єв. від Матвія 6:12; Лист до Ефесян 4:32.

Ключовий вірш: Єв. від Матвія 6:12. "... і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим..."

Міжпредметні зв'язки: географія (природознавство), музика (розучування пісні).

Використана література:

1. Біблія.
2. Дадли-Смит Тимофей. Книга об Іисусе Христе, Спасителе мира. - 1994. - С. 322-333.
3. Посібник для занять з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Вип. 3., 1994.
4. Програма предмету "Християнська етика" 1-11 класи - Острог, 2000. - 40 с.

Структура уроку

І. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: Діти, ми з вами вітаємося на уроці християнської етики незвичайно, зовсім не так, як ви вітаєтесь із друзями, з батьками. Своїм вітанням ми прославляємо Бога. А як ще люди вітаються? Кажуть: "Добрий день", потискають руки один одному, а водії автомобілів блимають світлом чи махають рукою. А ви чули коли - небудь про далеку країну, де місцеві жителі першими зустрічаються з ранішнім сонечком? Так, це Японія, і японці при зустрічі низько нахиляються один перед одним. А далеко на Півночі, де ніколи не буває тепла і літа, де холодно і завжди лежить сніг, живуть ескімоси, і вони при зустрічі висловлюють свою радість тим, що труться кінчиками носів один з одним.

А в той час, коли Ісус Христос жив на землі, євреї мили своїм гостям ноги, тому що в тій далекій країні, що називається Ізраїль, було дуже спекотно і на дорогах завжди був пил. Після обмивання ніг гостя цілували і мазали пахучим маслом голову. Саме таким чином вони виявляли свою любов та гостинність.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

III. Викладення нового матеріалу.

1. (Вчитель розповідає біблійну історію, використовуючи паперові фігурки).

Якось один багатий фарисей, якого звали Симон, запросив Ісуса до себе на вечерю, а фарисеї в той час були дуже відомими людьми, які носили дороге вбрання, відвідували храм і часто молились. Ісус погодився, ввійшов у його оселю і сів разом з іншими гостями.

Дивно? А де ж вітання? Давайте пригадаємо, що повинен був зробити гостинний господар? (Відповіді учнів). Чому Симон не привітав Ісуса? Може, він Його не любив? Але вечеря спокійно продовжувалася, слуга тихо ходив, наливав напої, розносив їжу, але раптом бесіда припинилася: господар підняв голову і заммер... Всі озирнулися на відчинені двері, в яких стояла жінка. Вона випадково почула, що Ісус перебуває саме тут, і вирішила обов'язково Його побачити. Вона побігла додому, взяла пляшечку з дорогоцінними пахощами, і зайшовши до кімнати, де сидів Ісус, впала перед Ним і гірко заплакала...

Звісно, що впізнати її було неважко. Не тільки Симону та його друзям, але й всьому місту було добре відомо, скільки поганих вчинків вона зробила людям. І як вона тільки наважилася прийти до оселі такої шанованої людини? Але її зараз це зовсім не хвилювало. Перед її очима промайнуло все життя, яке обтяжувало її, немов каміння. Вона знала, що Ісус любить грішних людей і її не прожене. Важкі сльози капали на ноги Ісуса, і вона витирала їх своїм волоссям. Цілувала Йому ноги і мазала їх пахощами, які були дуже дорогоцінними. Але господар невдоволено похитав головою і сказав: "Невже Ісус не знає, що це за жінка? Чому Він дозволяє їй доторкатися до Нього?" А Ісус каже: "Слухай, Симоне, я прийшов до тебе, і ти не дав мені води, щоб помити ноги, а ця жінка

вимила їх своїми сльозами і витерла своїм волоссям. Ти не привітав мене поцілунком, а вона помазала мої ноги дорогоцінним маслом. Так, Симоне, ця жінка любить мене сильніше, ніж ти.”

А жінці Він сказав: “Прощаються тобі гріхи твої.” Симон та його друзі перезирнулися: “Хто Він, що її гріхи може прощати?” Адже вони знали, що тільки Бог може прощати людям, але Ісус, прощаючи жінці її гріхи, давав зрозуміти, що Він - Бог. Ісус знову промовив до жінки: “Віра твоя спасла тебе, іди з миром.” Подивіться, жінка вже не плаче, вона навіть не сумнівається, що Ісус простив їй і що Він її любить, і ми впевнені, що з цього часу вона зміниться і не буде чинити зла, як раніше. Їй нічого не треба було говорити Ісусу для того, щоб Він її простив, не потрібні були Йому і дорогоцінні пахощі. Вона просто дуже Його любила. Так, прощення - це дарунок від Бога. Бути прощеним за все погане, що ти зробив чи подумав, - це безцінний дар від Бога.

2. Бесіда.

Вчитель: - Ця історія описана в книзі, яка називається Біблією, і ви завжди зможете її знову прочитати. Всі ви молодці, дуже уважно слухали, а тепер я вам задам декілька запитань, і ми ще раз пригадаємо цю історію, отже:

- Як звали жінку в оповіданні? (її ім'я не згадується)

- Як себе почував господар, коли вона зайшла в його оселю?

(Відповіді дітей)

- Чому всі розсердилися, коли вона зайшла?

(Відповіді дітей)

- Чи робили ви коли-небудь щось погане? Чи потребували ви Божого прощення так, як ця жінка - грішниця? Чи може, ви вважаєте себе добрими і хорошими, як Симон?

(Відповіді дітей)

- Чи прощає Бог нас, коли ми просимо пробачення від усього серця?

(Відповіді дітей)

Вчитель: - Нехай кожен із вас зараз намалює себе на аркуші.

(Після того, як намалювали):

- А тепер прикріпимо “себе” біля зображення жінки, яка любила Ісуса всім серцем. Так, Ісус любить нас і дарує нам прощення, яке робить нас радісними, веселими, і дає нам бажання чинити добро.

І саме про це є чудова дитяча пісенька, яку ми всі разом вивчимо.

Бог простив мене,
нова людина я.
Бог простив мене,
з Ним довіку я.
Бог простив мене
І життя за мене віддав.
Створена Духом Божим,
Нова людина я.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. **Вчитель:** - Так, дійсно, тільки Бог може прощати людей за все погане, що вони зробили або навіть тільки подумали. Але нам потрібно навчитися прощати інших, тим, з ким ми разом живемо, сидимо за однією партою.

Подумаймо, що буде з дружною, якщо ми не будемо прощати іншому, навіть якщо він і неправий. Уявіть собі, що ваш друг прийшов до вас додому погратися і зламав вашу улюблену іграшку. Ви можете розсердитися, навіть закричати йому: "Ти повинен мені купити нову іграшку!", але ви можете і пробачити своєму другові.

2. Прочитаємо всі разом, що означає прощати та отримувати прощення в нашому житті (на дошці записані 2 вислови):

- не чекати, що хтось першим виправить ситуацію і першим прийде миритися;
- не тримати в серці зла.

Вчитель: - А зараз ми прочитаємо, що ще говорить нам Біблія про прощення.

(Читання вголос написаних на дошці біблійних віршів: Ефес.4:32; Єв. від Матв. 6:12).

3. Вивчення напам'ять ключового вірша.

4. Домашнє завдання: повторити ключовий вірш; пригадати свої злі вчинки і попросити прощення за них у Бога; попросити прощення у тих, кого образили, простити іншим їхні погані вчинки.

5. Молитва "Отче наш"

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Чому фарисей Симон був незадоволений появою грішниці в його будинку?
2. Навіщо грішниця прийшла до Ісуса?
3. Як поставився Ісус до грішниці?
4. Що треба зробити, щоб Бог простив злі вчинки?

Вчитель розповідає історію, в якій виникає конфлікт між дітьми. Чи зможуть діти пригадати конфліктні випадки у своєму житті? Чи здатні вони оцінити самих себе: свій психологічний стан? Чи пам'ятають тих, кого образили?

Білоборода В. О.

Робити добро безкорисливо (фрагмент уроку)

Мета: Дати учням розуміння змісту християнських понять “добро”, “милосердя”. Виховувати в дітей чуйне ставлення до людей, доброзичливість, викликати бажання безкорисливо робити добрі вчинки.

Наочність: Плакат із записом віршів Біблії, індивідуальні картки - ребуси, плакати із написами прислів’їв.

Використані біблійні вірші: Приповідки 19:17; Єв. від Матв. 6:2-4; 25:35-36; Єв. від Луки 6:31; Лист до Римлян 12:17; 12:21; Лист до Колосян 3:23-25; Пс. 35:9.

Ключовий вірш: “Усім робимо добро...” (Лист до Галатів 6:10).

Список літературних джерел:

1. Божий світ і я (1 рік навчання). - К., 2000.
2. Християнська етика (“Добро і зло”): Посібник для вчителів 3,4 кл. - Прут Принт, 1999.
3. Українські народні казки “Перо жар-птиці”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель: Ми щойно попросили Господа, щоб допоміг нам бути добрими людьми. А хто для вас є доброю людиною? Чому? А чому для нас є добрими людьми рідні, друзі? А чи зустрічали ви незнайому людину, яка була б до вас доброю? А ви хотіли б стати добрими людьми?

Як стати добрими людьми, нам порадить Книга книг, до якої ми щоразу звертаємося, - це ... (Біблія).

III. Виклад нового матеріалу.

2. Бесіда.

- Чиї слова записані в Біблії?
- Хто нам радить робити добро?
- Чому важливо робити добро у нашому житті?

Вчитель: Сам Бог через Свого Сина Ісуса Христа показує нам суть добра, любові, милосердя. Протягом всього життя Ісус творив добро, уздоровлював хворих, усіх бажаючих повчав своїми розповідями і притчами. А може, хтось із вас знає якусь історію з життя Ісуса, Його добрі діла? (Єв. від Луки 6:31)

Для кого легше зробити добро: близькій людині чи незнайомій? Мабуть, легше зробити добро людині близькій, котра і для нас робить щось приємне. На це питання відповідь є у Біблії, але щоб це прочитати, мені потрібна ваша допомога, тому що літери із слів першої фрази розсипалися, і вам потрібно їх зібрати і прочитати слова. В цьому вам допоможе стрілочка, яка підкаже, в якому напрямку рухатися. (Вчитель роздає дітям картки – головоломки; зашифрована фраза головоломки- “Хто чинить бідному добро”; вчитель зачитує вірш із Біблії - Припов. 19:17).

Отож, потрібно робити добро тим людям, котрі найбільше його потребують. І навіть якщо ніхто не помітив вашого вчинку, ніхто не похвалив, не розчаруйтеся, бо все бачить Господь. І Він віддячить вам за все добро.

А тепер я вам розкажу про одного чоловіка, а ви спробуйте відгадати, про кого.

Він був ще маленьким хлопчиком, коли померли його батьки. Над хлопчиком зглянулися, взяли до себе далекі родичі, люди заможні, і пильнували, щоб сиротині всього вистачало. Одначе, достаток водився не у всіх. Були діти голодні, вони, як уже настав холод, то й на вулицю гратися не потикалися - не мали теплового одягу. І так цьому хлопчику було шкода їх!

Думав, думав він, як же допомогти бідним дітям? І придумав. Непомітно пробрався в комору своїх багатих родичів, набрав у торбу різної їжі, одягу і подався до хати бідаків. Поклав торбу під дверима - і притьмом додому. Боявся хлопчик, щоб його ніхто не побачив і не впізнав.

Наступної ночі хлопчик з новою торбою дістався до ще одного двору. А там ще. На ранок хазяї не знали, кому й дякувати за такі щедрі дарунки, та молили Бога за нього.

Пройшов час. Коли хлопчик виріс, то став священиком, а потім єпископом. Він все своє життя турбувався про людей бідних, хворих, немічних, сиріт, і чим міг, допомагав їм.

Аж коли цей чоловік зовсім зістарився, Господь покликав його до Себе і сказав: “Ти все своє життя вірно служив Мені і допомагав людям. Проси мене - і Я виконаю твоє прохання.” “Хочу повернутися до людей і далі піклуватися про голодних і бідних малят”, - відповів чоловік. “Твоє місце в Царстві Небеснім, - мовив Господь. - але всякий раз, коли до тебе звернеться людина з

проханням допомогти їй у біді, ти завжди зможеш прийти до неї на допомогу. Особливо раз на рік - 19 грудня, в день твоєї пам'яті, ти сходитимеш на землю з подарунками для хлопчиків і дівчаток.” Святий Миколай вчить нас милосердя і допомагає тим, хто хоче бути схожим на нього.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. **Вчитель:** - Дуже важливо робити добро у житті, відрізнати добро від зла, добрі вчинки від поганих. Зараз ми побачимо, як ви навчилися відрізнати добрі вчинки від поганих і пограємо в гру “Впіймай поганий вчинок”. (Вчитель називає добрі і погані вчинки, а учні оплеском виділяють поганий вчинок і зразу ж кажуть, як можна виправити його на добрий).

2. Підсумок уроку.

Питання:

- То хто ж вчить нас робити добро?
- Легко чи важко робити вам добро?

3. Молитва: “Господи, ми дякуємо Тобі за любов до нас. Допоможи нам робити добро усім людям і любити Тебе всім серцем. Амінь”.

КОНРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Закінчи речення (усні відповіді):

1. Робити добро важливо, тому що ... (воно потрібно людям і Бог очікує від нас цього).

2. Найбільше добро, яке зробив для нас Ісус Христос – це... (Його смерть за наші гріхи).

3. Святий Миколай піклувався про ... (бідних, хворих, сиріт).

4. Робити добро іншим можна по-різному: наприклад... (допомагати батькам, молодшим братам та сестрам, немічним старим людям, слухатися вчителя).

II. Питання.

1. Як ви гадаєте, кому в першу чергу нам слід творити добро?
2. Що ви вчините, якщо ваш добрий вчинок залишиться непоміченим?

3. Хто потребує допомоги більше за всіх?
4. Які добрі вчинки можна робити кожен день?
5. Чому нам слід робити добрі вчинки?

III. Творче завдання.

На дошці вивішуються зображення: БУДИНОК, ШКОЛА, МАЙДАНЧИК ДЛЯ ІГОР, МАГАЗИН.

Розділити дітей на 2 команди. Конкурс: яка команда придуме більше добрих справ, які можна робити в будинку, школі, на майданчику, в магазині, і т.п.

Шиманська Ю. М.

Перемога Ісуса Христа над злом

Мета уроку: Ознайомити учнів із хронологією пасхальних подій у Новому Заповіті. Допомогти дітям усвідомити значення смерті та воскресіння Ісуса Христа.

Викликати емоційний відгук на радісну подію Христового воскресіння.

Виховувати в дітей здатність перемогати зло у власному житті.

Наочність: ілюстрації Пасхальних подій; символічні зображення серця грішної людини та людини, що служить Богу, понять “гріх” та “перемога”; плакат із ключовим віршем; слова пісні “Радість”; магнітофон, аудіокасета з записом симфонічних творів Вивальді; макет човника.

Використані вірші з Біблії: Буття 1: 27(а), 31 (а); Лука 23 - 24 розд.; Лист до Римлян 6: 23 (а).

Ключовий вірш: “Душа́ же моя нехай в Господі веселиться, нехай радіє Його спасінням”. Пс. 35 (34) : 9

Міжпредметні зв'язки: музика (розучування пісні).

Список літературних джерел:

1. Архіпов А., Твердовський С. Біблійна енциклопедія. - М., 1996 р. - 352с.
2. Біблія
3. Макдоуел Дж. Незаперечні свідчення. - Мінськ, 1994. - 282с.
4. о. Міклович Славомир. Ілюстрована Біблія. - Загреб, 1989. - 520с.
5. Посібник для занять з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Випуск 3. - М., 1994 . - 126с.
6. Сент - Джон П. Великий Бог наш. - М.: АСПОЛ, 1992. - 224с.
7. Християнська віра. - Львів: Свічадо, 1996. - 38с.

Структура уроку:

І. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: Своїм вітанням ми прославили Ісуса Христа. Сьогодні на уроці ми будемо говорити про славу Божу.

2. Повідомлення теми уроку. Перемога Ісуса Христа над злом.

Що ж для кожного з нас означає ця перемога? Діти, ми помолимось, щоб Господь допоміг нам зрозуміти Його правду.

3. Молитва: “Отець наш Небесний, ми дякуємо Тобі за те, що Син Твій прийшов у цей світ для нашого спасіння. Боже, змилуйся над нами і осяй світлом правди Твоїї. Дякуємо Тобі, Господи, що Ти переміг зло. В Ім'я Отця, Сина і Святого Духа.

Амінь”.

II. Актуалізація знань.

На попередніх уроках ми говорили з вами про те, що таке зло (злість, брехня, непослух, заздрість). Ми можемо сказати, що зло - це гріх? А чому у людському серці поселився гріх?

III. Виклад нового матеріалу

1. Вчитель: - У першій книзі Святого Письма, яка називається Буття, читаємо: “І сотворив Бог людину на Свій образ, на Божий образ сотворив її”(Буття 1: 27 (а)).

“Побачив Бог усе, що створив: і воно було дуже добре” (Буття 1: 31 (а)).

Бог дав людині чисте, сповнене добра, серце. (Демонструє зображення “чистого серця”). Чому люди стали ображати одне одного? Звідки ми навчилися обманювати, заздрити, зневажати слабшого? (Демонструє зображення “грішного серця”). На минулому уроці ми говорили про страждання Ісуса Христа. Син Божий прийшов у цей світ, щоб розповісти людям про Царство Небесне, про шлях до Бога - Отця, Він вчив людей правді, зцілював хворих. Але гріх світу робив свою справу - один з учнів Христа - Юда - зрадив його, продавши за 30 срібних монет. У Сад Гефсиманський, де Ісус молився, увірвався натовп розлючених людей з озброєними воїнами на чолі. Ісуса Христа схопили і, як злочинця, під вартою, привели до Понтія Пилата, римського правителя. Люди насміхалися з Сина Божого, били та зневажали Його, накинули на Його плечі багрянницю, яка мала символізувати царський одяг, а голову увінчали терновим вінцем. Понтій Пилат, який мав розмову з Ісусом Христом, не знайшов у Ньому ніякої вини та хотів відпустити Його, але натовп волав: “Розіпни Його!” На горі, званій Голгофа, разом із двома розбійниками був розіп'ятий Син Божий. Гріх приніс у цей світ сльози та сум. Мати Ісуса, Марія, та Його учні, люди, які любили Його, плакали та

сумували. Вони думали, що зло перемогло добро. Адже добрий, мудрий, сильний Вчитель Ісус Христос помер на хресті. Сум огорнув усю землю. Сонце затьмарилося, настала темрява, і люди відчували себе самотніми і покинутими Богом. Увечері один чоловік, званий Йосипом, зняв тіло Ісуса Христа, огорнув у полотно і поховав у гробницю. Вхід у гробницю закрили величезним каменем. Усе скінчилося.

Діти, невже зло справді перемогло?

Бог віддав свого Сина на смерть, щоб змінити світ, перемогти зло.

Чи досягнув Бог Своєї мети?

Через день після поховання рано-вранці жінки прийшли до гробу і побачили, що камінь відвалений. Увійшовши, вони не знайшли тіла Господа Ісуса. Раптом їм з'явився чоловік у блискучих шатах, і сказав: “Чого шукаєте живого між мертвими? Його немає тут. Він воскрес!” Жінки, повернувшись до учнів, розповіли їм усе, що бачили. Але апостоли не повірили їм. Однак, апостол Петро побіг до гробниці та побачив лише плащаницю, тіло Господа зникло з гробниці. Потім воскреслий Ісус з'являвся учням, говорив до них, роз'яснював Слово Боже, їв разом із ними, благословляв їх та молився. Учні переконалися, що Ісус Христос живий, що Він воскрес. Тепер вони раділи та славили Господа. Їхній сум Бог замінив радістю. Ісус Христос переміг зло.

Апостоли славили Бога, і Святе Письмо говорить нам про радість у Господі: “Душа ж моя нехай у Господі веселиться, нехай радіє Його спасінням”. (Пс. 35 (34): 9)

2. Розучування золотого вірша.

3. Вчитель розповідає історію “Загублений човник”.

Іванко витратив багато часу, щоб змайструвати човник. Мама допомагала йому виготовляти вітрила, але тільки він сам найкраще знав, як оздобити модель, тому що сам придумав її. Найкраще у човнику було те, що Іванко створив його власноруч. Коли робота була завершена, тато сказав: “Синку, я пишаюся тобою. В тебе золоті руки”. Ясним весняним днем хлопчик, взявши човника, пішов до річки, щоб випробовувати його на воді. Погода якнайкраще підходила для цього: був вітерець, і яскраво світило сонечко. Коли човник був спущений на воду, легкий вітерець наповнив вітрила та поніс його по хвилях, які виблискували під сонячним промінням.

Іванкові так подобалося спостерігати за човником, що він навіть не почув голосів у себе за спиною. Він здригнувся від несподіванки, коли троє хлопців, набагато старших за нього, з'явилися поза кушів: "Дай - но нам подивитися на твого човна, малий". Іванко раптом відчув сильний повшток і впав прямо у зарості очерету. Хлопчик важко піднявся на ноги і побачив, що хлопці разом із човном зникли. Лише прим'ятий очерет нагадував про їхню присутність. Іванко помив перемазні бажном руки, озирнувся по сторонах і пішов додому. За вечерею Іванко сидів дуже тихо, а вночі довго і тихо плакав.

Пройшло кілька тижнів. Разом із батьком вони зробили новий вітрильник. Але це був зовсім інший човен. Хіба Іванко міг забути свою першу, найкращу модель? Одного разу Іванко поїхав до міста. Додому він повертався старими вуличками, де розташувалися маленькі крамниці, що торгували різним товаром.

Аж ось... В одній із вітрин Іванко побачив свій човник. Хлопчик кинувся у крамницю: "Там у вікні - човен... Він мій! - промовив він схвильовано. - Я сам зробив його".

Дідусь, хазяїн крамниці, відповів: "Хлопче, це мій човен. Декілька тижнів тому я купив його в трьох парубків та відразу ж виставив у вітрині". "Але ж це я зробив його! Він мій! Будь ласка, віддайте його мені". "З великим задоволенням, але заплати його повну ціну! Вона вказана на етикетці".

Іванко поспішив додому, де застав батька за роботою у садку. "Тату! - закричав він. - Мій човен... Якщо я встигну до закриття крамниці заплатити за нього, то поверну свій вітрильник назад."

... Дідусь - продавець уже збирався зачиняти двері, коли у магазин прибіг хлопчик: "Ось гроші. Тепер віддайте мені, будь ласка, цей човник." Старий посміхнувся: "Бери, хлопче!"

Назад Іванко з татом їхали мовчки. Іванко не міг надивитися на човен: "Знаєш, що я думаю, тату? Цей човен належить мені двічі. Я його зробив, я його і викупив."

Вчитель: Так і Бог створив нас для себе. Але люди збилися зі шляху, гріх став причиною того, що вони підпали під владу диявола. Бог прийшов до нас в особі Ісуса Христа і викупив Своїм власним життям. Слово "викупити" означає: знову купити те, що вже належало тобі. Ми можемо радіти, дякуючи Господу, що Він викупив нас від гріха. Сьогодні ми вивчимо пісню "Радість".

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Домашнє завдання:

вивчити ключовий вірш і повторити слова пісні “Радість”.

2. Молитва:

“Господь наш Ісус Христос! Дякуємо за те, що Ти помер і воскрес, щоб викупити нас від гріха. Допоможи нам перемагати зло у нашому житті. Дякуємо Тобі, Боже, за Твою любов. В Ім'я Отця, Сина і Святого Духа.

Амінь”.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Роздати дітям складанки: розрізані на паперових смужках слова:

ПЕРЕМОГА, ЗЛО, ВОСКРЕСІННЯ, ВЕЛИКДЕНЬ,

і попросити скласти їх.

II. Питання:

Показати дітям цвях:

- Що може зробити людина з цим цвяхом?
- Яке зло зробили люди, використовуючи при цьому цвяхи?

Показати дерев'яну дощечку:

- Що може людина зробити з дерева?
- Яке зло зробили люди, використовуючи дерев'яні дошки?
- Як Ісус переміг це зло?

III. Творче завдання:

Вчитель називає злий вчинок, діти повинні сказати, який вчинок, замість цього, був би добрим.

1. “Я розбив вікно і сховався, щоб ніхто не бачив”.

(Я розказав, що зробив це).

2. “Я прикинувся хворим, щоб не йти в школу, тому що не зробив домашнє завдання”. (Я зробив домашнє завдання напередодні, щоб не довелося прикидатися хворим).

3. “Я дивився по телевізору те, що мені не дозволяють батьки, коли їх не було дома”.

(Я вимкнув телевізор, коли там показували те, що батьки не дозволяють дивитися).

Самує С.

Різдво Христове - радість для людей

Мета: Дати уявлення про події, що супроводжували народження Ісуса Христа, виховувати почуття радості та подяки Богу за народження Ісуса Христа.

Наочність: ілюстрації, які зображають події Різдва Христового; ребус із зашифрованим на ньому ім'ям Матері Ісуса - Марії; зображення на папері дарів, що принесли мудреці, на дошці написані слова з пропущеними літерами, які діти мають вставити; плакат із написом ключового вірша.

Використані біблійні вірші: Єв. від Луки 2: 1-20; Єв. від Матвія 2: 1-12; кн. Ісаї 7: 14; кн. Михея 5:1-2.

Ключовий вірш: “Народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь.” Єв. від Луки 2:12.

Міжпредметні зв'язки: читання, природознавство, співи.

Список літературних джерел:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. - Українське Біблійне Товариство, 1991.

2. Зернятка Слова Божого. Посібник для недільних шкіл. - Київ: Альфа та Омега.

3. Християнська етика. Методичний посібник 1-11 клас. - Львів: Свічадо, 1998.

4. Основи християнської моралі. Посібник для вчителів початкової школи. - Ів. - Франківськ, 1995.

5. Програма предмету християнської етики 1 - 11 клас. - Острог, 2000.

4. 30 зустрічей в клубі Суперкниги. - Київ: Еммануїл, 1996.

Структура уроку

I. Організаційний етап, налагодження контакту з дітьми.

1. Вітання: Христос рождається!

Діти: Славимо Його!

2. Повідомлення теми уроку.

Вчитель: Діти, ви знаєте, чому я з вами так привіталася? Незабаром у наші домівки завітає одне з найвеличніших свят - Різдво Христове. Сьогодні ви дізнаєтеся багато нового про це свято.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

Вчитель: Ви пам'ятаєте, коли ми святкуємо це свято? А чому багато людей земної кулі відзначають його? Справді, вже 2000 років тому, як сталося велике диво: народився Спаситель для всього світу - Ісус Христос. Ви хочете почути історію народження Ісуса Христа? Вона описана в Книзі Божій - Біблії. За допомогою Біблії ми вирушаємо в далеку подорож, у країну Палестину. Але перед тим ми помолимося.

III. Виклад нового матеріалу

Вчитель: В місті Назареті жили Марія і Йосип. Марія разом із Йосипом чекала народження немовляти. Радість і тривога переповнювала їхні серця. Одного дня Марія та Йосип почули досить неприємну звістку. Цар, якого звали Август Цезар, наказав зробити перепис усіх людей по всій державі. Для цього кожний чоловік повинен був їхати в те місце, де він народився. Йосипу та Марії потрібно було їхати до Віфлеєму, бо це була батьківщина Йосипа.

Від Назарету до Віфлеєму була велика відстань. Як ви думаєте, їм було важко чи легко? Звичайно, важко. Йосип вів за собою віслюка, на якому сиділа Марія. Так доїхали до Віфлеєму. Місто було надзвичайно переповнене людьми, які зійшлися сюди для перепису. Марія та Йосип втомилися після довгої дороги. Де б ви їм порадили зупинитися відпочити?

Вчитель: Вони звернулися в готель. Але ніде не було місця. Тоді Марія з Йосипом змушені були зупинитися ночувати у печері, яку називають вертепом. У ній знаходилися домашні тварини.

Ось тут і народився Ісус Христос. Марія Його сповила і поклала до ясел із сіном. Ясла - це годівничка для овець. Так прийшов у світ Син Божий.

А неподалік від Віфлеєму - долини, де пастухи стерегли отари овець.

Пастухи сиділи біля вогнища і тихо розмовляли. Аж раптом нічне небо засвітилося яскравим світлом. Вмить перед пастухами з'явився Ангел. Пастухи злякалися. Та Ангел, цей великий посланець Бога, сказав: "Не лякайтеся, бо я ось звіщаю вам радість велику, що станеться людям усім. Бо сьогодні в Давидовім місті народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь. І знак вам

буде: дитину ви знайдете, що в яслах лежатиме”. (Це місце читається з Біблії - Лк. 2:10-12).

А світло все збільшувалося, і раптом разом з Ангелом з'явилося численне військо небесне - сила-силенна ангелів, що славили Бога зі словами: “Слава Богу, на землі мир, а у людях добра воля.” (Лук. 2: 13-14).

Пастухи поспішили до Віфлєсму, де знайшли Ісуса. Маленьке Дитятко лежало на сіні у яслах. Прості пастухи бачили Спасителя світу, їх серця були переповнені радістю та подякою Богу. Вони вклонилися Ісусу і пішли всім розповідати Радісну Звістку, яку вони одержали про цю дитину. Народження Ісуса Христа відзначилося ще й тим, що з'явилася нова яскрава зірка на небі. Мудреці, які спостерігали за зорями, побачили це незвичайне явище і поспішили за зіркою, привітати нового Царя. Але вона їх привела не до царського палацу. А куди?

Вчитель: Вони вклонилися Ісусу і піднесли Йому дарунки: золото, ладан, смирну. Золото - це дорогоцінний метал, ладан - запашна смола з дерев особливого виду, яку використовували при богослужінні. А смирна - схожа на олію запашна рідина, яку використовували при похованні померлих.

1. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Розгадування ребусу, на якому зашифроване ім'я Матері Ісуса.
2. Вивчення ключового вірша (Єв. від Луки 2:12).
3. Запитання з використанням зображення дарів, які принесли мудреці.

4. (Вчитель пише на дошці слова - Віфлєс, народження Царя, ладан, смирна, золото; в цих словах деякі літери пропущені. Діти, відповідаючи на запитання, вставляють пропущені літери. Питання: 1) В якому місті народився Ісус? 2) Що означала поява зірки? 3) Які дарунки принесли мудреці Ісусу?)

Вчитель: Діти, які дарунки можемо ми принести Ісусу?

- Де Ісус народився? В царських палатах?
- Як ви думаєте, якби Ісус народився в царських палатах, Його змогли б провідати і поклонитися звичайні пастухи?
- Так, цього не сталося б, напевно. Їх просто туди не пустили б. Тому Бог зробив так, щоб Його Сину могли поклонитися будь-які люди.

А тепер скажіть: Чому народження Ісуса стало великою радістю для всіх: для ангелів, які звіщали цю звістку, для пастухів - простих людей, для мудреців - розумних людей, які вивчали зорі?

Всі раділи з того, що у світ прийшов Спаситель. А для вас народження Ісуса є радісною новиною? Чому?

- Так, Різдво Христове приносить радість в кожную родину, в кожную оселю, недаремно в усіх людей на Різдво піднесений настрій, всі веселі і щасливі? Ви це помічали?

- Скажіть, як у ваших родинах святкують Різдво. (Вчитель питає тих, хто піднімає руку).

- Так, дійсно, у нашого народу є чудові традиції святкування Різдва. Пам'ятаєте, на початку уроку ми говорили, коли саме святкується Різдво? Так, 25 грудня або 7 січня. А що відбувається напередодні (пісна вечеря)? Правда, чудово, коли за столом збирається вся родина? А які страви готують ваші мамі і бабусі на цю вечерю?

- Скажіть, на Різдво співають якісь пісні? (Колядки).

І зараз ми з вами вивчимо колядку "Ой, у Віфлеємі".

5. Діти роблять із паперу фігурку ангела.

Підсумок:

Вчитель: На Різдво в кожній домівці стоїть зелене деревце, прикрашене різними подаруночками, іграшками, гирляндами? Як воно називається? (Ялинка).

- А чи ви бачили колись ялинку жовтого кольору або взагалі без хвої, як інші дерева взимку?

Ялинка цілий рік зеленого кольору. Вона не обсипається. Це нагадує нам про вічну любов Божу до людей. Божа любов незмінна: і взимку, і літом, і вночі, і вдень Бог любить нас. Настільки сильно, що послав Свого Сина на землю як Спасителя. До народження Ісуса люди не бачили Бога, вони не могли звернутися до Нього, як ми зараз. Ми маємо можливість у будь-яку хвилину звернутися до Ісуса і просити в Нього пробачення за скоєний поганий вчинок або дякувати Йому за все, що Він робить у нашому житті. Справді, кожному з нас Бог подарував безцінний подарунок - Спасителя Ісуса Христа. Як же нам із цього не радіти і не дякувати Богові?

- Хто мені скаже, що нового і цікавого ви дізналися сьогодні на уроці про Ісуса?

6. Домашнє завдання:

1. Вивчити ключовий вірш.
 2. Привітати свою родину з Різдвом Христовим і заспівати рідним колядку, яку вивчили на уроці, і подарувати фігурку ангела.
 3. Запитати у своїх батьків, що для них означає свято Різдва, чи приносить воно їм радість?
7. Молитва - подяка.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Відгадайте загадки:

А) Подарунки мудреців

У Ісусовій руці.

А дарунки ті – багаті.

Які саме – відгадайте! (золото, ладан, смирна).

Б) Біля вогнища сиділи,

Розмовляли про своє.

Враз підскочили й побігли

Стрімголов у Вифлеєм. (Пастухи)

II. Питання.

1. Ким є Ісус Христос ?
2. Чому народження Ісуса Христа є радісною новиною для багатьох людей?
3. Чому народження Ісуса Христа не є для деяких людей радісною новиною?

III. Творче завдання:

Запропонувати дітям за зображеннями деяких епізодів Нового Заповіту розповісти, що відбулося на Різдво.

2 клас

Санковська Л. С.

Слухняність і непокора (фрагмент уроку)

Мета: Простежити причини неслухняності, непокори.

Використовуючи антитезу, розвивати уявлення про кращі моральні якості людини, виховувати слухняність.

Наочність: таблиця “Золоті обіцянки”, склянка, вода, сувій із намальованими на ньому слюзинками, кросворд.

Використані біблійні вірші: Єв. від Івана 14:15; Еф. 6:1-3; 2 Лист до Тимофія 3:1-2; Лист до Євреїв 13:17; Лист до Фил. 2:14; Лист до Колос. 3:20; 1 Сам. 15:1-34.

Ключовий вірш: “Якщо ви Мене любите, - Мої заповіді зберігайте”.

Список літературних джерел:

1. Святе Письмо Старого і Нового Заповіту.
2. Біблія для дітей. - К., 1992.
3. Основи християнської моралі: Посібник для вчителів початкової школи. - Ів. - Франківськ, 1995.
4. Християнська етика: Методичний посібник 1-11 кл. - Вид. 2-е, доопр. : Львів, Свічадо, 1998.
5. Лисенко Т. Книжка про неслухняників. - К.: Преса України, 1998.
6. Скулленд М. Християнське віровчення для дітей. - М.: Протестант, 1993.
7. Юні дослідники Біблії. - Рівне: Місія без кордонів, 1999.

Структура уроку:

I. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: Заболіло в зайця вухо:

Не хотів він маму слухать.

Зайчик шапки не носив,

Довгі вушка застудив.

Мама сина лікувала:

В вушко ліки заливала,

Мазями розтерла спинку,
Дала чаю із малинки,
Вигріла гарненько вушко,
Вклала сина на подушку,
Заспівала колисанку -
Сни, ріднесенький, до ранку.
Мама сина врятувала,
Лагідно поцілувала.
Не болить в маляти вухо.
Буде зайчик маму слухать.

Вчитель: Як ви вважаєте, діти, про що ми будемо говорити сьогодні на уроці?

(Про слухняність і неслухняність).

Для нашої успішної роботи попросимо у Бога благословення і помолимося.

2. Молитва “Царю Небесний”.

“Царю Небесний, Утішителю, Душе істини, що всюди єси і все наповняєш. Скарбе Добра і життя Подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, Блаже, душі наші”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель: Діти! На попередніх уроках ми говорили про кращі якості характеру людини, такі як чемність, вихованість, слухняність. Господь сказав: “Якщо ви любите Мене, - Мої заповіді зберігайте” (Ів. 14:15).

- Що таке слухняність і що таке непокоря, сваволя? Про це будемо сьогодні думати і розмовляти.

III. Виклад нового матеріалу.

Вчитель: З того часу, як гріх увійшов у світ, він зруйнував прекрасне Боже творіння, наповнив його хворобами, сумом, злобою, непокорюю.

1. *Причини непокори.*

- Як саме вона прийшла у світ?

Коли Бог створив ангелів, одного з них на ім'я Люцифер - “світлоносний”, Він поставив над усіма. Це був найгарніший, наймогутніший і найрозумніший ангел серед усіх. Серце його

сповнилося гордошів, і він сам вирішив стати Богом, повстав проти Бога. Його ім'я змінилося на інше - тепер його звали Сатаною, що означає "ворог". І він переманив на свій бік деяких ангелів, з якими утворив царство, протилежне Божому - царство темряви, бунту, обману, зла.

Сатана спостерігав за тим, як Бог творив Адама і Єву, і він вирішив: "Я зроблю так, щоб Адам і Єва зненавиділи Бога, як і я. Я зіпсую це прекрасне творіння Боже, зроблю їх неслухняними Богу".

Бог поселив Адама і Єву в чудовому саду. Він очікував від них взаємної любові і довіри. Тому дав заповідь: "Від усякого дерева в саду ви можете їсти, але від одного дерева ви не повинні їсти." Це було дерево пізнання добра і зла. І Він застеріг їх: "Якщо ви з'їсте плоди цього дерева, смертю помрете".

Адам і Єва вчинили проти волі Бога, з'ївши плід із того дерева. Через непокору однієї людини гріх увійшов у світ.

Схема на дошці:

Причини - - - - - бунт ангела Люцифера

- - - - - сваволя перших людей Адама і Єви

Вчитель: Чи добре бути слухняною дівчинкою чи хлопчиком? Коли слухняний, ти радісний, співаєш, граєшся. А коли неслухняний, усе навколо сумне, вся радість зникає.

- Тоді чому б вам не бути слухняними завжди?

Це дуже важко. Навіть дорослі не завжди слухняні. Чому це так? (Кожна людина народжується грішною).

2. Слухняність і її прояви.

Слухняність - краща дія, ніж жертва.

Вчитель: Вершиною слухняності був Христос. Він виконав волю свого Отця.

(Вчитель зачитує вірші з Біблії для дітей с. 254 - 255).

...І коли вражений сатана відійшов від Ісуса, Бог послав ангелів, щоб служили йому.

...У Гетсиманському саду, думаючи про власну жертву за людські гріхи, Ісус упав обличчям додолу і почав молитися: "Отче мій, якщо можливо, нехай мине ця чаша Мене." І такою сильною була мука Його, що піт Його став, як краплі крові. Ісус підкорився Своему Отцеві. Він молився: "Нехай буде воля Твоя!"

3. Покірність батькам.

Вчитель: Бог - наш люблячий Небесний Отець. Він створив наші сім'ї, в яких діти належать своїм батькам. Заповідь 5 говорить: "Шануй свого батька та матір свою, щоб довго були твої дні на землі, які Господь Бог Твій дав тобі." (Вих. 20:12).

Бог стурбований тим, як діти ставляться до своїх батьків, а ті - до своїх дітей. Шанувати батьків - означає взаємно любити, поважати, упокорюватися. Адже кожна людина спочатку є дитиною, потім - батьком.

- Чому ми повинні шанувати своїх батьків?

- Так заповідав нам Господь; батьки виконують обов'язки голови дому і відповідають за виховання своїх дітей, які ще не мають глибокої свідомості. Батьки повинні підтримувати своїх дітей "на душі", коли вони ще формуються як особистості. І пізніше, в труднощах дорослого життя. Моральна підтримка потрібна і від дітей - батькам у старості. Адже це дуже нелегкий період життя. І не тільки через хвороби, загальну неміч. Старша людина готується до відходу з життя, збирає всю свою нажити мудрість, роздумує над минулими роками. Це непрості роздуми. Великою підтримкою для них тоді стають добре виховані ними ж самими їх діти.

Роздуми над біблійними віршами:

"Знай, що за останніх днів настануть скрутні часи, бо люди будуть самолюбні, грошлюбні, зарозумілі, горді, наклепники, батькам непокірні. (2 Тим. 3:1-2). "Діти, слухайтеся своїх батьків у Господі, бо це справедливо". Еф. 6:1.

Вчитель: Чи зневажали ви прохання батьків? Вам було не під силу це виконати, чи ліньки? "Робіть усе без нарікання і сумніву" (Фил. 2:14). "Діти, будьте слухняні в усьому своїм батькам, бо це Господу приємно" (Кол. 3:20).

4. Повага вчителів, влади.

Вчитель: Є багато людей, яких ми повинні слухатись. Біблія нас вчить: "Слухайтеся ваших наставників та коріться їм" (Евр. 13:17).

Коли ви слухаетесь вчителів, представників влади, керівників країни - ви слухаетесь Господа.

Будемо ж вдячними за те, що Ісус Христос послухався свого Отця і вмер за нас на хресті. Складемо ж і ми свої “Золоті обіцянки” (див. Додаток №1).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. **Вчитель:** Запишемо в зошити, що характеризує слухняних і неслухняних. І що вони відчувають?

Слухняні:

Добрі, покірні, відверті, виховані, життєрадісні, щасливі, веселі, з ними приємно дружити, спілкуватися, Бог посилає їм Своє благословення.

Неслухняні:

Вперті, самовпевнені, егоїстичні, невиховані, самотні, сумні, невеселі, з ними важко дружити, засмучують батьків, близьких. Бога.

2. Робота в групах: складанки .

“Я заховав слово Твоє у серці Моїм, щоб мені не грішити проти Тебе.” (Пс. 119: 11).

Вчитель: Хай ваше серце буде завжди сповнене Словом Божим, яке утримає вас від гріха. Бог знає всі наші печалі, а непослух - це наша печаль.

(Роздати сувій із намальованими “сльозинками”).

Запишіть на них, кого ви засмутили. Постарайтесь протягом тижня стежити за тим, щоб сльозинок не стало більше.

3. Молитва

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Кросворд.

По вертикалі:

1. Значення імені “Люцифер”.

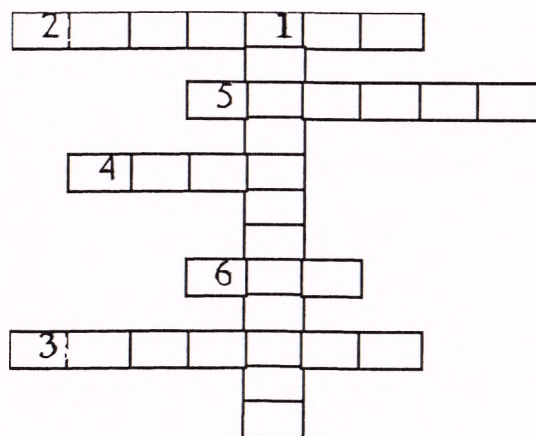
По горизонталі:

2. Що втратили Адам і Єва, коли проявили неслухняність?

3. Якою народжується кожна людина?

4. Книга, в якій записані повеління Божі.

5. Хто, більше за всіх, хоче бачити нас слухняними?

Відповіді: 1. Світлоносний. 2. Радість. 3. Грішною. 4. Саул. 5. Біблія.
6. Бог.

Питання:

1. Що змінилося у світі після того, як перші люди проявили сваволю?
2. Чому жодна людина не може стати слухняною власними зусиллями?
3. З яких вчинків можна побачити, що людина слухається Бога?
4. Що змінюється у стосунках між дітьми і батьками, коли діти не слухаються?
5. Чи тоді продовжують батьки любити свою дитину?
6. Ким стає Бог для непокірних людей? Батьком чи Суддею?

Кухтій Л.

Життя у взаємній любові

Мета: Навчити дітей на прикладі біблійної історії виявляти любов у дії;

Виховувати милосердя, що є свідченням любові до ближнього.

Наочність: Фланелограф (з фігурками для Притчі про доброго самаритянину); набір із символічними зображеннями: а) вчинки, що є проявом любові. б) вчинки, що є проявом зневаги або ненависті; ілюстрації з зображенням субтропічного пейзажу.

Використані біблійні вірші: Єв. від Матвія 22: 36 - 40; Єв. від Марка 12: 29 - 31; Єв. від Луки 10: 25 - 37.

Ключовий вірш: Єв. від Матв. 22: 39. «Люби ближнього свого, як самого себе».

Міжпредметні зв'язки: читання, природознавство.

Список літературних джерел:

1. Єпископ Тимофій Дадлі - Смит. Книга об Ісусе Христе, Спасителі мира. - HVZ, 1994.

2. Ілюстрована Біблія для молодих. - Загреб., 1989.

3. Кеннон Вуттон та інші. Библейская энциклопедия. - Российское Библейское Общество, 1996.

4. Мюллер - Пиккет Бригітта «Пособие для занятій с дітьми дошкільного и младшего шкільного возраста.» Вип. 3, - М.: Молодая гвардія, 1991.

5. Програма предмету «Християнська етика» (Основи християнської моралі) 1 - 11 класи. - Острог, 2000.

6. Черепова Ч., Селиванова О., Колибнюк Е. «Новые встречи в клубе Суперкниги». - «Еммануил», 1998.

Структура уроку

І. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: Мир вам! Я рада зустрічі з вами! Ви добре відпочили влітку? Бачу рум'яні щічки, веселі оченята. Вирушаймо знову в подорож по країні, в якій панують Божі закони. (Коментар: уроки в класі проводилися в ігровій формі подорожі). Тема сьогоднішнього заняття: «Життя у взаємній любові».

Я знаю одну цікаву гру, в яку ми з вами зараз пограємо. Вона

називається «Любов у слові». Правила такі: сказати добрі слова тому, хто поряд із вами. Починаймо! (Діти грають).

Вчитель: Що ви відчували, коли вам казали добрі слова? (Відповіді дітей). Вам було приємно? Назвіть людей, які найчастіше кажуть вам добрі слова. (Відповіді дітей). Чому вони це роблять? (Тому що люблять). Коли нам від серця кажуть щось приємне, ми відчуваємо себе щасливими. Добрими словами висловлюють любов.

(Вчитель показує Біблію). - Що це за книга? (Біблія). Минулого року ми вчили вірш «Бог є любов». Бог - джерело любові. Тому найбільше дізнатися про любов ми зможемо у Бога, з Його допомогою. Я запрошую вас до молитви.

2. Молитва: «Бог наш, ми дякуємо Тобі, що ми знову разом. Просим, відкрий нам таємницю цього чудового слова «любити». Дякуємо Тобі за те, що Ти нас любиш. Амінь».

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

III. Викладення нового матеріалу.

1. **Вчитель:** Ісус Христос залишив нам заповідь - любити ближнього, як самого себе. Діти, а хто для нас ближній? (Відповіді дітей). Ви хочете знати, що каже Біблія про ближнього? Отже - вирушаймо в подорож.

(Під час розповіді використовувати ілюстрації та фланелограф).

У нас вересень. Літає тоненька павутинка бабиного літа, сонечко світить лагідно, - воно схоже на добру мамину посмішку. А далеко на Півдні, за морями, є країна Палестина, де сонце гаряче і рідко йдуть дощі.

Тому в Палестині немає так багато зелені, як у нас. Лише в окремих місцях (там, де є вода) ростуть пальми, кипариси та гарні квіти. Там, де немає води, гаряче палестинське сонце витримують лише невеликі кушки та мох. Всюди гори, пісок і синє - синє небо зі сліпучим сонцем. А хто скаже, які тварини є в Палестині? (Відповіді дітей). Так, верблюди, віслюки, ящірки. різні птахи. Повітря в Палестині таке гаряче, що хочеться сховатися в тінь і подрімати.

І ось такого дня - спекотного та сухого - один єврей йшов у своїх справах з Єрусалиму в Єрихон. Шлях був важкий, через

пустелю, і небезпечний, бо у скелях ховалися розбійники. Вони зненацька напали на подорожного, зірвали з нього одяг, побили і пішли геть, лишивши його ледь живим. Бідний подорожній! Він лежав під пекучим палестинським сонцем на гарячому піску і не мав сил навіть покликати на допомогу. Раптом він почув чийсь кроки. Стежкою йшов єврейський священник. «Він мені допоможе», - подумав немічний. Але марна була його надія - священник лише глянув у його бік і пішов далі. Тим самим шляхом йшов левит (помічник священника). Коли зранений побачив його, він застогнав, бо кликати на допомогу не мав сил. Левит підійшов і подумав: «Мабуть, на нього напали розбійники. Але чим я можу йому допомогти? Я ж бо не лікар. Хай хтось інший допоможе йому.» І пішов.

Сонце схилилося на захід, коли вдалині почулося тупотіння - шляхом їхав на віслюкові третій подорожній. Це був самаритянин. В ті часи євреї та самаритяни ворогували між собою, тому наш зранений втратив усяку надію: «Хто - хто, а самаритянин мені не допоможе...» - думав він. Що ж зробив самаритянин? Він співчутливо схилився над нещасним, умастив цілющою олією і перев'язав його рани. Потім обережно підняв, допоміг сісти на віслюка і відвіз до найближчого готелю. Але це ще не все. Всю ніч самаритянин доглядав пораненого, а вранці заплатив господареві і попросив попідкуватися про нього до свого повернення.

(Питання): - Так хто був ближнім для зраненого єврея? (Самаритянин)

- Вірно. А в чиєму серці була любов - в серці єврейського священника, левита чи самаритянина? (В серці самаритянина).

- Чому ви так думаєте? (Він йому допоміг)

- Вірно. Він показав свою любов добрим вчинком.

- Молодці! Ви уважно слухали історію. Отже, як ми повинні ставитися до нашого ближнього? (Вчитель показує написаний ключовий вірш, діти читають).

1. Фізкультхвилинка.

Вчитель: - А зараз - хвилинка відпочинку.

Підніміть руку, хто бачив дзеркало? Гра називається «Дзеркало». Слухайте мене і повторюйте мої рухи. (Після кожного речення вчитель виконує відповідну дію).

- Пустелею йшов єврей.

- Біжать розбійники. Зупиняються, розмахують руками, втікають.

- Єврей плаче.

- Йде священик (поважно). Подивився в бік єврея, махнув рукою, пішов далі.

- Йде левит (поважно). Зупинився, подивився, махнув рукою, пішов далі.

- Їде самаритянин. Спинився, зліз із віслюка, помазав рани єврею. підняв його (ой, як важко). Поклав на віслюка і повіз до готелю.

- Молодці! Ви повторювали, ніби справжнє дзеркало.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. **Вчитель:** У мене є зображення хмаринок, на яких розмістилися людські вчинки. Але мій песик грався і переплутав їх. Допоможете мені відрізнити вчинки, які робить людина з люблячим серцем, від вчинків, які робить людина, в серці якої немає любові? (Вчитель показує, а діти відрізняють).

Перелік вчинків: слухатися батьків, відвідувати хворих друзів, нагодувати голодну тварину, захищати слабшого; засмучувати маму, сміятися, коли друг плаче, ламати дерева і бити тварин. ображати слабшого).

Вчитель: Вам було б приємно, коли б над вами сміялися ваші друзі? (Відповіді дітей). «Отже, не робіть іншим того, чого собі не бажаєте», - так каже народна мудрість.

Діти, уявіть собі, що ви захворіли. Ви хотіли б, щоб вас провідали друзі? (Відповіді дітей). А вам приємно, коли вас пригощають цукерками, фруктами? (Відповіді дітей). Отже, робіть це і вашим ближнім.

2. **Вчитель:** Повторимо наш золотий вірш: Люби ближнього свого, як самого себе. Єв. від Матв. 22 : 39. (Вчитель показує написаний вірш, діти читають, коли вчитель ховає вірш, діти промовляють по пам'яті). Запишіть ці слова в зошит і завжди їх пам'ятайте.

3. Домашнє завдання:

Намалювати те, що запам'яталося з уроку. Але малювати не для себе, а для того, чие прізвище написано на тому аркуші, який я вам роздам. Хай це буде сюрпризом для тієї людини. На наступному уроці ви подаруєте своєму ближньому свій малюночок, виконаний з любов'ю.

4. Молитва.

«Боже, дякуємо Тобі за те, що любиш нас. Дякуємо тобі за те, що вчиш нас любити тих, хто поряд із нами. Допоможи нам бути такими ж милосердними, як самаритянин. Амінь.»

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Роздати дітям картки з зображеннями: дороги, розбійників, віслюка, готелю. Завдання: назвати слова із притчі, які пов'язані з цим предметом.

II. Питання:

1. Чому ніхто, крім самарянина, не допоміг чоловікові, на якого напали розбійники?
2. Як самарянин проявив милосердя до цього чоловіка?
3. Яким чином ми можемо бути схожими на милосердного самарянина?
4. Як проявив Свою любов до нас Господь?

III. Творче завдання: «Опис життєвих ситуацій».

Вчитель роздає дітям опис життєвих ситуацій на картках, в яких хтось потребує допомоги, і просить дітей сказати, що б вони зробили в цьому випадку.

1. З Андрійком у школі ніхто не дружить, тому що він інвалід. На перервах він завжди залишається на своєму місці і щось малює або читає книжку. Майже ніхто до нього не підходить і не розмовляє з ним.
2. У маленької Ганнусі зламалася лялька. У дворі нікого немає, крім тебе і ще двох хлопчаків, які глузують із Ганнусі.
3. Дмитрик уже другий тиждень отримує з математики погані оцінки. А у тебе немає проблем із цим предметом.

Симончук І. В.

Любов Христа змінює серця (фрагмент уроку)

Мета: Засвоїти поняття мінливості людської природи. Пояснити важливість Господньої любові. Розвивати вміння контролювати свої вчинки, практикувати чесноту милосердя. Виховувати любов до ближнього, покору Божим повелінням.

Наочність: Кросворд; атрибути для гри “Попробуй втримай” (2 стільці, круг, канат із відміткою); ілюстрації до історії про Закхея, головоломка “Дивний подарунок”, мозаїка “Моє серце - дім Христа”; ілюстрації для представлення Доброї Звістки.

Використані біблійні вірші: Псалом 9:18; кн. Приповістей 11:19; Єв. від Матвія 13: 41-42; Єв. від Луки 19: 1-10.

Словникова робота: митар, Едемський сад, некло, гріх, воскрес.

Ключові вірші:

Лист до Римлян 6:23

“Бо плата за гріх - смерть, а дар Божий - життя вічне в Христі Ісусі, Господі нашім!”

Дії Апостолів 3:19 “Тому покайтесь і наверніться, щоб стерті були гріхи ваші.”

Список літературних джерел:

1. Біблія. Евангел БТ Енд Міністрез, Торонто, - 1993.
2. Дитяча Біблія. - К., 1992.
3. Джерельце (1 випуск). - Луцьк, 1992.
4. Зернятка Слова Божого. Посібник для вчителів недільних шкіл. -К., 40 с.
5. 30 встреч в клубе Суперкниги. - Місія “Еммануїл”, - К., 1996.
6. Новые встречи в клубе Суперкниги. - Місія “Еммануїл”, - К., 1998.
7. Християнська етика. Добро і зло. Посібник для вчителів. - Ів. - Франківськ, 1998.

Структура уроку:

І. Організаційний етап.

Вчитель: Я рада знову бачити вас. У Надійки нова зачіска, у Василька - гарна сорочка... Сашко наш ніби підріс... Це чудово, що ми можемо змінюватися. А що може в нас змінюватися? А чи

лише люди можуть змінюватися? Навіть природа і та змінює свій одяг чотири рази на рік. Ми всі разом подякуємо Господеві за цей чудовий світ і за нас, що ми тут живемо.

2. Молитва подяки

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель: Але чи тільки зовнішність людини може змінюватися? Ми прочитаємо історію про дивну, раптову зміну поведінки людини? (Історія про Закхея, Лк. 19,1-10).

III. Викладення нового матеріалу.

1. (Читання історії про Закхея в ролях).

Вчитель: Яким був Закхей до зустрічі з Ісусом? Ісус за це відштовхнув, прогнав його? Можна сказати, що Закхей змінився? Він змінив роботу? А яким митар став після зустрічі з Ісусом? Що ж змінилося в Закхея?

Бачите, у людини може мінятися не лише зовнішність, а й серце. Але хіба ж нам потрібне нове серце? Хіба ми, як Закхей, забираємо несправедливо гроші у людей?

2. Гра “Спробуй втримай”

(Правила гри: Клас ділиться на дві команди. Вибирають по одному гравцю з кожної команди. Гравці сідають на стільці, які стоять спинкою один до одного. Між стільцями намальоване або вирізане з паперу коло діаметром 30 см. Підстільцями протягнутий канат з відміткою (відмітка на рівні центру кола). По команді гравці беруть канат. Завдання одного - міцно тримати. Завдання іншого - смикати так, щоб відмітка вийшла з кола. Діаметр кола має бути таким, щоб втримати позначку в межах кола було неможливо. Гра проводиться 2-3 рази із збільшенням учасників).

Вчитель: Скажіть, будь ласка, чи важко було втримати канат? Це вдалось хоч би один раз? Ось така боротьба добра і зла проходить у кожній людині. Як важко і навіть неможливо утримати відмітку у середині кола, так само неможливо прожити і ніколи не зробити гріха. Ну то як, тепер ви відповісте, хто ще, крім Закхея, потребує в прощенні Божому і зміні серця? Чи є люди, що ніколи не грішать?

У світі існують певні закони. Наприклад, якщо я випущу з руки склянку, вона куди впаде? Так, вона не полетить у небо.

У суспільстві між людьми теж є закони, відносно яких винуваті за крадіжку сплачують штраф або сідають у в'язницю. Це

справедливо? Коли людина робить гріх, які закони вона порушує? Наш Бог справедливий, тому є кара за гріх. Послухаємо, що Слово Боже говорить із цього приводу?

(Вчитель зачитує сам або просить декількох дітей прочитати біблійні вірші:

Псалом 9:18; кн.Приповістей 11:19; Єв. від Матвія 13: 41-42.)

3. (Робота з ребусами - зашифровані вірші - Рим. 6:23 та Дії 3:19)

(Робота в групах):

- Який же подарунок Бог пропонує людям?

(Відповідь дітей).

Вчитель: Ще раз всі разом прочитаємо цей золотий вірш. Запишемо його у зошити, щоб ніколи не забувати, що для нас зробив Ісус. (Вчитель записує на дошці, а діти - в зошити).

Вчитель: А як нам взяти цей подарунок? Прочитайте наступний розгаданий ребус № 2. (Дії 3:19).

Вчитель: Ось що треба зробити нам. Подивіться, це ж те, що зробив Закхей! (На дошці картинки, де схематично зображена історія Закхея). Він почув про Ісуса, подумав (напевно, пригадав всі свої погані вчинки), і прийшовши, попросив пробачення. І він отримав такий гарний подарунок - нове серце, нове життя, прощення Боже. Господь не примушує нас робити добре. Він чекає, що ви попросите в Нього пробачення за свої погані вчинки. І Спаситель дасть вам сили прощати іншим людям, жаліти меншого братика, допомагати мамі, гарно вчитись. Тому що у вас буде нове серце. Хто хоче мати такий подарунок, може сказати про це Богу.

Зараз усі разом помолимося.

4. Молитва на сл. Ст. Коханця "Краплинка роси".

(Вчитель запалює свічку, бере високу вазу з водою).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

Вчитель: Ця свічечка - це спасіння, яке подарував нам Господь. Ваза - серця. А вода - не проста. Це море Божої любові. Бачите, біля вас лежать ці маленькі камінці. Уявіть, що це гріхи. Подивимося, що ж з ними станеться, коли ми просимо пробачення у Бога. Візьміть камінці і киньте у вазу. (Діти кидають камінці). Де ваші гріхи? (В морі Божої любові). Тепер їх неможливо дістати.

Вчитель: Як же Ісус змінює серця? Може, Він покладе нас у

лікарню на операцію і викине погану частину серця, а замість нього пришиє нове?

Ні. Серця зміняться поступово. (Показати зображення чорного серця). Ось таке серце в грішної людини. Якщо там було “себелюбство”, Ісус поселяє у нього “любов до ближнього” (показувати відповідні зображення).

Вчитель. В кімнатах ваших сердець є погані якості, чи не так? Подумасмо, як може змінити їх Ісус? Які добрі якості Він поселяє замість цих?

(Діти виконують поробку, яку потім вклеюють до зошита).

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

9. “Любов Христа змінює серця”

І. А) Закресліть зелені літери і прочитайте речення з чорних літер.

АГЖРІОІХІКЗОІВПСРУДВСАПВЧКЗІАЮАШЧІФІОСУЕВРНЄЦАЯБЕ.
(Гріх зіпсував наші серця).

Б) Закресліть чорні літери і прочитайте речення з зелених літер.

УБАСОВТГРКМЗМЖ ІНЕЮДЄСКСЕБРХЦЕВР. (Бог змінює серце).

II. Питання.

1. Чому серця людей злі?
2. Наведіть приклади злих вчинків
3. Чому людина не може стати доброю сама по собі?
4. Чому інші люди не можуть змінити когось?
5. Як ми можемо знати, поганим чи добрим є те, що ми робимо?
6. Чому Бог не хоче покарати всіх людей за їхні гріхи?
7. Що зробив Творець, щоб не покарати всіх людей

Мельник Н. Д.

Різдво Христове - радість для людей (фрагмент уроку)

Мета: Пояснити дітям причину радості, яку приносить нам Різдво. Викликати почуття влячності Богові за Його Сина. Виховувати шанобливе ставлення до Святого Письма.

Наочність: ілюстрації до свята.

Використані біблійні вірші: Єв. від Луки, 2:9-14.

Міжпредметні зв'язки: співи, математика (рішення кросворду).

Структура заняття

I. Організаційний етап

1. Привітання., налагодження контакту з дітьми
2. Молитва

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

III. Виклад нового матеріалу

1. **Вчитель:** Сьогодні на уроці ми поговоримо про ту радість, яку несе нам народження Ісуса Христа.

- Як ви проводите це свято?

- Чому ми ходимо до церкви на Різдво?

2. Читання (Лук. 2:9-14).

- Як ми можемо прославляти Ісуса?

3. Вивчення колядки.

4. Розповідь про дідуса, який чекав на Різдво Ісуса Христа

- В одному місті жив старенький самотній дідусь. Одного разу, а було це саме перед Різдвом, наснився йому сон, ніби Ісус Христос каже йому: "Чекай мене на Різдво". Прокинувся дідусь, радісний, і думає: "От добре, треба приготуватися до зустрічі". Почав він прибирати, готувати їжу, причепурився, сів і чекає.

А на вулиці – заметіль, дуже холодно. Раптом чує він – хтось стукає в двері. "Це Він!", - побіг дідусь до дверей. Відчиняє, а перед ним стоїть дитина. Бідна, майже боса. "Пустіть погрітися", – просить. Дідусь пустив і зробив для неї чоботи. Коли дитина пішла, він знову сів і чекає. Пройшов час. Знову хтось стукає. "Ну, це вже точно Ісус прийшов!", - подумав дідусь і відчинив двері. Але це була бабуся, вона просила дати їй трохи їжі. Хоча і не мав

дідусь багато їжі, але нагодував бабусю. Коли вона пішла, дідусь все таки вирішив дочекатися гостя. “Хоча в мене вже й не залишилося нічого, чим я міг би пригостити Його, але все-таки хочу, щоб Він прийшов”. І тут - стук у двері. Відчиняє дідусь, затамувавши подих, – а там... звичайний парубок. “Я так змерз, - каже, - не могли б ви дати мені якусь стару одежу?”. Віддав дідусь йому теплий кожух. Вже звечоріло. “Мабуть, не прийде мій гість. Але чому?..”, – сумно зітхнув дідусь, почекав ще трохи і ліг спати.

Питання:

- Чи приходив Ісус до дідуса?

- Ісус Христос завжди приходить до нас і стукає в наші двері. А ми можемо відкрити і впустити Його.

IV. Закріплення знань, виховання характеру

1. **Вчитель:** Радість від Різдва належить всім, тому ми можемо вітати інших людей із цим святом.

2. **Домашнє завдання:** зробити різдвяну зірку, написати на ній побажання і подарувати самотній людині або дитині-сироті, бабусі тощо.

3. Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Запитання.

1. Як ми можемо поклонитися Ісусові в наш час?
2. Чому свято Різдва несе людям радість і мир?

II. Творче завдання.

Діти отримують картки з написаними на них словами (на кожній картці – одне слово). Наприклад:

ЯСЛА, ЗІРКА, МАРІЯ, ПАСТУХ, ПОДАРУНОК. Той, хто отримує картку, повинен розповісти те, що він знає про цей предмет.

Гаврисюк О. В.

Заповіді Божі – правила для нас

Мета. Дати розуміння поняття “заповіді” як основи християнського життя; виховувати любов до Бога, до свого ближнього, а також бажання виконувати правила, дані Богом у Його слові.

Наочність. Фланелограф із набором фігур до теми “Мойсей одержує заповіді”; набір малюнків до теми “Адам і Єва, гріхопадіння”, матеріали до гри “Відшукай свою групу”, плакат із зображеними скрижалями.

Вірші з Біблії. Вихід 20:1-11, Мтв.12:36, Рим.6:23, Лк.10:27; Левит 24:16.

Ключовий вірш. “Якщо любите Мене, то виконуйте заповіді Мої” Єв.від Івана 14:15.

Міжпредметні зв'язки. Читання, математика, музика і співи, розвиток зв'язного мовлення.

Словник: ідоли, жертвоприношення, шанувати, скрижалі, заповіді, гора Синай.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з класом.

Гра “Не помились”.

Вчитель називає дії і просить, щоб учні виконали їх у тому випадку, коли біля назви дії є вислів “будь ласка”. При порушенні правил дитина вибуває з гри. (Встаньте, підніміть руку, посміхніться, присядьте, поплескайте в долоні).

2. Повідомлення теми і мети уроку.

- Кожна гра має свої правила. А що стається, коли ми порушуємо їх? (Вихід із гри).

- Які ще правила ви знаєте? (Дорожнього руху, протилежної безпеки, ввічливого поведіння, про поведінку в класі, дома, в транспорті).

- Як можна назвати тих дітей, які виконують правила? (Хороші, слухняні діти, їх усі люблять).

- Кого ми повинні слухати? (Батьків, учителів, Бога).

- А як ви думаєте, чи потрібно виконувати якісь правила, щоб бути слухняним перед Богом?

Так, звичайно. А ось що це за правила і як їх виконувати ми з вами дізнаємося на сьогоднішньому уроці, вирушивши у подорож сторінками Божої книги – Біблії.

Для цього попросимо Бога, щоб Він благословив наш урок і допоміг нам зрозуміти Його науку.

3. Молитва.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель: - Чи завжди ми слухняні?

- Чому ми не можемо бути слухняними весь час? Чому важко бути добрими?

- Чому не лише діти, а іноді й дорослі поведуть себе негарно?

- Тому що всі люди грішні. Ви пам'ятаєте історію про перших людей Адама і Єву?

(Малюнок 1).

Стисла розповідь: Едемський сад. Диявол. Плід із дерева пізнання добра і зла. Гріх.

- Що зробив Бог з людьми? (Малюнок 2).

Бог продовжував любити людей, незважаючи на їхню гріховність.

Він хотів допомогти їм, щоб життя людей стало щасливим.

III. Викладення нового матеріалу.

Вчитель: - Біблія розповідає нам, що одного разу єврейський народ на чолі з Мойсеєм перебував у пустелі, і Господь звернувся до Мойсея. Бог повелів йому піднятися на гору Синай. Там Господь у хмарі розмовляв із вождем народу і дав йому 2 кам'яні таблиці, які називалися "скрижалі". На них були написані правила щасливого життя. Ці правила називаються заповіді.

Зараз ми коротенько ознайомимося із ними. Їх є, як і пальців на руках, - 10.

І. "Я Господь, Бог твій. Хай не буде тобі інших богів передо Мною!"

Є тільки один правдивий і живий Бог. Ми не повинні мати інших богів, крім Нього. Господь – величний Творець, Який створив усе, і нас в тому числі. Бог хоче бути на першому місці в нашому житті.

- Як ми можемо надати Богові перше місце?

Можливо, найважливіше – це виконувати те, що Бог велить нам. Щоденне читання Слова Божого і молитва допоможуть нам дізнатися, що потрібно робити для того, щоб Він зайняв І місце в нашому житті.

II. “Не роби собі подоби Бога”.

У часи Старого Заповіту було поширене поклоніння ідолам. Люди поклонялися зображенням з дерева чи каменя, замість того, щоб поклонятися істинному Богу. Ці зображення були їх богами. Щоб догодити своїм богам, вони звершували обряди жертвоприношення і молились їм.

Робота з порівняльною таблицею “Ідоли і живий Бог”.

Ідоли: нічого не можуть бачити, чути, не говорять і не відповідають, нічого не розуміють, нічого не можуть зробити. Зроблених людьми, їх можна потрясти, зламати чи вкрасти. Людина носить їх і турбується про них. Вони не можуть пересуватись, не можуть нікого спасти.

Бог: все бачить, чує, говорить і відповідає, все знає, все може, ніким не був створений, непохитний, підтримує людину і дає їй сили. Бог всюди, Бог спасає.

Нас створив Бог, тому ми повинні поклонятися Йому і лише Йому віддавати славу.

III. “Не призывай Имена Господа, Бога твоего, надаремно”.

Призвати Ім'я Бога “надаремно” означає вживати Ім'я Бога просто так, згадувати Його у прокльонах. В епоху Старого Заповіту того, хто нешанобливо згадував Ім'я Бога, вбивали (Левит 24:16).

Біблія каже: “За всяке пусте слово, яке скажуть люди, вони дадуть відповідь” (Матвія 12:36).

IV. “Пам'ятай день суботній, щоб святити його”.

- Чи хотіли б ви працювати 50 днів без перепочинку? А як би сподобалось вам ходити 3 місяці підряд у школу без канікул і без вихідних?!

Нам потрібен час для відпочинку, і Господь потурбувався про це.

Бог повелів, щоб один день у тиждні був днем відпочинку та шани.

Слово “субота” означає “відпочинок”. Бог створив світ за 6 днів, а

сьомого дня відпочив. Він благословив 7 день.

Прочитати Вихід 20:9-10.

У Старому Заповіті люди дотримувались суботи, 7-го дня. У Новому Заповіті учні Ісуса взяли неділю, бо саме недільного ранку Ісус воскрес, і саме в неділю Він з'явився перед Своїми учнями.

В цей день ми можемо відвідати церкву, почитати Слово Боже, помолитися, допомогти комусь.

У. “Шануй свого батька та матір свою”.

- Що означає “шанувати” батьків?

“Шанувати” – означає любити, поважати і слухати їх. “Любити” – це не просто казати, “Я тебе, мамо (тату), люблю”, а довести на ділі – чимось допомогти.

УІ. “Не вбивай”.

Це означає, що людина не має права вбити іншу людину; не ображати творіння Боже, не знущатися; не вбивати словом (прозиватися).

Коли ми ображаємо кого-небудь чи насміхаємось над кимось, то наносимо цій людині велику рану. А Богові це не подобається.

УІІ. “Не чини перелюбу”.

Ця заповідь для ваших батьків. Вони повинні любити один одного, допомагати один одному і ні в якому разі (тобто, за будь-яких обставин) не покидати один одного.

УІІІ. “Не кради!”

Вкрасти – означає взяти щось, що тобі не належить.

Оповідання “Чесний Авраам”.

В одній чесній бідній сім'ї жив хлопчик на ім'я Авраам. Крім нього в сім'ї були ще діти. Коли Авраам підріс, батьки відправили його працювати в магазині. Кожного вечора хлопчик повинен був підрахувати, скільки грошей залишилось у касі.

Одного вечора при підрахунку грошей виявилось, що грошей більше, ніж повинно було б бути. Хлопчик пригадав, що бабуся, котра купувала хліб, не забрала свою здачу. Авраам знав, де вона проживала. Коли хлопчик опинився на вулиці (а було дуже холодно, лив сильний дощ), він вирішив...

- Як ви, діти, думаєте, що вирішив зробити Авраам?

- Він, незважаючи на негоду, пішов до бабусі і віддав їй гроші.

Хоча Авраам повертався додому мокрим, стомленим, та в його серці був мир та спокій.

З тих пір, як люди дізналися про вчинок Авраама, почали називати його “чесний Авраам”.

Пізніше, коли він виріс, то став президентом США – Авраам Лінкольн.

ІХ. “Не свідкуй неправдиво на свого ближнього”.

Говорити неправду означає: обманювати, пускати плітки.

Неправдиве свідчення – це коли хтось про вас сказав неправду. Наприклад, вас звинуватили в крадіжці (хоча ви цього не робили) або розповіли про вас історію, яка з вами ніколи не траплялась.

Х. “Не заздри”.

Не будь жадібним, не жадай. Заздрити – означає мати сильне бажання отримати собі те, що належить іншому. Це Біблія називає гріхом.

Ми можемо захоплюватись речами, які є у наших друзів, а у нас нема. Але бажання мати ці речі неправдивим шляхом – це гріх.

- Ось такі правила (заповіді) треба було виконувати людям. Як ви думаєте, чи легко було це робити?

- Звичайно, нелегко. Невиконання заповідей, непослух Богові Біблія називає гріхом.

(Вчитель показує малюнок. На цьому малюнку зображена людина, яка дотримується всіх Божих постанов, яка міцно зв’язана із Богом.

- Чи можливо людині своїми силами протягом життя виконати всі Божі заповіді?

Якщо так, то людина була б щасливою, однак маємо сварки, бійки, образи.

Адам і Єва порушили правила. А Біблія каже нам : “Бо заплата за гріх – смерть” (Рим.6:23).

Наш люблячий Отець післав на землю Свого Сина, який полюбив цей світ, помер заради нас на хресті, прийняв гріхи всього людства на Себе. Христос прийшов налагодити зв’язки людини з Богом, залишивши нам заповіді любові..

(Читання Біблійного тексту Лк.10:27).

- Якщо ми будемо любити Бога всім серцем , то чи будемо

поклонялись ідолам, призивати Ім'я Боже надаремно? Ні, Бог нам дасть сили не робити це.

- А якщо будемо любити ближніх, то чи зможемо чинити зло проти них? Ні, Бог дасть сили любити.

Отже, варто любити!

- Христос Своїм учням залишив нову заповідь, яка звучить: "Якщо любите Мене, то виконуйте заповіді Мої" (Івана 14:15). Ці слова є золотим віршем на нашому уроці.

Запис золотого вірша у зошит.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Гра "Відшукай групу".

Учням роздаються картки з порядковими номерами від 1 до 10, іншій частині учнів – смужки з написаними заповідями. Решта учнів одержує смужки із тлумаченням заповіді. Діти повинні відшукати свою групу з правильним номером заповіді, формулюванням та поясненням її.

2. Підсумок уроку.

(Питання):

- Як називаються правила, які допоможуть нам жити в мирі з Богом і людьми? (Заповіді).

- Назвіть і поясніть заповіді, які ви запам'ятали.

- Яку нову заповідь дав для людей Христос?

(Відповіді учнів)

3. Оцінювання учнів.

4. Домашнє завдання. Вивчити золотий вірш Івана 14:15, написати лист другу під назвою "Правила, які допоможуть нам потрапити на небо".

5. Молитва.

(Примітка учителя: протягом уроку діти записують нові слова у словник: гора Синай, скрижалі, заповідь).

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

14. "Заповіді Божі".

I. З'єднай рисочками заповіді і номери, які їм відповідають.

Я Господь, Бог твій. Хай не буде інших богів передо Мною! 4

Не роби собі подоби Бога. 6

Не призывай Імені Господа, Бога твого, надаремно.	1
Пам'ятай день суботній, щоб святити його.	10
Шануй свого батька та матір свою.	5
Не вбивай.	3
Не чини перелюбу.	2
Не кради.	9
Не свідкуй неправдиво на свого ближнього.	7
Не заздри.	8

II. Питання.

1. Навіщо заповіді Божі дані Богом?
2. Яким чином ми можемо надати Богові перше місце в нашому житті?
3. Чому поклонятися речам або людям – це нерозумно?
4. Що означає шанувати батьків?
5. Чому людям важко виконувати заповіді?
6. Яким чином ми можемо уникнути покарання за гріхи?

III. Творче завдання.

Робота по групах: кожна група отримує завдання показати сценку без слів, яка б відображала певну заповідь. Інші відгадують.

Крала С. В.

Вільна воля людини

Мета: Розкрити зміст поняття “вільна воля людини”; допомогти осмислити біблійний текст про вибір Адама та Єви в Едемському саду, підкресливши значення особистого вибору людини. Розвивати у дітей відповідальність за свої вчинки, властивість відрізняти добру дію від поганої, послух батькам.

Наочність: малюнки для ребусу (папуга, лук, окуляри, дерево, літера “У”); аплікація - символ: серце з наклеєною книгою; золотий вірш Біблії на форматі А3; різнокольорові плоди - призи; ілюстрації до уроку.

Використані вірші з Біблії: Буття 2:15-17; Бут. 3: 1-13, 17.

Ключовий вірш: 3 Лист Івана, 11: “Улюблений, не робиш подібним до лихого, а до доброго: добродійнець від Бога, а злочинець Бога не бачив.”

Міжпредметні зв'язки: українська література (приказки і прислів'я), історія народів світу, охорона життєдіяльності.

Список літературних джерел:

1. Біблія.
2. Зернятка Слова Божого. Ч.2. - 190 с.
3. Маріан М. Скулєнд. Християнське віровчення для дітей. - Рівне, 2000. -190 с.
4. Новая учебная Женевская Библия! - 1998.
5. Ферреро Б. Троянда також важлива. - Львів, 1999. - 71с.
6. Християнська етика. Добро і зло. / За ред. Б. Скоромовського. - Снятин, 1999. - 112 с.

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми.
1. Молитва “Отче наш”.

II. Актуалізація знань.

Вчитель: Чи любите ви гратися м'ячем? Де це краще робити: на подвір'ї біля дому чи на дорозі, де їздять машини? Де тобі радять гратися м'ячем батьки?

- Як треба поводитись із сірниками, з вогнем? Чи можна ними гратися? А що кажуть про це батьки?

- Чи ховають батьки від вас м'ячик, сірники? Вони кажуть, як ви повинні з ними поводитись. А ви, знаючи про пораду батьків, вже самі вирішуйте, що робити.

(Вчитель записує на дошці тему уроку, діти записують її в зошити).

Вчитель: Якими нас створив Бог?

- А хто були перші люди?

- Що Бог повелів робити першим людям?

III. Викладення нового матеріалу.

1. (Читання Святого Письма: Буття 2:15-17; Буття 3:1-13, 17)

2. Бесіда

Вчитель: Хто заговорив до Єви? Що він сказав?

- Пригадайте, для чого Бог створив людину?

- Бог не створив нас роботами, запрограмованими комп'ютерами, які виконують дії при простому натискуванні на клавіші, Бог не хотів спілкуватися з машинами, які виконують накази. Він створив нас вільними людьми, тобто такими, які можуть відповідати за свої вчинки, можуть вільно і усвідомлено жити у світі. Ми створені за Його подобою для спілкування з Ним.

- Чи любить нас Бог?

І хоче, щоб ми Його теж любили. Чи Бог примушує нас любити Себе? Хіба можлива любов із примусу? Господь хоче, щоб ми самі, добровільно полюбили Його. У цьому якраз і проявляється наша вільна воля. Без примусу. І цей дар ми маємо від Бога. Він нас створив вільними.

3. (Вчитель пропонує послухати оповідання)

- Водному індіанському племені юнаків випробовували на зрілість самотністю. Цим вони мали переконати самі себе та спільноту, що готові бути справжніми воїнами.

У час випробування один із цих юнаків опинився посеред гарної квітучої долини. Оглядаючи гори, які оточували цю долину, юнак побачив одну стрімку вершину, вкриту сліпучо-білим снігом. "Поміряюся з тією вершиною", - подумав він. Він одягнув сорочку зі шкіри зубра, на плече накинув плащ і почав спинатися на гору.

Вибравшись на вершину, юнак побачив під собою цілий світ:

прекрасні красвиди, безмежний простір. Його серце наповнилося гордістю.

Раптом він почув біля своїх ніг дивне шелестіння. Подивився і побачив змію. Хотів відстрибнути, але змія заговорила:

- Вмираю... Тут надто зимно для мене, і немає поживи... Візьми мене під свою сорочку і знеси в долину.

- Ні, - відповів юнак. - Знаю вашу породу. Ти - гримуча змія. Якщо візьму тебе, ти вкусиш мене - і я помру.

- Ні! Навіть не думай так! - відповіла змія. - З тобою не буду так поводитися. Якщо мені допоможеш, не вчиню тобі жодного зла.

Юнак і далі відмовлявся, але змія вміла добре переконувати. Врешті-решт він взяв її під сорочку і поніс із собою. Коли вони вже спустилися в долину, юнак делікатно поклав її на землю. Несподівано змія скрутилася, кинулася на хлопця і вкусила його в ногу.

- Ти ж мені обіцяла! - закричав він.

- Ти ж знав, що ризикуєш, коли брав мене з собою, - сказала змія й поповзла собі геть.

4. Бесіда

Вчитель: Юнак вчинив правильно, взявши з собою змію? Він мав вибір? Його хтось примушував?

- Він вчинив з власної волі. Чи знав юнак про наслідки свого вчинку?

А тепер знову повернімося до біблійної оповіді про непослух Адама і Єви.

- Що сказав Адам, коли Бог спитав його: "Де ти?"

- Чому Адам переніс вину за свій вчинок на Єву? Хіба вона примушувала його їсти плід?

- Що відповіла Єва Господу?

- Якою була воля перших людей?

- А як чините ви? Уявіть ситуацію: ви розбили улюблену вазу мами. Що ви скажете їй: "Це винна сестра, вона мене штовхнула!" Чи, може, мама попросила вас купити в магазині хліба. А ви довго дивилися мультики з другом і забули. І говорите: "Приходив мій товариш, і ми разом читали книжку, не міг же я йому показати на двері. І час так швидко минув..." Розкажіть, які подібні ситуації з вами траплялися вдома, з батьками, в школі?

- Чи легко взяти на себе відповідальність за поганий вчинок? Що ви відчуваєте? Чи варто це робити? Може, ви думаєте, що ніхто не дізнається. Краще щось придумати, чи говорите всю правду?

5. Вивчення ключового вірша

IV. Закріплення знань, виховання характеру

1. **Вчитель:** Сьогодні ми говорили про те, що людина наділена вільною волею, тобто здатністю вільно вибирати добро і зло. Дізналися біблійну історію про волю Адама і Єви.

Бог створив нас вільними і відповідальними за свої вчинки. Ми повинні нести повну відповідальність за те, що робимо, що вибираємо, хоч інколи нам це нелегко. Непокора Слову Божому спричиняє погані вчинки. Коли ми вибираємо чинити так, як каже Бог, то вибираємо добро. І у цьому є справжнє щастя.

2. Домашнє завдання: намалювати історію про заборонений плід; розказати батькам зміст уроку.

3. Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Встав потрібні літери замість крапок.

A) Те, що очікує від нас Бог -

B) Те, що завжди каже диявол -

B) Те, що вибрали Адам і Єва -

Г) Те, до чого схильні всі люди на землі -

Д) Те, що стало причиною гріхопадіння Люцифера -

(Відповіді: любов, неправда, зло, гріх, гордість).

II. Питання:

1. Чому Бог не сховав від людей дерево з забороненими плодами?

2. Як ви гадаєте, чому Єва послухала сатану?

3. Як це відбулося?

4. Наведіть приклади, коли вам хочеться вибрати погане замість доброго.

5. Чому люди схильні до зла, а не до добра?

III. Творче завдання.

Зроби свій вибір:

1. Ти отримав погану оцінку і знаєш, що вдома тебе чекають неприємності. Ти:

A) Гуляєш на вулиці майже до вечора, але потім все-таки йдеш

додому.

Б) Придумуєш історію про те, як загубився твій щоденник, а сам кидаєш його в смітник.

В) Просиш у Бога захисту і допомоги і вирішуєш надалі добре вчитися.

Г) Йдеш додому, ніби нічого не сталося, адже ти все одно нічого не можеш вдіяти.

2. Мати просить тебе піти до магазину по хліб, а ти дивишся телевізор. У такому випадку ти:

А) Грубо відповідаєш, що зайнятий.

Б) Йдеш у магазин, знаючи, що Богові приємно бачити тебе слухняним.

В) Кажеш, що в тебе болить голова.

Г) Сердито тупаєш ногою, але все одно йдеш у магазин.

Онуфрійчук В. П.

Людина у світі (фрагмент уроку)

Мета: Довести учням, що людина - це найдосконаліше Боже творіння на землі.

Розкрити біблійне розуміння людини як “образу і подоби” Бога.

Наочність: На плакаті слова з Біблії: Бут. 1:27

Малюнки з журналу “Джерельце”.

Використані біблійні вірші: Бут. 1:26 - 27; Мтв.7:12; Гал. 6:7; Пс. 37:27; Євр. 4:12.

Ключовий вірш: Бут. 1:27: “І Бог на Свій образ людину створив...”

Міжпредметні зв'язки: Українська мова і література: знання приказок і прислів'їв.

Список літературних джерел:

1. Християнська етика. / за ред. Скоморовського Б.Г. , 1999.
2. Джерельце. № 1.- 1999.

Структура заняття

І. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з класом.
2. Молитва.

На дошці чи на плакаті написані слова: мова - розум - воля - здатність творити.

Вчитель: Подивіться уважно на вірш 26 і скажіть, як Бог творив усе, що ми бачимо, і нас самих? У листі до Євр. 4:12 написано: “Слово Боже живе і діюче”.

Людина, що створена подібною до Бога, теж може говорити і творити словами. Звичайно, ми не можемо ними творити так, як Бог. Ми не можемо своїм словом створити життя, але можемо словом “убити”.

Яка найкраща здатність людського слова? Емоційна підтримка. Наприклад, коли у нас гарний настрій зустрічаючись із рідними, знайомими чи друзями, ми говоримо лагідні, добрі слова, то нам посміхаються у відповідь і з задоволенням відповідають тим же.

Спробуємо перевірити. Нехай ті учні, що сидять справа, повернуться до своїх сусідів і скажуть: “Який же ти хороший товариш(подруга!)”.

Ще один приклад. Коли ми відвідуємо хвору людину і починаємо втішати її словами, їй стає легше, хвороба вже не так пригнічує її. Коли хтось у гніві починає на вас кричати, то тихе і лагідне слово може припинити сварку.

І навпаки. Від одного несправедливого, гострого слова хтось починає плакати. Бувають випадки, коли через неправдиві слова якоїсь людини, її в чім не винні люди потрапляють у в'язницю.

Отже, діти, наші слова є діючими і є причиною найрізноманітніших стосунків між людьми.

- А які почуття викликають ваші слова у друзів? Як діють вони на вчителів у школі? Чи не плаче від ваших слів мама? Чи задоволений тато? Які слова виходять із ваших уст?

Ісус Христос каже: "То ж усе, чого ви бажаєте, щоб чинили вам люди, так само чиніть і ви їм." Матв. 7:12.

У листі до Галагів, 6:7: "Не обманюйтеся, Бог не може бути осміяним - що тільки людина посіє, те й пожне!"

В нашого українського народу є багато приказок, прислів'їв, в яких говориться, що слово має велику силу:

1. Від теплого слова і лід розмерзає.
2. Слово дорожче, ніж гроші.
3. Умій сказати, умій і змовчати.
4. Не говори, що знаєш, але знай, що говориш.

5. Тарас Шевченко:

Ну що б, здавалося, слова...

Слова та голос - більш нічого.

А серце б'ється - ожива,

Як їх почус!.. Знать од Бога

І голос той, і ті слова

Ідуть між люди!

- Усе, що створив Бог, - прекрасне. Людина, будучи подібною до Бога, прийшла у світ, щоб теж творити прекрасне.

- Подивіться навколо себе: які предмети створили люди?

Бог створив людину, щоб вона піклувалася, оберігала і управляла всім на землі.

Але чи завжди ми оберігаємо і піклуємося про те, що створене? Наші руки здатні теж творити. А які наслідки наших дій?

Можливо, пописані партії, стіни в під'їзді, зламані лавки у дворах, дерева? Можливо, від дотику ваших рук хтось відчуває біль і має синці на тілі?

Бог дав нам розум, щоб контролювати свої дії, а волю - щоб добровільно вибирати між добром і злом.

- Що доброго зробили ваші руки? Чи допомагають вони мамі мити посуд, прибирати кімнати? Чи оберігають вони слабших за себе, чи доглядають і піклуються про тварин? Чи поливають рослини, садять квіти? Що люблять робити ваші руки - добро чи зло?

Цар Давид у своєму псалмі застерігає:

“Відступи від зла і чини добро, і житимеш повіки!” Пс. 37:27

- Що Бог обіцяє тим, хто любить добро?

IV. Закріплення знань, виховання характеру

1. Читання легенди “Як треба жити”

Кажуть, жив собі один чоловік, хазяїн. Був він дуже праведний і такий старий, що вже й правнуків діждав. І його всі, і свої і чужі, любили й поважали, і як кому треба було якоїсь поради, то вже до нього йшли радитися.

Прийшов час умирати старому. Позбиралися коло нього і свої, і чужі. Всі плачуть, прощаються з дідом. Почав він з дітьми прощатися. Старший син заплакав і каже: “Тату, навчіть мене, як мені жити без вас на світі?”

А старий йому каже: “Як ти, сину, народився на світ, так ми всі раділи, а ти плакав. Живи так, щоб, як доведеться тобі вмирати, усі люди плакали за тобою, а ти сам щоб радів і не боявся стати на суд перед Богом”.

Помер дід, а його слово впало людям у серце. Там не забули діда. й досі про нього згадують та про його науку кажуть.

- Що потрібно робити людині, щоб виконалися дідові слова?

3. Домашнє завдання:

а) Підготувати приказки та прислів'я про слова, мову.

б) Вивчити вірш Буття 1:27.

4. Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Попросити дітей скласти складанки: розрізані паперові

смужки із словами, зі слів скласти речення:

1. “ Слово Боже живе і діюче” (Євр. 4:12)
2. “ Відступи від зла і чини добро, і житимеш повіки!” (Пс. 37:27)
3. “І Бог на Свій образ людину створив.” (Буття 1: 27)

II. Питання:

- Чим ми схожі на батьків?
- Чим ми схожі на Бога?
- Згадайте, що кожен із вас вміє робити. А тепер подумайте, як цими вміннями можна допомагати людям, робити їм приємне?

III. Творче завдання:

Вчитель промовляє слова, діти повинні робити відповідні рухи:

“Розум” – прикласти руку до голови

“Воля” – прикласти руку до грудей

“Здатність творити” – придумати рух, який відображав би дію людини: забивати цвях, малювати і т.п.

“Мова” – дві руки піднести до рота, потім відвести їх.

Потім вчитель показує рухи, діти називають слова.

Веремейчик Л. Ф.

Людина у світі

Мета: Розкрити дітям поняття, що кожен із нас є образом Божим.

Наочність: плакати з написом віршів; малюнки до розповідей (зображення Вавилонської вежі, Адам і Єва в Едемському саду, Ісус, розп'ятий на хресті).

Використані біблійні вірші: Бут. 1:27-28; Бут. 11:1-9; Прип. 15:4; 10:20; 15:3; Якова 3:11; 13-14; Івана 15:12, 13.

Ключовий вірш: Прославляю я Тебе, що я дивно утворений. Дивні діла Твої, і душа моя відає вельми про це! (Пс. 139:14).

Міжпредметні зв'язки: українська мова та література, співи, малювання, трудове навчання.

Список літературних джерел:

1. Біблія. Москва, 1989.
2. Дитяча Біблія.
3. Зернятка Слова Божого.
4. Християнська етика. Добро і зло. 3 клас.

Структура уроку.

I. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: - Я дуже рада бачити ваші посмішки. День починається з прекрасного осіннього ранку. На дворі золота осінь.

Стоять жоржини, мокрі - мокрі,

Сплять діамантові жуки.

Під грушею у дикій моркві

До ранку ходять їжакі...

(Л. Костенко).

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

- Діти, чи бачили ви сьогодні щось особливе, прекрасне, що вразило вас і здивувало? Якщо ви уважно дивилися на все навколишнє, то обов'язково повинні були побачити щось прекрасне. Світ, у якому ми живемо, невимовно прекрасний. Куди б ми не подивилися, всюди ми бачимо творіння Самого Великого Художника.

- Хто цей Великий Художник?

(Відповіді дітей).

- Дивно, що цей Великий Майстер і Художник бажає спілкуватися з нами, ділити наші радощі і турботи. Він ніби говорить нам: все це Я створив для тебе. Ти - вінець всього творіння. Прийди до Мене, і Я покажу тобі ще більш високе - Мій прекрасний духовний світ, мир любові і добра, мир радості і перемоги над гріхом, світ вічного життя. Бачити всю цю красу, шукати спілкування з Великим Богом, вчитися у Нього бережливого, істинно творчого ставлення до природи - наше велике право і обов'язок. Давайте подякуємо Творцеві за Його любов.

2. Молитва.

“Отче наш Небесний! Дякуємо Тобі, що Ти створив усе так прекрасно. Дякуємо за Біблію, яка розповідає нам про те, як Ти силою Свого Слова створював увесь світ”.

III. Викладення нового матеріалу.

1. **Вчитель:** - На минулих уроках ми говорили про те, як Бог творив світ. Дякую вам за чудові малюнки. Всі ви добре справилися з домашнім завданням, намалювали найгарнішу квітку, найулюбленішу пташку чи тваринку. А сьогодні ми з вами поговоримо про людину, найпрекрасніше і найдосконаліше творіння Боже.

(Вчитель звертає увагу дітей на тему, що написана на дошці).

- Уявіть собі, що вам випала можливість перенестись на машині часу в ті дні, коли Господь премудрістю Своєю творив найперші порошинки Всесвіту, створював Землю, стверджував розумом Своїм небеса.

(Вчитель просить дітей заплющити очі, “увімкнути двигун”).

- І ось ми перенеслися в минуле.

- Що ви відчували, коли спостерігали за творінням Бога?

(Відповіді учнів).

- Розкажіть, як Господь творив Всесвіт.

(Вчитель може демонструвати ілюстрації, щоб допомогти дітям).

- А ось Едемський сад (демонстрація зображення Адама і Єви в Едемському саду). До нас наближаються перші люди - Адам і Єва. Вони щасливі і усміхнені. (Вчитель читає Бут. 1:27-28). Бог створив небачену досі істоту - першу людину. Вона була гарна і

мала те, чого не було у тварин: ясні очі, пряма постава, працьовиті руки. А головне - людина отримала душу. Ось чому ми можемо думати і розмовляти, плакати і радіти, сумувати і любити. І найголовніше - бачити добро, яке йде від Бога, від добрих людей, і робити це добро іншим людям.

- Чому перші люди були такі щасливі?

(Відповіді дітей).

- Що спільного у людей і тварин?

(Відповіді дітей).

- Чим відрізняється людина від тварини?

(Відповіді дітей).

2. **Вчитель:** - Господь створив нас різними за зовнішністю і характером, але всіх Він нас любить такими, якими ми є.

Поверніться один до одного, потисніть руки і скажіть: "Цей світ такий прекрасний, тому що в ньому є ти!"

- Ми з вами вже казали, що в людини є розумна душа. Але ж і тварини розумні. Та Бог дав людині безцінний духовний скарб для того, щоб люди могли спілкуватися один з одним, Господь наділив їх даром мови. Кожен народ має свою мову. Мовна неоднорідність пояснюється в Старому Заповіті історією про Вавилонську вежу.

- Ми продовжуємо подорож машиною часу.

(Заплющуємо очі, "вмикаємо двигун" і переносимося в давні часи).

- Перед нами чудова плодюча і тіниста місцевість. Люди, яких ми бачимо, надто зайняті своїми справами. Вони роблять цеглу, обпалюють її вогнем, замішують глину. Мешканці цієї долини ревно займаються будівництвом вежі. А в серцях мають гордовиті помисли: (Вчитель читає Бут. 11: 1- 9 і демонструє зображення вежі). "То ж місто збудуємо собі та вежу. А вершина її - аж до неба. І вчинимо для себе ймення, щоб ми не розпорошилися по поверхні всієї землі" (Бут 11: 4-5). Але Господь мав Свій особливий план. Він вирішив припинити побудову міста, зробити так, щоб люди забули свою рідну мову за їх гордовиті помисли. Місто, де вони проживали, назвали Вавилон, або "змішання", а тому розійшлися по всіх усядах і утворили різні країни, розмовляли різними мовами.

- За що Бог покарав цих людей?

(Відповіді дітей).

- Чим для людей є мова?

(Відповіді дітей)

3. Закріплення знань і виховання характеру.

Вчитель: - Мова нашого українського народу прекрасна і багата.

(Вчитель читає вірш “Рідна мова” С. Воробкевич).

4. Пригадайте українські прислів'я та приказки про мову.

- вмій сказати, вмій і змовчати.

- від теплого слова і лід розмерзає

- слово - дорожче, ніж гроші

- не говори, що знаєш, а знай, що говориш

5. Продовжіть ряд слів:

- Мова рідна, співуча, ...

Разом із немовлям виколисується і мова дитини.

- Хто найбільше сприяє цьому?

(Мама)

- ЯК слід ставитися до рідної мови?

(Відповіді дітей)

6. Складіть речення, використовуючи слова:

- Мова, Мати, Дитина.

Вчитель: Слово дане Богом не тільки для спілкування, а й для пізнання та навчання. Ось що сказав відомий укр. поет Шевченко про слово:

(“Учітеся, брати мої...)

- Чого навчає нас поет?

(Відповіді дітей)

- Давайте подивимося, що говорить Святе Письмо про слово, про мову. (Вчитель зачитує Якова 3:11, 13-14).

7. (Робота в групах)

(Вчитель роздає розрізані на окремі слова вірші з Біблії, які потрібно скласти в одне речення, учні складають у групах і зачитують - 1 вірш на групу)

- Припов. 15:4; - Прип. 10:20; - Прип. 15:3.

8. Вчитель:

Схаменися/ стримай слово/
 недоречно/ неласкаве,
 і від того /станеш ніби
 і сильніше/ й вищим духом
 і багатшим/ і кращим станеш, наче
 і мудрішим, безумовно.
 і чистішим - від одного
 непромовленого слова
 хай погасне / не вродившись
 що не сповнене / любові
 і жаги благословення. ("Слово". А. Свендер)

- Тож бережіть свої уста, діти, від злого слова.

- Творець подарував людині життя, основою якою проголосив любов. Однією з основних заповідей Ісуса Христа є ІВ.15:12, 13 (Вчитель зачитує).

- Найвищий прояв любові Бога до нас в жертві Ісуса Христа (демонстрація зображення розп'ятого Христа).

(Вчитель показує зображення диких тварин, які б'ються.)

- Що зображено на малюнку? Що вони роблять?

(Відповіді дітей).

- Чи повинні люди бути схожими в своїх стосунках один до одного на диких тварин?

(Вчитель малює на дошці сонце з промінцями. В центрі сонця - слово "любов", над кожним промінцем - слова з першою і останньою літерою. Завдання: дописати слова: прощає, покриває, жертвує, милосердствує, довготерпить).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Вчитель: - Бог створив нас по образу Божому - зробив нас схожими на себе. Він дав нам розум - щоб ми розуміли, як треба творити добро; добре серце, щоб ми любили Бога і людей; і волю, щоб ми бажали робити добро. Тому потрібно жити так, щоб в нас зберігся образ Божий. Ми повинні любити один одного, як і Бог любить нас.

(Вивчення ключового вірша Пс. 139: 14).

(Діти по рядах читають вголос написаний на плакаті вірш: 1 ряд починає, 2 продовжує, потім навпаки, далі - всі разом.)

2. Пісня “Ось цей день”
(виконується з рухами)
Ось, цей день(2)
Що створив Господь (2)
На радість нам (2)
І веселощі (2).

Ось, цей день, що створив Господь
На радість нам і веселощі
Ось цей день(2)
Що створив Господь.

3. Оцінювання учнів.

4. Домашнє завдання: виготовити вітальну листівку з привітаннями до сусіда по парті.

Молитва:

“Отче наш Небесний!

Ми Твої, тому що Ти створив нас. Дякуємо Тобі, Творець, за наші гарні тіла, за розум і серце, що можуть пізнавати Тебе. Допоможи нам жити для тебе. Амінь”.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Розгадай ребус (прочитай слова по перших літерах назви малюнків).

1. Якою була людина в Єдемському саду? (Малюнки: шука, автобус, сир, лелека, літера “И”, вода, абрикос).

2. Місто, будівництво якого Бог припинив надзвичайним способом (Малюнки: вус, літера “А”, вухо, індик, лебідь, оркестр, ніс).

3. Те, що найбільше робить нас схожими на Бога (Малюнки: лижі, літера “Ю”, бабуся, опеньки, відро).

(Відповіді: 1. Щаслива; 2. Вавилон; 3. Любов.

II. Питання:

1. В чому проявляється образ і подoba Божа в тобі?
2. Які чудові дари дав Бог людині?
3. Як людина може використовувати ці дари для інших та для слави Бога?

III. Творче завдання.

Намалювати прояви дарів, які Бог дав людині і які відрізняють людей від тварин.

Жертва - вияв любові

Мета: Навчити виявляти любов до Бога, до ближніх. Розширити зміст значення християнської любові через поняття жертвності. Поглиблювати почуття довіри до Бога.

Наочність: зашифровані картки з моральними поняттями уроку (4 шт.); дві таблиці з надписом про Ісаака і Ісуса Христа; записи на дошці: пояснення слів “жертва” і “жертovníк”; плакат із написом ключового вірша.

Використані біблійні вірші: Буття 22:1-18; Матв. 22: 37 - 40; Ів. 13:34-35; Лк. 23:34; 2 Кор. 9:7.

Ключовий вірш: “Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх” Ів. 15:13.

Список літературних джерел:

1. Дитяча Біблія
2. Християнська етика. Добро і зло: Посібник для вчителів 3(4) кл. / за ред. Б.Г. Скоморовського. - Снятин: Фірма “Прут Принт”, 1999. - С.29-32.
3. Хліб наш насущний. / за ред. Л. Гапонюк: 1999. - С.85, 98, 118.
4. “Юні дослідники Біблії”. Укр. видання. Рівне, 1995. - С.69-71.
5. Євангельський голос. № 3 липень - вересень, 1999. - С.41.

Структура уроку

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

Вчитель: Напевно, у кожного з вас бувають такі хвилини, коли вам сумно, самотньо, і ви чекаєте, що хтось підійде, приголубить, заспокоїть, дасть слухну пораду, і все мине. Так?

- Чи є у вас така чуйна людина? Хто це?
- Ви її любите?
- Як ви проявляєте свою любов до неї?
- Справжня любов виявляється на ділі.

Не кажіть про любов - покажіть!

Що ви любите тих, хто страждає.

Добрі справи нужденним чинить,
Цього Вічна любов вимагає.

(Ейнон)

- Чого від нас вимагає Вічна любов?

- Любити, допомагати не лише нашим близьким, знайомим, які нас люблять (це легко), а й можливо, зовсім незнайомим, які потребують цього і зовсім нічогоїсінько не зробили для нас - оце Вічна любов!

III. Виклад нового матеріалу.

Вчитель: На сьогоднішньому уроці будемо говорити про те, як ми можемо виявити свою любов до Бога, до ближніх. І будемо вчитися цього на прикладах з Біблії.

- А як ми назвемо найдорожче, що віддається? (жертва)

І нехай не дивує вас, що слова “жертва” і “любов” стоять поряд, бо там, де любов, там є жертва. І жертва можлива тоді, коли є любов.

Любов і жертва - дві сестрички

Разом мандрують в світі цім

Давно їх супроводить звичка

Допомагати людям всім.

- Отже, з ким порівнюються жертва і любов? Цей образ означає, що вони рідні.

- Ви хочете дізнатися, що про жертву і любов каже Біблія? (Буття 22: 1-18).

Тож запрошую вас у далекі - далекі часи, у країну Палестину, де жив патріарх Авраам. Він вірив в єдиного Бога. За цю віру Господь полюбив його і дав йому сина Ісаака. Коли Ісаак підріс, то Господь вирішив випробувати віру Авраама та його любов до Нього. Бог звернувся до нього із словами: “Візьми сина твого, що його любиш ти, Ісаака, та піди у край Морія і принеси його там в жертву цілоспалення на одній із гір, що про неї скажу тобі.”

Важко було Авраамові це зробити. Але він хотів виконати все, що Бог повелів йому, бо він любив Господа всім серцем своїм. І він нарубав хмизу, поклав його на віслюка, узяв із собою двох слуг та Ісаака і пішов у вказане Господом місце.

Ісаак, не відаючи, кого саме Авраам має принести в жертви, запитав в нього: “Батьку мій!... Ось вогонь та дрова, а де ж агнець на цілоспалення?” Авраам відповів йому: “Бог нагледить агнця

Собі на цілоспалення, сину мій”. Коли вони прийшли до гори Морія, то Авраам наказав слугам чекати їх унизу, а сам із сином піднявся на гору і зробив жертовник; він розклав дрова, зв’язав Ісаака і поклав його на жертовник... Але раптом ангел Божий озвався до нього з неба: “Аврааме! Аврааме!.. Не здіймай руки своєї на хлопця і нічого йому не чини, бо тепер я довідався, що ти боїшся Бога і не пожалів сина свого, одинака свого, для Мене... Благословляючи, Я благословлю тебе...”

(Пауза).

- Чому Авраам був готовий піти на такий вчинок?

- Чи виправдав Авраам Божі сподівання?

Хоча це було випробовування для Авраама, воно є прикладом для всіх нас. Прикладом любові і довіри до Бога.

- Чи вимагає Бог від нас таких жертв?

Ми жертвуємо нашим служінням ближньому, нашою працею. Ще Бог чекає від нас жертви наших здібностей: це те, що ми вміємо і чим ми наділені від народження. Адже хто обдаровує нас здібностями?

Але повернемося до біблійної історії. Ми бачимо дві таблиці, що виставлені на дошці.

1 таблиця: Ісаак.

Улюблений син отця. Ніс на гору хмиз, на якому мав бути спалений.

2 таблиця: Ісус Христос.

Улюблений Син Отця Небесного. Ніс на гору хреста, на якому помер.

Вчитель: Чим подібні ці дві особи? А чим вони відрізняються? (Ісаак - син людини, не помер, Ісус, Син Бога, помер на хресті).

- Чому Ісаак не помер? (Бог не хотів смерті Ісаака, тому що жертву за людей мав скласти інший нащадок Авраама - Ісус Христос).

Господь дав обітницю, що пришле Того, Хто визволить людство від гріха. Пришов час, і Він виконав її. Бог так полюбив нас, що віддав Сина Свого єдиного в цей світ, щоб спасти нас від згубних наслідків гріха.

- А чи міг Христос відмовитися від цього?

- Чому ж він пішов на цю жертву?

Всі народжуються, щоб жити, лише Боголюдина народилася, щоб померти за наші гріхи - це Ісус Христос.

Поміркуймо, яка любов потрібна, щоб віддати життя за незнайомих людей?

- А в наш час хтось віддає життя за незнайомих?

Спаситель жертвував своє життя за всіх народжених і ненароджених. Щоб краще збагнути, що для нас зробив Ісус Христос, послухайте історію з життя.

Якось в одній сім'ї трапилося лихо... Маленька дівчинка стала жертвою нещасного випадку, вона була у критичному стані, тому що втратила багато крові. Її привезли у лікарню. Негайно треба було зробити переливання, але її група крові була рідкісною. Нарешті лікарі встановили, що семирічний братик дівчинки має ту ж саму групу крові. Лікар привів його до себе в кабінет і сказав: "Твоя сестричка дуже хвора, якщо їй не влити трохи крові, боюся, ангели заберуть її на небо. Ти б не хотів дати трохи своєї крові сестричці?" Обличчя хлопчика поблідло, і очі розширилися від страху. Але після кількох секунд хлопчик прошепотів: "Я дам своїй сестричці кров!"

Під час переливання хлопчик спостерігав, як його кров через трубку потрапляє до сестри. Лікар помітив, що він нервується, і сказав: "Не хвилюйся, зараз все скінчиться". Великі сльози покотилися по щоках хлопчика: - "То я вже скоро помру?" - спитав хлопчик. Він думав, що віддає власне життя, щоб спасти сестричку.

- Хіба хлопчику не хотілося жити в сім років?

- Чому ж він все-таки згодився на переливання?

Хлопчик був готовий віддати життя заради сестрички, щоб вона продовжувала жити. А Ісус Христос віддав Своє життя за весь світ, щоб всякий віруючий в Нього не загинув і увійшов у життя вічне.

Бог показав нам приклад любові, якою і ми можемо любити інших людей. Ісус Христос, вмираючи, просив за тих, хто вбивав Його: "Отче, прости їх, бо не знають, що чинять вони." (Єв. від Луки 23:34).

В Єв. від Івана (15:13) читаємо: "Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх".

(Цей вірш має бути написаний на дошці; вчитель просить дітей прочитати його і записати в зошити).

Ісус Христос помер не тільки за друзів Своїх, а й за тебе, за мене, всіх нас. Давайте замислимося над цим. Ісус вмер за нас, щоб ми мали життя вічне. Терплячи нашу ненависть, Він показав нам Свою любов. За це слід полюбити Його всім серцем своїм, всією душею, всім розумом і силою, і дякувати кожен день Богу в молитвах.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Вчитель: Згадаймо Авраама. Чи легко було йому віддати в жертву свого єдиного сина Ісаака?

- А Богові - Свого Сина?
- А семирічному хлопчику для сестрички?
- Задля чого Ісус віддав Своє життя?

Отже, жертва завжди важка. Але ми маємо черпати сили від Ісуса Христа. І своїми добрими вчинками доведем, що Його смерть не була даремною.

- Чи всі люди, про яких ви сьогодні почули, знайшли в собі сили принести в жертву своє життя?

- Чому вони це робили?
- Що таке жертва?
- Виявом чого вона є?

- А чи можна вважати жертвою те, що віддається примушено, не добровільно? Коли хтось віддає, а в думках хоче забрати назад? У 2 Кор. 9:7 сказано: "Не давайте в смутку і з примусу".

Господь нас щедро благословляє і потрібно з радістю і з розумом жертвувати на славу Божу.

О, Господи, Ти любиш широчину

Того, хто з радістю дає,

З відкритим серцем, повним миру

з голодним ділить щось своє,

благословляє щедро й рясно,

мов струмень чистої води.

З ним завжди добре і прекрасно,

хоч світ вирує від бід.

(Мурей)

Бог є любов! Він дав нам дві заповіді любові, а які саме, ви дізнаєтеся тоді, коли відшукаєте їх у Біблії.

1 заповідь - Мтв. 22:37-38

2 заповідь - Ів. 13:34-35

- Зачитайте їх.

Господь нам залишив ці заповіді, щоб ми їх виконували і цим самим прославляли Ім'я Спасителя.

1. Підсумок:

Вчитель:

- Чи хочете ви бути Божими учнями?
- Чи хочете виконувати заповіді?
- Чи завжди вам це вдається?
- Так що нам потрібно робити, щоб навчитися цьому?

(Молитися).

3. (Робота в групах)

(Вчитель роздає зашифровані речення, в яких закладена мораль уроку. Учнім треба викреслити літери Щ і І, щоб прочитати речення).

а) ЩІТЩАЩМ ДІЩЕЩЄЩЛЩЮЩІБЩОВ ТЩАЩМЩЄ
ЖЕЩРІТЩІВІЩА. - Там, де є любов, там є жертва.

б) Викреслити Ч і Ю

НЧАЮЙЩЧЮИЮРЧЮЮЧША ЧЖЮЕЮЧРТЧВЮЧА
ВЮИЧЮХЧОДЮИЧЮТЮБ ЮЧЮЗ ГЮЛЧИЮЧБИЮЧИ
ЮЧСЕЧРЮЦЮЯ. -

Найширша жертва виходить з глибини серця.

в) Викресліть П і Щ

ПВИЩЯПЩВПИТЩИ ПЛЩЮПЩОПВ ПДЩО
ПБЩОПЩГА, МПОЩЖПНЩА ПЧЕЩРЕПЗ
ПЛЮПЩБПОЩВ ЩДПО ПБЛПИЩЖНПЬОПГЩО - виявити
любов до Бога можна через любов до ближнього.

г) Викреслити К і Г

КЛГЮКБГОКВ ПГЕКРКГКЕДКБГКАГЧКГАГКЄ ДКІГЮ,
ГА КЦГЯ ДКІЯ - ЖГЕРКГТВКГА, - любов передбачає дію, а ця дія
- жертва.

4. Оцінка діяльності учнів

5. Молитва.

“Господь, ми дякуємо Тобі за Ісуса Христа,
Який помер за наші гріхи.

Допоможи нам в нашому житті цінувати цю велику жертву і
любити Тебе всім серцем своїм.

Амінь”.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Тест. Вибери правильну відповідь.

Згідно зі Святим Письмом, любити – це:

- а) вимагати від людей шанобливого ставлення до себе;
- б) дружити з людиною, яка нам приємна;
- в) бути готовим віддати щось своє заради іншого.

(Відповідь: В)

Ім'я людини, що з любові до Бога була готова пожертвувати своїм сном:

- а) Ісаак;
- б) Сарра;
- в) Авраам.

(Відповідь: В)

II. Питання:

- 1. Як ви вважаєте, чим найважче пожертвувати для когось?
- 2. Яким чином ми можемо проявляти свою подяку Богові за ту жертву, яку Він віддав за нас?
- 3. Як інші люди можуть узнати про нашу любов до них?

III. Творче завдання.

Написати невеличкий твір – роздум на тему: “Чим доводиться жертвувати моїм батькам для мене?”

Рудик Н. Ю.

Жертва - вияв любові

Мета: Розкрити на уроці поняття «любові» в його християнському значенні; вчити аналізувати ситуації і чинити згідно з вченням Святого Письма; виховувати на біблійних прикладах почуття любові до Бога і до людей.

Наочність: Святе Письмо, ікона, свічка, квіти; записи на дошці; касета з записами інструментальної музики та молитви «Отче наш» у виконанні хору.

Використані біблійні вірші: Буття, 22 : 1-18.

Міжпредметні зв'язки: художня література.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: Діти, коли я була ще досить маленькою, то не раз чула з бабусиних вуст дуже гарний віршик «Зорі». Минули роки, я стала дорослою. Та одного разу, гортаючи сторінки однієї книжечки, я натрапила на знайомі рядочки:

Мамо любя, глянь, як сяють
ясно зорі золоті.

Кажуть люди - то не зорі,
душі сяють то святі.

Кажуть: хто у нас на світі
вік свій праведно прожив,
хто умів людей любити,
зла ніколи не робив,
того Бог послав на небо
ясно зіркою сіять.

Правда, мамо, то все душі,
а не зорі там горять?

Так навчи ж мене, голубко,
щоб і я так прожила,
щоб добро робити вміла,
а робить не вміла зла.

Автор цих чудових рядочків Борис Грінченко.

I. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

II. Основна частина.

1. **Вчитель:** Дівчинка задивилась на зоряне небо. Небо - невидимий світ, місце спочинку святих душ; звідти лине світло, яке дарує нам спокій, віру, надію та мир.

(Питання):

- А як потрібно жити, аби мати світлу і чисту душу?

(Можна відповідати словами із вірша).

Вчитель: І обов'язково любити Бога і людей. Але любити треба вміти так, як і вміти грати на флейті, скрипочці.

Отож, впродовж уроку ми будемо думати і говорити, що означає для нас слово «любити» в його християнському значенні. Це і є темою нашого уроку.

А для цього послухайте такі історії:

2. (Слухання оповідання).

- Сьогодні тато повернувся не так пізно, як завжди. Ще з передпокою він вигукнув: «Настусю, дитино, а йди - сюди». Дівчинка в кімнаті, як і не сиділа. Стрілою кинулася до тата. «А дивись - но, донечко, що я тобі приніс», - сказав він. Це були її улюблені цукерки, і так багато. Настуся вихопила їх з татових рук і промовила: «Як я тебе, тату, люблю».

(Питання): - Діти, як ви поясните Настусі, що означає слово «любити»?

(Висновки пропонують діти, найбільш вдалий записують).

А ось інша історія:

«Тато повернувся пізно ввечері. Сів за стіл, але вечеря йому не смакувала. Він був весь напружений і задумливий. Оріся це помітила і хотіла якось зарадити татові, та не знала як. Нарешті вона підбігла, сіла татові на коліна, міцно обняла і тихесенько промовила на вушко: «Тату, як я тебе люблю!» Тато лагідно посміхнувся і сказав: «Як добре, коли тебе розуміють.»

Питання: Що означає «любити» для Орісі?

3. (Читання Святого Письма).

Вчитель: Діти, а де ми можемо знайти відповідь на хвилююче нас питання? (У Святому Письмі)

- Правильно, бо це Книга Книг. Отож, відкриваю Старий Заповіт, книгу «Буття», 22 розділ і читаю про випробування

Авраамової любові до Бога (увімкнути запис інструментальної музики).

Вчитель: У Новому Заповіті написано: Бог так полюбив світ, що віддав за нього Сина Свого Єдинородного Ісуса Христа, а муки Христа ради спасіння людей - це теж вияв любові.

- Отже, як вчить нас Святе Письмо, любити - це ...

(Учні продовжують).

Вчитель: Запишемо цей висновок у зошити: любити - це віддавати, тобто чимось жертвувати без користі для себе. А чим ми можемо жертвувати? Це залежить від ситуації, в якій ми опиняємося.

4. (Робота в групах).

Вчитель: - Кілька таких ситуацій пропоную вам для роботи в групах. (Роздати картки по групах, діти обговорюють, вголос роблять висновки).

Наприклад:

Ситуація № 1: «У візочку плаче маленький братик. Мама варить обід, не має часу його втішити. А ти граєшся зі своїми приятелями. Що можна зробити, щоб виявити любов?»

Ситуація № 2: «Товариш прийшов, щоб побачити твій новий м'яч. Як ти виявиш свою любов до друга?»

Ситуація № 3: «Голодна пташечка сіла на вікно. Вона також потребує твоєї любові. Що ти зробиш?»

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. **Вчитель:** - Так, коли любимо Бога та людей, то жертвуємо своїм часом, цікавою грою, улюбленою іграшкою.

А вміти любити важливо, бо Бог є любов і дає найголовніші Заповіді - це Заповіді любові. Звичайно, силу для любові черпаємо від Бога, у Нього вчимося, бо сама людина від себе не може дати нічого. Тому, зараз, всі разом помолимося (слова молитви записані на дошці).

2. *Молитва:* Боже, навчи нас любити наших ближніх такою любов'ю, яку ми очікуємо від них. І дай нам для цього Свою святу любов».

Вчитель: - Бо як сказано: Нагороду від Господа одержить тільки той, хто прожив свої літа на землі в любові до Бога і до ближнього».

3. (Домашнє завдання):

Завчити слова молитви про прохання любові.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Розгадайте ребуси і поясніть, як пов'язані між собою ці поняття (цифри - літера в слові, яку треба виділити, щоб відгадати ребус).

Ребус №1: Зображення: ліжка, брюки, торба, ковдра, віник (1, 3, 3, 2, 1).

Ребус №2: Зображення: жираф, метелик, вирій, трава, світло, фарба (1, 2, 3, 1, 2, 2).

(Відповідь: любов, жертва).

II . Питання.

1. Що може стати жертвою як виявом любові , в наш час?
2. Яким чином Бог виявив Свою любов до людей?
3. Чому жертвою став Син Божий, а не хтось з людей?
4. Чи є недобровільна жертва – жертвою? Що це, якщо не жертва?

III. Творче завдання:

Роздати дітям картки і попросити заповнити їх (картки залишаються у дітей) .

Бортнійчук В. П.

Вміння слухати і чути

Мета: Розкрити зміст притчі про сіяча через призму проблеми “слухати і чути”. Розкрити зміст поняття навчання. Заохочувати до вживання добрих слів. Виховувати любов до навчання.

Наочність: фланелограф; 2 кольорових картки для гри (червона і жовта).

Використані вірші з Біблії: Марк.4:3-20.

Ключові вірші: Марка 4:9: “Хто має вуха, щоб слухати, - нехай слухає”.

Ів. 8:31: “Коли ви перебуватимете в Моїм слові, ви дійсно будете учнями Моїми.”

Міжпредметні зв'язки: українська література.

Список літературних джерел:

1. Біблія.
2. Християнська етика. Добро і зло: Збірник за ред. Б. Скоморовського.
3. Божий світ і я. Збірник за ред. Огульчанського.

Структура уроку:

І. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Гра “Вмій слухати і думати”. Правила: вчитель показує 2 кола, червоне і зелене. Коли зелене - учні хором кажуть слово “Слухаю”, а червоне - “Думаю” (гра для зосередження уваги).
3. Оголошення теми.

Вчитель: Сьогодні на уроці ми будемо вчитися слухати і думати. Слухати тему (вчитель закріплює над темою зелене коло) і думати над біблійними висловами (закріплює над біблійними віршами червоне коло).

4. Молитва.

“Господи, слава Тобі хай лине повіки віків. Ми дякуємо Тобі за таку можливість роздумувати над Твоїм Словом на уроці. Благослови цей урок, хай Твої Слова торкнуться кожного серця в цьому класі. Дякуємо Тобі. Амінь”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

III. Виклад нового матеріалу

1. **Вчитель:** Коли народжується маленька дитина, чиї вона бачить очі?

- Що лунає з уст мами?
- А які взагалі бувають слова?

(Вчитель пропонує дітям поміркувати і сказати, які слова є добрими, а які - злими, і робить висновок, що добрі слова - кращі).

Вчитель: Зараз один одному скажемо добрі слова.

2. (Читання оповідання “Добре слово” з книги “Божий світ і я” с. 32).

3. (Обговорення оповідання):

- Чого не вистачало дівчинці?
- Які бувають слова, крім добрих і злих?
- Якими словами Ісус Христос звертався до людей?

Зараз наші учні покажуть цікаву пантоміму (сценка без слів), а ви відгадайте, про що ця розповідь.

(Діти показують сценку з притчі про Сіяча, а інші відгадують).

4. **Вчитель:** Зараз прочитаємо цю притчу. Марк.4:3-20.

(По ходу читання вчитель користується фланелографом).

а) хто такий Сіяч?

Той, хто сіє Слово Боже.

- Хто це?

б) що таке ґрунт?

в) що таке насіння?

г) (порівняння на основі притчі людей, які по - різному сприймають Слово Боже).

Вчитель: В притчі описані чотири категорії людей. Давайте проведемо хвилинку відвертості. Подумайте, до якої належите категорії, до якої хотіли б належати? Хто може зізнатися, що був неухважний до Слова Божого?

Вчитель: Ми знаємо, що Ісус вчив нас добрими словами. Він постійно молився.

- Яким чином ми можемо вчитися у Бога зараз? (На уроках християнської етики: слухати Слово Боже і дотримуватися його). Бог посилає нам вчителів різних предметів, щоб через них ми пізнавали створений Ним світ. Тож будемо вдячними Богові за

навчання, яке Він нам дає, і будемо добре вчитися!

IV. Закріплення знань, виховання характеру

1. **Вчитель:** Чим більше ми будемо пізнавати Бога, вивчаючи Його Слово, тим більше будемо відчувати до нього вдячність.

(Розучування пісні “Зернятко”).

Сходить зернятко, сходить зернятко

Божої любові. - 2 р.

В морі - хвилі - 2 р.

Як в мені - любов - 2 р.

2. Оцінювання учнів: за активність і щирість.

3. Домашнє завдання:

а) щодня говорити добрі слова рідним і друзям, дотримуватися правди;

б) розмальовки: природа.

4. Молитва:

“Господи, дякуємо Тобі за цей урок, що ми пізнали Твою правду. Допоможи нам бути чемними, говорити тільки гарні слова, добре вчитися, щоб Ти нами пишався. Дякуємо Тобі за все, Ісусе. Амінь”.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Попросити дітей скласти складанки: розрізані паперові смужки із словами, з яких треба скласти речення:

“Хто має вуха слухати, - нехай слухає” (Марк. 4:9).

II. Питання:

1. Що може сіяти сіяч?

2. Що сіє Сіяч у притчі Ісуса Христа?

3. Куди падають зернятка Слова Божого?

III. Творче завдання:

Вибрати зображення ґрунту, на якому зернятко Слова Божого зростає і приносить плід.

(Зображення: тверда дорога, каміння, бур'ян, добра земля).

Новікова О. М.

Правда в житті людини

Мета: Довести дітям, що бути чесними – це наслідувати Ісуса Христа. Пояснити важливість правдомовності, а також необхідність Божої допомоги для життя у правді. Спонукає до виконання біблійних принципів у конкретних складних ситуаціях. Виховувати шанобливе ставлення до Біблії як до Слова Божого.

Наочність: малюнки із зображенням Біблії з написаним віршем (Єв. від Івана 17:17), хлопчика, що молиться, зображення хом'ячка з ключами в роті. Картки з віршами з Біблії: Іс. 41:10; 2 Кор. 10: 18; Фил. 4:6; Прип. 20: 22 (на кожную дитину 1 картка з 1 біблійним віршем), картки (1 прим. на кожную дитину) з усіма віршами.

Використані біблійні вірші: Єв. від Івана, 8:44-46.

Ключовий вірш: Єв. від Івана, 17:17.

Міжпредметні зв'язки: Природознавство (тваринний світ).

Структура заняття

I. Організаційний етап.

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: - Зверніть увагу, яка чудова сьогодні погода (описати прикмети іншої пори року). Чому ви засміялися? Я сказала щось не те? (Відмітити реакцію учнів, вислухати їхні зауваження, відмітити тих учнів, які скажуть, яка погода насправді). - Ви помітили, що замість правди я сказала неправду.

- Сьогодні на уроці ми будемо вчитися визначати правду, відрізняти її від неправди і говорити правду. Але спочатку я пропоную вам цікаву гру «Добро перемагає зло».

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Гра “Добро перемагає зло”

(Правила гри: вчитель пише на дошці 2 слова, «Добро» і «Зло», під словом «Зло» пише якийсь поганий вчинок і пропонує дітям назвати добрий вчинок, який можна вчинити замість злого. Напр.:

Зло
зламати гілку,
забрати цукерку в
молодшої сестри

Добро
посадити деревце,
дати , розділити, побажати
смачного

Дитина, що називає добрий вчинок, сама виходить до дошки і вписує його під словом «Добро». Підсумок гри: «Як добре, що ми вчимося відрізняти добро від зла, але ще краще, коли ми живемо в добрі і уникаємо зла.

III. Викладення нового матеріалу.

1. **Вчитель:** - Діти, хто прожив на землі і ніколи не вчинив злого вчинку? (Ісус Христос)

- Хто Він? (Син Божий)

- Коли Ісус Христос жив на землі, чи всі люди, які знали Його, вірили в те, що Він - Божий Син. (Ні, не всі)

- Так. Не всі вірили. Уявляєте, деякі люди не тільки не визнавали Ісуса Божим Сином, але й говорили іншим про Нього неправду. Вони казали, що Ісус є злим і здійснює чудеса за допомогою злих сил. Як ви вважаєте, Ісусові приємно було це чути, чи Він засмучувався? (Був засмучений).

- Одного разу Ісус сказав цим людям слова, які їх дуже вразили. Це важливі слова, і ми теж повинні знати їх. Разом прочитаємо їх в Біблії. (Ів. 8:44-46). (Читає одна дитина, інші стежать за текстом).

- Кого Ісус Христос називає батьком неправди? (Диявола).

- Чому? (Тому що він говорить неправду).

- Пам'ятаєте, на минулих уроках ми говорили про те, що диявол - це ворог. - Чий? (Наш і Бога).

- Кого диявол обдурив спочатку? (Адама і Єву). Що він сказав їм? (Що вони не вмруть). Так і сталося? Адам і Єва досі живі? (Ні, вони вмерли.) Сталося так, як сказав Бог. Його попередження здійснилося.

- Що ми дізналися з цього уривку про Ісуса Христа? (Він каже правду, але Йому не вірять). Так, люди не вірили правді, яку говорив Ісус Христос, але вірили неправді, якої навчав їх диявол. - Нагадайте, що це за неправда?

З Св. Письма ми дізналися, що диявол - це той, хто завжди обманює і вчить цьому людей. А Ісус Христос говорить тільки правду і хоче, щоб люди були схожі на Нього, були правдивими, а не хитрими і підступними, як ворог.

- Ви, певно, знаєте, що люди інколи говорять неправду один одному. Як ви думаєте, говорити правду легко чи важко? Наведіть

приклади, коли сказати правду дуже важко.

Дорослим і дітям буває важко сказати правду. Але в Св. Письмі є для нас радісна звістка: Бог не тільки хоче, щоб ми були правдивими, а й допомагає нам в цьому. Яким чином? (Можна послухати відповіді дітей або почати своє пояснення). Ми можемо молитися і просити в Бога сили і мудрості (вивісити зображення дитини, що молиться).

У нас є Біблія. Ще про Біблію кажуть Слово Боже, тобто те, що сказав Бог. (Помістити зображення дитини, що читає Біблію). Ось що сказав Ісус про Біблію в молитві до Отця Небесного (помістити зображення Біблії на дошку з словами «Слово Твоє - то правда.» (Ів. 17:17) . Ось чому необхідно знати Слово Боже. - Це Правда, якої нас вчить Бог.

Коли нам буває важко сказати правду, ми можемо згадувати Слово Боже, і тоді говорити правду буде легше.

2. Дидактична гра . (Правила гри: вчитель ділить клас на підгрупи по 4 чол. в кожній. Кожна дитина в підгрупі отримує аркуш з віршами з Біблії (таким чином, в підгрупі є 4 різних вірші з Біблії). “Запрошені” діти розповідають по черзі ситуацію, а в підгрупах вибирають рядок з Біблії, що підходить, і виголошують його. Під кінець зібрати картки, дати кожній дитині 1 картку з усіма віршами).

(4 ситуації для дидактичної гри).

1. Хлопчик. Вчора я ходив до зубного лікаря. Коли мені лікували зуби, було так боляче, і я заплакав. А сьогодні мої друзі питають: чи було мені боляче, чи я плакав? Скажу, що не плакав, хай думають, що я сміливий. Ще й додам, що навіть лікар здивувався, що я не плачу. Нехай мене за це похвалять.

2. Дівчинка. Мій молодший брат навмисне порвав мені зошит, а я зараз піду і скажу мамі, що це він зламав швейну машинку, хоча це не так. Нехай йому попаде, щоб знав.

3. Хлопчик. Мені давно вже хочеться мати цуценя. Тато пообіцяв, що купить мені живе цуценя, коли я отримаю “5” з математики, але я отримую лише “3”. Придумав! Я вирву аркуш з щоденника, і скажу татові, що отримав “5”. Дуже хочеться мати песика.

4. Дівчинка. Сьогодні вранці я розбила дуже гарну чашку. Тепер мені страшно, що мама сваритиме. Як я боюся! А що, як сказати, що це зробила кицька, коли мене не було вдома?

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Вчитель: - В кого з вас живе або колись жив вдома хом'ячок? За цією тваринкою цікаво спостерігати. Але зараз я хочу розповісти про іншу дуже цікаву тварину. Це теж хом'як, але живе він в Африці. (Показати малюнок). Називається він лісовий хом'як - мініяла. Знаєте, чому? Йому дуже подобаються блискучі речі. Коли він побачив що річ (наприклад, ключі), він несе їх у свою нірку, а замість ключів приносить на місце, де вони лежали, травинку, гілочку чи сухе листя. Так він мініє блискучі речі на сухі палички. Чи нагадує вам цей хом'як своєю поведінкою деяких людей? Інколи люди замінюють правду неправдою і пропонують іншим зовсім не те, що потрібно. Пам'ятаєте, як на початку уроку я розповідала про погоду. Тоді я сказала замість правди неправду.

- Чи можна засудити цього хом'ячка і посадити у в'язницю? (Ні, тому що він тварина).

- Чому людину, що робить подібне, ми не схвалюємо, а якщо краде, потрапляє у в'язницю? (Тому, що людині Бог дав розум і сумління, щоб вона відрізняла добро від зла).

- Як добре, що ми вчимося робити добро, говорити правду. Хто нас навчає цьому? Яким чином Бог допомагає нам жити в правді? (Звернути увагу на малюнки). Який рядок з Біблії говорить про молитву? (На карточці) Запропонувати прочитати і запросити дітей до молитви (загальної або індивідуальної за бажанням).

2. Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Вибери правильну відповідь:

1. Той, хто ніколи не говорить правду.
2. Те, через що ми висловлюємо свої бажання перед Богом.
3. Той, хто допомагає бути чесним.
4. Те, чим є Слово Боже.
5. Той, кого весь час намагається обдурити диявол.
6. Той, хто хоче бути чесним, тому що любить Бога.
7. Той, хто любить блискучі речі.

(Хом'як, християнин, Бог, молитва, людина, диявол, правда).

II. Запитання:

- Що, на вашу думку, найчастіше є причиною нечесності?
- Чому Ісус називає диявола “батьком неправди”?
- Чи може людина бути правдомовною без Божої допомоги?

Чому?

- Яким чином Господь допомагає нам бути чесними?

III. Творче завдання:

Дітям роздаються малюнки у вигляді коміксів, що зображують ситуації з життя дітей, коли вони піддаються спокусі сказати неправду. Замість слів – порожні місця. Завдання: написати слова, за допомогою яких той, хто зображений, чесно поводить себе в даній ситуації.

Данилюк О.М.

Пошана імені. Кожний має своє ім'я. Повага до імені кожної людини

Мета: Ознайомити учнів зі значенням Святого імені Господа, його варіантами. Виховувати в дітей любов і повагу до Святого, Величного і Могутнього імені Бога. Розповісти про значення імені людини. Розвивати в учнів шанобливе ставлення до свого імені та імен інших людей. Пробудити пошану до того, в честь кого була названа дитина та її друзі.

Наочність: Біблія, свічка, репродукції іконописних полотен, церковний календар, виставка книг, вислови видатних людей про ім'я.

Ключовий вірш: Прин. 22:1: “Добре ім'я ліпше, ніж великі багатства, а доброзичливість - ніж срібло та золото.”

Використані біблійні вірші: Вихід. 3:13-15; Пс. 86:12; Пс. 8:2; Лук. 6:37.

Міжпредметні зв'язки: література, художнє мистецтво, історія, народознавство.

Список літературних джерел:

1. Біблія.
2. Коваль А.П. Життя і пригоди імен. - К. Вища школа, 1988.
3. Костенко Л. Збірник віршів.
4. Рильський М. Вибране. - К., Освіта, 1985.
5. Смірнова Є. С. Московська ікона XIV - XVII століть. - Ленінград: Аврора, 1988.
6. Скрипник Л. Г. Власні імена людей. - К.: Наукова думка, 1989.
7. Християнська етика. Добро і зло. 3 (4) клас. За ред. Скоморовського Б. - Снятин: Прут Принт, 1999.
8. Церковний календар.

Структура уроку

I. Організаційний етап

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми
2. Молитва

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

III. Виклад нового матеріалу

1. Вчитель: А відгадайте -но, що я таке?

Всі хочуть, як народиться дитина,
Щоб я було красиве і дзвінке,
Бо носить все життя мене людина.

(Ім'я)

Вчитель: Для початку з'ясуємо, що таке ім'я? Ім'я людини - це і те ніжнє наймення, яким нас називає мама у дитинстві, це й імена найдорожчих у світі людей - матусі і татуся, це і наше добре ім'я - честь, а може, і слава, бо є ж не просто імена, а славетні імена.

Перша сторінка уроку-подорожі - "Ім'я Господа - величне і святе, прославляймо Його."

Вчитель: Перш ніж говорити про власні імена людей, згадаємо святе, величне і могутнє ім'я Бога. Подивимося, що про ім'я Господа сказано в Біблії.

Читання Святого Письма (Вих. 3:13-15)

Вчитель: У якій щоденній молитві людина прославляє ім'я Бога? ("Отче наш").

Слава Господня співається і в Псалмах.

(Читання уривків з Псалмів: Пс. 86:12, Пс. 8:2).

Вчитель: - То чому ім'я Боже слід шанувати понад усе? Господь любить нас, і ми можемо відповідати Йому взаємністю.

Мандрівка в країну "Ім'я".

Вчитель: А тепер всі гуртом скажіть своє ім'я.

Ви щойно скомпонували чудовий букет імен. Але чи замислювалися ви над значенням і походженням свого імені? Чому вас назвали саме так? Може, в честь діда чи прадіда, бабусі чи прабабусі? А може, таке саме ім'я, як і ти, носив хоробрий воїн чи славетний поет, чи мудрий і справедливий князь.

Звучить вірш "Наталка - Полтавка" (Християнська етика "Добро і зло", с. 39-40). Прослухавши вірш Г.Бойка, скажіть, що цікавого ви дізналися про імена.

Вчитель: Імена - це мандрівники, що прийшли до нас крізь століття, навіть тисячоліття. Із давніх дохристиянських часів прийшли імена, які виникли на слов'янській основі.

2. Дидактична гра: пояснити значення слов'янських імен, скориставшись підказками.

Богдан - Богом даний, Борис - войовник, Владислав - влада і слава, Володимир - володар світу, В'ячеслав - славетніший за інших,

Всеволод - володар усіх, Любомир - той, хто любить мир, Мирослав - слава миру, Ростислав - рості і слава, Святослав - святий і слава, Ярополк - весна (сила) і полк (похід), Ярослав - весна (сила) і слава.

Богдана - Богом дана, Божена - від слова Бог, Віра - від дієсл. вірити, Зореслава - слава зорі, Зоряна - зірка, Любов - від дієсл. любити, Любомира - любов миру (чи світу), Людмила - мила людям, Мирослава - слава миру, Надія - від дієслова надіятися, Світлана - від слова світло, Ярослава - слава весни.

Вчитель: Після прийняття християнства (988 р.) на Русі було запроваджено церковні правила, згідно з якими дні календарного року присвячувалися вшануванню одного або кількох святих.

(Демонстрування церковного календаря)

Імена, які з'явилися після хрещення Русі, пов'язані з латинською, грецькою, давньоєврейською та іншими мовами. У кожній з них вони щось означають. Ось, наприклад, ім'я Іван (з давньоєврейської - Бог помилював). Це ім'я носять двоє славетних святих - Іван Предтеча та Іван Богослов.

(Демонстрування репродукції "Іван Предтеча" - Смирнова Є. С. Московська ікона, - 14-17 ст. ст.)

Вчитель: На Івана Предтечу схожі ті люди, що мають любов до молитви і посту, які правдиві і сміливі. А той, хто розумний, вміє добре вчитися, має любов до Слова Божого - схожий на Івана Богослова.

Святий Георгій (Юрій) - з грецької мови - земляний, хлібороб.

(Демонстрування репродукції - Смирнова Є. С. Московська ікона - 14-17 ст. ст.).

Вчитель: Цього святого ми можемо наслідувати у мудрості та здатності захищати слабших.

Свята Наталія (з лат. - різдво, народження) може бути прикладом доброї та вірної господині.

На Святу Катерину (з грецької - чиста) схожі будуть ті, що матимуть мудрість, вміння добре вчитися і залишатися вірним у вірі.

Свята Ольга (зі скандинавської - княгиня) вчить на своєму прикладі бути розпорядливим і мудрим.

Святий Василій (з грецької - цар, володар) - допомагав бідним, хворим та подорожнім, захищав Православну віру.

Святий Микола - Чудотворець (з грецької - переможець народів) - навчав співчутливості до ближніх, всепрощення.

(Демонстрування репродукції).

Вчитель: Єсть ім'я жіноче, м'яке і ясне,
В йому і любов, і журба, і надія,
Воно як зітхання бринить весняне:
Марія.

(М. Рильський).

Носити ім'я Марія вважається почесним. Чому? (Так звали Матір Ісуса Христа). У давньоєврейській мові воно означало "гірка", "страдальна".

Марії приурочені численні свята в році. Які?

3. Дидактична гра "Що після тире?"

Правила: Вчитель пише на дошці дати, діти повинні сказати, що святкується в цей день.

8 січня - (Собор Пресвятої Богородиці)

7 квітня - (Благовіщення)

28 серпня - (Успіння)

21 вересня - (Народження Діви Марії)

4 грудня - (Введення у храм)

Вчитель: - Які видатні жінки носили це ім'я?

Маруся Чурай - легендарна авторка козацьких пісень

М.Маркович (Марко Вовчок) - письменниця

М. Заньковецька - актриса

М. Башкирцева - малярка

М. Підгірянка - постеса, педагог

Вчитель: - А чи пам'ятаєте ви імена перших людей? Що означає - Адам, Єва? Адам - з давньоєврейської - взятий з землі, людина. Єва - з давньоєврейської - життя.

Географія імен надзвичайно багата. Ми ще довго могли б мандрувати країнами імен. Але яким би невтомним був подорожуючий, він все ж таки сідає десь на мальовничому березі річки чи під розлогим тіннистим деревом, чи в затишній гірській долині і відпочиває, набираючись сил. Ми ж відпочинемо під час читання казки "Добре ім'я".

4. (Читання казки - Християнська етика, Добро і зло, с. 39).

5. Бесіда:

- Чому добре ім'я треба шанувати?

Коли ти маєш авторитет серед товаришів і людей, які тебе

оточують, то це дає тобі натхнення на добрі вчинки, додає душевного спокою. Така людина відчуває себе повноцінною і потрібною.

- Через що можна втратити добре ім'я?

Через жадібність, обмовляння, безпідставні звинувачення, через інтриги, сіючи ворожнечу між близькими.

- За яку кількість грошей можна купити добре ім'я?

Добре ім'я не можна купити ні за які гроші. Воно підтримується чесним життям, сумлінною працею, дотриманням норм християнської моралі.

Отже, щоб людина могла захистити своє ім'я, свою честь, щоб несла відповідальність за те, що говорить, Господь і дав нам дев'яту заповідь: "Не свідчи неправди на ближнього". Тому треба намагатися у стосунках із людьми чинити так, як учив Ісус Христос: "Не судить, і не будете суджені..." (Єв. від Луки 6:37).

IV. Закріплення знань, виховання характеру

1. Гра "Склади вислів". Правила: вчитель роздає розрізнені слова, з яких учні повинні скласти вислів.

2. **Вчитель:** - З нашої розмови можна зробити висновок:

- Шануй ім'я Господа понад усе;
- Поводься з іншими так, як ти хочеш, щоб з тобою поводитися;
- Не ім'я красить людину, а добрі вчинки;
- Коли тебе шанують люди, шануйся сам(не принижуй себе).
- Будь милим і товариським;
- Не будь злостивим, запальним;
- Кому честь, тому й хвала.

3. **Вчитель:** Кожен з нас зі своїм іменем має прожити життя, і всі наші звершення, вчинки, добрі і погані, пов'язуються з ним. Від нас залежить, чи будуть люди промовляти наші імена з посмішкою чи з жалем, з неприязню чи з пошаною. Наші імена - це ще й та жива нитка, яка пов'язує нас з нашим родом і нашим народом, землею, культурою, мовою.

Послухайте ці слова Ліни Костенко:

І в житті, як на полі мінному,
Я просила в цьому сторіччі
хоч би той магазинний мінімум:
- Люди, будьте взаємно ввічливі!
І якби на те моя воля,
Написала б я скрізь курсивами:

- Так багато на світі горя,
Люди, будьте взаємно красивими.

4. *Домашнє завдання:* Ознайомити рідних зі значеннями їх імен та молитвою в день іменин.

(Учні отримують буклети з домашнім завданням).

1 сторінка буклету:

- Шануй ім'я Господа понад усе;
- Поводься з іншими так, як ти хочеш, щоб з тобою поводитися;
- Не ім'я красить людину, а добрі вчинки;
- Коли тебе шанують люди, шануйся сам(не принижуй себе).
- Будь милим і товариським;
- Не будь злостивим, запальним;
- Кому честь, тому й хвала.

2 сторінка: Молитва:

“ Господи, дай мені честь
бути знаряддям світла Твого,
Щоб я любив, де ненавидять,
Прощав, де кривдять,
Мирив, де ворогують.
Давав віру, де сумніваються,
Давав надію, де впадають у відчай,
Давав радість, де горюють,
Світло - у темряву.
Господи, дай мені честь втішати, а не чекати втіхи.
Розуміти, а не чекати розуміння.
Любити, а не чекати любові.
Тому що той, хто дає, той отримує,
Хто забуває себе, той знаходить,
Хто прощає, тому проститься,
Хто вмирає, той прокинеться до життя вічного”.

(Молитва святого Францизка Асизького).

3 сторінка: Імена в моїй сім'ї (цю сторінку діти заповнюють самі
- пишуть імена та їх значення, користуючись словником значень імен).

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Підкресли літеру “П”, якщо ти вважаєш ствердження правильним, і “Н”, якщо неправильним.

1. Усі імена мають походження із слов'янських мов. П Н

2. Значення імені впливає на долю людини. П Н

3. Ім'я "Адам" означає "істота". П Н

4. Боже ім'я невідомо нікому. П Н

5. Наші імена зв'язують нас з нашим народом, культурою, мовою. П Н

6. Шанувати ім'я іншої людини – означає завжди називати її по імені. П Н

(Відповіді: 1 Н, 2 Н, 3 Н, 4 Н, 5 П, 6 Н.)

Вибери правильну відповідь:

Добре ім'я можна придбати таким чином:

А) роблячи все можливе, щоб твоє ім'я стало всім відомим.

Б) намагаючись заслуговувати схвалення в оточуючих.

В) безкорисливо робити добрі вчинки задля інших.

(Відповідь: В)

II. Питання.

1. Що означає мати добре ім'я?

2. Як ми можемо шанувати ім'я Бога?

III. Творче завдання.

1. Дізнатися про значення свого імені.

2. Відповісти на питання в письмовій формі: Чи відповідає значення твого імені твоєму характеру? Що ти можеш зробити, щоб про твоє ім'я з подякою згадували люди?

Візнович Н. І.

Приготування до свята Великодня

Мета: Вивчити обряди і традиції, які передують Великодню.

Розділити з дітьми радість воскресіння Христового. Виховувати у дітей відразу до гріха, бажання просити прощення і прощати.

Наочність: Репродукція ікони “Святого Воскресіння”, свічка, паска, святковий рушничок, писанки, крашанки, кросворд “Великдень”, складанки, роздатковий матеріал до гри “Вербова доброта”.

Використані біблійні вірші: 1 Кор. 15:3,4; 2 Кор. 4:14; Рим. 5:10,11; 1 Кор. 15:57.

Ключовий вірш: “Христос був вмер ради наших гріхів... і третього дня Він воскрес” (1 Кор. 15:3,4).

Міжпредметні зв'язки: література, музика, образотворче мистецтво.

Структура уроку

1. Організаційний етап

1 Вітання: Слава Ісусу Христу!

Діти: Навіки слава!

2. Молитва.

“Милосердний Господи, пошди нам благодать Духа Свого Святого, що подає нам розум і зміцнює духовні наші сили, щоб ми, уважно приймаючи науку, вирости Тобі, Творцеві нашому, на славу, батькам нашим на втіху, церкві і Батьківщині на користь”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Давайте пригадаємо, які ж вислови ми вивчали на минулому уроці?

(Вчитель роздає “складанки”):

1. Христос воскрес з мертвих/ смертю смерть подолав.

2. Хто в Мене вірує, той, навіть і вмерши, - житиме! (Єв. від Ів. 11:25).

3. Неможливе в людей, можливе в Бога. (Єв. від Луки 18:9).

4. Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять (Лк. 23:24).

Вчитель: - Про яке християнське свято говорять ці вислови?

- Що воно означає?

(Христос помер за наші гріхи і воскрес для нашого виправдання)

III. Виклад нового матеріалу

1. **Вчитель:** Сьогодні Ісус живий, і ми радіємо цьому дню, тому що можна воскреснути і жити з Ним цілу вічність. (2 Кор. 4:14).

Вчитель: Отже, це радісне свято, і воно викликає бажання славити Бога у віршах, піснях. Хочеться простити всіх і поділитися цією радістю з усіма.

(Вчитель читає вірш, написаний на дошці).

Навіть недругові нині

Любо глянуть в вічі;

Бо горять в душі людини

Великодні свічі.

А кого любив дошні -

Став дорожче вдвічі,

Бо горять в душі людини

Великодні свічі. (Г. Черінь).

2. **Вчитель:** Тема нашого уроку - Підготовка до свята Великодня.

- Як готуються до цього свята ваші батьки, знайомі, сусіди?

Підготовка до цього світлого свята починається заздалегідь ще з Великого Посту, і триває 40 днів. Цей час відводиться нам з вами для того, щоб звернути особливу увагу на те, чи живемо ми так, як хоче Бог, і просити в Нього прощення за погані вчинки.

- Що таке гріх?

Вчитель: Певно, всі ми маємо гріхи, і Господь дає нам змогу позбутися їх. Як саме?

Через молитву покаяння. Одну з таких молитов ми вивчимо напам'ять на уроці.

Молитва покаяння

Остав, відпусти, прости, Боже,

Гріхи наші, вільні й невольні,

Які вчинили ми словом і ділом,

Свідомо і несвідомо, вдень і вночі,

Розумом і думкою.

Усе нам прости, бо Ти милосердний і чоловіколюбче.

Вчитель: Як називається тиждень перед Великоднем?

Страсний тиждень розповідає нам про страждання Ісуса Христа. І почитається він з Вербної неділі.

- Що вам відомо про Вербну неділю?

Про це також написано в Біблії. В цей день Ісус Христос

від'їжджає до Єрусалиму. Його вітають, як царя, як переможця, тому що весь світ знав про Христа, тим більше у суботу перед Вербною неділею Він воскресив мертвого Лазаря. І довів усім, що смерть переможена.

- Хто з вас пам'ятає, як саме вітали Ісуса Христа?

Вони стелили йому дорогу пальмовими вітами.

- Яке дерево у нас символізує віти пальми?

- А ви хотіли б привітати Ісуса?

Тоді пограємо у гру "Вербова доброта".

3. Гра "Вербова доброта".

(Хід гри: Кожній дитині роздаються листочки з верби, на яких вони пишуть побажання, добрі справи. З них формується гілочка, імітується привітання).

Вчитель: Ця гілочка буде частиною нашої хвали Ісусу Христу.

Радість, з якою зустрічали Ісуса в Єрусалимі, була тимчасовою, і Ісус Христос про це знав. Ті, хто сьогодні кричить "осанна", завтра кричатимуть "розіпни".

- Як називається четвер перед Великоднем?

Великий приклад прощення показав Ісус Христос у Чистий Четвер, коли Він обмив своїм учням ноги і вечеряв разом з ними. І хоча Він знав, що серед учнів є зрадник.

- Чи є серед вас ті, хто був у цей день в церкві? Що ви запам'ятали? У Чистий Четвер у церкві читається з Євангелій уривки про страждання Ісуса Христа. Присутні у церкві запалюють свої свічки, а потім приносять їх у свої оселі.

- Що ви знаєте про Страсну П'ятницю?

Це день жалю, скорботи, співчуття. Звернемося думками в ту далеку п'ятницю, на гору Голгофу. Разом із співчуттям у нас виникає багато думок. Чому так сталося?

- Як ви вважаєте, чому вбили Ісуса? Яку провину Він зробив?

Хіба Син Божий не міг просити захисту у Отця свого Небесного? Але Ісус приніс Себе в жертву добровільно. Він не нарікає, не проклинає весь світ, а навчає милосерддю, прощенню, любові і примиренню. (Рим. 5:10-11).

- Ви були коли - небудь у церкві у Страсну П'ятницю? Що ви відчували в цей день?

В цей день не чути сміху і музики. Ми співчуваємо Ісусу Христу і в смутку очікуємо радості Його воскресіння, глибше відчуваємо

вартість життя, і віримо в Божу любов і милосердя до грішників. (1 Кор. 15:57).

Один день розділяє нас від Воскресіння.

- Який день наступає після п'ятниці?

- Що роблять ваші мами в цей день? (Писанки).

Так, в цей день можна писати писанки.

- Ви любите писати писанки?

Яйце - символ життя. Як з мертвої шкаралупи родиться нове життя, так і Ісус вийшов із гробу до життя нового.

4. (Вчитель читає легенду "Крашанки").

- Як уродилася, то була я біла

Тепер подивіться, рябенька я ціла.

Мені змалювала Оксаночка бочки

У жовті, червоні і білі квіточки.

Лежу на столі біля круглої паски,

Моргаю до сиру, тулюсь до ковбаски,

До хрону, до масла, до баби сміюся

А ну відгадайте лишень, як я звуся? (Писанка).

Вчитель: Паска спечена, писанки готові, і ваші мами готують Великодній... (кошик).

- А що кладуть у нього?

Накривають святковою серветкою і несуть до церкви освячувати. Це найбільш хвилюючий звичай українського народу.

- Ви ходили колись освячувати паску?

- Що вам найбільше запам'яталося? Кожен з вас з нетерпінням чекає освячення свого кошика, щоб разом з духовною радістю розділити земні дари.

І ось настає Великоднева неділя.

Цей день по-особливому святковий. Навіть сонечко гріє незвичайно. Ми всі щасливі в цей день. Дзвони не просто дзвонять, а виспівують: "Христос воскрес!"

(1 Кор. 15:3,4).

Христос живий, Він з нами. З цією радістю ми сідаємо за Великоднєвий стіл, вітаємо один одного. Запалюємо свічку, ділимося свяченим. Все дуже смачне, бо освячене самим Господом з великою любов'ю до нас.

Після обіду старші відпочивають, а молодь збирається на лузі або на майдані святкувати Воскресіння Христове. Раніше молодь

проявляла свою радість у гаївках, в хороводах.

5. (Розучування гаївки “Ой, чого ти, метелику”).

Ой, чого ти, метелику,
по полі літаєш?

Може, кращу з квіточок собі вибираєш?

Ой, як станеш вибирати, втомишся, маленький,

Будеш цілий день шукати, бо ми всі гарненькі.

(Хід гри: діти обирають “метелика”, який “кружляє” між дітьми - “квітами”. Діти співають, метелик обирає квітку, обходить коло разом з нею, після чого квітка стає метеликом).

Вчитель: Які ігри ви знаєте?

- В які ігри ви б запропонували пограти батькам? (“Битки” - гра з яечками - перемагає той, в кого яечко залишається цілим).

IV. Закріплення знань, виховання характеру

2. Бесіда

- Які почуття викликає у вас Страсний тиждень?

- За чий гріх постраждав Ісус?

- Поясніть зміст речення “Росте в серці в нас надія, Великдень між нами”.

2. Підсумок уроку:

Вчитель: Під величний гомін дзвонів

І веселий спів

Хай здригнеться ваше серце

Від знаменних слів.

Ціле небо нам голосить

Чудо всіх чудес

Радуйтеся, Божі люди,

Бо Христос Воскрес.

Радійте, люди, веселіться,

Господь із гробу днесь повстав.

І по - братерськи обніміться,

Бо час любові вже настав!

(Діти вітаються словами: “Христос воскрес!” - “ Воістину воскрес!”)

3. Домашнє завдання.

Вчитель: головне завдання і побажання, діти, щоб ви завжди в серці мали свято Великодня - свято любові, миру, прощення і щоб ви зуміли таке свято створювати в серцях тих, хто оточує вас.

Привітайте своїх рідних з Воскресінням Христовим, зробіть для них листівку або аплікацію.

Христос воскрес!

4. Молитва:

“Господи Ісусе, Христе,
що Воскрес і є на небесах,
дякуємо Тобі за ласку,
любов і милосердя, яке
ти посилаєш нам з небес,
за земні дари,
які Ти уподобив подарувати нам,
бо Ти милосердний і чоловіколюбець”.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Відгадайте слова і впишіть потрібні літери:

А) Тиждень перед Великоднем – С й

Б) Неділя, в яку відбувся в'їзд Ісуса Христа в Єрусалим - В
. а

В) Четвер перед Великоднем – Ч й

Г) Розмальовані яйця – П а

Д) Великдень – це день, в який Христос - в с
(Відповіді: страсний, вербна, чистий, писанка, воскрес).

II. Питання.

1. Яке значення має свято Великодня для тебе особисто?

2. Чи є виконання святкових ритуалів тими добрими
вчинками, яких від нас очікує Бог? Чому?

3. Чому свято Великодня несе людям радість?

III. Творче завдання:

Зробити аплікацію, на якій були б символи Великодня:
крашанки, Біблія, глечик з водою і з рушником (чистий четвер),
хрест (Страсна П'ятниця”), віслук (В'їзд в Єрусалим).

4 клас

Новікова О.М.

“Хто пригнічує убогого, той Творця його зневажає”

(Прип. 14, 31)

Мета: Пояснити біблійні засади стосунків між людьми, що живуть у багатстві та бідності. Вчити помічати тих, хто страждає, навколо себе і надавати їм конкретну допомогу. Викликати бажання проявляти милосердя. Виховувати любов, що проявляється в діях.

Наочності: ілюстрація з зображенням жебрака і добродія; роздатковий матеріал для роботи у класі: картки по кількості учнів з зображеннями мішка і серця; шкіряні рукавиці, фотографії дітей з дитячого будинку.

Використані біблійні вірші: Прип. 22:2.

Ключовий вірш: Прип. 14:31.

Міжпредметні зв'язки: художня література, ручна праця.

Список літературних джерел:

1. Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту (ювілейне видання з нагоди Тисячоліття християнства в Україні).

2. Хлеб наш насущный. Ежедневное христианское чтение, - Минск, 1998.

Структура уроку:

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з класом

2. **Вчитель:** Одного разу гілки горіхового дерева почали розмовляти між собою: “Чому це ми маємо слухатися стовбура, куди і як нам рости?! Ми незалежні гілки і маємо право на власну думку! Не будемо більше підкорятися дереву! Хто його знає, може, тоді будемо приносити горіхів утричі більше?!” І попросили гілки садівника, щоб відрубав їх від стовбура. Але мудрий садівник відрубав тільки одну гілку і сказав: “Ви не знаєте, чого просите. Без стовбура ви не зможете принести жодного горіха. Без нього ви загинете, тому що він дає вам життєвий сік і силу плодоносити”. Тут він показав на гілку, яка безпорадно лежала на землі. “Ні, не хочемо бути незалежними! – відказали гілки, - дякуємо за те, що навчили нас!”.

Вчитель: Яких людей вам нагадали гілки з цього оповідання?

- Інколи людям не хочеться слухати, що каже Бог, а робити все на власний розсуд. Але як гілки не можуть жити без стовбура,

так само люди – без Бога.

(Вчитель запрошує дітей до молитви).

3. Молитва “Отче наш”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

Вчитель: Згадайте, хто є автором книги Приповістей?

- Якою особливою рисою він відрізнявся від попередніх царів?

- Яким чином він став мудрим?

На минулих уроках ви дізналися, що пропонує Бог для того, щоб ви були мудрими: сподівалися на Нього, а не на свій розум, ухилялися від зла... (діти продовжують).

III. Виклад нового матеріалу

1. **Вчитель:** Сьогодні ви дізнаєтеся ще про одну важливу річ, без якої людину не можна назвати мудрою. (Вчитель показує ілюстрацію, на якій зображений чоловік, який дає хліб жебраку).

- Подивіться на цю картину і скажіть, як би ви її назвали?

Милосердя - це один із виявів мудрості. Погляньте, цей чоловік не залишився байдужим до страждання свого ближнього і тому допоміг йому.

- Чи зустрічалися ви коли-небудь з убогими людьми?

(Вчитель просить розказати про них, чому діти вважають, що ці люди – убогі?).

Вчитель: Чому в світі є бідні, убогі люди?

- Тому що гріх увійшов у світ, і люди почали страждати від того, що грішні вони і ті, що їх оточують.

2. Дидактична гра

(Правила: вчитель роздає кожній дитині картку, розділену навпіл рисою. На одній частині зображений мішок, а на іншій – серце. Завдання: написати під зображенням мішка перелік того, чого убогі люди постійно потребують (їжа, ліки, житло, і т.п.). Після того, як деякі списки будуть прочитані учнями, вчитель дає наступне завдання: написати під зображенням серця те, що не отримують бідні люди в стосунках з іншими (повагу, доброзичливість, радість, ніжність, турботу), але ці списки поки що не зачитуються. При необхідності вчитель допомагає учням складати списки).

Висновок: Бідні мають потребу в матеріальному, але найбільше страждають вони від того, що до них ставляться презирливо, зневажають.

- Чи хочете ви дізнатись думку Бога про це? Святе Письмо

говорить, що Богові неприємно, коли хтось погано ставиться до убогих. Ось як записав цю думку мудрий цар Соломон. (Вчитель записує першу частину вірша Прип. 14:31 на дошці і просить когось із дітей шолос зачитати його).

- Як ви гадаєте, чому Богові неприємно бачити, як хтось ображає убогу людину?

Тому що Він є Творець всіх людей; тому що Він очікує від нас любові до оточуючих.

(Вчитель пропонує зачитати Прип. 22:2: “Багатий і бідний зустрічаються, - Господь їх обох створив”).

- Кого створив Бог?

Принижувати убогих несправедливо, адже вони такі ж самі, як ми. Хіба ми кращі за них тільки тому, що не страждаємо, як вони і маємо те, чого не мають вони? Хіба для Бога є гіршим той, хто бідніший? Ні. Ось чому “Хто пригнічує убогого, той Творця його зневажає”.

- Отже, якого ставлення до убогих очікує від нас Господь? Які наші вчинки будуть виявленням поваги до нашого Творця?

(Вчитель показує шкіряні рукавиці): Це – звичайні рукавиці. Але разом із тим вони незвичайні. Одного разу через такі шкіряні рукавиці один чоловік отримав урок від Бога.

3. Оповідання “Рукавиці”.

“Коли вона, ледве переставляючи ноги, увійшла в тролейбус, я хотів відвести очі. Стара, в обідраній одежі, яка навряд чи захищала її від пронизливого зимового вітру, вона сіла на найближче вільне місце, зігнувшись від холоду і дивлячись собі під ноги. Її посинілі, кістляві руки стискали обтріпану хустку, в яку вона була закутана. Я дивився на неї з подивом і жалістю.

На наступній зупинці в тролейбус впевнено увійшов повний сил червонощокий молодий чоловік. Дорогий одяг, гарна зачіска, легка хода. Він також помітив убогу стару жінку. Через деякий час він пройшов повз неї до інших дверей і вийшов з тролейбуса. На колінах у неї залишилися його коричневі шкіряні рукавиці. Я не знаю, чи був молодий чоловік християнином. Але я знаю, що він побачив потребу жінки і відповів на неї, а я сидів і дивився. Мені й не спало на думку віддати їй свої рукавиці. Цей чоловік проявив милосердя так, що мені цього ніколи не забути.”

Вчитель: Чи сподобався вам вчинок молодого чоловіка? Чому?

Ось як звучить продовження вже знайомого нам вірша із книги Приповістей. (Вчитель просить когось із дітей зачитати вірш): “... хто милостивий до вбогого, той поважає Його.” (Діти зачитують хором весь вірш).

Подивіться знову на картки, і кожен з вас нехай прочитає, що він написав під зображенням серця?

(Після паузи вчитель пропонує окремим дітям зачитати свої списки).

- Ми не завжди маємо можливість допомогти бідній людині хлібом чи грошима. Але добрим словом, теплим ставленням – завжди. Ми можемо показати цій людині, що вважаємо її гідною поваги та розуміння. Одна монетка, що дається з любов’ю, принесе більше радості, ніж грошова купюра, кинута з презирливим поглядом.

IV. Закріплення знань, виховання характеру

Вчитель: Хто має владу і силу дати людині те, що їй необхідно?

- Чому той, хто ображає бідного, тим самим виявляє свою неповагу до Творця?

- Яких вчинків очікує від нас Господь?

На жаль, серед бідних є багато таких, що не знають про доброту Бога. Їм важко повірити в Його любов. Ви можете допомогти їм у цьому, показуючи любов та приділяючи увагу. Своїм ровесникам ви можете розповідати те, що ви знаєте про Господа. Можна подарувати їм Святе Письмо, навчити молитися. А ще ми можемо самі молитися за цих людей. Можливо, зараз ви згадали своїх знайомих, які живуть у бідності. Помоліться вдома за них, попросіть у Бога мудрості для того, щоб знати, як і чим можна їм допомагати.

1. Домашнє завдання

а) вивчити вірш Прип. 14:31 напам’ять.

б) ручна робота (вчитель роздає фотографії дітей з дитячого будинку і розповідає про життя дітей – сиріт. Потім пропонує кожному зробити дома щось для якоїсь дитини-сироти і принести на наступний урок).

Примітка: При можливості визначити час, щоб піти з класом в дитячий будинок.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Допиши речення:

А) Милосердя – це один з виявів ... (справжньої мудрості)

Б) В світі є бідні, тому що ... (це один з наслідків гріхопадіння)

В) Убогі люди мають найбільшу потребу в ... (доброму ставленні до них)

Г) Принижувати убогих – означає зневажати... (Творця, що їх створив).

Д) Ми можемо допомагати бідним таким чином: ... (ділитися їжею, одягом, показуючи їм повагу до них як до людини, розповідати про Бога, молитися за них).

Ж) Ми можемо молитися про бідних, просячи Бога... (врятувати їхні душі, дати їм необхідне, покаяння для їхніх душ, мудрості для нас, щоб допомагати їм).

II. Питання:

1. Як ви гадаєте, чому Бог не зробить багатими усіх бідних?

2. З чого ми можемо побачити турботу Бога про сиріт, немічних, убогих?

3. Що може зробити щасливою людину, навіть якщо вона не має ні батьків, ні здоров'я, ні матеріального добра?

III. Роздати дітям картки і попросити заповнити їх (картки залишаються у дітей).

Люди, які потребують допомоги: _____

Чим я можу допомогти: _____

Про що я можу молитися: _____

Савчук Л. В.

Здатність і вміння прощати і просити пробачення

Мета: Навчити дітей протиставляти тенденцію зводити рахунки нелегкому вмінню прощати образи. Допомогти дітям усвідомити, що людина черпає у Бога силу і здатність прощати.

Розвивати почуття поблажливості один до одного, вміння вибачати образи і помилки.

Виховувати толерантність у ставленні до інших людей, здатність відгукуватися на прохання простити.

Наочність: роздатковий матеріал: таблиця (по 1 на кожного учня), демонстративний матеріал: список слів – назв емоційного стану людини; підбірка висловів про прощення; географічна карта місіонерської подорожі апостола Павла; на дошці – зображення трикутника; зображення виразів обличчя; анкета “Вміння прощати”, кросворд.

Використані біблійні вірші: Лист Павла до Філімона; Єв. від Матвія 6: 9 -14; кн. Буття 37 розд.; Єв. від Луки 23:34; Псалом 103.

Ключовий вірш: Єв. від Матвія 6:14: “Бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець.”

Список літературних джерел:

1. Основи християнської етики. Ч. 1. К.: Діти світу, 1995. – С.125-157.

2. Основи християнської етики. Ч. 2. К.: Діти світу, 1995. – С.271-278.

3. Практика християнського життя. Курс з вивчення Біблії для старшокласників. Рівне, Місія “Без кордонів”, 1996. - С.150 – 159.

4. Сінтон В. “Як я можу простити?” Світло на Сході, 1990. – С.4-48.

Структура уроку

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми

2. Повідомлення теми уроку

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

Вчитель: Зараз, коли я йшла до вас на урок, помітила двох

хлопчиків, які дуже жваво сперечалися. На обличчях обох був вираз люті, гніву. Якби вони не помітили мене, мабуть, справа дійшла б до бійки. Коли я порівнялася з ними, то почула фразу одного з хлопчиків: “Я тобі цього ніколи не прощу!” І я задумалася: “А що ж таке прощення?”

- А як ви думаєте, що значить прощати?

З попередніх уроків ми дізнались, як Бог любить нас і як ми можемо любити Бога й усіх людей навколо нас. На сьогоднішньому уроці ми почнемо обговорювати таку властивість людини, як здатність прощати і просити пробачення. Без цього не можна жити праведно і щасливо.

Перед вами містяться твердження про те, що значить прощати. Давайте прочитаємо їх разом:

Прощати - значить:

- не чекати, що хтось виправить ситуацію і першим прийде миритись;

- не тримати у серці гніву (гнів завжди породжує у відповідь гнів);

- не звинувачувати інших у поганих думках і вчинках;

- щиро простити образу і назавжди її забути.

(Доповнити цей список визначеннями, даними дітьми).

Робота з таблицею. Кожному учневі роздається таблиця:

№	Друг	Знайомий	Незнайомець
1			
2			
3			
4			

Цифрами 1, 2, 3, 4 позначені ситуації. Навпроти кожної ситуації треба проставити цифру, скільки разів учень міг би вибачити той чи інший вчинок, залежно від того, чи це друг, знайомий, незнайомий.

В першій колонці таблиці пишуться ситуації (4), а в інших - учні повинні описати своє поведіння стосовно Друга, Знайомого

і Незнайомця в залежності від ситуації. Таблиці даються на кожного учня.

Вчитель: Як ви думаєте, скільки разів ви могли б пробачити другові, який:

- * випадково налетів на вас у коридорі, переповненому людьми?
- * обдурив вас?
- * позичив олівця, а потім “загубив” його?
- * навмисне вас ображав?

Припустимо, що образив вас не друг, а просто знайомий.

Зростає чи зменшується від того ваша готовність пробачити? А коли б це був незнайомець? Якщо ваш терпець увірветься і ви не бажаєте пробачати, якою буде ваша ймовірна реакція на образу? Звичайна людська реакція на образу - гнів. Гнів може мати два протилежних вияви:

а) Ми стаємо агресивними, починаємо сваритися, критикувати, загрожуюче жестикулювати. А якщо ми дуже сильно збуджені – навіть починаємо тупотіти ногами, пускати в хід кулаки.

б) Ми стаємо закритими, похмурими, не бажаємо більше спілкуватися. Всією своєю поведінкою даємо зрозуміти, що більше не маємо довіри до цієї людини. Мовчання може бути не менш агресивним, аніж сварка чи галас. В такому разі, чим ви обгрунтуєте своє небажання прощати?

Сьогодні ми познайомимось з тим, що говорить Біблія про прощення, і чому воно є невід’ємною частиною християнської етики, християнського життя.

Давайте зараз помолимося, щоб Господь нас благословив.

Спів молитви “Отче наш”.

III. Виклад нового матеріалу

Вчитель: Уявіть собі, що одного ранку ви приходите до школи і помічаєте, що однокласники якось дивно дивляться на вас і шепочуться. Пізніше ви узнаете, що той, кого ви вважали вашим другом, зрадив вас. І хоча те, що він сказав про вас, було неправдою, поговорі поширився дуже швидко. Тепер ваша репутація заплямована.

Як би ви почували себе в цій ситуації?

Як ви думаєте, можна простити друга?

Іноді дуже важко простити когось, але ця проблема не нова. Лист апостола Павла до Филимона розкриває її.

Вважають, що Филимон жив у місті Колоси (показати на карті).

В той час суспільство дозволяло мати рабів. Онисим, один з рабів Филимона, втік в Рим (показати на карті). В Римі він познайомився з Павлом, який знаходився у в'язниці. Павло розповів Онисиму про Христа, про Його чудодійну властивість прощати наші гріхи і давати нам вічне життя.

Онисим прийняв Ісуса Христа як свого Спасителя і став хорошим другом Павла.

Хоча Онисим вже став послідовником Христа і був прощений Богом, він все ще залишався утікачем. Він проявив непослух щодо Филимона і тепер повинен був повернутися до нього і просити у нього прощення.

- Ви колись просили пробачення у будь-кого? Це нелегко, правда?

Так, діти, хоча ми просимо прощення у Бога, нам ще треба просити прощення у людини, яку образили. Бог хоче, щоб у нас були хороші стосунки як з Ним, так і з людьми, які нас оточують.

Ім'я Онисим означає "гідний", "придатний". Павло нагадує Филимону, що його раб до втечі був негідним. Можливо, Онисим до втечі не був щасливим. А може, він виконував брудну роботу або не працював, коли поруч не було Филимона. А може, зіпсував чи вкрав щось у господаря. В Біблії не говориться, що конкретно скоїв Онисим. Але Павло вважає його гідним з тих пір, як він увірував. Його життя змінилося. Чому?

Павло і Онисим стали добрими друзями.

- Як називає Павло Онисима в своєму листі? (діти читають Фил. 10 і дають відповідь).

Вчитель: Павло називає його своїм сином. Онисим дуже допоміг Павлу, коли вони сиділи у в'язниці. Павло був радий мати друга, який хотів знати якнайбільше про Ісуса Христа. Він хотів, щоб Онисим залишився з ним у Римі, але в той же час усвідомлював, що Онисим повинен повернутися до Филимона. В ті часи рабовласники жорстоко карали рабів -утікачів. Онисим знав, що коли повернеться, Филимон може його побити або голодом морити. Можливо, йому прийдеться виконувати якусь тяжку і небезпечну роботу. Але Павло знав, що в Онисима є дещо сприятливе: його хазяїн був послідовником Христа.

(Хтось з учнів читає місце з Біблії Фил. 8-9 вірші)

- Чи Павло наказує Филимону?

Ні, Павло не наказує Филимону простити Онисима. Він просить, щоб той простив свого раба з любові, яку повинен мати брат у Христі у ставленні до іншого брата. Нелегкою справою було для Филимона простити Онисима, але Павло знав, що це необхідно.

В Єванг. від Матвія 6:14 говориться, що ми повинні прощати інших. Чому?

(Цей вірш можуть прочитати 2-3 учнів: “ Бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець”).

- Чому ми повинні прощати інших? (Приблизні відповіді дітей: тому що Бог простить нам наші гріхи, якщо ми будемо прощати інших).

(Повторити вірш з дітьми декілька разів і зробити висновок).

- А що говориться про прощення в молитві “Отче наш”? (“І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”. Ми просимо нашого Отця Небесного, щоб Він нам прощав так само, як і ми прощаємо інших).

Легко сказати, що Филимон повинен був забути про проступки Онисима і простити його.

- А чи могли б ви зробити те ж саме? (Пауза для роздумів дітей).

Тільки з Божою допомогою ми можемо простити деяких людей. Іноді людина, яка нас образила, пробує виправити ситуацію. Кого нам легше пробачити?

Випадок №1.

У нас вкрали велосипед. І ось ця людина, яка вкрала велосипед, з'являється у нас вдома; кладе на стіл гроші на придбання нового велосипеда.

Випадок №2.

У нас вкрали велосипед. Ми знаємо, хто це зробив. Але ця людина не погоджується з нашим звинуваченням, навіть обурюється. Хоча це є правдою.

Вчитель: Звичайно, нам легше пробачити у першому випадку. Але ми повинні прощати і тих людей, які не намагаються якимось виправити ситуацію і залагодити свою провину перед нами.

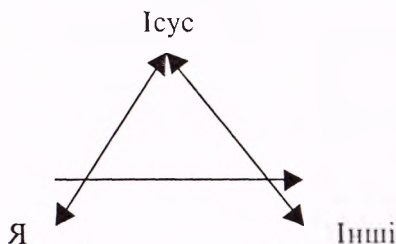
Павло так цінував раба-утікача, що готовий був Филимону заплатити за прощення Онисима. Він показав всім приклад справжньої християнської турботи про ближнього. Це була така ж любов, яку мав Христос у ставленні до нас.

Ми не зробили нічого для того, щоб заслужити прощення у Бога.

Ісус Христос в ім'я безкорисливої любові до нас приніс спокутувану жертву, прийняв смерть за наші гріхи. Він не чекав нагороди за Свою жертву.

Щоб отримати прощення, ми повинні просити Господа про відпущення наших гріхів і вірити, що Він це зробить.

(На дошці намальований трикутник).

Так ми можемо краще зрозуміти природу прощення. Ісус Христос наділяє нас силою і здатністю прощати інших. По мірі того, як інші спостерігають цю якість в нашому житті, вони навертаються до віри в Ісуса Христа і отримують своє прощення.

Павло закінчує свій лист словами про те, що він буде щасливий, якщо Филимон пробачить Онисима (Фил. 20). Павло міг радіти в Господі, тому що знав, що Филимон міг пробачити Онисима з Божою допомогою.

Вчинок Филимона нагадує Павлу про те, як чудово бути послідовником Христа.

Як виявилось, у Филимона був великий будинок. Віруючі збиралися в ньому для богослужінь. Коли вони прочитали лист Павла, який приніс Онисим, то стали спостерігати за тим, що ж зробить Филимон.

- Чи вчинить він так, як просить Павло?

Якщо Филимон пробачить свого неслухняного раба і прийме його як брата по вірі, то інші послідовники Христа будуть брати з нього приклад.

(Діти читають Фил. 21)

- Павло вірив в те, що Филимон пробачить і прийме Онисима? (Так, вірив. Вірив, що зробить і більше, ніж він говорив).

Вчитель: А зараз ще раз гляньте на свою таблицю. Скільки разів ви могли б пробачити в різних ситуаціях друзів, просто

знайомому і незнайомцю? Дуже часто тяжче пробачити людей, яких ми любимо. Ви пам'ятаєте історію Йосипа? (Буття 37).

- Що зробили брати Йосипа? (Кинули його в безводний рів, а потім продали в рабство).

- І як далі повів себе Йосип?

Він не тільки пробачив своїх братів, але і заплакав від радості, коли побачив їх. Він нагодував їх і привів до Єгипту, щоб мати можливість турбуватися про них. Так, трапляються речі, які важко пробачити: фізичне і моральне насильство, зрада, брехня і т.п.

Як можна вимагати від когось, щоб він вибачив того, хто завдав тяжкої шкоди і болю? А Ісус Христос? Коли Він страждав на хресті, Він проклинав Своїх вбивць? Ні! Він молився за них, щоб Отець Небесний їх простив (Лук. 23: 34).

Оскільки в основі нашої здатності прощати лежить Боже прощення, не можна висувати жодних обмежень щодо того, що можна простити. Звичайно, чим глибша образа, тим важче позбутися гніву. Але прощення потрібне не лише тому, кому ми вибачаємо. Розпалюючи гнів зсередини, ми, можливо, завдаємо собі більшої шкоди, ніж спричинила первинна образа.

Ісус не засновує прощення на заслугі людини. Головне, щоб наше прощення було ширим. Вибір за нами: бути людиною, яка любить і прощає, чи нещасною і злопам'ятною.

Ми вільні у виборі власних вчинків. Якщо ми вирішуємо простити, починається процес зцілення. Але якщо ми відмовляємося простити, гнів залишається в нас, роз'їдаючи нашу душу.

(Показ портретів трьох виразів обличчя: веселе, сумне, зле).

Де людина, яка вміє прощати, і тому шаслива.

- А де, яка не вміє прощати?

-З якою людиною ви б хотіли дружити?

На початку уроку я вас питала, скільки разів ви змогли б пробачити в різних ситуаціях?

Петро запитав Ісуса, скільки разів треба прощати іншого.

Ісус відповів: "Не кажу тобі - до семи раз, але аж до сорока семи раз по семи!" Тобто, "Не рахуйте чужих провин, будьте широсердими і завжди вибачайте іншим; до тих пір, поки тобі прощає Бог".

Прощайте з охотою, широко, від серця, прощайте все повністю, прощайте негайно, без всяких умов і майбутніх нагадувань.

Якщо ви приймаєте таке рішення і молитесь про це, то дійте.

Не тримайте у серці образи. Не чекайте, поки кривдник отямиться - робіть перший крок самі. Намагайтеся розмовляти з любов'ю з тією людиною, яка вас образила. Якщо почуття образи знову закрадається в ваше серце, нагадайте собі, що ви все викреслили зі своєї пам'яті, як це робить Бог. Рану промито і заліковано. Вона загоюється. Ви знову вільна людина.

Вчитель: З будь-якої біди вийдем враз,
Як Спаситель попереду нас.
Він дасть сили образу простити,
Щоб з людьми нам у злагоді жити!

IV. Закріплення знань, виховання характеру

1. **Вчитель:** Розподіліть слова по різних колонках, що описують відповідно стан людей, які тримають зло у серці і які прощають. (Ігровий момент: клас поділити на 2 групи. Перша - ті, що не прощають, друга - ті, що прощають. Вчитель зачитує слова, що означають емоційний стан, а учні піднімають руки відповідно до того, чи підходить їм ця назва).

(Знеохочений- добрий- щасливий- стурбований- згодний відновити взаємини- задоволений- сумний- веселий- сумирний- шанобливий - спокійний- бадьорий - пригнічений- вільний- мстивий- радісний- образливий- гнівний- дружелюбний- співчутливий- недовірливий).

2. Заповнення анкети "Вміння прощати"

Випадок, коли хтось простив мене:

Хтось зараз потребує мого прощення (не називайте імені):

Випадок, коли мені слід простити:

За таких обставин прощення було б:

Легким

Складним

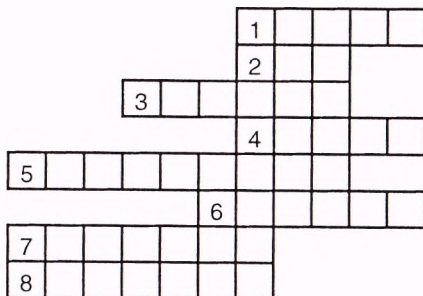
Неможливим

Легше буде простити, коли...:

Кросворд

Знайдіть по вертикалі ключове слово:

1. Як звали апостола, з листом якого ми познайомились? (Павло)
2. В яке місто втік раб? (Рим)
3. Звідки він втік? (Колоси)
4. Що дає нам прощення? (Щастя)
5. Як ми ще називаємо Ісуса Христа? (Спаситель)
6. Як звали раба? (Онисим)
7. Як звали хазяїна Онисима? (Филимон)
8. Де познайомився Павло з Онисимом? (В'язниця)

3. Домашнє завдання

а) Напишіть на папері декілька своїх хибних думок та вчинків.

Біля кожної такої думки чи вчинку зазначте, кого вони образили, які наслідки мали.

Помоліться, попросіть у Бога прощення за кожен з них, і тоді ви зможете викреслити їх всі. Бог більше не гнівається на вас за вашу провину, тому що Ісус Христос взяв на себе біль і покарання замість вас. (Бажано попросити пробачення у тих людей, кого ви образили).

б) Напишіть про погані вчинки інших, які були спрямовані проти вас. Викресліть ті з них, які можете простити. Попросіть, щоб Ісус допоміг вам простити і ті вчинки, які ви не можете викреслити.

Отже, в кого ми беремо силу прощення? (У Бога).

Вчитель: Благослови, душе моя, Господа...

Всі провини твої Він прощає,
всі недуги твої вздоровляє.

Щедрий і милосердний Господь,
довготерпеливий і багатомилостивий.

Благослови, душе моя, Господа!

(Псалом 103)

Амінь!

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Відгадай ім'я людини з Нового Заповіту і розкажи, що ти знаєш про неї.

(Малюнок: зображення килима, перед ним – літера “Ф”, після нього – закреслена літера “К”).

(Відповідь: Филимон).

Що заважає нам пробачати?

Прочитай слово по перших літерах назв малюнків.

(Малюнки: голуб, ножиці, індик, велосипед).

(Відповідь: гнів).

II. Питання:

1. Які два протилежних вияви має гнів?

2. Яким чином гнів заважає пробачити?

3. Що важче: пробачити чи просити пробачення?

4. Чому пробачення важливе не тільки для того, кому пробачають, а й для того, хто пробачає?

5. Яким чином прощення гріхів Богом базується на смерті Ісуса Христа?

III. Творче завдання.

Заповнити картку (вона залишається у дітей):

Назви двох людей, яких ти знаєш, які погварилися і їм треба помиритися.

Напиши, хто образив тебе і потребує пробачення.

Напиши, кого ти образив і перед ким повинен вибачитися

Чорнобай Н. М.

Досягнення мети через подолання труднощів

Мета: Дати знання про участь людської волі у досягненні мети. Показати Бога як Того, Хто має непохитну владу і волю, допомогти зрозуміти, що без Божої допомоги наші зусилля марні.

Розвивати вміння критично оцінювати себе, свої вчинки.

Заохотити дітей до пошуку волі Божої, до роботи над своїм характером.

Сприяти вихованню поваги до Святого Письма, любові до Бога, оптимізму.

Наочність: Плакат з назвою теми на дошці, матеріали для ігор.

Використані біблійні вірші: Єв. від Матв. 7:7-8; Єв. від Матв. 15:21-28.

Золотий вірш: кн. Єремії 17:7-8

Міжпредметні зв'язки: художня література, психологія.

Структура уроку

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: З нами Бог. І ми щасливі.

Він дарує нам життя,
Книгу Мудрості, ще й сили
Для дороги в майбуття.

З нами Бог. І ми радієм,
Славим Господа в цей час
Так, як можемо, так, як вмієм,
Так, як в школі учать нас.

II. Актуалізація знань.

Вчитель: Людина - найдосконаліший Божий витвір, його найбільш повне самовираження. Вона піднеслась над рослинним і тваринним світом завдяки тому, що Бог дав людині душу і волю, а також здатність мислити. Людина пізнає світ через науку, мистецтво та свій досвід.

Деякі речі відбуваються з нами незалежно від нашої волі, а деякі - залежно від неї.

- Перерахуйте явища, які відбуваються з людиною несвідомо для неї.

(Можливі варіанти відповідей:

Позасвідомо працюють: печінка, мозок, кров.

Несвідомо ми перевертаємося уві сні, скрикуємо від болю, хапаємося за поранене місце.

Підсвідомо тривожимося за майбутнє, відчуваємо заборонені потяги, намагаємося показати себе в кращому світлі, навіть коли це зовсім не потрібно, водночас будуємо і реальні, і нереальні плани, каздримо і т. ін.).

- Перелічіть явища, які відбуваються з участю людської свідомості.

(Можливі варіанти відповідей:

Свідомо ходимо до школи, говоримо компліменти, одягаємося, коли холодно, і т.ін.).

III. Виклад нового матеріалу.

Вчитель: Свідомо ми долаємо труднощі, щоб досягти мети в нашому житті.

Як багато тренуються спортсмени, щоб стати переможцями змагань! Альпіністи віддають довгі роки праці, щоб одного дня піднятися на вершину. Це ж стосується і вчителів, і артистів, і вас. Ви пам'ятаєте, як вчилися читати і писати? Навіть найменша мрія для здійснення потребує зусиль.

А ще більшого вимагає духовне вдосконалення. Воно вимагає від людини праці над собою і підтримки Божої. Лише співпраця людини і Бога може дати результат.

- Чи можете ви жити зараз без батьків? Чому? Тому, що батьки піклуються про вас, захищають, дають поради, допомагають вам пізнавати складне життя. Так не може бути незалежною від Бога і Божо дитина. Св. Августин сказав: "Роби все так, ніби все залежить від тебе, а покладайся на Бога так, ніби все залежить від Нього".

(Попросити когось з дітей зачитати Єрем. 17:7-8).

Вчитель: Коли людина хоче без Бога досягти своєї мети, вона може затратити багато сил і енергії, але щасливою вона не стане. Пам'ятаєте вислів Ісуса Христа: "Просіть - і буде вам дано, шукайте - і знайдете, стукайте - і відчинять вам; бо кожен, хто просить - одержує, хто шукає - знаходить, а хто стукає - відчинять йому". (Матв. 7:7-8).

(Читання уривку Матв. 15:21-28 - Уздоровлення дочки

хананеянки)

- Чим хананеянка вразила Ісуса Христа?
- Яка мета була у неї?
- Чи досягла вона своєї мети?

- Які якості вона проявила? Які труднощі пододала? Вона виявила наполегливість, стійкість, а головне - віру. Ця жінка вірила, діяла, чекала і отримала бажане. Можливо, їй довелося перебороти страх перед учнями, сумніви, що Ісус не зверне на неї увагу, сором, що вона, не належачи до єврейського народу, наважується просити щось у Ісуса.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Гра “Фанти”. (Правила гри: Діти отримують (витягають з коробочки) фанти у вигляді квіток, на яких написані завдання. За виконання дається листівка з написаними на ній обітницями Божими).

Завдання на “фантах”:

- скажи добрі слова до сусіда;
- скажи скоромовку;
- загадай загадку;
- допоможи мені роздавати призи;
- скажи, які риси характеру допомагають людині у досягненні мети?

- хто допомагає людині мати ці риси?
- що потрібно робити, щоб досягти мети?

Вчитель: Ви виконали завдання і отримали листівки з обітницями. Давайте деякі зачитаємо:

1. Перемога над злом.
2. Новий дух.
3. Сила перемагати зло добром.
4. Вічне життя.
5. Бог піклується про наші потреби.
6. Бог живе серед нас.
7. Бог дає нам любов.

Як бачите, Бог завжди бажає нам допомогти у досягненні мети, яка не суперечить Його волі. Він Сам пропонує нам шляхи, якими ми можемо досягти мети: це праця, наполегливість, рішучість.

2. Гра: що нам потрібно для подолання труднощів?

Варіанти гри:

а) вчитель пише список на дошці, а діти записують тільки те, що потрібно для подолання труднощів.

б) вчитель зачитує список, діти плескають в долоні, коли прозвучить потрібна риса.

- віра - краса
- наполегливість - заздрощі
- сумління - надія
- лінощі - нарікання
- розум - любов
- здоров'я - удосконалення
- праця - духовність
- практичні дії - мета
- задоволення - співпраця
- фіз. дані - випадок
- зацікавленість - довіра Богові
- терпеливість

3. Робота в групах: Вчитель роздає кожній групі конкретну ситуацію, наприклад: 1) вивчення вірша напам'ять; 2) ремонт праски; 3) приведення молодшої сестри з дитсадка; 4) закінчення школи на "відмінно" 5) одужання від ангіни. Запропонувати учням розробити план досягнення мети в цій ситуації, використовуючи список, який написаний на дошці:

- яку мету ставите;
- як будете діяти, конкретні кроки;
- що для цього необхідно, що важливо, що малоістотно;
- що заважає.

(Представник групи захищає проект біля дошки).

Вчитель: А зараз запишемо правила, які слід пам'ятати:

- Праця свідчить про віру (працюю з вірою - її буде видно; так працювали апостоли);
- боріться (не пасуйте перед труднощами; перемога в наполегливості);
- долайте випробування (нема випробувань без Божого благословення).

Якось король вирішив заохотити працелюбних людей своєї країни таким чином: він заховав гроші під великим каменем, що

лежав посеред дороги. Один чоловік не полінувався відкинути камінь і знайшов там гроші з запискою, що вони дістаються йому за працю.

- Не бійся труднощів (чим важчий тягар, тим повніше щастя при досягненні мети)

- Удосконалюйся (завжди намагайся працювати над пізнанням себе, своїм духовним ростом - учень славний тим, чого досягає).

- Не нарікай на труднощі (ціни в троянді квіти, не нарікай на колючки).

- Май терпіння (все приходить вчасно для того, хто вміє чекати)

- Пам'ятай про владну силу Божу (вирішуючи щось, пиши свої плани олівцем, а Богові дай гумку).

- Ліки від песимізму - Біблія (коли життя гне донизу, дивися вгору).

- Щоденна праця для Бога має вічну цінність (будь схожий працелюбністю на бджолу).

4. Вивчення напам'ять вірша Єрем. 17: 7-8.

5. Домашнє завдання:

Запропонувати дітям поміркувати дома над тим, яку мету вони мають, і скласти план на зразок того, який складали у класі.

Вчитель: Істинне щастя може бути лише тоді, коли в усіх своїх справах ти будеш ставити Бога на перше місце.

6. Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Вставте пропущені слова:

А) “Просіть, і буде вам _____, шукайте, і _____, стукайте, і _____ вам. (Матв. 7:7).

Б) “ _____ той муж, що покладається на _____, що _____ - то надія його! “ (кн. Єремії, 17: 7).

(Відповіді: А) дано, знайдете, відчинять; Б) благословенний, Господа, Господь.

II. Питання:

1. Чому, на вашу думку, Бог не зробив так, щоб людина досягала бажаного без усяких перепон?

2. Яких обов'язкових дій чи рішень потребує кожна справа?

-
3. Чому без Бога людина не може зробити нічого доброго?
 4. Що робити, якщо наша мета не відповідає волі Бога?

III. Творче завдання:

Робота в групах.

- 1 група: Придумати якусь мету.
 - 2 група: Придумати таку перепону, яку неможливо подолати.
 - 3 група: Як можна вийти з цього становища?
 - 4 група: Чому можна навчитися у цій ситуації?
-
-

Яковенко Г.

Славні постаті Старого Заповіту

Мета: Пригадати і закріпити знання біблійних історій;

Розвивати вміння використовувати набуті знання на практиці (прощати, слухатися), аналізувати своє життя за Божим словом.

Наочність: Малюнки (схематичні зображення 10 - ти заповідей); кросворд; картини (Ноїв ковчег; Адам і Єва; Мойсей; Йосифа продають у рабство), дзеркало. Роздатковий матеріал: розрізані на декілька частин біблійні вірші.

Використані біблійні вірші: Єв. від Івана 14 : 21; Єв. від Матф. 6:14; кн. Єремії 7 : 23; кн. Ісаї 59: 2.

Міжпредметні зв'язки: малювання.

Список літературних джерел:

1. Маріам М. Скулленд. Християнське віровчення для дітей. - М. Протестант, 1993. - 208с.

2. Зернятка Слова Божого: Посібник для Недільних шкіл та самостійного вивчення Біблії. - ч. 2.

3. Християнська етика. Методичний посібник 1-11 класи. - Львів: Свічадо, 1998.

4. Шнайдер І., Ротц Д., Девера С. Піклуючись про дарованих Богом. Посібник для вчителів та працівників надільних шкіл.

Структура уроку:

I. Організаційний етап

1. Вітання. налагодження контакту з дітьми.

Вчитель: Слава Ісусу!

Діти: Навіки слава!

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

- Діти, а ви знаєте, яка книга подібна до дзеркала?

- Що це?

Так, це Біблія. Ці дві речі (дзеркало і книга) на вигляд зовсім різні, але виконують одну й ту ж саму справу. Дзеркало показує нам, як ми виглядаємо. Якщо нам треба розчесатися, дзеркало скаже нам про це. Ми можемо не знати, що у нас брудне обличчя, яке треба помити, поки не подивимося у дзеркало і не побачимо бруд. Іноколи ми дивимось у дзеркало, щоб впевнитись, що ми маємо охайний вигляд, або волосся у нас зачесане так гарно, як у (вчитель називає когось з учнів).

Біблія - також дзеркало. Але замість того, щоб показувати, як ми виглядаємо зовні, вона показує нам, як ми виглядаємо всередині. Коли ми читаємо Біблію, то бачимо, що саме нам треба змінити у нашому способі життя. Або, якщо ми маємо якісь вади в характері, нам потрібно очиститися з Божою допомогою. Іколи Біблія запевняє нас, що ми діємо правильно, а іноді вказує нам, що наші вчинки неправильні.

Якщо ви побачили у дзеркалі, що слід поправити зачіску чи гудзик на сорочці, але спокійно відійшли від дзеркала, так нічого не поправивши, то ви забули, що показало вам дзеркало.

Те ж саме може відбуватися, коли ви читаєте Біблію або слухаєте біблійне оповідання у класі. Біблія показує нам, що саме треба нам змінити в собі. І якщо ви не звернули на це увагу і не виправили свої недоліки, ви забули, на що вказала вам Біблія. Але так важливо, не просто слухати, що хоче Господь, а й виконувати це.

Біблія наповнена оповіданнями про різних людей: визначних і невизначних, тих, що слухалися Бога, і тих, які не чинили так, як хотів від них Господь. Кого з біблійних героїв ви найбільше запам'ятали?

Заглянемо ще раз у ті біблійні часи й дізнаємося кожен для себе: чи лишило це слово Боже бодай найменший знак в моїй душі, чи почув я його і спокійно забув?

Молитва

III. Виклад нового матеріалу

Вчитель: (ставить картину з зображенням Адама і Єви). Ось наші перші знайомі. Нагадайте мені, хто це і що з ними сталося?

Вчитель: Так, Адам і Єва згрішили, і за це Господь вигнав їх з раю.

-А чи завжди ми слухаємося наших батьків?

Вчитель: Щоб зробити наступний крок, нам треба розгадати кросворд.

1. Хто хотів розірвати взаємини людей з Богом? (Сатана)
2. Як називається переступ заповіді перед лицем Бога? (Гріх)
3. Що відчули Адам і Єва після гріхопадіння? (Сором)
4. Кого обіцяв Бог послати у світ, щоб подолати гріх?

(Спасителя)

Вчитель: (показує картину, на якій зображено Ноїв ковчег та Ноя)

- Хто це? Яка історія відбулася з цим героєм?

- А ви пам'ятаєте, яку ж обітницю дав Господь Ноеві?

Вчитель: (показує картину з зображенням епізоду продажі Йосипа братами).

- Хто цей хлопчик?

- Що зробили брати з Йосипом?

- Чи простив братам Йосип?

- А якщо твоя молодша сестричка зламала твою улюблену іграшку, то що ти зробиш?

Вчитель:

1. Чому Бог прийняв рішення винищити народ потопом?

2. Яких птахів випустив Ной з ковчегу, щоб дізнатися, чи висохла земля?

3. Найулюбленіший син Якова.

4. Ким став Йосип?

5. Чому тебе навчила історія з Йосипом?

Вчитель: (показує картину з зображенням Мойсея). А що тримає цей чоловік у руках? Що на них написано? Хто дав їх Мойсею?

Тепер нам треба виконати 2 завдання.

Завдання 1. Вчитель показує малюнки, а діти називають заповіді, які на них зображені.

Завдання 2. (робота в групах): Скласти розрізані вірші з Біблії: Івана 14: 21; Матв. 6:14; Єрем. 7:23; Ісаїя 59: 2.

IV. Закріплення знань, виховання характеру

Домашнє завдання:

Намалюйте улюбленого героя з Біблії і напишіть, чому Бог вас навчив через історію його життя.

Молитва.

“Дорогий Господь! Ми дякуємо тобі за цей день. Ми дякуємо за цю чудову погоду, за те, що Ти дозволив нам прийти до школи і здійснити чудову подорож. Господи, навчи нас не тільки слухати Слово Твоє, а й виконувати Його. За все Тобі слава, честь і подяка. Амінь.”

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

І. Постав потрібні літери замість крапок, відгадуючи слова (кількість крапок – кількість літер у слові).

А) Це той, хто був першою людиною на землі -

Б) Це той, хто спокусив першу жінку на гріх -

В) Це той, хто побудував ковчег –

Г) Це той, хто прийшов на землю, щоб спасти людей -

Д) Це той, хто пробачив злочин своїх братів -

Ж) Це той, хто отримав скрижалі із заповідями -

З) Це той, хто мав 12 синів -

(Відповіді: Адам, диявол, Ной, Спаситель, Йосип, Мойсей, Яків).

II. Питання:

1. Яка історія відбулася з Ноем?

2. Чому Йосип пробачив своїх братів? З чого це видно?

3. Як скрижалі з заповідями опинилися у Мойсея?

III. Творче завдання.

Розділити клас на групи по 4-5 чол. в кожній. Кожна команда отримує пакет з предметами, за якими повинна відгадати, якому герою Старого Заповіту вони могли б належати.

Андрущук О. М.

**Навернення і прощення. Притча про блудного сина
(милосердного батька)**

Тип уроку: урок - композиція.

Мета: з'ясувати значення покаяння та навернення людини на праведний шлях, глибше сягнути сутність Божого прощення; розвивати вміння проводити паралелі між біблійним матеріалом та нашим сьогоденням; виховувати дітей на принципах християнської моралі.

Наочність: фільм “Ісус” (фрагменти); пісня “Блудний син” (уривки); ілюстрації до притчі про блудного сина; схема-мапа “Останні місяці служіння Ісуса Христа”; репродукція картини “Повернення блудного сина” Рембранта; репродукції картин Т.Г. Шевченка “Притча про блудного сина”.

Використані біблійні вірші: Єф. 4:32; Матв. 6:14; Євангелія від Луки, 15:11-32; Ісаїя 64:6.

Міжпредметні зв'язки: історія, українська література, художнє мистецтво.

Список літературних джерел:

1. Біблія.
2. Затенацький Я.П. Тарас Шевченко. Живопис, графіка. Т.9.
3. Калашник А., Захаров О. Християнська етика. Навернення і покаяння.
4. Міненко Т. Проповіді і Євангелії на неділі і свята року.
5. Шахова К.А. Великие европейские живописцы XI – XVII в.

Структура заняття

I. Організаційний етап

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми
2. Молитва перед наукою:

“Милосердний Господи, пошли нам ласку Духа Твого Святого, що надає нам розум і зміцнює духовні сили наші; щоб ми, уважно сприймаючи науку, вирости Тобі, Творцеві нашому, на славу, батькам нашим на радість, Церкві і Україні на користь.

II. Актуалізація опорних знань

1. **Вчитель:** “А ви один до одного будьте ласкаві, співчутливі, прощаючи один одному, як і Бог у Христі простив вам” (Єф. 4:32)

“Бо коли будете людям прощати провини їхні, то й Отець ваш Небесний буде прощати вам” (Матв. 6:14).

Ці біблійні місця я взяла як епіграф до нашого уроку. То про що ми з вами будемо сьогодні говорити? Коли людина може отримати прощення?

2. **Бесіда.**

- Якими засобами Ісус Христос допомагав людям стати на шлях навернення до Бога?

- Що таке притча?

- Хто говорив притчами?

- Яка мета Ісусових притч?

- Яке значення притчі Ісуса Христа мають для нас?

Вчитель: Сьогоднішня тема, над якою ми будемо працювати, також допоможе нам багато чого зрозуміти, переосмислити.

III. Виклад нового матеріалу

(Звучить уривок з пісні “Блудний син” у виконанні П. Зіброва.

Вчитель: Яка притча допоможе нам розкрити зміст сьогоднішньої теми?

Ця притча була розказана Ісусом Христом фарисеям.

- Хто такі фарисеї?

Отже, цією притчею Ісус хотів показати, кого цінує Бог. На це питання зможете дати відповідь наприкінці уроку. Притчу про блудного сина можна прочитати в Євангелії від Луки, 15:11-32.

Якщо Лука у своїй Євангелії дотримується хронологічної послідовності, то ця притча була розказана Ісусом, коли Йому йшов 33-й рік. Він здійснював свої останні подорожі, зціляючи людей, показуючи їм свої чудеса, і більш ймовірно, що перебував саме на території Зайорданія. (Вчитель користується картою). Отже, ознайомимось із притчею, читаючи Біблію.

3. (Читання Святого Письма).

Бесіда.

- Про що розповідається в притчі?

- Ким став син?

- Що могло допомогти цій людині?

- З чого ж розпочалося покаяння блудного сина?

- Що вам нагадує момент усвідомлення гріха блудним сином?

- Яке він приймає рішення?

Вчитель: Слова "...встану я, піду до батька мого і скажу йому: "Отче, я згрішив проти неба і перед тобою..." свідчать про засудження себе самого перед Богом, про підготовку себе до сповіді перед батьком. Його каяття настільки глибоке, що він ладен стати наймитом у свого батька.

Бог безмежно милосердний до людей.

- Якою є поведінка батька, який уособлює Бога? Як зустрілися батько і син?

Я думаю, що художник Рембранд досить вдало відобразив цю зустріч у своїй картині "Повернення блудного сина".

4. Аналіз репродукції картини "Повернення блудного сина" (один з учнів мав випереджувальне домашнє завдання - проаналізувати цю картину).

Вчитель: Рембранд використовує прийоми виділення головного за допомогою світла. В цій картині світло падає на батька і сина, підкреслюючи важливість цих фігур і залишаючи в більш густій тіні фігури інших людей. Перед цією картиною можна стояти годинами, настільки вона глибока і виразна.

5. Бєсїда. Розгляд та коментар ілюстрацій до притчі про блудного сина.

Питання:

- Картина відображає зустріч і прощення. А чи заслужив син це прощення?

- Що є доказом того, що батько пробачив свого блудного сина?

- Згідно з єврейськими традиціями, звичаями, що означає одяг, перстень, взуття, що отримав син?

Вчитель: В одній з пісень північно-американських рабів-африканців співається про той чудовий час, коли "в усіх дітей Божих буде взуття", тому що взуття символізує у них волю. Що символізує їжа, яку приготував батько для сина?

Батько простив свого сина, нічим не дорікаючи йому, не звинувачуючи і не сердячись на нього. Це є одна з тих істин, яку ми повинні запам'ятати і винести з сьогоднішнього уроку. (Учні роблять запис у зошити). Прощаючи, ми повинні бути милосердними, як цей батько, що втілює образ Бога-Отця. Адже прощаючи людині, ми інколи поводимося так, ніби робимо їй

поступку. Прощаємо на словах, а при певній ситуації знову нагадуємо їй вчинок, докоряємо.

Далеко не кожна людина має на серці такий тяжкий гріх, як син з цієї притчі. Але згідно з Біблією, “всі згрішили і позбавлені Божої ласки” (Рим. 3:23). Та всі ми маємо можливість повернути любов Божу, якщо визнаємо свої гріхи і щиро покаємось. На превеликий жаль, не всі грішники визнають себе грішниками, і, досягнувши дна морального падіння, вже звідти не повертаються.

Такий стан грішника показав у своїх картинах Т.Г. Шевченко.

6. Повідомлення учня про картини – сепії Т.Г. Шевченка із серії “Притча про блудного сина”. (Учень мав випереджувальне завдання).

Вчитель: Сепії – це картини, які виконані фарбою із чорнильної залози. Вони сірі, зеленуваті, рудуваті, брунатні. Всі ці відтінки сепій створюють враження примарності всього, що відбувається на картині. Тональна партитура аркушів несе в собі настрій відчаю, безвиході.

- Як ви вважаєте, кого символізує старший брат?

(Учні відповідають на проблемне питання, поставлене на початку уроку).

- Що ж показав цією притчею Ісус Христос?

- Що найбільше ціниться Богом?

III. Закріплення знань, виховання характеру

Підсумок уроку.

Тож полюбімо смирення, відкиньмо гордість, дух ворожнечі і нетерплячисті старшого брата. Віддаляймо від себе думки про нашу праведність, бо “вся праведність наша як забруднена одежа”(Ісаія 64:6). Ми можемо молитися Богові молитвою Блудного сина: “Блудного голос приношу Тобі, Господи: згрішив я перед очима Твоїми. Добрий, змарнував багатство Твоїх дарів, але прийми мене, що каюся, і спаси.”

Також можна молитися цією молитвою:

“Боже, дай мені душевний спокій, щоб змиритися з тим, чого я змінити не можу; силу, щоб змінити те, що я можу змінити; і мудрість відрізнити перше від другого.”

3. Виставлення оцінок; аналіз відповідей учнів.

4. **Вчитель:** Завершимо молитвою “Отче наш”. Нехай ця молитва буде зверненням до Бога за спасіння душ всіх грішників, за те, щоб вони покалися і отримали Боже прощення.

5. Домашнє завдання (в письмовій формі).

Пригадати випадок, прочитаний, побачений по телевізору або ситуацію з життя, яка за змістом відповідала б сьогоднішній темі. Проаналізувати, порівняти вчинки героїв цієї ситуації і притчі.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

“Навернення і прощення”

I. Допиши речення:

Блудний син пішов від батька, тому що...

Ісус Христос хотів, щоб притча допомогла людям зрозуміти, що ...

Батько в притчі – це образ...

Блудний син - це образ...

Старший син – це образ...

Навернення – це стан людської душі, коли...

Прощення дається Богом тоді, коли...

II. Питання:

1. Чим подібна зустріч блудного сина і батька на зустріч грішника і Небесного Отця?

2. Як отримати прощення Бога?

3. Як можна відрізнити щире покаяння від “штучного”?

4. Чому гріхи проти людини є також гріхами проти Бога?

III. Творче завдання:

Знайти еквівалентну ситуацію в наш час таким сюжетам з притчі про блудного сина:

1. Батько вибіг до сина.

2. Син просить свою частину майна.

3. Блудний син пасе свиней.

4. Батько приймає сина замість того, щоб прогнати його.

7 клас

Косік О.В.

Хрест – символ страждань Ісуса Христа

Мета. Допомогти учням усвідомити, що Хрест є символ спасіння людей та засіб викуплення гріхів людства.

Ознайомити учнів з історією хрестів, їх видами.

Виховувати у дітей християнські поняття: терпіння, милосердя, шану, як жертвенну любов Ісуса Христа.

Наочність. Ілюстрації про розп'яття Ісуса Христа, ілюстрації до свята “Воздвиження Чесного і Животворящего Хреста Господнього”, вишитий рушник, свічка, хрест, ілюстрації хресної дороги Ісуса Христа.

Використані біблійні місця: 1 Петра 2:24; Пс.22:19; Лк.23:34; Лук. 22:42; Ів.19:17-22.

Ключовий вірш. “А Він був ранений за наші гріхи, за наші провини Він мучений був, - кара на Ньому була за наш мир, Його ж ранами нас уздоровлено!” (Ісаїя 53:5).

Вислови. “Хрест є найвеличнішим символом сили і влади Христової” Іустін Філософ.

“Господь підніс Хрест вище неба, зробив Його джерелом великого благословення і вершиною нашого спасіння” Іоанн Золотоуст.

Міжпредметні зв'язки:

Історія. Свято Воздвиження Чесного і Животворящего Хреста Господнього.

Образотворче мистецтво. 1.Павло Сведомський “Христос на Голгофі”.

2. Андреа Мантенья “Голгофа”.

3. Ілюстрації з розп'яттям Ісуса Христа.

4. Шевченко “Розп'яття”, яку мав виконати для оренбурського косяльоу.

Музика. Псалми. 1. “Гефсіманський сад”.

2. “Христос розп'ятий” О.Й.Кишакевича.

3. “Скорбная Мати”.

Література. Уривок з вірша “Хресна дорога” В.Багірова.

Вірш “Схиляємось до ран Твоїх, Хреста” Романа Дурбака.

Використана література.

1. Біблія.
2. Великий молитовник С.13. Тропар Животворчому Хресту Господньому.
3. Короткі відомості про свята Православної Церкви . Київ 1992. С.33.
4. Закон Божий, 1996 р. С.304.
5. Біблійні оповідання для дітей С.54.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Повідомлення теми та мети уроку.

Вчитель:

З небом, з Богом я зіллюсь,
З сяйвом Вищого, з Тобою –
Кожний нерв зроблю струною,
Сам я арфою зроблюсь.

Як блаженний я піду
В гору кручами, ярами,
Буду ставить Тобі храм,
Доки в небо не ввійду.

Автор невідомий.

Вчитель: Діти, розпочнемо наш урок молитвою Господнею “Отче наш”.

Нехай ця молитва допоможе нам збагнути життєдайну силу і символічне значення Хреста Господнього.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого.

Вчитель. Діти, всі ви знаєте, що Ісус Христос був розп'ятий на хресті.

- Чи зміг би хто з вас витерпіти такі муки?

Він міг покликати Отця, великі легіони Ангелів, але Він цього не зробив.

А яке велике терпіння мав Ісус Христос до Своїх ворогів, кажучи: “Господи, прости їм, бо не знають, що чинять” (Лк.23:34).

III. Викладення нового матеріалу.

Вчитель. А тепер ми перейдемо до найсумнішої події, яка будь-коли відбувалась у світі – до часу, коли Ісус постраждав і помер

ка наші гріхи.

Псалом “Гефсиманський сад” (1-4, 6-7 куплет). На фоні псалма можна зачитати текст з Біблії - Єв. від Луки 22:42.

Або : відкриємо Біблію (Івана 19:17-22) і ознайомимось з тим, як Ісус Христос був розп'ятий на Хресті, а допоможе нам у цьому Євангелист Іван.

Вчитель. Як ви думаєте, що вважалось найганебнішою, найболіснішою і найжорстокішою стратою?

Таку смерть у ті часи присуджували найневиправнішим злочинцям. Підкажіть яким?

- розбійникам,
- вбивцям,
- бунтівникам,
- злочинцям,
- рабам.

Вчитель. Муки розп'ятої людини неможливо описати. Зверніть увагу на ці ілюстрації Хресної дороги І.Христа (розповідь вчителя).

- Коли прибили до хреста і почали піднімати хрест, муки І.Христа були ще страшнішими, язви розширялись і розтягувались від цвяхів, текла кров чотирма струмочками.

Окрім нестерпного болю у всіх частинах тіла і страждань, розпнутого мучила страшна спрага.

Висіти було боляче. Якщо розп'ятий торкався спиною хреста, відкривались язви рук.

Якщо повиснути на одних цвяхах , кров тече , бо пробито сухожилля.

І так Він висів і страждав. І сама смерть від таких нещасних ніби втікала.

Деякі з розп'ятих проживали від 3-х до 6 і навіть 9 днів. Висячи, вони переносили велику муку: кров, затиснута в кінцівках, текла до голови – паморочилась голова, якщо до серця – неможливо було дихати – брали судоми.

Хотілося пити – все пересихало в гортані. Навіть виконавці страти – люди жорстокі – не могли спокійно дивитись на страждання розп'ятих.

Вони готували питво, яким намагались втамувати спрагу, і на якийсь час притуплювали свідомість і полегшували муки.

Але Господь, скуштувавши, не захотів Його пити.

Вчитель. Як ви думаєте, це страждання Він прийняв добровільно? (Добровільно за гріхи людей, тому і бажав витерпіти їх до кінця).

- Кожна частина Святого Тіла зневагу за нас перетерпіла. (Дивляться на дошку, де написані слова).

голова – терновий вінок,

лице – заплювання,

шоки – удари,

уста – жовч, розбавлену оцтом для смаку,

вуха – огидну зневагу,

плечі – биття,

руки і ноги – цвяхи,

ребра – списа,

і все Тіло – розп'яття на хресті.

Псалом “Христос розп'ятий” – 3 куплети.

Вчитель. По боках Ісуса розп'яли 2-х розбійників.

Розбійник ліворуч: “Якщо Ти Христос, спаси Себе за нас”.

Розбійник праворуч: “Згадай мене, коли прийдеш у Царство Своє”.

-Що Ісус відповів на те розбійнику, що розкався? (Діти шукають в Біблії відповіді).

(“Поправді кажу тобі, сьогодні ж будеш зі Мною у раю”).

- А також четверо вояків узялись кидати жереб, хто що візьме з Його одягу.

(“Поділили ризи Мої між собою і про одяг Мій кидали жереб” Пс.22:19).

Андреа Мантенья “Голгофа”.

- Біля хреста, на якому був розп'ятий Ісус, стояли Його друзі. Поміж ними була Марія – мати Ісуса. (Дивимось ілюстрацію: Павло Сведомський “Христос на Голгофі”).

Вчитель. Чи може хто ту муку передати,

Що витерпіла Божа Мати?..

Та мука серце розірвала,

Кривавою сльозою впала.

В.Багірова.

Псалом “Скорбная мати” (всі куплети).

Вчитель. А сьогодні мільйони людей схиляють голови перед Хрестом в церкві. Бо хрест для християнина є Альфою і Омегою, початком і кінцем.

Вчитель. А ще я коротко вам розповім про історичну подію, яка святкується 27 вересня – це свято Воздвиження Чесного Животворчого Хреста Господнього. Це відбувалося за царювання Константина Великого. Його мати – свята рівноапостольська цариця Олена – у 326 році з його листом прийшла до Єрусалима, щоб знайти хрест Господній на Голгофі.

Вона знала, що в юдеїв був звичай закопувати знаряддя страти неподалік від місця страти. Олена знайшла місце на Голгофі, організувала розкопки.

Знайшли при хресті і дощечку з надписом: “Ісус Христос – Цар Іудейський”.

Однак важко було відрізнити хрест Господа від інших хрестів, оскільки табличка з написом лежала окремо.

Сталося чудодійне зцілення жінки від тяжкої хвороби і воскресіння померлого, коли приклали один з хрестів до них.

- А ще існує такий вислів “нести свій хрест” - що означає цей вислів? Це що?

- Наші обов'язки.

- Турботи.

- Терпіння.

- А ви знаєте таку притчу про хрест?

Вчитель. Один чоловік завжди нарікав на своє життя, що мусить нести такий важкий хрест. Якось йому приснився сон, що ангел завів його в кімнату, де було дуже багато хрестів і сказав вибрати собі один: “Той буде твоїм, котрого ти зможеш підняти”.

Підійшов чоловік до золотого хреста – не зміг підняти. Пішов до хреста, оздобленого дорогим камінням – і цього не підняв.

Потім пробував підняти всі хрести підряд – і не підняв жодного.

Врешті підійшов до простенького хреста, що стояв у кутку. Підняв його і відчув, що він легкий. Подивився вгору, побачив табличку з написом, - аж це хрест його.

Чоловік нарікав на свій хрест, а він, виявляється, був найлегшим...

Так і ми з вами нарікаємо на щось – чи варто це робити? (Ні)

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

Вчитель.

- За що помер Ісус Христос? (За людські гріхи).
- За які людські гріхи був розп'ятий Ісус Христос? Назвемо деякі з них:

- лжесвідчення,
- егоїзм,
- лихослів'я,
- гнів,
- чвари,
- непослух,
- заздрість,
- крадіжки,
- наклепи,
- ненависть.

Вчитель підводить до ключового вірша.

Вчитель. Як ми повинні шанувати Ісуса Христа, розп'ятого за наші гріхи на хресті?

- Любити Його.
- Не робити поганих вчинків.
- Молитися.
- Любити один одного.
- Робити добро.

Оцінювання учнів.

Домашнє завдання.

Написати в зошитах твір – мініатюру про свої враження, думки і розуміння на тему: “Хрест Ісуса в моєму житті”.

Вчитель. Перед тим, як ми помолимося, я прочитаю вам вірш сучасного поета Романа Дурбака про хрест.

Схиляємось до ран Твоїх, Христе.
До вічно свіжих, чоловічий Боже!
На плащаниці кров Твоя цвіте,
Щоб з неї ввись зросло цвітіння гоже.

До серця горнем всі Твої жалі,
І голод Твій, і щем, страшніший спраги,
Цілуємо всі рани на землі
З освенцемів, чорнобилів, гулагів...

Щоб ми могли з всіма ділити хліб,-
Мов браття, жити та хвалити Бога –
І світлом б'є з висот, мов смолоскип,
Твоя, Христе, над смертю перемога!

Вчитель. Дорогі діти, помолимось до Господа нашого і подякуємо
Йому за те, що дав нам благодать вивчати Боже слово і основні засади
християнства.

Молитва – Тропар до Животворчого Хреста Господнього.

Спаси, Господи, людей Твоїх і благослови насліддя Твоє, перемогу
побожному народові нашому над супротивниками подай і Хрестом
Твоїм охороняй громаду Твою. Амінь.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Вибери правильну відповідь:

Страту на хресті присуджували:

- а) пророкам;
- б) злочинцям;
- в) рабам – втікачам;
- г) фарисеям;
- д) б, в;
- ж) а, г.

(Відповідь: Д)

Страждання, які терпів Христос задля людей, були:

- а) фізичні;
- б) душевні;
- в) духовні;
- г) а, б, в;
- д) а, в;
- ж) г, в.

(Відповідь: Г)

Вислів “нести свій хрест” означає:

- а) нести тягар непростених гріхів;
- б) відчувати постійну образу на когось;
- в) терпіти приниження задля віри в Бога;
- г) очікувати жорстокого покарання.

(Відповідь: В)

Найбільшою пошаною Христа, що був розіп’ятий на Хресті, є:

- а) поклоніння Хресту;
- б) робити добрі вчинки;
- в) вірити, що Христос дійсно був розіп’ятий;
- г) любити Христа і служити Йому.

(Відповідь: Г)

Ісус Христос зазнав смерті на хресті, тому що :

- а) Йому набридло жити серед людей
- б) Його примусили фарисеї;
- в) Він хотів показати, що може воскреснути на третій день;
- г) Він любив тих, за кого вмирав.

(Відповідь: Г)

II. Питання.

1. Чому Бог – Отець не зберіг Свого Сина від жорстокої страти?
2. Чи забезпечує спасіння хрестик, який людина носить на шні?
3. Кому слід поклонятися – хресту чи Ісусу Христу, що вмер на ньому? Чому?

III. Творче завдання.

Написати твір на тему: “Значення страждань Ісуса Христа для мого життя”.

Холмич В.Ф.

Віночок українських святих (інтегрований урок)

Мета: На прикладах життя святих української землі показати, як віра в Христа позитивно впливає на людину. Розвивати в дітей вміння користуватися Святим Письмом, літописами, історичними та літературними творами.

Наочність: Святе Письмо, ікона, свічка, квіти, альбом “Мистецтво Київської Русі”.

Використані біблійні вірші: Ів. 15:13; Єв. від Матв. 6:31-33.

Міжпредметні зв'язки: історія України

Список літературних джерел:

1. Святе Письмо.
2. Н. Матвеева “Святі і свята України”.
3. Літопис “Повість минулих літ”.
4. Збірник “Тисячоліття християнства на Русі” (під ред. О.Барана, О. Геруса).
5. М. Костомаров “Галерея портретів”.
6. О.Олесь “Княжа Україна”.
7. Підручник “Християнська етика”.

Структура уроку

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Молитва “Отче наш”.

Вчитель: Діти, в Святому Письмі сказано: “Немає більшої любові, ніж життя своє покласти за друзів” (Ів. 15:13).

II. Актуалізація знань

Вчитель: На попередніх заняттях ми вже говорили про покаєння і навернення, про жертвовність в ім'я віри і ближнього, згадували людей, які захищали свої переконання навіть ціною власного життя. Ви вже вивчали початковий період історії нашої рідної землі України. Скажіть, чи були такі постаті в історії нашого народу, які задля віри Христової відмовлялись від звичних зручностей життя, а можливо, ви знаєте і таких, що життя поклали за переконання (Діти згадують княгиню Ольгу, князя Володимира, Бориса і Гліба).

III. Викладення нового матеріалу

Вчитель: Наша церква возвела їх в сонм святих України. Ольгу і Володимира називає ще й рівноапостольними.

(Словникова робота: діти самі намагаються визначити поняття “святий” і “рівноапостольний”. При допомозі вчителя записують визначення).

Святий - людина, яка під час свого життя на землі виявила великі християнські чесноти, досягла вершин духовної досконалості.

Рівноапостольний - той, хто, подібно до святих апостолів, розповсюджував та стверджував віру Христову.

Вчитель: Ви назвали серед святих України княгиню Ольгу. Пригадаймо, що ми знаємо про неї як державного діяча. Що вам не подобається в діях Ольги? Хто за віросповіданням Ольга в цей час?

У “Повісті минулих літ” сказано: “Радуйтеся, руські, пізнанням Бога, початком нашого з Ним примирення”. Після яких подій літописець зробив цей запис?

Підтвердить ваші слова вчитель історії (розповідь по хрещення Ольги).

Після прийняття християнства Ольга (хр. Олена) стала доброю, мудрою, смиренною. Літописець пише: “Вбралась у повчання, стала тиха, як голубка”.

Серед святих ви називали і князя Володимира.

- Що зробив Володимир для зміцнення своєї держави?

- Що, на вашу думку, було найважливішим у його діяльності?

(Вчитель образотворчого мистецтва аналізує ілюстрацію “Хрещення Русі”).

Вчитель: Митрополит Іларіон у своїй проповіді “Слово про закон і благодать” пише: “Не бачив ти жодного апостола, який прибув би до твоєї землі і своєю скромністю, жертвою та постом нахилив би серце твоє до смиренності. Не бачив ти, як ті апостоли іменем Христовим виганяли біси, уздоровлювали хворих, охолоджували вогонь і воскрешали мертвих. Цих діл не бачив, а як ти увірив - це дивне чудо. Бо інші царі та володарі бачили це все, що ті святі мужі робили, і не увірили, ти же без усякого того прибіг до Христа і добросердечним думанням та гострим умом зрозумів, що є один Бог, Творець видимих і невидимих, небесних і земних, який післав Свого улюбленого Сина спасти світ, та з цими думками увійшов ти у святу купіль”.

Які зміни відбулися з Володимиром (хр. Василій) після прийняття християнства нам допоможе зрозуміти поезія, яку прочитає вчитель літератури (“Красне сонечко” О. Олеся).

Вчитель: Княгиню Ольгу і князя Володимира називають рівноапостольними, бо ... (продовжіть думку, висновок запишіть в юшпіт).

Вчитель: Серед святих народу України ми називаємо і ушоблених синів Володимира Бориса і Гліба. Церква їх ще називає страстотерпцями.

(Словникова робота: страстотерпці - це люди, що постраждали заради Христа з наклепу або через підступність своїх одновірців).

(Історичну довідку дає вчитель історії)

Вчитель: За що постраждали Борис і Гліб?

Борис і Гліб були щирими християнами, навіть перед лицем смерті не порушили заповідь Божу “Не вбий”, не підняли руки на брата Святополка Окаянного.

Вчитель: До святих церква відносить і преподобних Антонія та Феодосія.

(Словникова робота: преподобні святі - монахи і монахині, що прославилися моральною гідністю та подвигами життя в ім’я Господа і чистоти своєї душі).

(Про життя Антонія і Феодосія дізнаємося, прослухавши повідомлення, що підготували учні).

Вчитель: Нам, можливо, були незрозумілими і навіть дивними чернечі подвиги: затвор, мовчання, суворий піст, тяжка праця, носіння вериг на тілі. Заради чого це, навіть? Відповідь дуже проста, але й несподівана: щоб розвинути у собі духовність і зберегти душу свою і душу інших людей. Також монахи цим могли показати, що вони мало піклуються про своє тіло, а живуть 60, 70, 80 років, тобто проживають такий же проміжок життя, як і ті, що одягають, годують, доглядають себе, догоджають своєму тілу. Монахи прикладом свого життя підтверджували слова Божої мудрості (Мт. 6:31-33): “Не гурбуйтеся, промовляючи: Що будемо їсти, що пити й у що зодягнемось?” Отець же ваш небесний знає, що вам усе це потрібно. Шукайте перше Царство Боже та його справедливість.”

IV. Закріплення знань, виховання характеру

Домашнє завдання:

Знайти життя святих інших країн (наприклад, про Жанну д'Арк) і прочитати.

1. Чи є святі в наші часи?: Хто вони, які вони?

2. Який вплив мали княгиня Ольга та князь Володимир на духовну спадщину нашого народу?

3. Чи варто терпіти певні незручності заради віри? Чому?

8 клас

Хомич В. Ф.

Злочини проти чужої власності

Мета: З'ясувати, які злочини проти чужої власності є гріхами проти Заповіді “Не вкради”.

Навчити дітей працювати з різними джерелами знань; виховувати шанобливе ставлення до Божого Закону.

Використані біблійні вірші: Єв. від Матв. 6:19; Єв. від Лук. 12:16-21.

Наочність: Святе Письмо, свічки, малюнки.

Список літературних джерел:

1. Словники (укр., тлум., іншомовн.).
2. Кримінальний кодекс України.
3. Підручник “Правознавство”.
4. Місцеві газети.

Структура уроку

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Молитва.

Вчитель (читає слова Мойсея): “Слухай, небо, а я говоритиму, і хай почує земля мову уст моїх! Нехай ллється наука моя, мов той дощ, хай мова моя, як роса, як краплі дощу на траву, та як злива на зелень. Як буду я кликати Ймення Господнє, то славу віддайте ви нашому Богові! Він скеля, а діло Його досконале, всі бо дороги його справедливі. Бог вірний, і кривди не має в ньому. Справедливий і праведний Він. Отже, з вірою, любов'ю і страхом Божим приступім.

II. Актуалізація опорних знань

- Які взаємини характеризують закони першої частини Декалогу?

- Які взаємини характеризують закони другої частини Декалогу?

- Як звучить п'ята Заповідь? Що є порушенням цієї Заповіді?

- Як звучить шоста Заповідь? Чому не можна посягати на людське життя? Чому вбивство ненародженої дитини (аборт) є також гріхом?

- Що означає вислів: “вбити морально”?

- Які Заповіді Бог поставив на сторожі святості подружжя? Як

християнин повинен ставитися до розлучення?

- Чому Заповідь “Не чини перелюбства” звернена до молоді, яка ще не перебуває у шлюбі?

- Як звучить восьма Заповідь? Що таке власність? Що відносимо до матеріальної власності, а що до духовної?

- Кому може належати власність? Які джерела власності визнає християнська етика?

III. Виклад нового матеріалу

1. **Вчитель:** В Євангелії від Матвія (6:19) сказано: “Не складайте скарбів собі на землі...”

(Вчитель читає “Притчу про багача” (Євангелія від Луки 12:16-21), розповідає оповідання “Про галичанина Івана”).

2. **Бесіда :**

- Хто з цих двох героїв склав собі скарби на небі?

- Чи можна наслідувати вчинок Івана? Чи легко це робити людям? Вам?

3. **Застосування знань.**

Робота в групах: на дошці записані поняття, які діти повинні пояснити:

Крадіжка, грабіж, розбій, лихварство, вандалізм, ошуканство, плагіат, затримання чесно заробленої платні, хабарництво, протекціонізм, корупція, мафія.

1. Група “Юні біблієзнавці” - повинні знайти у Біблії вислови чи Притчі, які розкривають подані вище явища в суспільному житті, які є гріхом.

2. Група “Укладачі словників” - в словниках шукають правильне трактування понять, записують на дошці”.

3. Група “Оглядачі преси” - в місцевих газетах шукають статті, які доводять, що такі явища бувають в нашому житті.

4. Група “Члени прес-центру школи” - готують питання для інтерв'ю з учнями та гостями.

(Робота у групах триває близько 20 хв., потім один представник групи звітує про виконану роботу).

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

Читання вірша С. Рачинця “Шукайте Бога”.

Підведення підсумків уроків.

Домашнє завдання: Твір - роздум “Що, на вашу думку, означає красиво жити?”

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Вчитель роздає учням статті з газет. Завдання: знайти і підкреслити слова, які говорять про злочини проти чужої власності.

II. Питання:

1. Що поганого в тому, що хтось привласнює чужі речі?
2. Яким чином притча про багача в Єв. від Луки 12:16 показує потребу людини в незалежності від матеріального?

3. Що штовхає людину на скоєння гріха-злочину проти чужої власності?

III. Творче завдання:

Робота в групах: поділити клас на дискусійні групи по 4-5 чол. в кожній і попросити проаналізувати дві ситуації, відповідаючи на питання:

1. Тринадцятирічний Дмитро жив в бідній сім'ї, де кожного ранку перед його батьками поставало питання: "Чим годувати дітей сьогодні?" Батько заробляв мізерну платню, а мати постійно хворіла. Велика частина грошей витрачалася на ліки. Не без жалю дивлячись на зусилля батьків, на їх жалюгідне становище, Дмитро думав: "Треба батькові бути хитрішим, адже він міг би продавати деякі речі з роботи. Навіщо бути чесним, коли від цього немає ніякої користі?"

Питання: Чи згодні ви з Дмитром? Чому?

- До чого можуть призвести сьогоднішні думки Дмитра?
- Який вихід з цієї ситуації ви могли би запропонувати?

2. Нещодавно Олена дізналася про звістку, яка її дуже вразила. Виявляється, її найліпша подруга, Марина, краде в класі речі, які належать її однокласникам. З Мариною розмовляли і класний керівник, і директор, викликали у школу батьків. Учні були дуже раді, що нарешті знайшовся крадій. Олена вирішила не спілкуватися з Мариною, щоб не подумали, що вона допомагала їй красти. З того часу однокласники відвернулися від Марини, і Олена також. Всі були впевнені, що так буде краще для неї – нехай пошкодує про все, що накоїла.

Питання: Як ви вважаєте, чому Марина робила такі вчинки?

- Чи є правильною позиція однокласників, яку вони обрали щодо Марини?
- Чи потребує Марина допомоги? Якщо так, то якої саме?
- Як би ви відреагували на все, що відбулося, будучи на місці Олени?

Лахман Н.М.

Дві заповіді любові

Мета уроку: Разом з учнями розкрити зміст любові до Бога і до ближнього; допомогти зрозуміти уривки із Святого Письма; пробуджувати інтерес до духовних святинь України.

Наочність:

1. Міні карта Києво-Печерської лаври.
2. Плакати із 7 милосердними справами і словничок.
3. На столі — хліб, свічка і Біблія.

Використані біблійні вірші: Матв. 25:35-36, 45; 22:35 – 40; Ів. 14:21, 24; 15:12 – 13; 1 Кор. 13.

Попереднє завдання:

1. Написати твір-роздум “Дві заповіді любові і сімейні стосунки”.
2. Написати твір-роздум “Дві заповіді любові і політика”.
3. Провести дослідження про те, як дорослі різного віку ставляться до Святого Письма.
4. Вивчити вірші С.П.Рачинця.
5. Підготувати розповідь про Києво-Печерський патерик.

Список літературних джерел:

1. Біблія
2. Будує храм. Вибрані поезії С.П.Рачинця. Луцьк, 1998.
3. Віра. Молитовник. Вінніпег, 1989.
4. Святі і свята України. Київ, 1995.
5. Християнська етика. Методичний посібник. Львів, 1998.

Структура уроку:

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Молитва.

II. Актуалізація знань

III. Виклад нового матеріалу

Учитель. Широкий Дніпро як велетенське дзеркало. Високі береги, покриті шапкою оксамитових лісів. Це прекрасне Боже творіння.

Таку картинку бачить молодий чоловік у чорному, що прийшов із далекої землі на береги київської ріки. Він уже декілька днів блукає нетрями лісів, таких, які були там в 1031 році.

Нарешті він знайшов малу печерку. Полюбив те місце і

поселився там. І почав із сльозами молитися Богу. Це був Антоній — мисловник Києво-Печерського монастиря.

“І став жити там Антоній, молячись Богові. Їжею його був хліб сухий, і води в міру пив, і копав печеру, не даючи собі відпочинку ні вдень, ні вночі, в труднощах перебуваючи і в невсипущих молитвах. Скоро довідались про нього люди, приходили до нього...”

І вславився він як Великий Антоній. Привернуті святістю життя, на київські кручі сходилися нові і нові подвижники, приймаючи чернецтво. Братія множилась, створювались нові печери-келії... Після смерті преподобного Антонія ігуменом монастиря став слухняний, тихий і смиренний Феодосій... Він прийняв монастир і запровадив у ньому смирення велике, пости і молитви.”

Це був уривок із “Києво-Печерського патерика” — визначного літературного твору. Він був написаний Нестором — літописцем і остаточно сформувався у XIII столітті.

Доброчинне життя ченців для нас, тих, хто живе тисячу років потому, приклад для наслідування. Особливо зараз, у Великий Піст.

Давайте і ми помолимося. Хто вголос, хто подумки, а хто повторюючи спів-молитву.

МОЛИТВА

Учитель. На сьогоднішній нашої зустрічі я пропоную вам розмову про дуже важливі речі як для нас, віруючих в Бога, так і для невіруючих. На уроках християнської етики у 8-му класі ми вивчаємо Господні Заповіді. Сьогоднішній урок є ніби підсумком того, що ми з вами уже знаємо. Запишіть тему: Дві заповіді любові: до Бога і до ближнього.

Про це ми з вами не раз говорили, аналізуючи через призму християнської етики випадки з життя, газетні статті, кінофільми. Але сьогодні увага до цієї теми особлива. І в кінці уроку ви скажете, чому.

Давайте прослухаємо молитву III ст. Прошу, хто вивчив напам'ять.

Учень.

О, Боже!

учини з нас знаряддя Твого миру,
щоб ми сіяли любов там, де панує кривда;
єдність там, де панує сумнів;
надію там, де панує розпач;
радість там, де панує смуток.

Учини, щоб ми могли не тільки шукати відради,
 скільки давати її;
 не стільки шукати розуміння,
 скільки любити.

Бо, даючи, одержуємо; працюючи, отримуємо прощення;
 а помираючи, народжуємося до життя вічного через Ісуса Христа,
 Господа нашого. Амінь!

Учитель. Дякую! Я думаю, що ця молитва може бути епіграфом до нашого сьогоднішнього уроку.

На кожній нашій зустрічі, розкриваючи церковний календар, ми згадуємо про тих, чий день пам'яті відзначає Свята Церква. Особливо часто це заслужили своїми подвигами у вірі ченці Кнево-Печерської лаври. Зараз про це поговоримо:

- Чому різні люди йшли жити в наддніпрові печери?
- Про що молитися?
- З якої причини? Чому?

Ви зробили правильний висновок: причини були у всіх різні, але одна головна - спільна: вони мали християнську любов!

А що це означає? Відповідь на це питання дає Син Божий Ісус Христос. Прочитаємо Святе Письмо.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАТВІЯ 22:35-40

Ми почули про любов до Бога і до ближнього. Поговоримо про перше. Як ви думаєте, що означає: любити Бога?

Учитель. Такі думки були у християнського поета С.П.Рачинця, коли він написав вірш "Бог є любов". (Читання вірша).

Учитель. Ісус сказав, що однакова з першою заповіддю любові до Бога, це любов до ближнього. А хто ж ближній?

-Що означає: любити ближнього? Відповісти на це питання допоможе нам Святе Письмо. Відкрийте ЄВАНГЕЛІЄ ВІД МАТВІЯ 25:35-36, 45.

То як проявляється любов до ближнього?

На одному із минулих уроків ми записали 7 справ тілесного і душевного милосердя. Пригадаймо їх. (Голодного нагодувати, спраглого напоїти, роздягнутого одягнути, подорожного в дім прийняти, хворого відвідати, відвідати ув'язненого, померлого поховати. Грішника направити, невігласа навчити, тому, хто сумнівається, добру раду дати, сумного потішити, особисту кривду терпляче зносити, образу прощати, за живих і померлих молитися).

Учитель. Як підсумок нашої розмови про любов до ближнього буде така поезія.

Вірш. С.П.Рачинця “В любові”

В любові ми добріші і мудріші,
 Перемагаєш труднощі і зло.
 Я б не писав оці сьогодні вірші,
 Якби любові в серці не було,
 Своїм еством належу їй всеціло,
 Вона мені воістину, як Бог.

Ганьба тому, хто душу знецінить
 Цей найдорожчий скарб життя — любов.

Учитель. Відкрийте Святе Письмо Прочитаємо слова Ісуса Христа про любов до Бога і до ближнього.

ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ІВАНА 14:21,24; 15: 12-13.

Учитель. Вдома над цими словами ви подумаете, щоб підготуватися до уроку.

В цьому вам допоможуть такі тези, які ви запишете, і ми їх пояснимо.

1. Вся християнська мораль базується на любові.
2. Любов — це дар Божий.
3. Ми створені в результаті любові.
4. Любов не є чимось сталим і однаковим, а потребує постійної праці.
5. Коли людина любить Бога щиро і віддано, то вона любить цілий світ.
6. Щоб любити ближнього, треба полюбити себе.
7. Живіть так, щоб не бракувало любові.
8. Який християнський шлях людини?

С.П.Рачинець “Бог є любов”
 “Бог є любов”... — читаю в Слові,
 То значить, любить Він мене,
 І я народжена з любові
 Життя продовжити земне.
 Вона в мені тепер незгасно
 Горіти буде день і ніч,
 Освітить шлях мій, щоб не впасти
 В розлом гріха і протиріч.

Що береже мене не раз,
Вона ж бо з мертвих воскресила
Того, Хто й досі любить нас.
Вона лукавити не вміє,
Прозора, чиста, як роса,
Дає мені святу надію
На вічну радість в небесах.

Учитель. Ще до сьогоднішнього уроку ви мали певні знання про дві заповіді любові. Тому підготували впродовж двох тижнів особливі завдання.

Виступи учнів (зачитують вищезазначені твори-роздуми).

Учитель. І в сімейних стосунках, і в політичних усім нам допоможуть поради про християнську любов Апостола Павла.

Із щирим бажанням дві заповіді любові виконували ченці Києво-Печерської лаври. Але ж пройшло майже 1000 років? В цьому нам допоможе маленька науково-дослідницька робота. Із різних джерел: періодичних видань, наукової і художньої літератури, підручників - ви зібрали матеріал, певні знання, якими хочете поділитися з нами. У виступах прозвучать маловідомі слова, тому запишіть у словничок:

життє — твір, у якому йдеться про життя, подвиги чи страждання канонізованих людей;

канонізовані — визнані церквою за святих;

агіографія — (гр. описую святих) житія святих;

архімандрит — найвище духовне звання у монахів;

Святополк — великий князь Київський, онук Ярослава

Мудрого;

амін — (гр.: істинно, хай так буде) це слово ставилось у кінці

творів;

патерик — (лат.: св.отець) опис життя духовних отців.

Виступи учнів:

1) про життя;

2) про Києво-Печерський патерик;

3) про ченця Прохора;

4) заочна екскурсія по лаврі (карта на плакаті).

Учитель оцінює роботу учнів. Пояснення домашнього завдання:

1) підготувати виступ про дві заповіді любові, використовуючи тези;

2) особливі завдання:

- а) твір-роздум про взаємини з друзями на основі двох заповідей любові;
 б) про взаємини вчителів і учнів на основі двох заповідей любові;
 3) підібрати матеріал про м.Єрусалім для заочної екскурсії.
 Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Підкресли правильну відповідь:

А) Близній - це той,

- кого ми зустрічаємо на своєму життєвому шляху;
- хто має з нами теплі стосунки ;
- хто є членом нашої родини.

(Відповідь: 1)

Б) Любити Бога, означає:

- дотримуватися постів;
- відчувати приємні почуття, коли чуєш слово “Бог”;
- слухатися Його, виконувати Його волю.

(Відповідь: 3)

В) Дві заповіді любові – це:

- додаток до основного закону;
- заповіді, в яких полягає увесь закон;
- поради для одружених.

(Відповідь: 2)

II. Питання:

1. Як пов’язані між собою 2 заповіді любові?
2. Як можна проявляти милосердя в наш час?
3. Чи згодні ви з тим, що для того, щоб полюбити ближнього, треба любити себе?
4. При яких обставинах Ісус Христос проголосив 2 заповіді любові?

III. Творче завдання:

Знайти в кн. Дії Апостолів уривки, в яких показано, як апостоли виявляли любов до Бога і до ближнього.

Обєднікова О. В.

Пошук і розвиток особистих здібностей

Мета: Звернути увагу підлітків на те, що кожний з них має здібності і може розвивати їх.

Стимулювати учнів використовувати свої здібності для блага інших людей.

Ключовий вірш: Флп. 2:4. “Нехай кожен дбає не про своє, але кожен і про інших”(переклад І.Огієнка). Або: “Майте на увазі користь не власну, а радше інших”(переклад І.Хоменка).

Використані біблійні вірші: 1Царів 3:5-13, 1 Самуїла 17:2-4,32-36,48-49, Флп.2:3,4.

Хід уроку:

І. Організаційний етап

1. Вітання “Слава Ісусу Христу”
2. Налагодження контакту з класом
3. Коротка молитва.

Можливий варіант. Отче, ми вдячні Тобі за Твою присутність серед нас. Я прошу Тебе, Господе, щоб кожний з нас міг піти з уроку з натхненням в серці. В ім’я Ісуса ми молимося. Амінь.

Загальні питання : “Як пройшов ваш день? Як настрої? Можливо, ви вже мрієте, як прийдете додому , ляжете на диван і ввімкнете телевізор?..”

Вступ до уроку. Промова про раптові появи на політичному та спортивному горизонтах “зірок”, наприклад, президент Путін тощо. (Про них говорять в новинах, їхні імена займають перші сторінки газет). Перехід на наше життя. І в нашому житті часто люди поруч розкриваються раптово.

Повідомлення теми уроку: “Пошук і розвиток особистих здібностей”.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

“Я хочу повернутись до минулого заняття . Ми говорили про володіння собою та силу волі. У вас було домашнє завдання стосовно ваших звичок. Чи вдалось комусь одержати перемогу над певною звичкою? Було також завдання робити щодня хоча б дві речі, які вам не хотілось би робити, але ви мали їх зробити заради

зміцнення сили волі”.

III. Виклад нового матеріалу.

1. Почати з питання: Яких здібних людей ви знаєте? Додати, що це люди з великої літери, якими вони захоплюються, можливо. Записувати на дошці відповіді.

Як варіант, за бажанням вчителя. (Відразу: “ До речі, здібні і талановиті – це одне й те ж?”) (Можливо: давайте викреслимо тих, на яких ви не хотіли б бути схожими).

Сказати, що багато талановитих людей були визнані після їх смерті (напр., художник Ван Гог). Багато були признані колись бездарними саме в тій галузі, де потім досягли значного успіху (Сучасні актори. Альберт Ейнштейн взагалі почав добре розмовляти у 8 років, його вважали відсталим у розвитку).

2. Інше питання: Які здібності ви б хотіли мати? Ви можете пофантазувати. Уявіть, що перешкод до переходу від мрій до дійсності ніяких немає... А я буду записувати на дошці.

3. Наступне питання. А навіщо вам ці здібності? Навіщо б ви хотіли мати їх?

4. Завдання. Намалуйте або запишіть, якими б ви хотіли залишитися в пам'яті людей? (Навести приклад з книгою Гіннеса: люди роблять надзвичайні речі, аби бути закарбованими на сторінках цієї книги).

5. Наступне завдання. Розділіть аркуш на 2 частини. Ліворуч запишіть 3 здібності (найяскравіші), якими ви володієте; праворуч 3 здібності, яких, на ваш розсуд, вам не вистачає.

Перед вами ваш робочий матеріал. Вам є з чим працювати.

Приклад про людину, яка вирішила навчитись танцювати і навчилася так. Що тут дивного? Нічого, але, якщо ви дізнаєтесь, що в цієї людини немає ніг, а замість ніг – протези? Приклад з вишивкою дівчини з хворими руками. Твори вже глухого Бетховена тощо.

Пояснити, що люди обирають 2 шляхи щодо здібностей, яких у них немає або мало. Одні докладають багато зусиль, щоб досягти успіху саме в цій сфері. Інші обирають іншу сферу і досягають результатів, інших за середні. (І в тому, і в іншому варіанті людина має користь від того, що певних здібностей їй не вистачає).

6. Питання. Чи хотіли б вони знати, що Біблія говорить стосовно здібностей?

Поділити клас на 4 групи. Дати їм питання для обговорення, а також

біблійний уривок для дослідження і запитання до нього. Спочатку група повинна віднайти відповіді на частину А, після цього перейти до частини Б. Після 10 хвилин роботи кожна група дає свою доповідь.

Групі 1. Частина А. Чи дійсно ми всі маємо здібності? Що робити, якщо я не можу визначити, які в мене є здібності?

Частина Б. Розгляньте наступну особистість. Чи знаєте ви про воєначальника, який став ним раптово, ніколи тому не навчаючись? Це Давид. Він був пастухом. Але звідки в нього взялись здібності до військової справи? І Самуїла 17:2-4,32-36,48-49.

Чи можна цю перемогу вважати моментом розкриття здібностей?

Чи матиму я рацію, якщо скажу, що Давид мав добру підготовку, виконуючи добре те, що треба було робити за його обов'язками пастуха?

Групі 2. Частина А. Чи потрібні комусь або для чогось мої здібності? Що мені робити з ними?

Частина Б. Розгляньте Флп.2:3,4. Чи може цей вірш щось сказати про наші здібності? Яка ваша емоційна реакція?

Групі 3. Частина А. Що можна вважати здібністю? А якщо в мене немає жодної?

Частина Б. Чи чули ви про людину, яка найголовнішу свою здібність одержала в досить дорослому віці? Це Соломон. Дослідіть наступні вірші. 1 Царів 3:5-13.

Чи можна назвати те, що одержав Соломон, здібністю? Що б було, якщо б він не отримав цієї здібності? Як ви думаєте, чи може бути щось подібне в нашому житті?

Групі 4. Частина А. Як, ви вважаєте, треба чинити з власними здібностями? Чи треба приховувати, щоб не заздрили і не просили часто допомоги?

Частина Б. Розгляньте Флп. 2:3,4. Чи може цей вірш щось сказати про використання наших здібностей? Яка ваша емоційна реакція?

ІV. Закріплення знань, виховання характеру

Знову робота з класом. З тих здібностей, що ви назвали мені на початку уроку, виберіть найголовніші. Найреальніші.

Яким чином ці ваші здібності можуть розвиватися і

розкриватися?

Натхнення. Пройде декілька років, і я зустрінусь з директором підприємства... або директором школи. ... це будете ви. Ви займете різні посади, я впевнена, ви досягнете успіху і будете мудримися людьми.

Підсумок змісту уроку.

- Записати на дошці вірш **Флп.2:4**. ("Дозвольте мені записати вірш, який я вважаю важливим в нашій темі").

- Дозволити представникам від груп записати головну тезу з їх дослідження на уроці.

Заключні слова.

Якщо віддати гроші в обіг, вони принесуть гроші. Якщо посадити зернятко, зросте колос. А ваші здібності? Вони принесуть обов'язково плід. Віддавайте свої здібності для Бога і людей.

Домашнє завдання.

Записати 4 здібності (навіть нехай маленькі), якими ви можете допомогти іншому, або зробити йому щось приємне. За тиждень 1 раз (а можна більше) свої здібності використати саме за цим призначенням: допомогти іншому або зробити приємне йому.

Молитва.

"Ісус, якщо Ти даєш мені певні здібності, дозволь скористатися ними, як би Ти цього хотів. Амінь".

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Тест.

1. Кому потрібні твої здібності?

- а) нікому;
- б) іншим;
- в) мені;
- г) б, в.

(Правильна відповідь: Г).

2. Давид став справжнім майстерним воїном, тому що :

- а) навчався у військовій школі;
- б) у нього були здібності до цього;
- в) він був пастухом, а децю в цій справі вимагало схожих здібностей;
- г) покладався на Бога;

д) в, г.

(Правильна відповідь: Д).

3. Вірш Филип. 2:3,4 говорить про те, що :

а) ми повинні дбати про себе, не гаючи часу;

б) ми повинні враховувати ті здібності, що маємо, щоб подбати про інших;

в) ми не повинні дбати про свої здібності, а лише про добро для інших.

II. Питання:

- Чи згодні ви з цим твердженням, поясніть свою відповідь:

“Якщо навіть я не буду звертати уваги на свої здібності, вони все одно колись проявляться і розв’яжуться.

III. Підбери відповідний малюнок до кожного твердження.

7 порад, як “закопати” свої здібності”.

1. Не довершуй до кінця справи, які розпочав.

2. Не звертай уваги на буденні справи, чекай чогось незвичайного.

3. Не берись робити нових справ, щоб не помилитися.

4. Покладайтеся тільки на свої здібності і вірте, що ніколи не помилитеся.

5. Не роби нічого для іншого, бережи свій час для своїх потреб.

6. Повторюй собі якнайчастіше: “Я нічого не можу”.

7. Очікуй того часу, коли Бог пошле тобі багато здібностей, щоб ти міг нарешті комусь допомогти.

10 клас

Скрипнюк Н.

Похилий вік і старість

Мета: Довести учням, що тільки справжня духовність дає сенс життю людини. Показати, що внутрішній світ людини – важливіший, ніж його фізичний чи матеріальний стан.

Розвивати здатність до емпатії (здатності відчутти себе на місці іншого); викликати бажання підтримувати самотніх людей похилого віку. Спонукає до серйозного ставлення до життя.

Наочність: Портрет жінки похилого віку.

Використані біблійні вірші: Єв. от Луки, 16 : 19-31.

Ключовий вірш: Об'явлення 3:20: “Ось, Я стою під дверима та стукаю, коли хто почує Мій голос, і двері відчинить, Я до нього ввійду”.

Міжпредметні зв'язки: українська література.

Список літературних джерел:

1. Біблія.
2. О. Мень. Світло в п'ятні сяє.
3. С. Бабій. Оповідання.

Структура заняття**I. Організаційний етап**

1. Привітання, налагодження контакту з дітьми.
2. Молитва.
3. **Вчитель:** Ми живемо на землі, яка прекрасна за будь-якої пори року: весни, літа, осені, зими. Прекрасне людське життя: чи то дитинство і юність, сповнені весняної свіжості і дзвінкості літа, чи то старість, по-осінньому збагачена досвідом і мудрістю. Саме цій порі людського життя ми присвячуємо сьогоднішній урок. І як восени збирають дари землі, так і в старості людина збирає плоди свого прожитого життя, виважає їх, радіє зібраному або у відчай змахує рукою. Літа ніколи не повертаються до людини, а людина завжди повертається до своїх літ.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

Вчитель:

-Задумаємось над цими питаннями. Старість... Що це?

-Чи холодно людині у її осінні роки? Чи завжди старість зігріта турботою? Якою вона буває?

-Чи буває старість самотньою?

Старість - це не тільки фізичний стан тіла. Старість, як підсумок життя, означає щось більше. Мудрість, досвід, пора підсумків і плодів, пора осмислення прожитих років - якими повинні вони бути, оці прожиті роки? І якими – не повинні бути?

III. Виклад нового матеріалу

1. **Вчитель:** Є розповідь про чоловіка, який в дитинстві, побачив стіну, а в ній – зелені двері. Він відчинив їх, увійшов і побачив чарівний сад. Там росли дивовижні квіти, гралися чудові звірі. І казкової доброти жінки вітали його. Як уві сні, він вийшов звідти. Йому так не хотілося залишати цей чарівний сад. І жінки – хоронительки саду сказали йому: “Коли – небудь ти до нас повернешся, але тільки, якщо захочеш.”

І от через багато-багато років, коли він вже був студентом і їхав цією ж вулицею, раптом побачив що давно забуту стіну і ту зелену хвіртку. Він хотів гукнути водієві: “Зупинись!”, але подумав: “Я запізнюся на екзамен”, і поїхав далі, думаючи: “Я повернуся і потім постукаю у цю хвіртку”. Та коли він повернувся, цих дверей вже не побачив. Стояли будівлі, була стіна, а ніякої хвіртки не було. І так бувало кілька разів за його життя. Коли він кудись поспішав у своїх справах, раптом перед його очима виникала стіна і таємнича хвіртка до чарівного саду, і він говорив собі: “Ось воно, але зараз мені ніколи, зараз я маю поспішати, на зворотньому шляху зайду.” Але зворотнього шляху не було.

І коли він постарів, то збагнув, що марно поспішав, що все це було пусте, що він гнавсь за привидом, а головне щастя свого життя прогавив. І тоді він вийшов вночі, сповнений відчаю, і став тинятися цією вулицею, сподіваючись побачити і стіну, і хвіртку. А вранці його знайшли мертвим. Він впав у темряві до ями.

2. Бесіда:

- Що ж втратила ця людина?

-Чому саме в старості він зрозумів, що не того прагнув, чого так хотів знайти?

- У якій притчі Нового Заповіту можна знайти підтвердження нашим висновкам?

- Це притча про багача і Лазара. Чому після земного життя

багач і Лазар потрапляють у різні світи?

- Бог завжди залишає місце для себе в серці людини. І поки людина не встановлює зв'язок з Богом, який був втрачений Адамом і Євою в раю, до тих пір вона не має спокою, постійно невдоволена, постійно шукає любові, вимагаючи її від людей. І лише тоді, коли вона має тісні стосунки з Богом, тоді людина набуває спокою, миру і здатна дарувати любов іншим. Вдивимося в це обличчя старої жінки.

(Демонструє портрет жінки).

- Вкрите зморшками, позначене прожитими роками волосся. А що ви могли б сказати про її внутрішній стан?

- Ми не знаємо біографії цієї людини, але художник зумів зробити її опис на обличчі, відображуючи її внутрішній стан - стан спокою, в цієї людини немає страху.

Дуже часто старість супроводжується самотністю. В С.Бабія є оповідання "Оси́ка".

3. (Читання оповідання). Старий чоловік, якого в селі прозвали Оси́кою, залишився самотнім. Жінка померла під час пологів. Давно вже його душа не відчувала тепла. Тільки кларнет, який припав пилом, нагадував йому про минуле життя – живе, наповнене, коли в людей світилися очі, тому що Оси́ка запалював їх кларнетом. Тепер старого Оси́ку рятувала від холоду самотності чарка. Люди думали, що він ходить до них через чарку, але не знадували вони, що Оси́ці потрібно було чути людські голоси і відчутти хоча б часточку турботи. Він приходив і на цвинтар, бо на цвинтарі було безлюдно і порожньо, як на душі цього старого чоловіка. Вже й не сподівався Оси́ка, що зігріє свою душу. Пройшла гроза, не тільки, як весняна вода, але й як очищення (була Пасха, і старий сприйняв дощ як символ очищення і воскресіння). Страх, що оволодів Оси́кою, раптом перейшов у дивне піднесення, яке розлилося несподіваним теплом. Оце тільки заясніє, люд знову поверне на могилки.

IV. Закріплення знань, виховання характеру

Вчитель: Це триває і тепер. Воскресіння Христове – невидиме, але відчутно з'являється кожному. І Христос приходить до кожного, стукаючись у двері серця, знаходячи для кожного Своє слово. "Ось, Я стою під дверима та стукаю, коли хто почує Мій голос, і двері відчинить, Я до нього ввійду" (Об'яв. 3:20). І наша справа – почути,

відгукнутися на цей стукіт, тому що Господь прийшов спасти, надихнути і змінити життя не просто всіх, а кожного з нас. І якщо ми запросимо Христа в своє серце, то підсумок нашого життя – старість, буде гарною, спокійною, несамотньою, а сповненою любові, надії на зустріч з Ісусом Христом.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Вибери правильну відповідь:

A) Старість – це:

1. Фізичний стан, в якому перебуває людина, яка прожила багато років.

2. Особливий стан людської душі, надбання життєвого досвіду.

3. 1 та 2.

(Відповідь: 3)

B) Осика був:

1. Відчайдушним молодим чоловіком.

2. Самотньою старою людиною.

3. Старим злим сторожем.

4. 2, 3.

(Відповідь: 2)

B) Самотності та смутку в старості можна уникнути, якщо:

1. Забезпечити свою старість матеріальним добром.

2. Маєш багато вірних друзів.

3. Стежиш за вихованням своїх дітей.

4. Маєш сенс життя, який надає Бог.

5. 1, 4.

(Відповідь: 4)

II. Питання.

1. Чому багато старих людей відчують себе самотніми?

2. Як впливають рішення, прийняті в молоді роки, на внутрішній стан людини у старості?

3. Яким чином, на вашу думку, можна зберегти душу молодію, навіть до смерті?

III. Творче завдання:

Написати твір на тему: “Якою я уявляю свою старість”.

Прокопович О. К.

Наука і християнська віра. 10 клас.

Мета: Ознайомити учнів із деякими науковими фактами з астрономії, космонавтики, фізики, математики та біології, розкривши їх наукове та світоглядне значення.

Використовуючи різні джерела знань, розвивати вміння учнів віставляти і критично аналізувати інформацію з них; продовжувати розвивати емоції учнів, включаючи в зміст програми яскраві приклади, цікаві факти та ілюстрації.

Сприяти духовному вихованню учнів на основі спілкування з Богом через молитву та Його слово; сприяти моральному вихованню учнів через оцінювання моральної поведінки людей на основі їх творів чи наукових досліджень.

Наочність: карти зоряного неба; газети (напр. “ОГО”, “Рівне вечірнє”, “Факти”) з гороскопами; картки з висловлюваннями відомих вчених.

Використані біблійні вірші: кн. Йова (26:7); кн. Ісаї (40:22; 45:18); кн. Повт. Закону (4:19; 17:13); кн. Буття (1:26 – 31); кн. Дії Апостолів (17: 25, 26);

Ключовий вірш: “Покликуй до Мене - і тобі відповім, і тобі розповім про велике та незрозуміле, чого ти не знаєш” (кн. Єремії. 33:3).

Міжпредметні зв'язки: фізика, астрономія, математика, біологія, географія, історія.

Список літературних джерел:

1. Бондар Ю. Я б спочатку помолився // Молодь України, 1991.
2. Веселовський І.Н. Николай Коперник. – М.: Наука, 1974. 455 с.
3. Гласхауэр У. Дж. Как возник наш мир. – Миссия Голос Мира, 1994. – С.171.
4. Головин С. Л. Наука и религия. – Севастополь, 1995.
5. Климишин І. Вчені знаходять Бога. – Ів. – Фр., 1999.
6. Маклин Дж. С. и др. Очевидность сотворения мира. – М.: Хр. миссия “Триада”, 1993. – 159 с.
7. Моррис Генри. Сотворение мира: научный подход. – К., 1990. 85 с.
8. Пилипчук О. Еволюція не за Дарвіном. // Рідна школа.

1995. - № 2-3. – С. 58-65.

9. Полкинхорн Дж. Вера глазами физика. – М.: ББИ, 1998. – 228 с.

10. Ришденбах Б.В. Логика триединства // Вопросы философии. 1990. - № 11.

11. Секс на орбіті // Газ. “Дума”, 1991.

12. Сурдин В. Г. Астрология - наука или гадання? // Физика и астрономия в школе. - 1990. - № 5. – С. 60-64.

13. Шкільні підручники з фізики, астрономії, математики, біології, географії, історії.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

Вітання “Мир вам!”

II. Актуалізація опорних знань.

Вчитель: Ми сьогодні незвично привітались, хоча таке привітання в євангельські часи було досить поширеним, і Сам Ісус Христос так вітався.

Запитання до учнів:

- Що ви розумієте під словом “мир”?

- Який мир є? (Очікувана відповідь: зовнішній і внутрішній)

- Як розуміти “зовнішній мир”?

- Яким словом можна замінити вислів “внутрішній мир”? (Очікувана відповідь: злагода, щастя, гармонія з Богом, з самим собою, з іншими).

Вчитель: Ісус Христос підкреслював важливість як мирного життя (без воєн) на землі, так і миру в душі людини.

Вчитель: Чи можна досягти такого стану? Як?

Людина – істота багатогранна, і для неї дуже важливо самореалізуватися в багатьох сферах діяльності, зокрема, в роботі. Адже коли людина займається улюбленою справою, то вона спроможна досягти найвищих результатів, чим принесе або велику користь суспільству, або, на жаль, велике горе. Два коротких слова “атомна енергія”, а які асоціації виникають?

По - перше, це - електрична енергія, а отже, полегшення фізичної праці людини в різних галузях народного господарства; це комп'ютер, телебачення і т.п.

По-друге, це – Чорнобиль, а ще раніше була Японія (Хіросіма і Нагасакі).

Від чого ж залежить результат роботи вченого, робітника, поета, ..., людини?

Очевидно, від її світогляду.

III. Викладання нового матеріалу.

Вчитель: Розглянемо деякі конкретні приклади того, як світогляд людей впливає на вирішення тієї чи іншої проблеми (чи завдання) в деяких галузях науки.

1. Астрономія. – одна з найдавніших наук, яка вивчає походження, будову і розвиток небесних тіл та їх систем (тобто, світу).

В древній Індії вважали, що земля - як плоска велика тарілка, яку тримають 3 чи 4 слони, слони знаходяться на велетенській черепазі, а черепаха плаває в морі.

В древньому Китаї землю уявляли в вигляді великої прямокутної ділянки (як рисове поле), яка знаходиться на стовпі, стовп підгнив – і вся система нахилилася на схід (у Китаї всі річки течуть на схід).

У II ст. до н.е. александрійський вчений Птолемей запропонував дуже складну, але неправильну геоцентричну систему світу, за якою центральним тілом була планета Земля, а навколо неї оберталися інші планети, Сонце і Місяць.

У XVI ст. н. е. польський вчений Миколай Коперник запропонував геліоцентричну систему світу, за якою центральним тілом було Сонце, навколо якого обертаються планети (і Земля в тому числі), Місяць обертався навколо Землі. За радянських часів (та й зараз є чимало такої літератури) М. Коперника намагалися представити як революціонера – дотіста, який заперечив учення Церкви. Чи справді це так? Із малих років М. Коперника виховував дядько – єпископ при монастирі, де Миколай здобув прекрасну освіту. Досягши повноліття, М. Коперник обирає служіння Господу – стає каноніком Вармійської єпархії. Як християнин він знав Біблію, і знав, яку інформацію дає Бог із приводу світобудови.

Іов (XVIII – XI ст. до н.е.), 26:7:

- “ні на чому” (гравітаційне поле невидиме)
- “повісив” (не поставив, не поклав – немає опори).

Ісая (VIII ст. до н. е.), 40: 22 :

- “круг землі” (куля - єдина фігура, яка з усіх сторін виглядає однаково, як круг).

Згадаймо, що видатним ученим був архієпископ Василій Великий (бл. 330-379), який правильно пояснював зміну фаз Місяця, правильно вказував розміри Сонця, впливом Місяця пояснював припливи і відпливи і навіть пояснив механізми утворення веселки.

Після падіння Західної Римської імперії саме монастирі стали вогнищами культури (символ бенедиктинського монашого ордену: хрест, книга і плуг). А коли на початку 2-го тисячоліття н.е. в містах Європи почали засновуватись університети, то професорами в них довгий час були виключно люди духовного сану. Сьогодні Папська Академія наук є однією з найавторитетніших у світі.

“Астрономія” - з гр. - “астрон” (зірка), “номос” (закон).

Зоряне небо – захоплююча. прекрасна картина.

Сонце – найближча до нас зірка, світло від неї до Землі поширюється 8,3 хв. (швидкість світла 300 000 км./с.).

Наступна найближча зірка – Альфа Центавра, вона знаходиться на такій відстані, що світло від неї до Землі йде 4 роки, а від зірки Сіріус – 9 років: є зірки, які знаходяться на відстані сотень тисяч світлових років. Чи можуть зорі за таких умов впливати на життя людини, тривалість якого така мізерна?

Робота з картами зоряного неба (див. Додаток та методичні рекомендації № 1)

Вчитель: Той самий язичник Птолемей, який запропонував неправильну модель світу, написав ще книгу “Тетрабіблос” (“Чотирикнижжя”), в якій розробляє правила складання гороскопів.

Робота з гороскопами, які друкуються в газетах (див. Методичні рекомендації № 2)

Вчитель: Астрологи і екстрасенси люблять залякувати людей:

- впливом Місяця (насправді Місяць впливає на людину в 10^6 слабше, ніж людина, що стоїть поруч);

- “парадом планет”, під час якого планети так впливають на Сонце, що змінюється його активність, і це впливає на біосферу Землі. (Неправда! Ніякі теоретичні розрахунки і ніякі спостереження цього не підтвердили!).

Біблія говорить однозначно: Повт. Закону 4:19; 17:3

2. Космонавтика – наука, яка пов'язана з астрономією.

Багатьом відомі слова російського вченого К.Е. Ціолковського: “Земля – це колиска людства, але не можна вічно перебувати в колисці!”

Відповідно до цих слів планувалася подальша робота: а) пошук життя на інших планетах (в автоматичному режимі, за допомогою приладів; в Сонячній системі сподівання виявились марними).

Б) летіти в інші світи – планетні системи інших зірок (але це величезні відстані, тому летіти потрібно сім'ями: хоч онуки чи правнуки долетять). І знову невдача – запліднення в космосі неможливе, навіть штучна гравітація не допомагає.

На здійснення космічних досліджень ішли відповідні витрати:

- кошти (млрд. доларів на 1 запуск)
- життя людей (космонавти і астронавти)

І все це для того, щоб підтвердити 1 рядок із Біблії: “на проживання на ній Він її сформував” (Іс. 45: 18).

Космонавт № 1 Ю.О.Гагарін писав: “До нашого будинку приходило багато народу: вчителі, школярі, колгоспники. Живе зацікавлення проявили і віруючі люди. Вони хотіли дізнатись, чи бачив я в небесах Господа Бога...Я змушений був розчарувати віруючих людей. Моя природна відповідь, що я не бачив Бога, несподівано для мене справила на віруючих велике враження. У потоках листів, що йшли до мене, я з задоволенням читав зізнання, в яких віруючі під впливом досягнень науки зрікались Бога, приходили до висновку, що ніякого творця Всесвіту немає.”

А ось що розповів американський астронавт, командир “Аполлона – 16”, що здійснив посадку на Місяць, бригадний генерал ВПС США у відставці Чарльз Дюк: “Я професійно займався технікою, був інженером, пілотом – випробувачем, нарешті – астронавтом. Мені було 36 років, і здавалося, я досяг вершин у житті. Та навіть прогулянка Місяцем не принесла мені повного задоволення. Я шукав нових можливостей самореалізації, сенсу життя. Пішов із космонавтики, став бізнесменом, заробляв багато, однак і це не давало втіхи... Я став читати Біблію, йти життям разом з Ісусом Христом. Зрозумів, що влада, гроші – ніщо. Раніше чи пізніше, ви все одно розчаруетесь в них. Коли лежатиму

в домовині, що дадуть мені мільйони доларів, прогулянка Місяцем?! Я зрозумів: те, що шукаю в житті – це стосунки з Господом.”

На запитання: “А якби вам нічи знову запропонували здійснити космічну подорож, чи погодилися б?” Ч. Дюк відповів: “Із задоволенням. Та спочатку я помолився б і запитав Господа, чи хоче Він, щоб я полетів. Оскільки я хочу робити те, чого хоче Господь.”

3. Вчитель: Математика і релігія – здавалося б, який зв'язок?

Але цей зв'язок давно довели своїми працями Микола Кузанський і Рене Декарт, Вільгельм Лейбніц і Блез Паскаль, П'єр Теїяр де Шарден і Павло Флоренський.

Академік РАН Б.В. Раушенбах проаналізував біблійне твердження “Бог триєдиний” не з позицій $1=3$ чи $3=1$, а з іншої – з точки зору логіки і математики (див. Додаток № 2 та Методичні рекомендації).

Звичайно, Бог – не вектор, але триєдність як атрибут Бога, була математикою змодельована. (Показати вектори).

4. Вчитель: Біологія - це наука, де світогляд учених найяскравіше проявляється і має найбільше значення, бо біологи мають справу з унікальною речовиною – “живою матерією”.

Вам добре відома теорія еволюції Ч. Дарвіна, яка заперечує створення світу Богом. Давайме зупинимося на деяких моментах цієї теорії.

а) Якщо еволюція тривала мільйони років, то чому сьогодні така різноманітність всього живого?

(В природі нараховується близько 600 тис. видів рослин, 1, 5 млн. видів тварин, з них понад 1 млн. – комах).

б) Московська школа біологів стверджує про “цілеспрямовану еволюцію”.

Тоді хто її спрямовує?

в) Що стосується людини, то в цій теорії мова обов'язково заходить про рудиментарні органи - тобто, це орган або його частина, нібито добре розвинута в первісних формах, але не має якоїсь корисної функції в теперішній час. До таких органів людини належить, наприклад, копчик. За теорією Дарвіна – це місце, де колись знаходився хвіст. Сучасні дослідження показують, що це одна з 4 основних точок кріплення опори дна промежнини, яка надає

стійкості тазові через міжкопчикові зв'язки. Апендикс також належить до рудиментарних органів: ще 30-40 років тому в Китаї "поголовно" видаляли його у немовлят, щоб потім було менше проблем. А тепер доведено, що це дуже важливий орган імунної системи людини.

г) Самого Дарвіна особливе хвилювала "проблема складного органу" ока. Адже око людини – прототип фотоапарата, а Мікельанжело розрізняв 52 відтінки блакитного кольору!

В 1860 р. Ч. Дарвін написав:

"При думці навіть про незначні деталі влаштування цього органу я почуваю себе незручно. А коли дивлюсь на перо у павичевому хвості, мені стає просто не по собі".

Дарвін так і не пояснив, для чого існує краса в природі.

д) І зовсім складно довелося теорії еволюції з відкриттям молекули ДНК. Обсяг інформації в 1 молекулі ДНК сягає 10^{40} . Для порівняння: інформація всіх бібліотек світу, записана в 1 МБ мікросхемах, складає стос від Землі до Місяця; та ж інформація в ДНК займе 1% головки голки (тобто густина інформації в $4,5 \times 10^{13}$ раз більша).

Але мікросхеми – результат роботи великої кількості НДІ.

1988 р. – дослідження в області генетики і мікробіології показали, що всі люди світу, незалежно від раси, мають загальну, однакову структуру ДНК, що свідчить про єдиного предка по материнській лінії. Мітохондрії назвали "Єва".

1995 р. – при дослідженні виконавчої хромосоми "у" у чоловічої половини африканців, європейців, японців, австралійських аборигенів виявлена єдина послідовність генів, що свідчить про єдиного предка по батьківській лінії. ("Адам").

Біблія стверджує про це і в Старому Заповіті (Бут. 1: 26-31) і в Новому (Дії Ап., 17:25, 26).

IV. Осмислення знань.

Робота з картками, на яких записані висловлювання різних вчених.

1) учні зачитують висловлювання деяких видатних вчених і аналізують їх:

Ісаак Ньютон, англ. фізик: "Чи було збудоване око без розуміння оптики, а вухо без знання акустики? Яким чином рухи

тіл підкоряються волі і звідки інстинкт у тварин?... І якщо Він вчинив так, то не слід філософії шукати інше походження світу або покладати, що світ міг виникнути з хаосу лише за законами природи...”

Макс Планк, нім. фізик, Нобелівська премія 1918 р.:

“...і релігія, і природознавство потребують віри в Бога. При цьому для релігії Бог стоїть на початку кожного розміркування, а для природознавства – наприкінці. Для одних Він означає фундамент, а для інших – вершину побудови будь – яких світоглядницьких принципів...”

Галілео Галілей, італ. астроном і фізик:

“Прогрес астрономії помножує в наших душах хвалу Богові.”

Огюстен Коші, франц. математик:

“Я – християнин. Це значить, що я вірую в божественність Христа, як вірували... майже всі великі астрономи і математики минулого. Мої переконання не є наслідком отриманих у спадщину забобонів, але глибоких досліджень”.

Михайло Ломоносов, російський вчений:

“Випробовування природи повинно вести до тої ж мети, що й релігія. Бо і природа, і певне Євангеліє благовістувє невмовкну творчу силу, премудрість і велич Божу, і не лише небеса, а й надра Землі повідають славу Божу.”

Поль Сабатьє, франц. хімік, Нобелівська премія 1941р.:

“Природничі науки і релігію протиставляють одну одній лише люди, які погано освічені як у першому, так і в другому”.

Антуан Беккерель, французький фізик:

“Мої дослідження самі привели мене до Бога”.

Альберт Ейнштейн, Нобелівська премія 1921р.:

“Кожний серйозний природодослідник повинен бути якимось чином людиною релігійною. У безконечному універсумі проявляється діяльність безконечно досконалого Розуму. Звичайне уявлення про мене як про атеїста - велика помилка. Якщо це уявлення про мене як про атеїста взятє з моїх наукових праць, то можу сказати, що моїх робіт не зрозуміли.”

2) Питання: Які риси характеру Бога відкрили для себе вчені в процесі їхніх наукових досліджень? (Записати в зошиті).

V. Закріплення знань, виховання характеру.

Вчитель: Наука і релігія походять із того самого начала і ведуть до тієї самої мети.

Вони обидві шукають правди і взаємно доповнюють одна одну.

Релігія веде до Бога прямо, шукаючи Творця, а наука йде до Творця опосередковано, шукаючи Його через Його творіння.

Наука не може заперечити існування Бога, проте своїми висновками швидше вказує на Нього, аніж відкидає.

Між наукою і християнською вірою немає конфлікту: його викликає атеїзм.

Віра допомагає науковцеві вибрати напрям у науці, який принесе користь і добро людству.

Віра в Бога – свідчення високої наукової і моральної культури особистості.

Наука допомагає релігії звільнитися від забобонів, а віруючому – краще усвідомити свою віру.

Св. Августин писав: “Вірую, щоб зрозуміти і пізнати, а розумію, щоб вірити.”

В Слові Своему Бог пропонує: “Покликуй до Мене – і тобі відповім, і тобі розповім про велике і незрозуміле, чого ти не знаєш!” (кн. Єремії, 33:3)

Вчитель: Користуючись різними джерелами (твори, додаткова літер-ра, консультації вчителя – предметника, ...), проаналізувати творчість поета і зробити обґрунтований висновок про його світогляд.

1 ряд – Т.Г. Шевченко

2 ряд – Леся Українка

3 ряд – І.Я. Франко.

Молитва “Царю Небесний”

Додаток №1

Карта зоряного неба.

Методичні рекомендації №1

Зорі на карті позначені чорними кружечками (чим більший кружечок, тим яскравіша зоря). Межі сузір’їв позначені пунктиром.

Еклептика – це траєкторія річного руху Сонця серед зірок. 3 року в рік ця траєкторія повторюється і пролягає через сузір’я, які називаються зодіакальними. Астрологи використовують 12 сузір’їв. Насправді зодіакальних сузір’їв 13 (Змієносець; Сонце в ньому перебуває приблизно з 26 листопада по 17 грудня).

До речі, зорі будь - якого сузір’я знаходяться на різній відстані

від Землі, між ними величезні відстані. Із Землі ми сприймаємо їх як сузір'я внаслідок їх проекції на небесну сферу.

Методичні рекомендації №2

Робота з гороскопами полягає в тому, щоб проаналізувати їх. (Для цього потрібно взяти різні газети з гороскопами ("Ого", "Рівне вечірнє", "Факти", або ін.)

Звернути увагу на таке:

1) для одного і того ж знаку зодіаку на один і той же період часу прогнози в різних газетах різні.

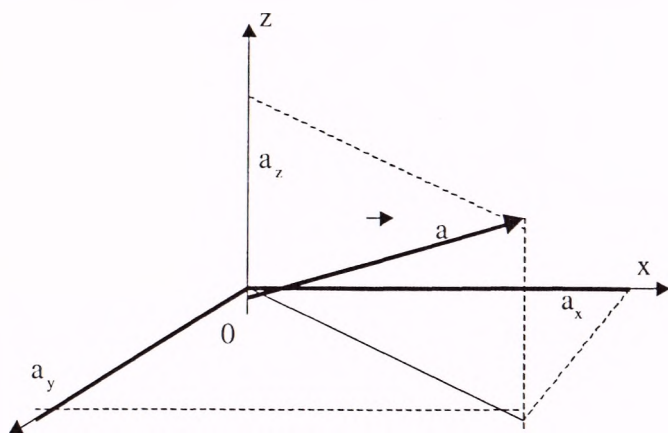
Винятком можуть бути ті газети, які передруковують гороскопи з одного джерела (одного автора)

2) проаналізувати прогноз всіх знаків зодіаку, але однієї газети, і звернути увагу на те, що:

- переважає позитивне
- раптова смерть не прогнозується
- стихійні лиха не прогножуються, хоча вони стосуються всіх знаків однаково
- подається така інформація, яка відома і без гороскопів.

Додаток № 2

Просторова система координат XYZ . Побудуємо в ній довільний вектор a і знайдемо його проекцію на кожную координатну вісь: a_x , a_y , a_z . Очевидно, що вектор і сукупність трьох його складових - одне і те ж. Але ж це і є триєдиність!

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Кросворд.

По горизонталі:

1. Хромосома, яка свідчить про єдиного предка по батьковській лінії, яку відкрили у 1995 р.

2. Мітохондрія, яка свідчить про єдиного предка по материнській лінії, яку відкрили у 1988 р.

3. Академік, який показав твердження “ Бог триєдиний” з точки зору логіки та математики.

4. Автор книги “Чотирикнижжя”, що розробив правила складання гороскопів.

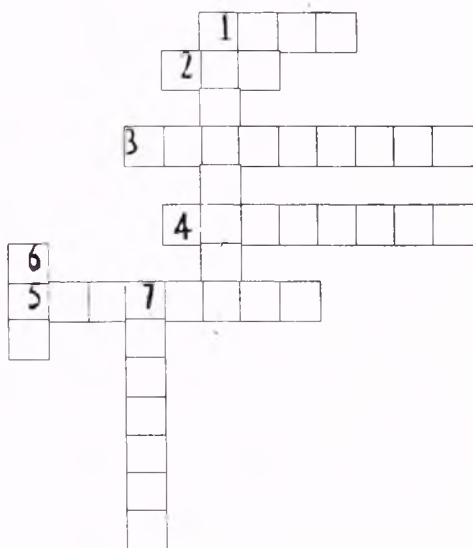
1. Вчений XVI ст, який довів біблійну точку зору знаходження землі у космосі.

По вертикалі:

1. Автор слів: “ Вірую, щоб розуміти і пізнати. І розумію, щоб вірити”.

6. Орган людського тіла, який приводив Чарльза Дарвіна до думок про Творця.

7. Фізик, який вважав, що кожний серйозний природодослідник повинен бути людиною релігійною.

Відповіді по горизонталі: 1. Адам; 2. Єва; 3. Раушенбах; 4. Птолемей; 5. Коперник.

По вертикалі: 1. Августин; 6. Око; 7. Ейнштейн.

II. Питання:

1. Яким чином світогляд людини впливає на її внесок у суспільство світу?

2. Чому гороскопи не є вірним засобом довідатись про свою долю?

3. Які дослідження біології привели вчених до висновків, що людина має єдиного предка?

4. Що в певний час викликало конфлікт між наукою і християнською вірою?

5. Чи погоджуєтеся ви з висловом Галілео Галілея “Прогрес астрономії помножує в наших душах хвалу Богові?” Чому?

6. Яким чином наука допомагає людині звільнитися від забобонів?

III. Творче завдання:

Написати твір на тему: “Моє ставлення до теорії еволюції”.

Наконечна З.В.

“Хто не любить, той не пізнав Бога, бо Бог є любов.”

Мета: Навчати християнської любові, поклавши в основу Святе Письмо. Розвивати мислення, вміння аналізувати стосунки між людьми. Сприяти вихованню любові до Бога та людей.

Наочність: план уроку (на кожного учня), матеріали для гри, записи християнських пісень.

Використані біблійні вірші: 1 Післ. до Коринт. 13 розд.: Єв. від Івана 13 : 34; Єв. від Івана 3:16; Рим. 5:5; Єв. від Матвія 19: 16-22

Ключовий вірш: 1 Ів. 4:8: “Хто не любить, той не пізнав Бога, бо Бог є любов”.

Структура уроку:

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми

II. Актуалізація знань; перевірка вивченого

III. Виклад нового матеріалу

Бесіда.

-Хто хоче бути щасливим?

- Що для цього потрібно?

Вчитель: Психологи стверджують, що понад усе людині потрібна любов. Ви теж так вважаєте? Чи хочете ви, щоб вас любили? Темою сьогоденішнього спілкування є любов. Прагнучи любові у житті, ми часто помиляємося. Чому це так? Захоплення не потрібно приймати за любов, воно швидко проходить. Любові потрібно вчитися. Та любов, про яку ви мрієте, сходить із неба, від Бога.

Познайомимося з деякими поглядами на любов.

1.Теорія Льва Толстого: любов складається з двох компонентів: прив'язаність та подібність. З цього випливає, що ми уподібнюємося тому, кого любимо.

2.Теорія греків: розрізняють 4 види любові:

- ерос – любов між чоловіком і жінкою
- філія – любов друзів
- сторге – сімейна любов

3. Теорія апостола Павла:

- ця любов неможлива без Ісуса Христа;

- дух у серці, що прагне добра для інших;
- любов до тих, хто її не заслуговує.
- агапе – християнська любов

Коріння цієї любові в характері того, хто любить, а не в заслугах того, кого люблять. Саме так любить Бог. У Новому Заповіті розповідається про юнака, якого хвилювало питання вічного життя. (Читання в ролях Єв. від Матвія 19: 16-22)

Бесіда:

- Чи все виконав юнак?
- Яку заповідь він не зміг виконати? Чому?
- Уявімо, що юнак одружився. Які, на вашу думку, у нього складуться стосунки з дружиною?

Юнак багатий на душевні якості: любить людей, батьків, не краде, не чинить перелюбу. Це ті якості, які так цінує світ, які всіляко розвиває людина і суспільство. Це справді хороші риси.

- Але чому юнак відійшов засмучений?
- Чи був Христос у цей час ближнім для юнака?

Хоч Ісус був ближнім, і юнак запевнив, що любить ближнього, він не міг піти за Ісусом Христом тому, що Ісус у цей же момент є й Богом і щоб піти за Ним, треба виконати 1 заповідь – любити Бога всім серцем, душею, розумом. Цього юнак не міг зробити, не був здатен, тому що необхідна любов Божа: “Любов Божа влилася в серце Духом Святим...” (Рим. 5:5)

- Що потрібно було юнаку, щоб “любов влилася” у нього?
- Уявіть собі, що такий же юнак, наш сучасник, запитує у нас, що робити, щоб мати життя вічне?

Августин сказав: “Полюби Бога і роби, що хочеш”. Добра Новина звучить сьогодні для кожного, хто слухає: Бог любить вас. Довів цю любов, коли послав Свого Сина. (Звернути увагу учнів на вислів на дошці: (Єв. від Івана 3:16)

У Біблії читаємо гімн любові, читаючи 1 Коринт. 13: 1-8.

- Як Бог любить?

Гра.

Склавши листівку, прочитаєте вислови. Поясніть, як ви їх розумієте?

(під час гри звучить християнська пісня)

“Довготерпить” - це здатність не ображатися.

Атеїст Роберт Інгерсон говорив: “Даю Богу 5 хвилин, щоб заподіяти мені смерті!” Те, що залишився живим, використовував, як факт неіснування Бога. Він вважав, що за п’ять хвилин може знищити терпіння Бога!

“Лагідна” - готова все віддати тим, хто поруч. Добре ставиться до людей.

“Не заздрить” - не хоче того, що є в іншого. Слово “заздрість” перекладається у значенні: мати сильне бажання.

“Не чваниться” - чванливість – гордість у мініатюрі.

“Не горда” – гордість породжує суперечки, і тоді відступає любов.

“Не поводить нечемно” – проявляє повагу до інших.

“Не шукає свого” – не використовує все у власних цілях, не турбується лише про власне благополуччя.

“Не роздратовується” – не веде боротьби за свої права.

“Не гнівлива” – не думає про помсту, прощає образи, як і Бог прощає нам.

“Не радіє з неправди” – неправда – це гріх, а гріх не приносить справжньої радості. Дивлячись на недоліки інших людей, любов не радіє.

“Тішитися правдою” – коли ми любимо людей, нам не байдуже те, як їхні переконання впливають на них і на їхні долі. Любов не йде на компроміс у питаннях, які стосуються істини.

“Усе покриває” – захищає інших від ризику потрапити у складну ситуацію, не виставляє невдачі інших напоказ.

“Всьому вірить” – бачить у людині кращі сторони.

“Завжди надіється” – надія кидає людині мотузку, коли вона падає, і ця мотузка не має кінця.

“Все терпить” – твердо стоїть на боці тих, кого любить.

“Ніколи не перестає” – любов вічна.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

Практичне завдання:

Вчитель: Читаючи “Гімн любові”, пригадайте людину, яку ви любите. Замість слово “любов” підставте слово “я”. Зробіть висновки про наявність у вас справжньої любові.

Підсумок: Ми зможемо любити тоді, коли зрозуміємо і приймемо Божу любов. “Любіть, як Я полюбив вас...” (Єв. від Івана 13 : 34).

(Читання I Післ. до Коринт. 13 розд., 1-4 вірші).

- Ким є людина без любові? Нехай любов керує вашими вчинками! Ваше життя нехай буде залежним від Божої любові, тоді пізнаєте справжнє щастя.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Допиши речення:

2. Згідно з теорією Льва Толстого, любов складається з двох компонентів: _____ та _____. (прив'язаність та подібність).

3. Агапе - тип любові, який виявляється в ... (самовідреченні, жертві)

4. Багатий юнак не став учнем Ісуса, тому що ... (мав прив'язаність до земного)

5. Ми зможемо любити інших любов'ю "агапе" тільки тоді, коли ... (пізнаємо любов Бога до нас)

II. Питання:

1. Чим відрізняється любов "агапе" від інших видів любові?

2. Чому християнська любов неможлива без щирої віри в Бога?

3. В чому може проявлятися любов "агапе" в повсякденні?

4. Як ви розумієте вислів св. Августина "Полюби Бога і роби, що хочеш"?

5. Як, на вашу думку, впливає відношення до Бога на наше ставлення до людей?

6. Чи заслуговуємо ми любов Бога? Чому Він любить нас?

11 клас

Обсіднікова О. В.

Нагірна проповідь – суть християнської моралі

Мета. Ознайомити учнів із деякими історичними фактами, пов'язаними з Нагірною проповіддю.

Показати її унікальність та високий рівень її моральних стандартів.

Сприяти виникненню бажання в учнів жити згідно з цією проповіддю.

Наочність. Картки для роботи в групах (6 шт.).

Ключовий вірш. Мтв. 7:12 “Тож усе, що тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чинить їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки”.

Біблійні вірші. Мтв. 5:1-12, 5:38-48, 6:24-34, 7:1-5, 12

Міжпредметні зв'язки: Історія.

Список літературних джерел:

1. Біблія.

2. Дж. Стотт. Нагорная проповедь. Христианская контркультура. – Санкт – Петербург: “Мирт”, 1996.

Структура уроку:

I. Організаційний етап

1) Християнське вітання: “Слава Ісусу Христу”.

2) Налагодження контакту з класом

3) Повідомлення теми уроку. Не розкривати з самого початку. Сказати, що ми розпочнемо вивчати дуже цікавий уривок з Євангелія який привертав увагу багатьох вчених і коментаторів Біблії протягом двох тисячоліть. Написано багато книжок, висловлено безліч думок, і при цьому багато людей просто одержують насолоду від читання цих біблійних віршів.

4) Коротка молитва

Можливий варіант. Отче, ми вклоняємось Тобі, бо Ти даси нам життя і все необхідне для нього. Ти знаєш всі наші думки і не залишаси нас без Твого Слова. Навчи нас своїй правді сьогодні. В Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духу, амінь.

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

Згадайте, що ми вивчали в тому році? Що важливе ви

запам'ятали? Що використовуєте в житті?

III. Подача нового матеріалу

Вступ. Одного дня в газетах м.Рівного було дано оголошення: “Такого-то числа (назвати сьогоднішню дату) о 17 годині на головній площі міста відбудеться виступ... Він буде говорити про...” Скажіть, що це має бути за людина і що це за виступ, щоб ви побажали прийти? Відкинути всі справи і прийти.

Нерідко в історії України, Англії, Німеччини, Америки та різних країн якась людина збирала своїми виступами натовпи. Багато з цих промов, якщо б вони були сказані в наш час, в нашому місті, зібрани б, може, натовп людей, не більше.

Я маю одну промову. Її досліджували вже до нас і вчені, і просто зацікавлені люди. Вона досить давня, їй біля 2000 років. Чи актуальна вона і чи збрала б вона знову натовп народу?

Отже, що промову не треба десь окремо шукати в книжкових магазинах або бібліотеках. Вона, як та річ, що лежить на видному місці. Її місце розташування в Новому Заповіті. Хто вже здогадався, що це за промова і хто її сказав?

Розкрийте Біблію, п'ятий розділ Євангелія від Матвія. Тут розпочинається проповідь, яка була сказана на горі, тому має назву Нагірної. Вона займає три розділи: 5,6 та 7.

Щоб краще її зрозуміти, давайте уявимо, в яких умовах вона була сказана та хто її слухав.

Гірський ландшафт. Під відкритим небом на одній горі зібралось багато людей – чоловіки, жінки, діти. Вони прийшли послухати одну людину – Вчителя. В історії Ізраїля це не було незвичайною справою, коли проповідник говорив під відкритим небом. Було багато пророків до Ісуса, які звертались до євреїв. Також не було незвичайним для іудеїв слухати вчителя, бо на той час в них було багато вчителів закону, яких звали книжники і фарисеї. Іудеї були досить релігійні та богобоязкі. В головному місті Іерусалимі був у них великий храм, куди кожний іудей приходив поклонитися Богу хоча б раз в рік – на свято Пасхи. Також у містах були синагоги, де по суботах читався Закон, і туди приходили переважно чоловіки. В іудеїв був Закон, якого вони дотримувались. Це був Закон Мойсея, що включав і 10 заповідей, та багато-багато нових законів, що дописали іудейські вчителі закону. Тобто, на кожен подій життя,

для кожної буденної справи іудей мав правило, як поступати. І він знав, що цим догоджає Богові.

В час, коли народився і жив Ісус, іудейський народ перебував у стані очікування. Питання до класу: чи знаєте ви, чого він чекав? Чого очікує зараз наш народ?

Іудейський народ у той час очікував визволення, свободи. Він перебував під владою Римської імперії і платив їй великі податки. Римські воїни ходили іудейськими вуличками. Іудеї не мали своєї держави. Вони очікували від Бога своєї землі і свободи.

І ось приходять Учителі. Про Нього знають, що Він зцілює, що Він несе слово про Бога і має слово від Бога до них. Вже 400 років Бог мовчав. Не було жодного пророка, який би ніс слово від Бога. Тільки вчителі закону навчали їх заповідям. І ось пролетіла звістка по всьому Ізраїлю: Бог знову почав говорити до іудеїв. Спочатку з'явився Іван Хреститель, який сказав: “За мною іде Той, Кому розв'язати ремінця від взуття я негідний”.

Послухати Ісуса зібралося багато людей. Були і бідні, були і заможні. Серед чоловіків могли бути і звичайні землероби, і фермери, які розводили худобу, були також вчителі ізраїльські - книжники і фарисеї, були і воїни, деś міг бути і митар. Вони були багаті, але євреї зневажали їх, бо вони були в їх очах зрадниками. Митарі збирали податки для Риму з своїх громадян, і в більшості випадків збирали нечесно, наживаючись на цьому. Були в натовпі і жінки, бігали діти. А також були найближчі учні Ісуса, які, як завжди, супроводжували Його.

Ми уявили історичну ситуацію. А тепер проаналізуємо те, що почули ці люди.

Щоб зробити якісь висновки, звичайно, треба перечитати текст повністю і дослідити його. Зараз на уроці ми не зможемо цього зробити, бо наш текст є досить великим, але ми зможемо зробити “перші спроби” і розглянути деякі його частини. *Коли площа археологічних досліджень велика, то вона розбивається на окремі частини, і невеличкі групи археологів їх досліджують. Потім всі ці дані збираються до купи.* Так як це велика проповідь, то ми зробимо так – розділимось на групи. Кожна група буде досліджувати окрему частину цієї проповіді: вона перечитає цей уривок, поділиться першими враженнями і подумає над відповідями на запитання. В кінці у нас буде загальне обговорення. (Утворити 5 груп).

Група 1. Матвій 5:1-12.

1. Дайте назву цьому уривку.

2. В наш час багато людей, особливо молодих, які не задоволені оточенням, в якому перебувають, і протестують проти нього. Вони починають протестувати. Наведіть ваші приклади.

Чи не є ці слова прикладом життя “всупереч усім”?

3. У вашому уривку 9 разів з'являється слово “блаженні”, що означає “мають дуже велике щастя”. Отже, 9 разів обіцяється щастя, а чи дійсно це може принести щастя людині, яка знаходиться в здоровому глузді?

4. Зробіть висновки: про що говорить цей уривок?

5. Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх чи для якоїсь окремої групи людей?

Група 2. Матвій 5:1-2, 5:38-42.

1. Дайте назву цьому уривку.

2. Ісус цитує усне вчення вчителів закону, яке бере початок у законі Мойсеевім (21 та 23 розділи книги Вихід). Цей закон, якщо до нього уважно придивитися, повністю відповідає сучасним законам у нашій країні. Він був даний для суддів Ізраїлевих, і заключає в собі принцип “рівної відплати”, метою якого було покласти основу справедливості. Тобто відплата мала певні межі, і вона не перевищувала завданої шкоди. Отже, злочинець був покараний, але і він захищався від самосуду та кровної ворожнечі.

Вже за часи Ісуса буквальна відплата за завдану шкоду в іудейській юридичній практиці була замінена грошовими штрафами, за виключенням вбивства. Ще в книзі Вихід написано, що, якщо власник вибив свому рабові око або зуб, то замість власного ока він має відпустити раба на волю. (Вих.21:26, 27).

Але книжники та фарисеї розширили цей принцип від простого відшкодування в судах, до області особистих взаємовідносин. Вони використовували цей закон для виправдовування особистої помсти. Тобто, цей закон і був даний, щоб запобігти власній помсті, але він став використовуватися для її виправдання.

У своїй відповіді Ісус не заперечує цього справедливого закону відплати, але Він переходить до сфери особистих взаємовідносин. І там він формулює закон не помсти, а любові і прощення. Він формулює закон відмови від помсти.

Питання: чи означає це, що я повинен усім все прощати?

Чи є різниця між справедливою відплатою та помстою?

3. Чи значить, за цими словами, що людина ні в якому випадку не повинна використовувати силу?

4. Як ви вважаєте, чи є існування судів порушенням Божої волі?

5. Зробіть висновки: про що говорить цей уривок?

6. Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх або для якоїсь окремої групи людей?

Група 3. Матвій 5:1-2, 5:43-48.

1. Дайте назву цьому уривку.

2. Ісус цитує усне вчення вчителів закону, яке бере початок у законі Мойсеевим. Те, що було дано спочатку, зазнало значних змін. У законі було написано... (Лев.19:17,18).

Які відмінності ви бачите між першою заповіддю і тією, в яку вона перетворилась завдяки книжникам і фарисеям?

3. Складається враження, що Ісус має надмірні вимоги до Своїх послідовників. Що ви думаєте про це?

4. Зробіть висновки: про що говорить цей уривок?

5. Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх чи для якоїсь окремої групи людей?

Група 4. Матвій 5:1-2, 6:24-34.

1. Дайте назву цьому уривку.

2. Чи може "мамоною" бути ще щось, окрім багатства?

3. Вам даються 3 твердження. Чи є це теж саме, про що говориться в уривку?

- за цією проповіддю людина звільняється від необхідності заробляти собі на життя.

- людина звільняється від необхідності піклуватись про інших

- Бог попклується про них.

- людина не буде бідувати.

4. Зробіть висновки: про що говорить цей уривок?

5. Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх чи для якоїсь окремої групи людей?

Група 5. Матвій 5:1-2, 7:1-5.

1. Дайте назву цьому уривку.

2. Л.Толстой говорив, що “Христос забороняє судові установи”. Чи згодні ви з цим?

3. Чи можемо ми давати моральну оцінку вчинку?

4. Що ілюструє картина скалки і колоди?

5. Зробіть висновки: про що говорить цей уривок?

6. Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх чи для якоїсь окремої групи людей?

Група 6. Матвій 5:1-2, 7:12.

1. Дайте назву цьому уривку.

2. Цьому уривку вже була дана назва, яка закріпилась за ним: “золоте правило”. Його вважають “серцем” Нагорної проповіді. Ваша думка: чому?

3. Зробіть висновки: про що говорить цей уривок?

4. Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх чи для якоїсь окремої групи людей?

Кожна група представляє свій уривок: говорить, про що він та повідомляє його назву.

Вчитель задає питання до всього класу : як ви вважаєте, чому Ісус вирішив сказати тоді саме ці слова? До чого закликає проповідь? Чи відноситься вона до нас – сучасних людей?

Який вірш, на вашу думку, міг би бути центральним у цій проповіді? (“Золоте правило” – Мтв.7:12).

IV. Закріплення знань, виховання характеру

Для закріплення використати наступні питання.

Ваша думка: чи можливо так жити?

Чи є ця проповідь недосяжним ідеалом? Передбачена вона для всіх чи для якоїсь окремої групи людей?

Приділити увагу всім думкам, навіть якщо вони не співпадають із думкою вчителя. Подякувати за активність.

V. Підсумок уроку

У Нагорній проповіді Ісус дійсно виклав високі моральні норми. Коментатори проводять паралелі між Христом і Мойсеєм. Колись Мойсей одержав від Бога на горі Синай Закон. Це були 10 заповідей, а також церемоніальний та цивільний закони. Тепер же Ісус піднявся на гору, щоб пояснити Закон, відкрити його справжню

сутність, його дух. І це зовсім нове вчення, новий погляд на деякі важливі речі. Які саме? Ісус дає нові стандарти праведності і милосердя. Самі по собі добрі вчинки вже є великим досягненням, але Ісус дивиться ще глибше. Він направляє наш погляд на те, з яким серцем це робить людина. Здається, що це все просто неможливо людині виконати.

Але що мав на увазі Ісус і чому Він вважав дотримання цього - джерелом щастя, ми будемо досліджувати з вами далі на наступних уроках.

Оцінювання учнів

Домашнє завдання

Прочитати всю Нагірну проповідь. Відповісти на питання: якщо порівняти життя сучасних людей із тим життям, до якого закликає Христос в проповіді, то чи є якісь невідповідності? Які саме?

Подумайте над уривком 5:1-12. Що можуть означати слова, які там написані?

Молитва.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Дайте визначення внутрішньої праведності.
2. Дайте визначення зовнішньої праведності.
3. Як треба розуміти вислів Христа: "Підстав іншу щоку"?

Ставицька О. Б.

Моя віра

Мета: Пояснити дітям, що означає мати свою особисту віру і яким чином вона може розвиватися. Виховувати вдячність Богові за дар віри.

Наочність: ілюстрації з зображенням фрагментів: Авраам іде в обіцяну землю, Авраам і Ісаак, Благовіщення; матеріали для інсценізації “Благовіщення”.

Використані біблійні вірші. Лк. 1:37, 38; Лк. 7: 7; Євр. 11: 8-12, 17-19.

Список літературних джерел:

1. Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту (ювілейне видання з нагоди Тисячоліття Християнства).
2. Катехізис

Структура заняття

I. Організаційний етап

1. Вітання, налагодження контакту з дітьми
2. Молитва “Вірую в Бога Отця...”

II. Актуалізація знань, перевірка вивченого

III. Виклад нового матеріалу

Вчитель: Антон повертався зі школи і дорогою зустрів свою однокласницю Марійку, яка сказала, що його матуся впала зі сходів, зламала ногу і тепер лежить у лікарні.

У приймальному відділенні він побачив татуса і свою старшу сестру Аню. Вони здивувалися: “Звідки ти дізнався?” Антон повірив Марійці, тому що вона ніколи ще його не обманювала.

Ми також часто віримо словам, почутим від інших. Але коли нам хтось скаже неправду хоча б один раз, потім важко йому знову повірити.

Однак є Хтось, хто завжди каже правду, бо є самою Правдою. Ми можемо Йому вірити і довіряти – це наш Бог, котрий хоче, щоб ми вірили в Нього і цілком на Нього поклалися. Сьогодні ми з вами поміркуємо над тим, що означає вірити в Бога.

а) Вірити – це прийняти щось за правду, повірити, довіритися.

(Вчитель просить учнів навести приклади з життя, коли ми віримо комусь).

Віriamo, наприклад, лікарю, що принісав нам добрі ліки, віriamo вчителю, що те, чого вони нас навчають – правда, віriamo батькам, що бажають нам добра навіть тоді, коли забороняють або карають.

Часом буває, що хтось повірив, довірився іншій людині і був ошуканий. Тому що той, хто обіцяв нам щось, не дотримав слова.

- Наведіть приклади таких випадків із вашого життя.

Люди, котрі були ошукані, обмануті, часто не хочуть вірити іншим, не довіряють більше нікому, бояться, щоб їх знову не скривдили. Люди, оскільки вони люди, можуть помилятися, можуть часом не знати усієї правди, і навіть несвідомо ввести когось в оману.

Є тільки один єдиний Бог, котрому можемо довіряти, цілком повірити. Бог ніколи не обмане людину. Він завжди вірний Своїм обітницям і ніколи не покине того, хто Йому вірить, хто просить допомоги. Господь Бог прагне від нас, людей, щоб ми вірили в Нього і Йому довіряли.

б) Авраам – батько усіх віруючих.

Як треба довіряти Богу, добре видно на прикладі однієї з постатей зі Св. Письма Старого Заповіту.

(Читання Євр. 11: 8-10).

Авраам, якого св. Павло називає "батьком усіх віруючих", був вибраний і покликаний Богом вирушити із землі своїх батьків до невідомого краю, який Бог йому показав. Авраам повірив Богу, повірив словам, які Бог промовив до нього, послухав Божий заклик і пішов, хоча не знав, куди йде. І він прибув до краю, який Бог дав йому у володіння.

(Читання Євр. 11: 11-12).

Незважаючи на те, що Авраам був вже старий і не міг мати дітей, він повірив Божій обітниці, що в нього народиться син, від якого буде численне потомство. Він повірив, що Бог вчинить з нього великий народ. Бог виконав свою обітницю, і дав Ісаака, якого народила дружина Авраама Сарра, коли їй було вже 90 років.

(Читання Євр. 11: 17-19).

Авраам повірив Богу і був Йому слухняний навіть тоді, коли отримав від Бога повеління принести в жертву Богові єдиного улюбленого сина. Авраам дуже любив Бога, вірив Йому і довіряв. Бог не хотів смерті його сина, хотів тільки випробувати віру Авраама. Авраам був готовий виконати повеління Боже. Істинно вірить у Бога тільки той, хто виконує волю Його.

в) Приклад Пресвятої Діви Марії.

- Ви вже знаєте, що по-справжньому вірить у Бога тільки той, хто вірить Його словам і виконує їх. А можливо, ви знаєте ще когось, хто довів свою віру у Бога?

- Марія була простою дівчиною з Назарету. Вона здійснила послухність вірі і впровадила її в життя. Марія з глибокою вірою прийняла повідомлення Божого посланця – Архангела Гавриїла, що стане Матір'ю Божого Сина, бо ж “нічого немає неможливого в Бога” (Лк. 1:37). Вона дала згоду, сказавши: “Ось я Господня слугиня: нехай зо мною станеться по слову Твоєму!” (Лк. 1:38).

Інакше було з Захарієм, котрий не повірив словам того ж Архангела.

- Як це сталося? (Учні згадують біблійну історію про Захарія).
(Пропонується інсценізація фрагменту з Біблії “Благовіщення”).

г) Необхідність віри для нашого спасіння.

Важко було б нам жити, коли б ми нікому з людей не довіряли.

Але ще важче, коли б ми не вірили Богові. Господь Ісус прагне, щоб ми не тільки вірили в Нього, але й довіряли Йому. Тобто, покладалися на Його доброту, любов. В Євангеліях ми читаємо про людей, які були чудово uzдоровлені, тому що вірили у всемогутність Ісуса Христа.

(Діти згадують приклади з Біблії).

Це сотник, слуга якого хворів, що сказав Ісусові: “Скажи лише слово, і одужає слуга мій” (Лк. 7: 7), чи жінка, що страждала 12 років, яка сказала собі: “Як тільки доторкнуся до краю Його одежі, видужаю” (Мт. 9:21), чи св. Петро, котрий вийшов із човна і пішов по воді.

Також історія перших віків християнства донесла нам чудові приклади з життя людей, котрі за свою віру прилюдно йшли на смерть, віддавали життя, часто у дуже молодому віці.

Також недавно в Україні багато людей перебувало у в'язницях упродовж багатьох років або віддавали своє життя тільки тому, що не згодилися зраджувати своїй вірі в Ісуса.

д) Віра – дар від Бога.

Найцінніший скарб від Бога – це віра. Без віри ми не зможемо догодити Богові, бо з віри немає спасіння. Дар віри можливий тільки завдяки Божій благодаті та допомогі Святого Духа. Дар віри

треба прийняти і розвивати так, як розвивається зернятко, кинуте у землю. Наша віра повинна зростати так, як росте дитина. Шлях до зростання – це пізнання Бога через спілкування з Ним через молитву та читання Слова Божого, через виконання Його волі. Ми можемо просити Господа Ісуса, як це робили Його апостоли: “Господи, помнож нашу віру”.

IV. Закріплення знань, виховання характеру.

1. Закріплення змісту розповіді за допомогою запитань:

- Кому ми можемо повірити, довірити без застереження?
- Чому Авраама називають батьком усіх віруючих?
- Чим є віра в Бога?
- Яким чином проявляється справжня віра?

Дякуючи Богові за великий дар віри, попросимо Його, щоб зміцнював і розвивав її в нас, щоб ми завжди Йому довіряли. Нашу вдячність виражаємо словами пісні.

Дякуємо, Боже, Тобі подяка,

О Всемогутній наш Царю в небі.

За те, що дав нам віру – дякуємо, Боже...

За те, що Ти є з нами – дякуємо...

Поміркуємо, що нам слід змінити в наших вчинках, щоб зростала наша віра в Бога. Спробуймо щиро відповісти – як ми молимося кожного дня? Чи молимося з вірою в те, що Бог нас слухає? Чи уважно слухаємо Слово Боже? Чи охоче виконуємо добрі справи? Хто ще сьогодні чекає на нашу допомогу?

Віра зростає, коли нею діляться. Так багато людей ще не знають Бога, не вірять у Нього. Ми можемо молитися, щоб оточуючі нас люди знали і любили Бога. Не боятися визнавати перед однокласниками, що ви є учні Ісуса Христа, і доводити це добрими вчинками.

(Вчитель пропонує записати у зошит висновок уроку; діти зачитують свої записи).

4. Домашнє завдання: Прочитати Євр. 11 та 12 розділи.

5. Молитва “Отче наш” та “Господи, помнож нашу віру”.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

I. Підкресли літеру “П”, якщо вважаєш твердження правильним, і літеру “Н”, якщо ні.

1. Віра і довіра тісно пов’язані між собою. ПНН

2. Людина варта цілковитої довіри ПНН

3. Біблія має багато прикладів справжньої віри. ПН
4. Діва Марія виконала волю Бога. ПН
5. Спасіння неможливе без віри. ПН
6. Ніхто не наважувався сидіти у в'язниці заради віри в Бога ПН
7. Віра – це набута зусиллями волі якість порядної людини. ПН
8. Апостоли просили в Ісуса, щоб Він помножив їхню віру. ПН
9. Справжня віра не обов'язково повинна проявлятися, головне, щоб

вона була у серці.

II. Питання:

1. Як можна впізнати людину, яка вірить в існування Бога, але не довіряє Йому?
2. Звідки походить віра в Бога? Чи може вона з'явитися без знання про Бога?
3. Яким чином Бог робить віру людини міцнішою?

III. Творче завдання:

Написати твір - роздум на тему “Чи є моя віра в Бога справжньою?”

Мазур І.Є.

“Людина - найкраще творіння Боже: досконалість і гріховність” за твором Дж. Мільтона “Втрачений Рай”

Мета: Поміркувати над сутністю людської природи, порівнюючи її зображення в творі Мільтона і в Біблії. Викликати в учнів серйозніше ставлення до самого себе як до найвищого творіння Бога. Показати потребу людства в Божому милосерді.

Використані біблійні вірші: Буття 2: 7, 18, 24, 25-27; Буття 9:25-27; Івана 13:14-17; Лук. 2:7-9 а; Івана 11:9-10.

Міжпредметні зв'язки: зарубіжна література.

Список літературних джерел:

1. Біблія.

2. Дж. Мільтон. Втрачений Рай.

Структура уроку

I. Організаційний етап.

Вітання, налагодження контакту з дітьми.

II. Актуалізація знань.

III. Викладення нового матеріалу.

1. Посидання фізичного і духовного в людській істоті.

Вчитель: Нещодавно в газетах було опубліковано повідомлення про те, що в Індії народився мільярдний житель. Офіційно ним визнана дівчинка. Я розчулено дивилася на фото, вміщене у “Фактах”, і бачила маленьке створіння, яке, піднявши угору руки, голосно сповіщало світові про свою появу. Якою буде ця дівчинка через 10, 20, 30 років? Адже новонароджені дуже схожі одне на одного. Приблизно рік тому у тих же “Фактах” я читала про випадок, що трапився в одній із англійських шкіл. Діти спокійно слухали пояснення вчителя, аж раптом двері класу відчинилися і на порозі з'явився молодик із автоматом, який відкрив прицільну стрільбу. Тоді вчитель своїм тілом закрив вихованців. Убивця був фізично і психічно здоровим. І того, хто вбивав, і того, хто захистив дітей, називали одним словом: людина. То що ж це за створіння? Може, як стверджував Франц Кафка, це безпомічна комаха у ворожому і непередбачуваному світі? А може, це стійка істога, яку можна знищити, але не можна перемогти? Саме таку оцінку дав людині Е. Хемінгуей.

“Люди більше заслуговують на захоплення, ніж на зневагу”, - каже доктор Ріє, головний персонаж роману А. Камю “Чума”. Дж. Мільтон у своїй поемі “Втрачений Рай” задовго до вказаних митців теж роздумує над цим запитанням і дає своєрідну відповідь на нього.

У період написання твору Мільтон повністю осліп. Це трапилося у 1652 році, а поема була закінчена лише у 1663 році. Подібно до Данте, який зображує життя як “похмурий ліс густий”, Мільтон розповідає про роки пошуків істини і помилок:

Покинув тьму, где долго я блуждал,
 На смелых крыльях возвращаюсь
 вновь к Тебе (тобто до Бога).
 - Чи не дивно це чути від позбавленої зору людини?
 (Відповіді учнів).
 Закрыты для слепца
 одни из врат премудрости вовек.
 Тем ярче воссияет небесный свет
 во мне, и, силы духа озарив,
 рассею туман,
 дабы увидел и поведал я
 то, что узреть не может смертный взор.

Сліпота фізична сприяла духовному прозрінню Мільтона, тому він змінив початковий задум поеми, головним персонажем якої повинен був стати король Артур.

П’ятдесят років потому інший англійський письменник Свіфт у своєму романі засуджує людей, називаючи їх “ієху”.

То ким є людина: досконалим створінням чи ієху?

Звернемося ж до поеми Дж. Мільтона.

- Що каже про творення Адама архангел Рафаїл?

И сотворил тебя, Адам,

О, человек! О, прах земной! И вдул

Дыханье жизни в ноздри. Создан ты

Воистину по образу Творца,

Его подобьем подлинным, и стал

живой душой.

Порівняємо, як про це сказано у Біблії (Буття 2: 7)

“І створив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її, - і стала людина живою душою.”

- Які зовнішні відмінності вирізняють людину?

Не было мне
Создания наилучшего венца,
Творения, отличного от всех,
Пониких долу, низменных скотов,
Но одаренного хребтом прямым,
Походкой стройной, поднятым челом
И разумом священным, существа
Осознавать способного себя,
Другими тварями повелевать,
И, дух в себе великий ощутив,
Общаться с Небом, и благодарить
За все Его даренья, и к Нему
Молитвенно и голос, и глаза,
И сердце устремлять, боготворя
Всевышнего, и возносить хвалу Творцу.

- Що Адам каже Єві про призначення людини?

Должен человек,

Духовно иль телесно, - каждый день

Трудиться, - в этом истинный залог

Его достоинства.

- До цих пір про людину розповідають архангел Рафаїл та Адам, а що ж про створіння каже Сатана, ворог Бога?

В их лицах отражен

Божественный преславный лик Творца,

Премудрость, правда, святость, и была

Строга та святость и чиста (строга,

Но чисто по-сыновьему свободна);

И людям лишь она одна дает права

На уважение.

- Чому Адам і Єва ходять без одягу?

Бесстыжий стыд, церковный срам, их не было еще.

- І людині, і тварині Бог сказав: "Плодитесь і розмножуйтесь"

Чи можна сказати, що у тварин і людей це відбувається однаково?

(Відповіді учнів).

- А що ж таке кохання?

(Відповіді учнів).

- "Покине тому чоловік свого батька та матір свою, та й пристане

до жінки своєї, - і стануть вони одним тілом.” (Буття 2:24)

- У чому вбачає цю різницю Мільтон?

Хвала тебе, о брачная любовь.

Людского рода истинный исток,

Закон, покрытый тайной!

- Чому любов утаємничена? (Це почуття, що об’єднує двох, воно не повинно виявлятися в присутності інших).

Тобой от похоти, присущей лишь

скотам бессмысленным, избавлен Человек.

Ты, опершись на разум, утвердила

священную законность кровных уз.

Тебя я даже в мыслях не сочту

Греховной и срамной.

- Чи ви погоджуєтеся з Мільтоном, що кохання спирається на розум? (порівн. “Зійшов з розуму від кохання”).

(Відповіді учнів).

- Що каже про почуття, які об’єднують людей, архангел Рафаїл?

Если ты касание телес,

Что служит размножению людей,

считаешь величайшим из блаженств,

подумай, ведь с тобою наравне

им тварь последняя наделена и всякий скот.

Все то, что в обществе твоей жены

возвышенным находишь: нежность, ум

и человечность - полюби навек.

- Зверніть увагу на послідовність:

- ніжність, щоб була приємною для тебе;

- розум, щоб могла дати пораду і підтримати;

- людяність.

- А де ж згадка про красу? Говорячи про людські почуття, Мільтон каже:

Но в страсти нет любви

Возвышенной, что изощряет мысль

и ширит сердце, в разуме гнездясь,

И судит здраво.

- Знову ми повернулися до проблеми: кохання і розум.

- Як ви думаєте, яке кохання він називає піднесенням?

Лестницей служит любовь способна,
По которой ты к любви небесной можешь вознестись,
не погрязая в похоти. Затем
Нет ровни у тебя среди зверей.

(Відповіді учнів).

- Чому Адам і Єва свідомо чинять гріх, на думку Мільтона?

Скрепил я жребий мой с твоим, и приговор

Тождественный постигнет нас двоих.

И если смерть меня с тобой сплотит,

Она мне жизнью будет; столь сильна

Природы власть, влекущая меня

К тебе, ведь ты мое же естество.

Вся из меня возникла, вся моя,

Мы - нераздельны, мы - одно, мы -

Плоть единая, и Еву потерять -

Равно что самого себя утратить.

- Як поводить себе Єва після того, як покуштувала заборонений плід?

1. Намагається приховати скоєне.

Нельзя ли мой проступок скрыть?

Ведь Небо высоко и далеко.

2. Стає ревнивою.

Но если видел Бог,

И я умру, исчезну, и меня не станет,

И Адам найдет жену другую -

Смертельна эта мысль.

3. Стає хитрою.

Этой высоты, лишь памятуя о тебе, Адам,

Я домоглась.

- Як поводят себе Адам і Єва після гріхопадіння?

Мнилось им, что обрели

Божественность, что, презирая Землю,

Вот - вот на мощных крыльях воспарят,

Но действие иное произвел

Обманный плод. Он плотские разжег

Желанья. Похотливо стал глядеть

Адам на Еву, алчно, и она ответствовала.

- Що вони відчують, прокинувшись? (Що відчуває людина, коли просто задовольняє свою хіть?)

Но эта власть коварного плода,

Что с помощью дурманных паров

Веселием и лестью охмелив,

Их душами играла и ввела

Все чувства и способности в обман,

Иссякла, - отлетел и тяжкий сон,

Угаром наведенный, полный грез

Мучительных. Супруги поднялись,

Как после хвори; глядя друг на друга,

Постигли, сколь прозрели их глаза

И омрачился дух. Невинность вмиг

Исчезла, что подобно пелене

Хранила их от пониманья зла,

Взаимное доверье, правда, честь

Врожденные покинули чету виновную,

Покрытую теперь стыдом.

- Як тепер змінюються їхні стосунки?

Ураган страстей. Страх, недоверье,

Ненависть, раздор и гнев смятеньем

Обуяли дух,

Еще недавно тишины приют

И мира, сотрясаемый теперь тревогой бурной.

- Що зникло у стосунках?

(Відповіді учнів).

- Що вони відчують перед Богом? Чому ховаються?

(Відповіді учнів).

Чета была уныла, смущена;

Их взор уже любви не выражал

Ни к Богу, ни к друг другу, - только стыд,

Отчаянье, сознание вины.

- Що вони відчують один до одного?

Ожесточенье, ненависть, разлад.

Лукавство и досаду.

- Чи повинен був Адам куштувати плід? Чи, може, він це робив

тому, що хотів зберегти кохання?

Вони забули, що кохання - це не тільки почуття, яке єднає двох, воно повинно спонукати їх до удосконалення в любові до Бога. Якщо такого удосконалення немає, почуття нестійке, плотське, швидкоплинне, не залишає після себе нічого хорошого, кидає людину в обійми гріха. Чоловік і жінка перестають бути одним цілим, якими їх створив Бог.

- Яким же стане сімейне життя?

Муж подругу подходящую вовек
Не обретет, довольствуясь женой,
Которую просчет и неуспех ему дадут;
Желанную добыть ему удастся редко,
Повинне ее непостоянства,
Узрит он, что легкомысленница предпочла
Не столь достойного, а если даже
Взаимностью ответит на любовь, -
Ей воспрепятствуют отец и мать,
Иль поздно он избранницу найдет.
Цепями брака скованный с другой,
Жестокой, ненавистной и позор навлекшей на него.
Отсюда жизнь людская будет горестей полна несметных,
И разбит семейный мир.

2. Проблема свободи вибору та гріха.

Отже, бажаючи пізнати Зло, щоб вберегтися від нього, людина втрачає Добро і впадає у гріх. Дж. Мільтон зображує гріховність не абстрактною, а робить її зримою.

- Зачитайте, який вигляд має гріховність? З ким вона порівнюється?

До пояса прекрасная жена,

От пояса же книзу - как змея.

- Порівнює зі Скіллою (Сциллою). Хто така Скілла? Чому вона стала потворною? Це дочка Гекати. Кірка, ревнуючи її до морського бога Главка, перетворює її на потвору з 12 ногами і 6 собачими головами (за твором Овідія "Метаморфози").

- Чому гріховність гарна і потворна одночасно?

(Відповіді учнів).

- Гріх завжди має дуже привабливий і спокусливий вигляд, але

наслідки його жажливі.

- Чи Бог знав наперед про гріхопадіння людини? Так. Він посилас архангела Рафаїла, щоб востаннє застерегти людей.

Ты создан совершенным, но превратным,
Ты создан праведным, но сохранишь
В себе добро ты властен только сам,
Зане свободной волей одарен,
Судьбе не подчиненной или строгой необходимости.
Желает Бог покорства добровольного, отнюдь
Не приказного, никогда Господь
Его не примет. Да и как принять?
Как в сердце несвободном различить -
Сохотою иль подъяремно служит,
Лишь поневоле, ибо так велит судьба
И выбора иного нет?

- Що каже Бог про свободу вибору?

Как бы могли, не будучи свободными,
Любовь свою ко Мне бесспорно доказать,
И преданность и верность?
Разве смирение мило, если воля, разум
(Ведь разум - это тоже вольный выбор)
Бездейственны, бессильны, лишены
Свободы выбора, свободной воли,
Не мне, а неизбежности служа?

- Тут постає ще одна проблема - визначеність людської долі. Чи є людська доля визначеною заздалегідь?

У різні епохи ця проблема вирішується по-різному:

Античність - людська доля визначена від народження, обманути або змінити її неможливо.

- цар Едип.

- провіщення Акрісію про те, що його вб'є онук (Персей).

- доля Ахілла - намагання Фетіди захистити сина (намазувала тіло амброзією і тримала у вогні, сховала від ахейців на острові Скіросі у царя Лікомеда, переодягнувши жінкою).

Середньовіччя - герой сміливо йде назустріч долі (Трістан, Роланд, Зіґфрід).

- Як ця проблема вирішується в творі Мільтона?

Бог каже про людей -

Нельзя им на Творца пенять и на судьбу,
И виноватить естество свое,
Что, мол, непрекаемый закон предназначенья
Ими управлял.

- Посилаючи архангела Рафаїла, щоб попередити людей, Бог каже:

Открой Адаму все, дабы не мог оправдываться,
Если он падет по воле собственной;
Что, мол, врасплох застигнут был и
Что его никто не вразумил и не предостерег.

- Людина у своєму житті повинна керуватися розумом, а не почуттями.
Бог наділяє людину свободою, і лише вона несе відповідальність за свої гріхи.

3. Зображення у поемі наслідків та шляхів подолання гріха

У книзі Буття 2:18 ми читаємо: “І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: “Із кожного дерева в раю ти можеш їсти. Але з дерева знання добра і зла - не їж з нього, бо в день їди твоєї від нього ти напевне помреш.”

- Чи продовжує Бог любити людину після гріхопадіння?

1. Адам і Єва вмирають не одразу.

- Чи завжди страждають безпосередньо ті, що згрішили?

(Відповіді учнів).

Наприклад: у книзі 12 архангел Михаїл, розповідаючи про гріх Хама, сина Ноя, каже, що за гріх Хама був покараний його син Ханаан. “За бесчестья, отцу нанесенные, услышит он тяжелое, на свой порочный род проклятие.” (За Біблією - Буття 9:25-27).

2. Бог одягає Адама і Єву.

Как поздней своим
Он слугам ноги умывал, теперь покрыл,
Подобно нежному отцу,
Их наготу и кожами одел...

- Поясніть слова “как поздней своим Он слугам ноги умывал.”

(Відповіді учнів).

“А коли обмив ноги Я, Господь і Вчитель, то повинні і ви один одному ноги вмивати. Бо то Я вам приклада дав, щоб і ви те чинили, як Я вам учинив. Поправді, поправді кажу вам: раб не більший за пана свого, посланець же не більший від того, хто вислав його. Коли

знаєте це, то блаженні ви, якщо такє чините!” (Івана 13:14-17).

Найголовніше у стосунках - любов, покора, терпіння і вміння прощати.

О, Отец Всемилоостивый! Ты не осудил

Сурово грешника, но сострадал о нем.

3. Прихід Бога на землю у людській подобі.

- Чому Бог Сам прийшов до людей? (Тому що люди - грішні).

(Відповіді учнів).

Человека искупить должна

Бесценнейшая, праведная кровь,

За грешных пролитая.

Желающий спастись спасенье обретет,

Но отнюдь не волей собственной,

Но лишь моим даруемым свободно милосердием.

- У творі Мільтон зображує народження Ісуса Христа.

Престол уступят царский чужаку,

Чтоб истинный Помазанник и Царь -

Мессия - родился лишенный прав.

Его рождение возвестит звезда,

Невиданная в небе до сих пор.

Ангел пастухам простым,

Стада хранящим ночью, сообщит

Торжественно о месте, где дитя

Явилось.

- “ І породила вона свого Первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його, - бо в заїзді місця не стало для них... А в тій стороні були пастухи, які нильнували на полі, і нічної пори вартували отару свою. Аж ось Ангел Господній з’явився коло них, і слава Господня осяяла їх.” (Лук. 2:7-9 а).

- Чому прихід Ісуса Христа був настільки важливий для людей?

(Відповіді учнів).

Предлагаю жизнь за жизнь

Взамен его - Меня прими.

Я, из любви к нему,

Твое покину лоно; отрешусь

От славы, разделяемой с Тобой,

И за него умру охотно,
 Когда же долг я уплачу. Ты в мерзостном гробу
 Меня поживой смерти не оставишь,
 Победно я воскресну, покорив
 Смерть - поконительницу, отниму
 Добычу у нее.

- У творі Данте "Божественна комедія" Ісус зображений у вигляді Грифона, Пелікана. Грифон - це істота з тулубом лева, головою і крилами орла (Ісус поснав у Собі Божественне і людське). Пелікан - особливий птах, який, відчувачи, що його пташенятм загрожує смерть від сираги, розриває своє тіло і поїть їх власною кров'ю.

- Поясни́ть слова:

Ты возродишь, как новый корень, тех,
 Кому спастись еще возможно;
 Вне Тебя же - нет
 Спасения.

Адамовым грехом все отпрыски его отягчены;
 Твой подвиг только тех освободит,
 Кто, от своих отрехшись дел - дурных
 И добрых, - возжелает жить в Тебе,
 Свет новой жизни от Тебя приняв.

(Відповіді учнів).

- Смерть і сьогодні має владу над нашим тілом.

- Яку смерть вважає Мільтон страшнішою: духовну чи фізичну?

Лишь одним смущен:

Быть может, я не весь умру,
 И чистое дыханье жизни, дух Живой,
 Который Бог в меня вдохнул,
 Не будет уничтожен, наряду
 С телесной оболочкой, и тогда
 В могиле, а не то в ином ужасном месте
 Другом (кто знает?), суждено мне умереть.

(Відповіді учнів).

- Які шляхи спокути гріха вказані у поемі Мільтона? Хто про це каже? (Сам Бог).

Мрак людских умов я просветлю, смягчу
 Сердца их каменные, побудив раскаяться,

Покорствовать, молить.

К раскаянью, покорству и мольбам чистосердечным

Я не буду глух и слеп.

Я в души Совесть им вселю - Вождя и Судью.

Кто внемлет ей, от света к свету следуя,

Стремясь к заветной цели, тот себя спасет.

- "Як хто ходить за дня, не спіткнеться, цього світне бо світло він бачить. А хто ходить нічної пори, той спіткнеться, - бо немає в нім світла" (Івана 11:9-10).

- Яким же повинно бути життя людини? У чому полягає найвище благо?

Высшее из благ -

Повиновение, любовь и страх лишь Богу воздавать,

Ходить всегда как бы пред Богом,

Промысел Творца повсюду видеть,

Только от Него зависит, милосердного,

Ко всем созданиям Своим.

- Поема звучить як гімн Богу, Який добром, терпінням і любов'ю подолав наслідки бунту Сатани. Незважаючи на гріх, скоєний людьми, всемилосердний Бог дав кожному з нас розум, щоб вільно обрати свій шлях, а в серці нашому поселив надію, щоб підтримати людину, а також - совість - голос Божий, який вестиме нас до життя вічного. Тільки від кожного з нас залежить, ким бути: людиною чи потворним ісху.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ:

1. Вибери правильну відповідь:

А) Джон Мільтон зображує гріховність як :

1) змію;

2) ангела, що згрішив;

3) жінку, що гарна і потворна одночасно.

(Відповідь: 3)

Б) Біблія так описує реакцію Бога на спокусу перших людей:

1) він посилає архангела Рафаїла, щоб застерегти людей;

2) шукає Адама в Едемському саду;

3) розуміє, що Адам згрішив, тому що кохав Єву.

(Відповідь: 2)

В) Кого мав на увазі Дж. Мільтон, коли писав ці рядки: “Вне тебе же — нет спасения...”?

1) архангела Гавріїла;

2) Ісуса Христа;

3) Грифона.

(Відповідь: 2)

II. Питання:

1. Яке призначення має людина на світі згідно із твором Мільтона “Втрачений Рай”?

2. Що змінилося у стосунках людей та у стосунках людини з Богом після гріхопадіння?

3. Які наслідки гріхопадіння немінучі?

4. Чому деякі грішники не будуть покарані Богом?

5. Який шлях подолання зла людина може запропонувати від свого імені?

6. Який шлях подолання зла пропонує Бог? Чим цей шлях легкий і чим важкий для людини?

III. Творче завдання:

Зробити порівняльний аналіз опису гріхопадіння в Біблії і в творі Дж. Мільтона “Втрачений Рай”.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Андрошук О.М., учитель ЗОШ № 12, м. Рівне

Білоборода В.О., учитель Антонівської ЗОШ, Володимирецький р-он.

Бортнійчук В. П., учитель ЗОШ № 6 м. Здолбунів.

Веремейчик Л. Ф., працівник “Центру реабілітації інвалідів”, м. Рівне.

Візнович Н.І., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, Володимирецький р-н.

Гаврисюк О.В., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м.Луцьк.

Данилюк О. М., учитель ЗОШ с. Українка, м. Острог.

Жуковський В.М., кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету підготовки викладачів з християнської етики Національного університету “Острозька академія”, м.Острог.

Зелінська Л.В. канд. філ. наук.

Костюк В.В., учитель школи для глухих дітей, м. Острог.

Краля С. В. працівник видавничого фонду Рівненського гуманітарного університету, м. Здолбунів.

Лахман Н.М., учитель Мізоцької ЗОШ, смт. Мізоч.

Мазур І. Є., учитель ЗОШ № 5, м. Острог.

Мельник Н. Д., учитель Здовбицької ЗОШ, Здолбунівський р-н.

Наконечна З. В., учитель ЗОШ № 19, м. Рівне.

Ніконець Т.О., учитель Кідерської ЗОШ, Володимирецький р-н.

Новікова О.М., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Рівне.

Обєднікова О.В., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Рівне.

Онуфрійчук В. П., студент факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Здолбунів.

Савчук Л. В., учитель ЗОШ № 18, м. Рівне.

Санковська Л.С., учитель ЗОШ № 1, м. Рівне.

Самусь С. М. дит. садок – ясла № 33, м. Рівне.

Симончук І.В., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Сарни.

Скрипнюк Н. М., учитель ЗОШ № 12, м. Рівне.

Ставицька О. Б., учитель школи “Центр надії”, м. Рівне.

Худякова О.А., викладач музичної школи, м. Кузнецовськ.

Хомич В.Ф., учитель ЗОШ № 25, м. Рівне.

Чорнобай Н.М., учитель гуманітарної гімназії, м. Рівне.

Шиманська Ю. М., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Рівне.

Шурин С.Т., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Рівне.

Яковенко Г. О., студентка факультету “Підготовки вчителів християнської етики”, м. Луганськ.

Книга підготовлена до друку і видана
за сприяння Міжнародної Громадської
Християнської Організації «Надія — людям»,
м. Рівне.

